

KOMMISJONEN FOR
GJENOPPTAKELSE AV STRAFFESAKER

Den 18. februar 2021 ble det i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker truffet avgjørelse i

Sak nr.: 2020/82

Kommisjonens medlemmer:

Siv Hallgren (leder)
Tor Ketil Larsen
Dag Jodaa
Elin Ramleth Østli
Arne Gunnar Aas

Begjæring om gjenåpning fra:

Viggo Kristiansen
(forsvarer, advokat Arvid Sjødin)

Innholdsfortegnelse

1.	Sakshistorikk	5
2.	Tidligere gjenåpningsbegjæringer og sivilt søksmål.....	9
3.	Kommisjonens behandling	11
3.1	Kort om begjæringen.....	11
3.2	Oppnevning av bistandsadvokater	12
3.3	Kort om kommisjonens utredning og behandling.....	12
3.4	Innspill fra andre enn partene og bistandsadvokatene	14
3.5	Foreleggelse for partene	15
3.6	Dokumenter i saken	17
4.	Gjentatte begjæringer om gjenåpning	19
5.	Generelt om bevisvurdering i straffesaker	20
6.	Sakens faktum	25
7.	Kommisjonens utredning 2017-2020	28
7.1	Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2018 (DNA-beviset).....	28
7.2	Sakkyndig undersøkelse i Danmark i 2020 (DNA-beviset)	31
8.	Domfelte gjør i hovedsak gjeldende.....	41
8.1	Domfeltes begjæring 18.06.17.....	41
8.2	Brev fra advokat Sjødin 02.01.18	54
8.3	Brev fra advokat Sjødin 05.01.18	56
8.4	Brev fra advokat Sjødin (sluttinnlegg) 16.05.19.....	57
8.5	E-post fra advokat Sjødin 09.04.19, vedlagt rapport om DNA-beviset.....	72
9.	Påtalemyndighetens uttalelse 15.05.19	73
10.	Bistandsadvokatenes merknader.....	136
11.	Ytterligere merknader og uttalelser fra domfelte v/ adv. Sjødin, påtalemyndigheten og bistandsadvokatene.....	138
11.1	Brev fra adv. Sjødin 30.06.19 – merknader til uttalelsene fra påtalemyndigheten og bistandsadvokatene.....	138
11.2	Brev fra advokat Sjødin 24.07.19 (brev 23.02.19) ytterligere anførsler og merknader	177
11.3	Brev fra advokat Sjødin 28.08.19 (brev 04.02.19) – ytterligere anførsler og merknader	179

11.4 Brev fra påtalemyndigheten 04.11.19	185
11.5 To brev fra advokat Sjødin 20.11.19	197
12. Uttalelser til den danske, sakkyndige DNA-rapporten	212
12.1 Merknader fra advokat Sjødin.....	212
12.2 Merknader fra bistandsadvokat Håkon Brækhus	215
12.3 Merknader fra påtalemyndigheten	220
12.4 Ytterligere merknader fra advokat Sjødin.....	221
13. Kommisjonens vurderinger	228
13.1 Innledning	228
13.2 Straffeprosessloven § 391 nr. 1.....	232
13.2.1 Innledning.....	232
13.2.2 Knivbeviset	232
13.2.3 Gjerningsmannsprofilen	235
13.2.4 Avsluttende merknader.....	237
13.3 Straffeprosessloven § 391 nr. 3.....	238
13.3.1 Innledning.....	238
13.3.2 DNA-beviset.....	239
13.3.2.1 Innledning.....	239
13.3.2.2 Om vurdering av DNA-bevis.....	241
13.3.2.3 Sakkyndige undersøkelser ved RMI og i Spania i 2000 - 2001	243
13.3.2.4 Rapporter fra GENA i 2009	247
13.3.2.5 Sakkyndige undersøkelser i Spania i 2010	248
13.3.2.6 Rapporter fra GENA og FSS i 2010.....	250
13.3.2.7 Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2010.....	253
13.3.2.8 Uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon i 2017	254
13.3.2.9 Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2018.....	255
13.3.2.10 Sakkyndig rapport fra Danmark i 2020.....	256
13.3.2.11 Oppsummering og konklusjon	257
13.3.2.12 Kommisjonens flertall	262

13.3.2.13 Kommissjonens mindretall	273
13.3.3 Mobiltelefonbeviset	286
13.3.4 Sykkelen ved veibommen ved Svarttjønn	297
13.3.5 Jan Helge Andersens forklaring.....	301
13.3.6 Vitner som ikke er ført i retten – flytting av drapstidspunktet	311
13.3.7 Knivbeviset	315
13.3.8 Gjerningsmannsprofilen	316
13.3.9 Øvrige anførsler i begjæringen	318
13.3.10 Samlet vurdering	318
13.3.10.1 Innledning.....	318
13.3.10.2 Kommissjonens felles vurderinger.....	318
13.3.10.3 Flertallets vurdering	337
13.3.10.4 Mindretallets vurdering	351
13.4 Straffeprosessloven § 392 annet ledd.....	366
Konklusjon:	369

Det ble truffet slik

AVGJØRELSE:

1. Sakshistorikk

Statsadvokatene i Agder satte den 16. februar 2001 Viggo Kristiansen, født 24. mai 1979, og Jan Helge Andersen, født 17. januar 1981, under tiltale ved Kristiansand byrett for overtredelse av:

I. Straffelovens § 233, første og annet ledd

for med overlegg og i hensikt å skjule en annen forbrytelse eller unndra seg straffen for en sådan, å ha forvoldt en annens død, og det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter, eller å ha medvirket til dette.

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til dette:

nr. 1. Andersen og nr. 2 Kristiansen

- a. Fredag 19. mai 2000 i tidsrommet ca. kl. 19.00-20.00 i Baneheia i Kristiansand, etter forutgående overveielser og/eller for å skjule eller unndra seg straffen for voldtektene beskrevet i post II a) og b), drepte han 10 år gamle Lena Sløgedal Paulsen under særdeles skjerpene omstendigheter, eller medvirket til dette. Hun ble stukket to ganger i halsen og en gang i magen/brystet med en kniv hvor blant annet halspulsåren på høyre side ble skåret over slik at hun døde.

nr. 1 Andersen og nr. 2 Kristiansen

- b. Fredag 19. mai 2000 i tidsrommet ca. kl. 19.00-20.00 i Baneheia i Kristiansand, etter forutgående overveielser og/eller for å skjule eller unndra seg straffen for voldtektene beskrevet i post II a) og b), drepte han 8 år gamle Stine Sofie Sørstrønen under særdeles skjerpene omstendigheter, eller medvirket til dette. Hun ble stukket i halsen med en kniv hvor halspulsåren ble skåret over slik at hun døde.

II. Straffelovens § 192, første ledd, annet straffalternativ, jf. § 213

for ved vold eller ved å fremkalle alvorlig frykt for noens liv eller helse, å ha tvunget noen til utuktig omgang, og den utuktige omgang var samleie, eller medvirket til dette.

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til dette:

nr. 1 Andersen og nr. 2 Kristiansen

- a. Fredag 19. mai 2000 i tidsrommet ca. kl. 19.00-20.00 i Baneheia i Kristiansand, truet han Stine Sofie Sørstrønen, født 10. mai 1992, med en kniv og beordret henne til å kle av seg og førte deretter penis inn i hennes endetarmsåpning og forsøkte å trenge inn i skjeden hennes, eller medvirket til dette.

nr. 1 Andersen og nr. 2 Kristiansen

- b. Fredag 19. mai 2000 i tidsrommet ca. kl. 19.00-20.00 i Baneheia i Kristiansand, truet han Lena Sløgedal Paulsen, født 14. mai 1990, med en kniv og beordret henne til å kle av seg og førte deretter penis og/eller en eller flere fingre og/eller en gjenstand inn i hennes skjede og endetarmsåpning, eller medvirket til dette.

III Straffelovens § 195, første ledd, annet straffalternativ, jf § 213

for å ha hatt utuktig omgang med et barn under 14 år, og den utuktige omgang var samleie, eller medvirket til dette.

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til dette:

nr. 1 Andersen og nr. 2 Kristiansen

- a. Til tid og sted som under post II a), forholdt han seg slik som der nærmere beskrevet overfor Stine Sofie Sørstrønen, født 10. mai 1992.

nr. 1 Andersen og nr. 2 Kristiansen

- b. Til tid og sted som under post II b), forholdt han seg slik som der nærmere beskrevet overfor Lena Sløgedal Paulsen, født 14. mai 1990.

IV. Straffelovens § 195, første ledd, annet straffalternativ og annet ledd jf § 213

for å ha hatt utuktig omgang med barn under 14 år, og den utuktige omgang er likestilt med samleie, og handlingen er foretatt overfor barn under 10 år, og det har skjedd gjentatte overgrep.

Grunnlag:

nr. 2 Kristiansen:

Ved flere anledninger i tidsrommet desember 1994 til juli 1995 på bopel i Egstien 2 og utendørs i Egsområdet i Kristiansand, førte han penis inn i munnen til X [gutt født 1989].

V. Straffelovens § 195, første ledd, første straffalternativ og annet ledd

for å ha hatt utuktig omgang med barn under 14 år, og handlingen er foretatt overfor barn under 10 år, og det har skjedd gjentatte overgrep.

Grunnlag:

nr. 2 Kristiansen:

Ved flere anledninger i tidsrommet 24. mai 1994 til desember 1996 i Egsområdet i Kristiansand, gned han penis mot kjønnsorganet til Y [jente født 1987] og/eller stakk en finger inn i skjeden hennes og/eller slikket henne i skrittet.

VI. Straffelovens § 192, første ledd, første straffalternativ

for ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse, å ha tvunget noen til utuktig omgang, eller å ha medvirket til dette.

Grunnlag:

nr. 2 Kristiansen:

Til tid og på sted som nevnt under post V, grep han ved flere anledninger tak i armen til Y [jente født 1987] og tvang henne med seg til avsidesliggende steder, hvor han kledte henne naken nedentil, holdt henne fast og forholdt seg slik som nærmere beskrevet under post V.

VII. Straffelovens § 390 a

for ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs adferd, å ha krenket en annens fred, eller å ha medvirket til dette.

Grunnlag:

nr. 2 Kristiansen:

I tidsrommet mai 1998-januar 1999 ivei 53 i Kristiansand, klatret han ved en rekke anledninger opp på altanen utenfor soverommet til Z [kvinne født 1975] og kikket inn - hvilket var plagsomt og skremmende og krenket Z' fred.

Straffelovens § 62, 1. ledd får anvendelse.

Tiltalebeslutningens post I- V er tatt ut etter ordre fra Riksadvokaten.

De fornærmede i tiltalebeslutningens post IV – VII er anonymisert av kommisjonen. Gutten i tiltalen post IV benevnes som «X», og jenta i tiltalen post V og VI benevnes som «Y». Kvinnen i post VII benevnes som «Z».

Hovedforhandling i saken ble holdt på Tinghuset i Kristiansand i perioden 23. april til 25. mai 2001. Kristiansen erkjente straffeskyld etter tiltalen post V og VII, og for øvrig ikke skyldig.

Ved Kristiansand byretts dom 1. juni 2001 ble Viggo Kristiansen dømt til fengsel i 21 år, og påtalemyndigheten ble gitt myndighet til å ilegge sikring i inntil 10 år. Andersen ble dømt til fengsel i 17

år. Han ble frifunnet for en overtredelse av straffeloven § 233, 1. og 2. ledd. Begge de tiltalte ble dømt til å betale oppreisning. Det vises for øvrig til domsslutningen.

Viggo Kristiansen anket dommen til Agder lagmannsrett. Anken gjaldt bevisvurderingen under skyldspørsmålet for tiltalebeslutningen post I, II, III og IV, straffutmålingen og sikringsspørsmålet, samt erstatningen idømt i tiltalepostene som nevnt. Jan Helge Andersen og påtalemyndigheten anket dommen for så vidt gjaldt utmåling av straff for Andersen. Agder lagmannsrett avsa dom 13. februar 2002 med slik domsslutning:

I sak nr. 01-00980 M:

1. Viggo Kristiansen, fødd 24. mai 1979, blir dømd for to brotsverk mot straffelova § 233 fyrste og andre ledd, to brotsverk mot straffelova § 192 fyrste ledd andre straffalternativ, jf. § 213, og to brotsverk mot straffelova § 195 fyrste ledd andre straffalternativ, jf. § 213, og for dei tilhøva som er rettskraftig avgjorde ved Kristiansand byretts dom frå 1. juni 2001, alt samanhalde med straffelova § 62 fyrste ledd, til forvaring i 21 - tjuuein - år, jf. straffelova § 39 c nr. 1, jf. § 39 e. Minstetida for forvaringa blir sett til 10 - ti - år. Til frådrag i straffa kjem 519 - femhundreognitten - dagar for varetektsfengsel.
2. Viggo Kristiansen blir frifunnen for tiltale om eit brotsverk mot straffelova § 195 fyrste ledd andre straffalternativ og andre ledd, jf. 213.

I sak nr. 01-00981 M:

I Kristiansand byretts dom, domsslutninga pkt. 4, blir det gjort den endringa at straffa for Jan Helge Andersen blir sett til fengsel i 19 - nitten - år. Varetektsfrådraget er på 365 - trehundreogsekstifem - dagar.

De domfelte anket til Høyesterett. Viggo Kristiansen anket over saksbehandlingen og over lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Jan Helge Andersens anket over straffutmålingen. Høyesteretts kjæremålsutvalg besluttet den 24. april 2002 at anken fra Viggo Kristiansen ikke skulle tillates fremmet. Anken over straffutmålingen fra Andersen ble tillatt fremmet. Ved Høyesteretts kjennelse 26. august 2002 ble anken forkastet.

2. Tidligere gjenåpningsbegjæringer og siviltsøksmål

Viggo Kristiansen har flere ganger fremsatt begjæring om gjenåpning for kommisjonen. Begjæringene har vært begrenset til å gjelde domfellelsen etter tiltalepostene I-III (Baneheiasaken). Advokat Sjødin har i begjæringen 18. juni 2017 opplyst at saken er begjært gjenåpnet seks ganger tidligere. Kommisjonen vil bemerke at den tidligere har mottatt fire begjæringer som er realitetsbehandlet, se nedenfor, og at to av disse er blitt påklaget av domfelte. Det legges derfor i det videre til grunn at det er den femte begjæringen som nå behandles.

Begjæring nr. 1

Den 5. september 2008 fremsatte advokat Sigurd J. Klomsæt begjæring om gjenåpning på vegne av domfelte Viggo Kristiansen. Ved kommisjonens avgjørelse 17. juni 2010 ble begjæringen ikke tatt til følge. Det er redegjort nærmere for begjæringen og kommisjonens vurderinger og konklusjoner i kommisjonens avgjørelse i sak GK-2008-0121.

Klage nr. 1

Domfelte, v/ advokat Klomsæt, fremsatte ny begjæring om gjenåpning 18. juni 2010. I støtteskrivet fra advokat Klomsæt fremgår det at det prinsipalt begjæres omgjøring av kommisjonens vedtak 17. juni 2010, subsidiært fremsettes det ny begjæring om gjenåpning. I brev til advokat Klomsæt 25. juni 2010 fastslår kommisjonen at den anser den nye begjæringen som en klage over kommisjonens avgjørelse, og at den ikke kan se at det i klagen fremkommer forhold av betydning som ikke ble vurdert av kommisjonen ved avgjørelsen 17. juni 2010. Klagen ble ikke tatt til følge.

Begjæring nr. 2

Domfelte v/ advokat Klomsæt, fremsatte ny begjæring 27. august 2010. Ved kommisjonens avgjørelse 24. september 2010 ble begjæringen ikke tatt til følge. Det er redegjort nærmere for begjæringen og kommisjonens vurderinger og konklusjoner i kommisjonens avgjørelse i sak GK-2010-0077.

Begjæring nr. 3

Advokat Sigurd Klomsæt og advokat Arvid Sjødin fremsatte ny begjæring om gjenåpning på vegne av domfelte 17. juni 2011. Ved kommisjonens avgjørelse 11. desember 2013 ble begjæringen ikke tatt til følge. Det er redegjort nærmere for begjæringen og kommisjonens vurderinger og konklusjoner i kommisjonens avgjørelse i sak GK-2013/130.

Klage nr. 2

På vegne av domfelte oversendte advokat Sjødin den 3. april 2014 en ny begjæring om gjenåpning datert 31. mars 2014. Dette var samtidig en begjæring til kommisjonen om å omgjøre sitt vedtak 11. desember 2013. Kommisjonen behandlet begjæringen om omgjøring (klagen) den 19. juni 2014, og fant ikke grunn til å ta avgjørelsen i sak 2013/130 opp til fornyet vurdering.

Begjæring nr. 4

Den nye begjæringen om gjenåpning, datert 31. mars 2014, som advokat Sjødin fremsatte på vegne av domfelte 3. april 2014, ble behandlet av kommisjonens leder, som forkastet den ved avgjørelse 9. desember 2014. Det er redegjort nærmere for begjæringen og kommisjonslederens vurderinger og konklusjoner i kommisjonens avgjørelse i sak GK-2014/60.

Sivilt søksmål mot kommisjonen

Domfelte tok ut stevning mot Staten v/ Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker den 30. desember 2010 med påstand om at kommisjonens avgjørelser 17. juni 2010 (GK- 2008-0121) og 24. september 2010 (GK-2010-0077) var ugyldige. Hovedforhandling ble avholdt i Oslo tingrett i tiden 8. - 12. august 2011, og det ble ført 8 vitner, hvorav 5 med kvalifikasjoner som sakkyndige. Ved Oslo tingretts dom 1. september 2011 ble Staten frifunnet (11-000612TVI-OTIR/06). Domfelte anket dommen, og søkte om tillatelse til å bringe saken direkte inn for Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg traff beslutning 15. desember 2011 med slik slutning:

Anke direkte til Høyesterett tillates for så vidt gjelder anførselen om at domstolene har full kompetanse til å prøve kommisjonens vedtak. For øvrig tillates ikke direkte anke.

For det spørsmål som tillates brakt direkte inn for Høyesterett, begrenses forhandlingen for Høyesterett til å gjelde hvilken kompetanse domstolen etter loven har til å prøve Gjenopptakelseskommisjonens vedtak.

Justitiarius besluttet samme dag at saken skulle behandles av Høyesterett i storkammer. Ved Høyesteretts enstemmige dom 29. mars 2012 ble anken forkastet så langt det var gitt samtykke til direkte anke til Høyesterett (HR-2012-00669-S, inntatt i Rt. 2012-519). Domfelte, ved advokat Sjødin, sendte etter dette prosesskriv til Borgarting lagmannsrett 8. januar 2013, hvor det ble opplyst at domfelte *«ønsker at en følger sporet til Gjenopptakelseskommisjonen og ønsker rettsbehandlingen av kommisjonens vedtak stanset.»* Borgarting lagmannsrett hevet ankesaken ved kjennelse 14. januar 2013 (12-062438ASD-BORG/03).

3. Kommisjonens behandling

3.1 Kort om begjæringen

På vegne av domfelte oversendte advokat Sjødin ny begjæring om gjenåpning den 18. juni 2017. Begjæringen er begrenset til å gjelde domfellelsen etter tiltalepostene I-III (Baneheiasaken). Som vedlegg til begjæringen fulgte en rapport fra sivilingeniør Halvard Sivertsen, som har gjennomgått Telenors og Teleplans rapporter om mobildekningen i Baneheia, se mer om dette nedenfor.

Kommisjonen har etter dette mottatt ytterligere skriv fra advokat Sjødin, blant annet 22. september 2017, 3. oktober 2017, 6. desember 2017, 2. januar 2018, 5. januar 2018, 1. juli 2018, 14. oktober 2018 og 18. november 2018. I en e-post fra advokat Sjødin 9. april 2019 var det vedlagt en rapport fra Halvard Sivertsen om DNA-beviset og tidslinje. Det vises for øvrig til oppstillingen nedenfor, som heller ikke er uttømmende.

3.2 Oppnevning av bistandsadvokater

Advokat Håkon Brækhus ble den 9. november 2017 oppnevnt som bistandsadvokat for de etterlatte Ada Sofie Austegard, Jostein Sørstrønen og Arne Bernt Paulsen.

Advokat Ivar Sveen ble samtidig oppnevnt som bistandsadvokat for Klara Sløgedal. Advokat Sveen avsluttet sin advokatvirksomhet 1. januar 2018, og advokat Cathrine Grøndahl ble den 18. januar 2018 oppnevnt som ny bistandsadvokat for Klara Sløgedal. Advokat Grøndahl fratradte som bistandsadvokat for Sløgedal, og advokat Brækhus ble den 15. juli 2020 oppnevnt som bistandsadvokat også for Klara Sløgedal.

3.3 Kort om kommisjonens utredning og behandling

Gjenåpningsbegjæringen fra Viggo Kristiansen ble innsendt av advokat Sjødin 18. juni 2017. Det har således tatt lang tid å få saken ferdigbehandlet i kommisjonen.

Det er i denne sammenheng grunn til å nevne at advokat Sjødin har sendt inn et omfattende materiale til kommisjonen, som er kommet i flere omganger, se nedenfor. Kravet til kontradiksjon innebærer at alle parter, både domfelte, påtalemyndighet og bistandsadvokat(er) har rett til innsyn i dokumentene og rett til å uttale seg til hverandres anførsler og tilsvær.

Kommisjonen foretok et vitneavhør 20. april 2019, og avhøret ble på vanlig måte sendt partene for eventuelle merknader. Dette avhøret anses ikke å inneholde opplysninger av betydning for avgjørelsen, og vil derfor ikke bli undergitt noen nærmere behandling fra kommisjonens side. Kommisjonen har også innhentet opplysninger fra Kripos i anledning det såkalte «knivbeviset», se nærmere omtale om dette nedenfor.

Det er for øvrig foretatt fornyede DNA-analyser ved Nationellt forensiskt centrum (NFC) i Sverige, og det er innhentet en sakkyndig rapport fra Danmark, med vurdering av tidligere DNA-funn. Dette er omtalt særskilt i kapittel 7. Ved oppnevning av sakkyndige skal både utkast til mandat og forslag til valg av sakkyndige forelegges partene for uttalelse før oppnevning finner sted. Når den sakkyndige erklæringen mottas, skal også den forelegges partene for uttalelse. I tillegg skal rettsmedisinske erklæringer oversendes Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for behandling, og DRK's uttalelse skal forelegges partene. Dette er også en tidkrevende prosess.

I tillegg til å behandle anførsler fra partene og opplysninger som er innhentet gjennom kommisjonens egen utredning, må kommisjonen sette seg inn i dokumentene fra etterforskningen og rettsbehandlingen i perioden 2000 – 2002, og til dels også fra de tidligere gjenåpningssakene. I tillegg til at en stor del av dokumentene er oversendt kommisjonsmedlemmene i kopi, har medlemmene også mottatt straffesaksdokumentene digitalt ved at dokumentene er blitt overført elektronisk på en minnepinne. Det er således et betydelig arbeid som er nedlagt av kommisjonens medlemmer under forberedelsene til kommisjonsmøtene.

Saken er blitt behandlet og drøftet på kommisjonens ordinære møter den 27. februar 2019, 28. august 2019, 28. november 2019, 18. juni 2020, 27. august 2020, og 27. januar 2021. På disse møtene har det vært presentasjon og drøftelser av saken, men da av kortere varighet, sammen med andre saker som har vært til behandling. Saken er blitt behandlet på egne heldagsmøter i kommisjonen den 11.-12. desember 2019, 13.-15. oktober 2020, 30. - 31.oktober 2020, 25. - 26. november 2020, 13. desember 2020 og 28. januar 2021. I tillegg til dette har det i tiden forut for ferdigstillingen vært arrangert ettermiddagsmøter den 2., 9. og 11. februar 2021, og det har for øvrig vært arrangert noen kortere møter blant kommisjonens medlemmer når det har vært behov for det.

Samtlige møter i 2020 og 2021, er blitt avholdt på Teams. Selv om disse møtene er blitt gjennomført på en adekvat måte, er det en møteform som i noen sammenhenger ikke er like effektiv som fysiske møter. Denne møteformen gjør kommunikasjonen mellom deltakerne noe mer utfordrende enn ved fysiske møter, og det må antas at dette har innvirket noe på saksbehandlingstiden. For så vidt gjelder den danske undersøkelsen, ble fristen for avgivelse av rapporten utsatt med nær to måneder på grunn av koronasituasjonen.

Det er følgelig flere forhold som har ført til at saksbehandlingstiden har blitt lengre enn det kommisjonen kunne ha ønsket.

3.4 Innspill fra andre enn partene og bistandsadvokatene

Kommisjonen har den 14. november 2017 mottatt en e-post fra Halvard Sivertsen vedlagt et brev til avdelingsingeniør Bente Mevåg, som var rettsoppnevnt sakkyndig, med en rekke spørsmål knyttet til DNA-beviset.

Den 12. august 2018 mottok kommisjonen et notat fra politioverbetjent Ingunn Wike ved Øst politidistrikt vedrørende mobiltelefonbeviset.

Fra Asbjørn Hansen i Mastiff Norge, som tidligere var politioverbetjent i Kripos og etterforsker i Baneheiasaken, har kommisjonen i en e-post 16. oktober 2018 fått videresendt diverse korrespondanse m.v. fra Ada Sofie Austegard. Dette er blant annet en artikkel med tittel; «Hva telefonen din ikke kan fortelle politiet», et brev til Karianne Solbrække i TV2 om synspunkter på en planlagt dokumentar om Baneheiasaken og en pressemelding fra bistandsadvokatene om medias forhold til Baneheiasaken.

Fra Asbjørn Hansen har kommisjonen også mottatt en e-post 21. november 2018 hvor han videresender en e-post fra Ada Sofie

Austegard vedlagt en artikkel av journalist Trond Solvang i TV2 med gjennomgang av boken om Baneheiasaken «To historier – en sannhet», skrevet av Bjørn Olav Jahr. I artikkelen er det listet opp 24 påstander i boken, som Trond Solvang mener inneholder faktafeil/mangler. Artikkelen førte til at Bjørn Olav Jahr den 18. juli 2019 sendte sitt «tilsvar» til kommisjonen hvor han imøtegår påstandene til Solvang.

Den 30. oktober 2019 mottok kommisjonen et brev fra Mikkel Tronsrud datert 25. oktober 2019. Vedlagt brevet fulgte en minnepinne med videopresentasjon «... *tilknyttet noen av de mest sentrale påstandene i statsadvokatens påtegning.*» Kommisjonen har den 30. juni 2019 mottatt en lenke til Microsoft One Drive fra advokat Sjødin for nedlastning av filmene. I tillegg inneholdt minnebrikken en del dokumenter som advokat Sjødin tidligere har sendt til kommisjonen. Tronsrud har i brevet også gitt en lengre «*personlig betraktning om gjenopptakelsesprosessen.*»

Dokumentene ovenfor er gjennomgått av kommisjonen, men det er ikke fokusert noe særlig på disse i avgjørelsen.

I tillegg har kommisjonen mottatt diverse brev, e-poster og SMS-er fra enkeltpersoner med private meningsyttringer, som kommisjonen ikke finner grunn til å kommentere nærmere.

3.5 Foreleggelse for partene

Begjæringen med vedlegg, mottatte brev og uttalelser m.v. som inneholder opplysninger av betydning for avgjørelsen av gjenåpningsbegjæringen samt materiale fra kommisjonens utredning, har vært forelagt partene og bistandsadvokatene til uttalelse, og oversendt i flere omganger.

Ved brev fra kommisjonen 23. oktober 2018 ble det gitt frist til 14. januar 2019 for å komme med avsluttende merknader. Fristen ble senere utsatt flere ganger, senest ved brev 19. mars 2019 da fristen ble utsatt til 15. mai 2019. Det ble i brevet opplyst at innhenting av

rapporter/merknader knyttet til DNA-undersøkelsen i Sverige ennå ikke var avsluttet, men at dette ville bli ettersendt når det foreligger.

Kommisjonen mottok uttalelse fra påtalemyndigheten og bistandsadvokatene 15. mai 2019 og fra advokat Sjødin 16. mai 2019. Partene er gjort kjent med uttalelsene og har fått anledning til å uttale seg.

I sitt tilsvare datert 30. juni 2019, avga advokat Sjødin sine merknader til uttalelsen til påtalemyndighetens og uttalelsen til bistandsadvokat Håkon Brækhus m.m. Vedlagt uttalelsen fulgte en artikkel av Frode Helmich Pedersen med tittel; «*Domsfortellingens plausibilitet. En analyse av rettens fortelling i Baneheiasaken*». Vedlagt fulgte også nettadressen til en videofilm av Mikkel Tronsrud om «*Bevegelser i Baneheia drapsdagen*» som beskriver dokumentene i straffesaken og visualiserer dem.

Fra advokat Sjødins side ble det reist spørsmål om kommisjonen hadde mottatt dokumenter han hadde sendt på e-post i februar 2019. Undersøkelser viste at dokumentene ikke var mottatt, noe som trolig skyldes at de var såpass «tunge» at de ikke kunne mottas på e-post. Dokumentene ble ettersendt til kommisjonen.

Den 24. juli 2019 mottok kommisjonen et brev fra advokat Sjødin datert 23. februar 2019 hvor han avgir sine merknader til kommisjonens vitneavhør, notatet fra politioverbetjent Wike og e-postene som var mottatt fra Asbjørn Hansen, jf. ovenfor.

Den 2. september 2019 mottok kommisjonen et brev fra advokat Sjødin datert 28. august 2019 vedlagt et brev datert 4. februar 2019 vedlagt en udatert rapport fra Halvard Sivertsen om «knivbeviset».

Det sist mottatte materialet, jf. ovenfor, ble oversendt påtalemyndigheten og bistandsadvokatene ved brev fra kommisjonen 24. juli 2019 og 5. september 2019. I sistnevnte brev ble det gitt en frist til 4. oktober 2019 for å inngi merknader. Fristen ble senere forlenget til 4. november 2019.

Statsadvokaten i Agder avga sin uttalelse 4. november 2019. Denne ble sendt til forsvarer og bistandsadvokater 5. november 2019 med frist for eventuelle merknader til 20. november 2019.

Advokat Brækhus har i e-post 14. november 2019 informert kommisjonen om at det ikke vil komme ytterligere merknader fra hans side.

Advokat Sjødin har den 20. november 2019 avgitt tilsvaret til påtalemyndighetens uttalelse 4. november 2019. Han avga samtidig merknader til avisartikler fra lagmannsrettsbehandlingen i 2002 som kommisjonen hadde sendt til partene.

Den sakkyndige rapporten fra Danmark, som ble avgitt 25. mai 2020, ble oversendt partene 28. mai 2020 og partene har gitt sine uttalelser til denne, jf. nedenfor. Den sakkyndige rapporten ble sendt til Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for behandling 2. juni 2020. DRK avga sine merknader i brev til Gjenopptakelseskommisjonen 8. juli 2020, og brevet ble sendt partene for eventuell uttalelse innen 14. august 2020.

I avgjørelsen viser kommisjonen til avisreferater fra rettsforhandlingene i byretten og i lagmannsretten for å belyse enkelte sider av det som kom frem under forhandlingene. Noen artikler som det vises til er tidligere sendt partene til orientering, og noen artikler er ikke sendt til partene. Kommisjonen har ikke ansett det som nødvendig å forelegge dette for partene, og bemerker at dette er informasjon som er hentet fra åpne kilder og at de er allment tilgjengelige.

3.6 Dokumenter i saken

Kommisjonens har innhentet straffesaksdokumentene fra politiet.

Domfelte v/ advokat Sjødin har sendt et omfattende materiale til kommisjonen, jf. ovenfor. Materialet er gjennomgått, men det anses ikke formålstjenlig å gjengi dette i sin helhet i avgjørelsen.

Kommisjonen har blant annet mottatt:

- Begjæringen av 18. juni 2017.
- Brev fra advokat Sjødin 2. januar 2018
- E-post fra advokat Sjødin 9. april 2019, vedlagt rapport om DNA-beviset m.m.
- Uttalelsen fra advokat Sjødin 16. mai 2019.
- Tilsvar fra advokat Sjødin 30. juni 2019 til påtalemyndighetens uttalelse, med vedlegg.
- Brev fra advokat Sjødin 24. juli 2019, vedlagt brev datert 23. februar 2019.
- Brev fra advokat Sjødin 28. august 2019, vedlagt blant annet rapport om «knivbeviset».
- Brev fra advokat Sjødin 20. november 2019 med tilsvar til påtalemyndighetens uttalelse 4. november 2019.
- Brev fra advokat Sjødin 20. november 2019 med kommentarer til mottatte avisartikler
- Brev fra advokat Sjødin 8. juni og 25. juni 2020 med merknader til den sakkyndige rapporten fra Danmark

Påtalemyndigheten og bistandsadvokatene har avgitt sine uttalelser til begjæringen til kommisjonen. Kommisjonen har funnet det hensiktsmessig å gjengi statsadvokatens uttalelse 15. mai 2019 i sin helhet, se nedenfor.

Som det fremgår ovenfor er anførsler og uttalelser m.v. sendt inn til kommisjonen fortløpende, og følgelig sendt ut til partene for uttalelse i flere omganger. Det anses mest oversiktlig å presentere disse i kronologisk rekkefølge nedenfor.

Når det gjelder materialet som kommisjonen har mottatt fra Ada Sofie Austegard via Asbjørn Hansen, uttaler advokat Sjødin i sitt brev 23. februar 2019 blant annet:

Vi vil bemerke at store deler av korrespondansen som Asbjørn Hansen videresender til Gjenopptakelseskommisjonen omhandler forhold som ligger godt utenfor de spørsmål som er bragt inn for kommisjonen i vår begjæring om gjenåpning.

(...)

Vi opplever mange av utspillene i den tilsendte korrespondansen som en ren avsporing fra sakens kjerne, og avstår følgelig fra å kommentere de deler som åpenbart ikke belyser disse spørsmålene.

Dette gjelder de største deler av Ada Sofie Austegards brev til Karianne Solbrække i TV 2, Austegards artikkel «Media har ansvar for ytringstrollet!» og bistandsadvokat Brækhus sin pressemelding av 11. oktober 2018.

Vi kan ikke se at kritikken Austegard retter mot navngitte enkeltpersoner og institusjoner på noen som helst måte belyser spørsmålet om hva som skjedde i Baneheia den 19. mai 2000 eller om Viggo Kristiansen ble uskyldig dømt for ugjerningene. Hvorvidt mediene eller enkeltpersoner etter domfellelsen har opptrådt klanderverdig eller ikke, kan ikke ha noen relevans for vurderingen av dommen og sakens bevis.

(...)

Vi har tillitt til at kommisjonen ser vekk fra personlige ytringer og kritikk mot enkeltpersoner når ytringene ikke belyser ugjerningene i Baneheia den 19. mai 2000 og de spørsmål som kommisjonen skal ta stilling til.

4. Gjentatte begjæringer om gjenåpning

Dette er den femte begjæringen om gjenåpning fra Viggo Kristiansen som underkastes realitetsavgjørelse. Etter loven er det ingen begrensninger i antall begjæringer om gjenåpning som kan fremsettes i samme sak. Se blant annet Ulf Stridbeck: «Repetitive begjæringer om gjenåpning i straffesaker» (Lov og Rett 2020 utg. 8). Det at en begjæring er besluttet ikke tatt til følge én gang, stenger ikke for at domfelte på et senere tidspunkt kan fremsette ny begjæring. Dette er en naturlig følge av formålet med å ha et system med adgang til gjenåpning av en straffesak. Det kan til et hvert tidspunkt for eksempel komme frem nye bevis eller nye omstendigheter som ikke er prøvd tidligere, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3 eller påvises særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd, som gjør at saken står i en slik ny stilling at det gir foranledning for kommisjonen til på nytt å vurdere om vilkårene for gjenåpning er til stede, jf. også Ot.prp. nr. 70 (2000-2001) side 48, spalte 1.

Dersom den nye begjæringen kun inneholder anførsler som anses vurdert ved en tidligere gjenåpningssak, kan ikke begjæringen uten videre forkastes under henvisning til at den ikke inneholder noe nytt som er avgjørende for gjenåpningsspørsmålet.

Vurderingstemaet er om det foreligger noe nytt i forhold til det som var kjent for den dømmende rett, ikke om det foreligger noe nytt etter tidspunktet for en tidligere avgjørelse av en gjenåpningsbegjæring.

Dersom den nye begjæringen kun inneholder de samme anførslene som i tidligere begjæring(er), eller argumentasjonen i sitt innhold er den samme, må det være tilstrekkelig for kommisjonen å vise til de drøftelsene og konklusjonene som er gjort ved tidligere behandling(er), dersom den slutter seg til disse.

Ny argumentasjon kan likevel gi grunnlag for gjenåpning etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, dersom den påviser at det foreligger særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig.

5. Generelt om bevisvurdering i straffesaker

Det er et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp at en tiltalt skal anses som uskyldig inntil det motsatte er bevist. Det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden, og som derfor må føre tilstrekkelig bevis for at den tiltalte har gjort seg skyldig i det forholdet han anklages for. Når tiltaltes skyld skal avgjøres, skal rimelig og forstandig tvil komme ham til gode. Det betyr at retten må være sikker og overbevist om at alle vilkår for straff er oppfylt for å kjenne en tiltalt skyldig. Det er ikke tilstrekkelig at det foreligger en overveiende sannsynlighet for skyld. Retten skal foreta en helhetsvurdering av det samlede bevismaterialet og frifinne dersom det foreligger en rimelig og fornuftig tvil.

Den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) har en egen bestemmelse om uskyldspresumsjonen. I art. 6.2 heter det:

Enhver som blir siktet for en straffbar handling, skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.

Formålet med denne regelen er å hindre at uskyldige blir dømt, og ta vare på omdømmet til den som er under etterforskning, inntil straffeskyld eventuelt er fastslått av en domstol.

Norsk straffeprosess bygger på det som kalles fri bevisbedømmelse, i motsetning til tidligere tider da bevisbedømmelsen ofte var knyttet til formelle regler som anga hvilken vekt de enkelte bevis skulle ha, eller det var fastsatt nærmere regler om hvilke vilkår som måtte være oppfylt for at noe skulle legges til grunn som bevist. Fri bevisbedømmelse, sammen med de strenge krav til bevisbyrde, vil best sikre mot at uskyldige blir dømt.

Hensynet bak uskyldspresumsjonen tilsier imidlertid at en siktet må være vernet mot vilkårlig bevisvurdering, jf. Asbjørn Strandbakken, Uskyldspresumsjonen, 2003, side 213. Strandbakken har i bokens kapittel 8 en gjennomgang av ulike bevisteorier, og han oppsummerer på side 244:

Bevisbedømmelsen vil aldri kunne reduseres til en matematisk sannsynlighetsberegning, men må ses i lys av at det er tale om en psykologisk erkjennelsesprosess. Subjektive fordømmer og referanserammer vil aldri kunne være fundament for en dom. Bevisbedømmelse må heller ikke bygge på en ren intuisjon eller ureflekterte helhetsbetraktninger.

(...)

Det beste grunnlaget for å nå en riktig dom er å bygge på en rasjonell vurdering med utgangspunkt i at enhver sak er unik. ...

Johs. Andenæs skriver om bevisbedømmelse i Norsk straffeprosess, samlet utgave ved Tor-Geir Myhrer (2009) 4. utg. på side 166:

Dommeren kan ikke nøye seg med en ureflektert intuisjon. Bevisstoffet må tankemessig bearbeides. De forelagte bevis må sammenholdes med alminnelige erfaringssetninger om deres verdi, og på dette grunnlag må dommeren ta standpunkt til om det foreligger en tilstrekkelig grad av sannsynlighet til at han kan bygge på den.

Det skilles tidvis mellom direkte bevis og indisiebevis. Johs. Andenæs skriver om dette på side 185:

Direkte bevis er f.eks. en tilståelse fra siktede, vitneprov fra personer som har sett ham utføre handlingen, et ærekrenkende brev som blir fremlagt i retten. Det er her tale om bevis som direkte sier noe om det straffbare forhold. Eksempler på indisiebevis er utsagn fra vitner som har sett siktede i nærheten av åstedet på gjerningstiden, blodflekker på siktetes klær, forklaringer som viser at siktede har slått om seg med penger etter ranet. Det som her er direkte gjenstand for bevis, er omstendigheter som ikke i seg selv har rettslig betydning. Det er ikke straffbart å befinne seg i nærheten av et sted hvor et mord blir begått, heller ikke å ha blod på klærne eller slå om seg med penger. Men disse omstendigheter kan, enkeltvis eller samlet, gi grunnlag for mer eller mindre sikre slutninger om siktetes skyld.

Sondringen mellom direkte bevis og indisiebevis forekommer ikke i loven, og den har etter min oppfatning liten verdi. Også det direkte bevis gir i virkeligheten bare grunnlag for mer eller mindre sikre slutninger om siktetes skyld. Om et vitne forklarer at det så siktede utføre drapet, kan man ikke bygge på dette uten å forutsette (1) at vitnet har *sett* riktig, (2) at det *husker* riktig, og (3) at det *gjengir* riktig. På alle tre punkter kan feil snike seg inn. I tillegg har man muligheten for at vitnet forklarer seg bevisst usant, f.eks. for å hevne seg på siktede. De tekniske bevis (fingeravtrykksundersøkelser, DNA-analyser og andre rettskjemiske og rettsmedisinske undersøkelser av forskjellig slag) er som regel bare indisiebevis, men de kan ofte skape en visshet som er langt sterkere enn den man kan få ved såkalt direkte bevis.

I en straffesak vil det ofte bli presentert flere typer bevis, forklaringer, beslaglagte bevisgjenstander, dokumenter m.v. Retten må vurdere bevisenes styrke, både enkeltvis og samlet, og kan bare domfelle hvis den er overbevist om at tiltalte er skyldig. I noen tilfeller kan ett bevis være avgjørende for å overbevise retten om tiltaltes skyld, i andre tilfelle er det summen av flere bevis som leder til en slik overbevisning. Ved vurdering av bevisenes styrke, både enkeltvis og samlet, kan man ikke bare bygge på statistisk beregnet sannsynlighet. Dels kan det mangle opplysninger for å kunne beregne en nøyaktig sannsynlighet, dels vil statistikk ikke uten videre være avgjørende i enkelttilfeller.

Svein Slettan og Toril Øie uttaler i *Forbrytelse og straff*, bind I (2001) side 25:

Men absolutt visshet forekommer sjelden eller aldri i det virkelige verden. Når den tunge avgjørelsen om skyld eller uskyld skal treffes, er det ofte en margin av tvil. En helt teoretisk tvil – den tvilen som består

i at en alltid kan ta feil – er ikke nok til å frifinne. Noe i det konkrete saksforholdet må skape tvil: Løy hovedvitnet? Kan han ha sett feil eller ha blandet sammen to personer? Var fartsmåleren i uorden?

I uttrykket «rimelig tvil» ligger det følgelig at tvilen må være fornuftig og begrunnet (jf. det engelske: beyond reasonable doubt). - Hvis det praktisk sett ikke kan være tvil om at den tiltalte er skyldig, kan han dømmes.

Kommisjonen finner også grunn til å vise til en avgjørelse fra Høyesterett som er inntatt i Rt. 2005 side 1353.

Prinsippet om at enhver rimelig og fornuftig tvil skal komme den tiltalte til gode er en bærebjelke i straffeprosessen. Kravet gjelder for bevisresultatet som sådan – i vår sak om A hadde utvist forsett med hensyn til den omstendighet at det dreide seg om narkotika. Bevisbedømmelsen beror ofte på en vurdering av flere momenter som hver for seg kan ha ulik bevisstyrke. Det kreves ikke at hvert enkelt moment skal være bevist utover enhver rimelig tvil, så lenge det etter en samlet vurdering av momentene ikke er rimelig tvil om konklusjonen.

Ragna Aarli skriver om prinsipper for bevisbedømmelsen i sin bok «DNA-bevis – Rettssikkerhet ved bruk av DNA-sakkyndighet i kampen mot kriminalitet (2011) side 105-107:

Selv om det finnes svært ulike tradisjoner for regulering av adgangen til bevisføring i Europa, er prinsippet om «fri bevisbedømmelse» allmenneuropeisk i den forstand at alle europeiske bevisbedømmere står fritt til å benytte alminnelige kognitive tankeprosesser i vurderingen av bevisene. Dette allmenneuropeiske prinsippet om fri bevisbedømmelse, forstått som en ubundet, men like fullt rasjonell tankeprosess, åpner for bruk av lekdommere som bevisbedømmere. Et annet felleseuropeisk trekk, som også kan utledes av et prinsipp om fri bevisbedømmelse, er at det ikke foreligger forhåndsfastsatte krav til volumet av bevis som kreves for domfellelse. Dersom det ikke finnes «rimelig tvil» om at tiltalte er skyldig, kan domfellelse finne sted selv om bevisgrunnlaget kvantitativt sett er spinkelt. Et DNA-treff kan, i alle fall i prinsippet, være tilstrekkelig for domfellelse over hele Europa.

I Norge følges den kontinentale tradisjonen om *ikke* å regulere bevisbedømmelsen nærmere. Et ulovfestet prinsipp om fri bevisbedømmelse er supplert av et ulovfestet prinsipp om fri bevisføring. Dette innebærer at det, grovt sett, er adgang til å føre et hvilket som helst bevis for retten, så lenge beviset er relevant for saken. Det er dermed full adgang til å be rettsgenetikerer uttale seg om hvor sannsynlig det er at tiltalte faktisk er kilden til det aktuelle DNA-sporet. Spørsmålet om faktisk tilknytning mellom tiltalte og spormaterialet,

kildespørsmålet, er et spørsmål rettsgenetikeren verken har spesialkompetanse til å vurdere eller har tilstrekkelig innsyn i r etterforskningen til å ha en kvalifisert formening om. Dommerne kan la seg forlede av den sakkyndiges kompetanse til å tillegge en uttalelse større vekt enn uttalelsen fortjener. Under det britiske bevisregimet, der det er betraktet som nødvendig å skjerme bevisbedømmeren for bevis som ikke kan ha noen beviskraft eller virke villedende, er det nedlagt forbud mot å spørre en sakkyndig om sannsynligheten for at det var tiltalte som etterlot sporet på åstedet.

Prinsippet om fri bevisbedømmelse er i norsk rett, som i den kontinentale rettstradisjonen, tillagt et langt videre meningsinnhold enn å åpne for frie, rasjonelle betraktninger slik at i prinsippet enhver borger er kompetent til å opptre som bevisbedømmer. Dommerne står også fritt til å vurdere bevis*verdi* av de bevis som er ført. Dette innebærer at et analyseresultat som er fundert på metoder som åpner for stor usikkerhet, som for eksempel utvidete PCR-betingelser eller undersøkelser av kompliserte blandingsspor, ikke kan nektes ført og kan bli tillagt avgjørende vekt i spørsmålet om straffskyld. En mangelfull DNA-profil etter dagens standard, der alleler kun er påvist på fem markører, kan heller ikke avvises som bevis og dommerne står fritt til å vektlegge et eventuelt profilsammenfall som peker mot at tiltalte er skyldig. Et analyseresultat basert på en helt ny, ikke alminnelig anerkjent metode, vil i utgangspunktet heller ikke kunne nektes ført eller vektlagt som bevis.

Prinsippet om fri bevisbedømmelse innebærer også at et profilsammenfall kan bli ignorert i en sak og tjene som fellende bevis i en annen sak selv om resultatet i de to tilfellene, isolert betraktet, er av nøyaktig samme kvalitet og har en likelihood ratio av nøyaktig samme verdi. Det faktum at bevisbedømmelsen ikke er normert, åpner også for dissenser slik at én dommer kan betrakte DNA-beviset som avgjørende for skyldspørsmålet mens andre dommere i samme sak ikke finner grunn til å vurdere beviset på samme måte.

Det kan konkluderes med at domstolen i utgangspunktet står svært fritt i bedømmelsen av bevisverdien av et DNA-treff. Bevisbedømmelsen er ikke normstyrt og det er dermed vanskelig å forutberegne den konkrete argumentfunksjonen til et DNA-bevis i en straffesak. Dette betyr ikke at argumentfunksjonen til et DNA-bevis er vilkårlig. Bevisbedømmeren er underlagt alminnelige krav til rasjonell og begrunnet argumentasjon. Det er dessuten, som nærmere omtalt nedenfor, ikke til å komme forbi at en bevisbedømmer som står fritt, uvegerlig vil være styrt av alminnelige kognitive mønstre for informasjonsvurdering, så langt slike mønstre eksisterer.

Kommisjonen legger også disse bevisvurderinger og bevisprinsipper til grunn for sin vurdering av gjenåpningssaker.

6. Sakens faktum

Sakens faktum slik lagmannsretten har lagt til grunn ved straffutmålingen, fremgår av lagmannsrettens dom side 37 flg. Fra dommen gjengis blant annet:

Stine Sofie Sørstrønen og Lena Sløgedal Paulsen blei valdtekte og drepte i Baneheia i Kristiansand om kvelden 19. mai 2000. Dei to jentene - 8 og 10 år gamle - hadde vore og bada i 3. Stampe, som er eit vatn i Baneheia. På veg attende til bustadområdet Grim - der fedrane deira bur - møtte jentene dei to tiltala, og blei av Viggo Kristiansen lokka opp i ein meir avsidesliggjande del av terrenget.

Det blir lagt til grunn at både Stine Sofie og Lena blei valdtekte av Viggo Kristiansen, og at Jan Helge Andersen medverka til dette og sjølv forgreip seg seksuelt på Stine Sofie slik han har forklara i byretten og lagmannsretten. Etter at Viggo Kristiansen hadde valdteke Lena, drap han henne ved å knivstikke henne tre gonger, og Stine Sofie blei deretter knivstukken og drepen av Jan Helge Andersen.

Byretten har i sin dom på side 6-10 i domsutskrifta gjort nærare greie for den faktiske hendingsgangen. Lagmannsretten held seg til det som er sagt i desse domsgrunnane om dei faktiske omstenda, ettersom dette òg er dekkjande etter den bevisførsla som har vore ved ankeforhandlinga.

Lagmannsretten legg såleis til grunn at Viggo Kristiansen har bore seg åt som nemnt i tiltalepost II a. og b. og post III a. og b. når det gjeld valdtektene og den utuktige omgangen i form av samlege. I høve til post II b. blir det lagt til grunn at det skjedde inntrenging av penis både i skjede og endetarmsopning. Når det gjeld drapa, blir Viggo Kristiansen dømd som hovudmann i høve til tiltalepost I a - drapet på Lena, og som medverkar ved post I b - drapet på Stine Sofie.

Lagretta har svara ja på tilleggsspørsmåla som knyter seg til drapshandlingane. Det blir lagt til grunn for straffutmålinga at Viggo Kristiansen utførde drapet på Lena og medverkinga til drapet på Stine Sofie med overlegg, og for å skjule eit anna brotsverk, dvs. valdtektene, og for å unndra seg straffa for desse, jf. straffelova § 233 andre ledd fyrste punktum. Det er tale om overlagt drap ettersom Viggo Kristiansen hadde tid til å tenkje gjennom kva han ville gjere med jentene etter å ha valdteke dei, og så må ha teke avgjerd om å drepe dei slik det blei gjort. Føremålet med drapa var tvillaust å skjule valdtektene og unndra seg straffa for desse.

Ettersom lagmannsretten uttaler at beskrivelsen av hendelsesforløpet på side 6-10 i byrettens dom er dekkende også for den bevisførselen som har vært ved ankeforhandlinga, finner kommisjonen det hensiktsmessig å gjengi disse sidene i sin helhet. I byrettens dom side 6 flg. heter det:

Ut fra den bevisføring som har vært i saken, finner retten det bevist at de to fornærmede forlot boligområdet på Grim ca. kl. 18.30 den 19. mai 2000 for å bade på en anlagt badeplass i sørenden av "3. Stampe". Mens de oppholdt seg der ble de observert av de to tiltalte fra en fjellknaus som ligger ca. 50 m i luftlinje mot vest fra badeplassen. Retten legger til grunn at de tiltalte etter å ha observert de to jentene gikk fra denne fjellknausen og ned til en sti som leder fra 3. Stampe til Grim. På denne stien møtte de to tiltalte de fornærmede som da var på vei hjem etter å ha avsluttet badingen ca. kl. 19.00. Jentene ble av de tiltalte lokket med inn på en sti som leder opp mot et avsidesliggende område. Dette skjedde ved at tiltalte Kristiansen henvendte seg til de to jentene og spurte om de kunne hjelpe til med å finne en katt med kattunger som angivelig skulle befinne seg et stykke utenfor stien. De to jentene ble på denne måten ført inn til et sted som ligger et stykke unna stiene i området. Dette stedet er skjernet for innsyn ved at det ligger noe høyere enn stiene som går i nærheten, samtidig som det også er skjult av kraftig vegetasjon.

Retten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at de to fornærmede i saken, Lena Sløgedal Paulsen og Stine Sofie Sørstrønen, etter å ha vært ført inn til dette stedet først ble voldtatt for deretter å bli drept. Dette skjedde ved at de to fornærmede ble truet på livet med kniv av Viggo Kristiansen til å ta av seg buksene. De to jentene trakk bukser og truser ned til knehøyde før Kristiansen beordret dem til å kle på seg igjen. De to ble deretter ført litt til sides, 4-5 m unna, hvor de ble plassert inntil noe tett vegetasjon, samt en liten fjellskrent, noe som gjorde det vanskelig for jentene å løpe fra stedet. Der knyttet Kristiansen en genser eller jakke foran ansiktet til Lena Sløgedal Paulsen og plasserte henne på bakken. Etterpå tok han Stine Sofie Sørstrønen med seg tilbake til stedet hvor de to jentene like før hadde blitt truet til å kle av seg. Der beordret Kristiansen Stine Sofie Sørstrønen til på ny å kle av seg, noe hun gjorde. Deretter fullbyrdet Kristiansen voldtekt av Stine Sofie Sørstrønen ved at han førte sin penis inn i hennes endetarmsåpning og også gjorde forsøk på å trenge inn i hennes skjede, slik dette fremgår av tiltalebeslutningens post II litra a).

Mens denne voldtekten skjedde, satt tiltalte Andersen ifølge egen forklaring på en stein noen få meter unna. Han har forklart at han oppfattet det som skjedde, men at han det meste av tiden satt med ryggen til da voldtekten fant sted.

Etter at Kristiansen hadde fullbyrdet voldtekten av Stine Sofie Sørstrønen reiste han seg opp og gikk bort til Andersen. Andersen har forklart at det kom til et oppgjør mellom de to og at Kristiansen truet ham med kniv til å forgripe seg seksuelt på Stine Sofie Sørstrønen, som på dette tidspunkt lå naken på bakken. Andersen har opplyst at han ble påført et risp med kniv i armen av Kristiansen under dette oppgjøret og at han etterpå gikk bort til fornærmede. Der tok han av seg bukse og la seg oppå Stine Sofie Sørstrønen. Han har forklart at hun lå på ryggen med bena ut til siden og at han førte sin penis, som ifølge hans egen forklaring ikke var erigert, inn mot hennes kjønnsorgan. Han har også forklart at han presset mot hennes kjønnsorgan med sin penis, men at han ikke trengte inn og at penis gled ned mot hennes endetarmsåpning. Etter dette reiste han seg angivelig opp, og Kristiansen forgrep seg på ny på fornærmede ved å gjenoppta den utuktige omgangen med henne.

Noe etterpå avsluttet Kristiansen overgrepet mot Stine Sofie Sørstrønen og de to reiste seg begge opp. Fornærmede kledde på seg og tiltalte Kristiansen bandt en jakke eller genser for ansiktet til fornærmede, som ble plassert på bakken ved siden av stedet hvor voldtekten hadde funnet sted. Kristiansen gikk deretter bort til Lena Sløgedal Paulsen som satt på det ovenfor beskrevne stedet 4-5 m. unna, og hentet henne bort til stedet hvor voldtekten av Stine Sofie Sørstrønen hadde funnet sted. Han beordret Lena Sløgedal Paulsen til å kle av seg. Han førte deretter penis og en eller flere fingre inn i hennes skjede og endetarmsåpning. Han fullbyrdet således voldtekt av henne slik, det fremgår av tiltalebeslutningens post II litra b).

Retten finner det ikke tvilsomt at Kristiansen gjennomførte de to voldtektene etter først å ha truet de to fornærmede på livet ved bruk av kniv. Voldtektene omfattet samleie og skjedde med forsett. Han blir således å dømme i samsvar med tiltalens post II a) og b) og III a) og b).

Etter at Kristiansen hadde fullbyrdet voldtekten kledde han på seg og det samme gjorde Lena Sløgedal Paulsen. Da hun var ferdig, la Kristiansen hånden på hodet hennes for å føre henne bort mot stedet hvor den andre fornærmede satt. Han tok samtidig frem en kniv som han først holdt bak på ryggen. Uten nærmere forvarsel tok han hånden som han holdt på hodet og flyttet ned foran munnen til Lena Sløgedal Paulsen. Deretter stakk han henne to ganger i halsen og en gang i magen/brystet med kniven i den hensikt å ta livet av henne. Dette førte til at halspulsåren på høyre side ble skåret over slik at hun kort tid senere døde.

Retten finner det ikke tvilsomt at dette drapet fra Kristiansens side skjedde etter at han først hadde overveid hva han skulle gjøre med fornærmede. I og med at han ikke på noe tidspunkt hadde gjort forsøk på å skjule sin identitet er det svært sannsynlig at han hadde til hensikt å ta livet av de to fornærmede fra første stund av etter at disse først var blitt voldtatt. Mens overgrepene fant sted, hadde Kristiansen god tid til å overveie hva han skulle gjøre, og retten legger til grunn at selve drapet på Lena Sløgedal Paulsen skjedde etter forutgående overveielse fra hans side, slik det fremgår av tiltalens post I a).

Formålet med drapet var videre å skjule for omverdenen voldtektene som hadde skjedd, og Kristiansen ville således ta livet av fornærmede for å unndra seg straff. Måten drapet skjedde på, som ble utført på en 10 år gammel forsvarsløs pike, hadde karakter av ren likvidering av fornærmede. Det skjedde således under særdeles skjerpene omstendigheter. Kristiansen blir derfor å dømme i overensstemmelse med tiltalens post I a), idet både subjektive og objektive vilkår for straffellelse i samsvar med tiltalen på dette punkt er til stede.

Tiltalte Andersen har forklart at han ikke var forberedt på at Kristiansen skulle ta livet av Lena Sløgedal Paulsen. Han har forklart at Kristiansen satte seg på huk ved siden av Lena Sløgedal Paulsen mens hun ble lagt ned på bakken etter å ha vært tildelt de nevnte knivstikk. Andersen har forklart at han da umiddelbart reiste seg opp fra steinen han satt på og gikk mot Kristiansen, som han dyttet over ende samtidig som han spurte: «Hva fa'en holder du på med?» Deretter reiste Kristiansen seg opp og det oppstod en krangel mellom de to som endte med at Kristiansen holdt kniven inn mot siden av kroppen til Andersen og krevde at Andersen

skulle ta livet av Stine Sofie Sørstrønen. Hun satt like ved siden av med et tøyestykke foran ansiktet. Andersen har forklart at han først ikke var villig til å gjøre dette, men på grunn av trusselen fra tiltalte Kristiansen ga han etter og var villig til å ta livet av henne.

Retten legger til grunn at Andersen deretter fikk overlevert kniven fra Kristiansen. Med denne utførte han drapet på Stine Sofie Sørstrønen ved at han stakk henne i halsen en gang med den samme kniven og skar derved over halsvirvelpulsåren slik at hun kort tid senere døde. Da dette skjedde lå Stine Sofie Sørstrønen på ryggen. Tiltalte Kristiansen holdt henne i bena mens Andersen satt ved siden av henne i skulderhøyde da knivstikket ble utført. Knivstikket i halsen på fornærmede Sørstrønen ble av Andersen utført i den hensikt at han ville ta livet av henne.

Umiddelbart etter at drapene var utført ble de to fornærmede gjemt under noen greiner fra krypfuru som vokser like ved åstedet for voldtektene og drapene. Til å skjule likene ble det videre kuttet en del einerkvister, i alt 25 stk., fra vegetasjon i nærheten. Med disse kvistene ble likene godt skjult før øvrige spor ble fjernet ved at det ble strødd gammelt løv og annet nedfall fra trærne over området.

Etter at sporene på åstedet var skjult tok de tiltalte med seg de fornærmedes badetøy og caps og en brusflaske disse hadde hatt med seg. Badetøyet og capsene ble skjult i steinene til en eldre tørrlagt demning like i nærheten, mellom noen steiner, og tildekket med mose. De to tiltalte skilte deretter lag med avtale om å møtes noe senere utenfor Kristiansens bopel. Bæreposen badetøyet hadde blitt båret i av de fornærmede ble senere kastet i en søppeldunk et annet sted i Baneheia av en av de tiltalte, og det samme gjaldt brusflasken som de fornærmede hadde hatt med seg. Noe senere møttes de tiltalte utenfor boligen til Viggo Kristiansen, sannsynligvis noe etter kl. 20.00.

7. Kommisjonens utredning 2017-2020

7.1 Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2018 (DNA-beviset)

Under kommisjonens behandling av gjenåpningsbegjæringen 2008-2010 ble det avklart at Rettsmedisinsk Institutt (RMI) hadde en rekke DNA-ekstrakter i behold som ble oppbevart ved RMI. Noen av disse ble reanalysert i Sverige i 2010, men resultatet viste at man ikke kunne påvise annet DNA enn det som var i overensstemmelse med DNA fra de avdøde jentene selv, se mer om dette nedenfor.

I gjenåpningsbegjæringen 18. juni 2017 vises det til at det kun var 15 ekstrakter som ble reanalysert i Sverige, og kommisjonen anmodes om å besørge nye analyser av alt materialet.

Gjenopptakelseskommisjonen henvendte seg den 7. februar 2018 til Oslo Universitetssykehus, Avdeling for biologiske spor (tidligere RMI) med forespørsel om å få en oversikt over hvilket DNA-materiale som fortsatt var i behold, og en vurdering av hvilket materiale som var egnet for en eventuell ny analyse. På bakgrunn av oversikten vi fikk fra RMI, ble Nationellt forensiskt centrum NFC (tidligere SKL) i Sverige oppnevnt av kommisjonen den 9. juli 2018 for å foreta en fornyet analyse av 22 ekstrakter av B- og C-prøvene.

NFC avga sin rapport 2. oktober 2018.

Resultatet viste at det ikke kunne påvises mannlig DNA i 8 av B-prøvene (Stine Sofie Sørstrønen). I prøve B-26 ble det påvist mannlig DNA, men resultatet kunne «... *inte användas för jämförelse mot person då resultatet innehåller för lite information.*» Prøve B-26 var sikret fra misfarging/blåmerker på avdødes høyre lår.

Av C-prøvene (Lena Sløgedal Paulsen) kunne det ikke påvises mannlig DNA i 9 av prøvene. I prøve C-8, C-10A, C-27 og C-28 ble det påvist mannlig DNA, men resultatet kunne «... *inte användas för jämförelse mot person då resultatet innehåller för lite information.*». Disse fire prøvene var sikret fra høyre hånd, negleavklipp på høyre hånd, prøve fra misfarging (sted ikke angitt) og prøve fra misfarging på venstre lår.

Den sakkyndige rapporten fra NFC ble forelagt for DRK den 26. oktober 2018. DRK hadde merknader til rapporten, og det ble innhentet tilleggsrapporter fra NFC datert 4. mars 2019 og 2. september 2019. I uttalelsen fra DRK 23. mai 2019 heter det blant annet:

Kommisjonen mener at rapportene fra Nationellt forensiskt centrum fortsatt mangler tolkninger av resultatene som underbygger de sakkyndige sine konklusjoner. De sakkyndige slår fast i uttalelsen at resultatene ikke kan anvendes til sammenligninger med referanseprøvene. Rapporten inneholder resultater i form av påviste DNA-alleler, men opplyser ikke spesifikt om hvorfor DNA-allelene ikke kan tolkes og anvendes til sammenligning (for eksempel opplysninger om metode, terskelverdier og antallet markører over terskelverdiene).

Kommisjonen ber de(n) sakkyndige utarbeide en tilleggserklæring der bemerkningene over besvares, jf. forskrift om Den rettsmedisinske kommisjon § 3 bokstav a.

I sin tilleggsrapport 2. september 2019 uttaler NFC blant annet:

En begäran daterad 19-06-03 har inkommit från Siv Hallgren, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker, där NFC ombeds uttala sig i de frågor som finns bifogat i brev från Den rettsmedisinske kommisjon.

I brevet menas att det fortsatt fattas tolkningar av resultaten som underbygger NFC.s sakkunniga i sina slutsatser. En mer utførlig beskrivning ønskas av NFC.s metod för detta och varför de påvisades DNA-allelerna inte kan användas för jämförelse mot person.

Utvärdering av Y-kromosomala DNA-resultat vid NFC

Vid analys av Y-kromosomalt DNA på NFC utförs dubbelanalys av spårprover. I NFC.s nuvarande metod används kitet AmpF ϕ STR ® YfilerTM från Applied Biosystems. Något fast gränsvärde för alleler används inte, men analyserna (minst två) ska spegla varandra väl och resultatet genereras i form av konsensus av analyserna. För att ett resultat från Y-kromosomal DNA-analys ska kunna användas för jämförelse bör det som riktlinje finnas allel/alleler i konsensus från en person i 10 markörer. Utifrån en helhetsbedömning av det erhållna resultatet kan eventuellt undantag från ovan göras.

För ett resultat med inmärkte alleler som inte bedöms användbart för jämförelse mot person kan eventuellt resultatet användas för att ange att manligt DNA påvisats.

Rapporten fra NFC ble den 12. september 2019 sendt til DRK for behandling. DRK har i brev til kommisjonen 14. november 2019 uttalt at den har behandlet den sakkyndige erklæringen uten å finne vesentlige mangler, og har følgende kommentar til tilleggserklæringen:

De svenske sakkyndige har svart tilfredsstillende på kommisjonens bemerkninger og lagt frem resultater og tolkninger i en etterprøvable form.

Kommisjonen har kun en mindre kommentar til uttalelsene:

Sakkyndige opplyser følgende: «För att ett resultat från Y-kromosomal DNA-analys ska kunna användas för jämförelse bör det som riktlinje finnas allel/alleler i konsensus från en person i 10 markörer. Utifrån en helhetsbedömning av det erhållna resultatet kan eventuellt undantag från ovan göras.»

I resultatene fra Y-kromosomal DNA-profilanalyse som rapporteres er konsensus i alle resultater mindre enn i 10 markører, og resultatene vurderes som svake. Konklusjonen slik vi oppfatter den, er at resultatene da ikke skal brukes til sammenligning med personprøver, og dette finner kommisjonen ingen mangler ved. Dette er også i samsvar med laboratoriet (NCF) sine egne retningslinjer for tolkning av Y-resultater. Vi synes den sakkyndige uttalelsen kunne oppsummert dette, og tydeliggjort enda bedre hvorfor de sakkyndige mener at resultatene ikke skal brukes til sammenligning med personprøver. Kommisjonen mener likevel at saken nå er tilstrekkelig belyst, og har ingen flere kommentarer.

7.2 Sakkyndig undersøkelse i Danmark i 2020 (DNA-beviset)

Kommisjonen besluttet i møte 12. desember 2019 å innhente en uavhengig, sakkyndig vurdering av den sakkyndige erklæringen som ble fremlagt under rettsforhandlingene og som ligger til grunn for dommen mot Kristiansen. Bakgrunnen for dette var at det fra domfeltes side var reist innvendinger knyttet til det såkalte DNA-beviset.

Kommisjonen kontaktet Københavns Universitet, Retsmedicinsk Institut, Retsgenetisk Afdeling, v/ leder, professor Bo Thisted Simonsen, med forespørsel om de kunne ha en sakkyndig til å påta seg et oppdrag for kommisjonen. Retsgenetiker, Ph.d. Frederik Torp Petersen var villig til å påta seg oppdraget som sakkyndig. Han er ansatt ved Københavns Universitet, Retsmedicinsk Institut, Retsgenetisk Afdeling. Forslaget til valg av sakkyndig og mandat ble den 29. januar 2020 sendt til Viggo Kristiansens forsvarer, påtalemyndigheten og bistandsadvokatene for uttalelse.

Frederik Torp Petersen ble etter dette, med hjemmel i straffeprosessloven § 398 b, annet ledd, oppnevnt som sakkyndig

den 17. februar 2020. I mandatet ble det stilt 2 hovedspørsmål med 6 underspørsmål (a – f) under spørsmål 2. Som underlagsmateriale til mandatet ble det oversendt en rekke tidligere sakkyndige rapporter og uttalelser om DNA-analysene som var foretatt. Den sakkyndige fikk frist til 1. april 2020 for å avgi sin rapport. Denne fristen ble senere forlenget, idet Corona-situasjonen gjorde det vanskelig for ham å fullføre oppdraget innen den fastsatte fristen.

Frederik Torp Petersen avga sin sakkyndige rapport 26. mai 2020. For oversiktens skyld gjengis hans svar under hvert enkelt spørsmål i mandatet.

Mandatet spørsmål 1:

1. Den sakkyndige bes foreta en vurdering av om analysefunnene fra utstrykspreparater (vattpinner) i prøvene B-22, B-24 og B-25 og C-25 foretatt ved Compostela de Santiago i henholdsvis 2000 og 2010, påviser DNA fra en eller fra flere menn. Det gjøres særskilt oppmerksom på at prøve C-25 ble oppbrukt i 2000 slik at den prøven kun er analysert da.

Dersom det hefter usikkerhet ved svaret under punkt 1 må dette begrunnes nærmere. Det må også redegjøres for graden av usikkerhet.

Sakkyndig rapport:

1 :
Angående prøver analysert i 2000:

Indledningsvist er det viktig at påpege, at dna-profiler af den type, som er anvendt her, aldrig kan give svar på, hvor mange personer, som har bidraget med dna. Der kan kun angives et mindsteantal. Der kan ikke skelnes mellem den situation, hvor to mænd hver især bidrager med den samme allel, og den hvor en enkelt mand bidrager med allelen, men i dobbelt mængde. Dette er i særdeleshed tilfældet, når der som her er tale om dna-profiler, hvor der kun er undersøgt få dna-systemer og de observerede alleler er almindelige i befolkningen. For dna-profiler med resultater i mange (>10) systemer kan man i højere grad udtale sig om antallet af bidragsydere.

Desuden er der for alle prøvers vedkommende tale om meget små mængder dna, hvilket i betydelig grad øger risikoen for at se resultater, som skyldes kontamineringer og drop-in og samtidigt bevirker, at artefakter som eksempelvis stutertoppe optræder på en mindre forudsigelig måde. Den meget aggressive opformeringsstrategi (35 PCR-cykler) forstærker risikoen yderligere.

B 22:

Allel C observeret en gang. Allel 11 observeret tre gange. Allel 10 observeret i to af tilfældene. Resultaterne er i overensstemmelse med, at profilen indeholder dna fra mere end en mand. Dette er observeret i to uafhængige opformeringer. Men givet den meget lille mængde dna i det oprindelige materiale, de varierende resultater og den meget aggressive opformeringsstrategi er sandsynligheden for at de observerede alleler er artefakter, for eksempel drop-in, betragtelig. Allel 10 er kun observeret to ud af tre gange, og den ligger i stutterposition til 11. Det er derfor efter min mening ikke sikkert, at prøven indeholder dna fra mere end en mand. Det kan heller ikke udelukkes, at alle observerede alleler er drop-ins. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheden angående antallet af bidragydere eller sandsynligheden for drop—in eller stutter, men efter min vurdering er begge dele så høje, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.

B 24:

Intet mandligt dna rapporteret.

B 25:

Allel C observeret en gang. Allel 10 og 11 hver observeret en gang. To modstridende observationer, som ikke kan reproduceres betyder at der samlet set ikke er opnået entydige resultater. Det kan derfor på ingen måde vurderes, hvor mange mænd, der har bidraget til prøven. Det er tænkeligt, at alle observerede alleler for denne prøve er drop-ins og at det oprindelige materiale IKKE indeholder mandligt dna overhovedet. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for sandsynligheden for drop-in, men efter min vurdering er den så høj, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.

C 25:

Allel C observeret en gang. Allel 10 observeret fire gange. Det reproducerbare resultat er efter min vurdering mindre pålideligt end resultaterne for de foregående prøver, om end kontaminering ikke kan udelukkes. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheden for resultatet, men efter min vurdering er den, selvom den er mindre end for de foregående prøver, så høj at disse resultater kun bør anvendes til prioriteringsformål i en efterforskning af en straffesag, og ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.

Angående prøver analyseret i 2010:

B22 og B 25:

Intet mandligt dna påvist.

B24:

Det har ikke været muligt for mig i materialet at finde ud af under hvilke opformeringsbetingelser (antal PCR-cykler) dna-profilen er frembragt, eller hvor meget af ekstraktet, der er blevet brugt (3-5 mikroliter angivet). Det er derfor ikke muligt for mig at udtale mig om den nøjagtige usikkerhed forbundet med denne dna-profil.

Elektroferogrammet giver dog indtryk af en prøve med ganske lidt og muligt nedbrudt dna, hvorfor risikoen for kontaminering, drop-in og drop-ud må anses for høj. Desuden er profilen ikke understøttet af gentagne opformeringer.

Efter min mening er der to mulige fortolkninger af dette elektroferogram.

1: Enten accepteres dna-profilen i sin helhed og dermed skal den tolkes som en blanding af dna fra mindst fire mænd.

2: Alternativt skal alle resultater tolkes som artefakter og dermed skal hele dna-profilen forkastes.

Den tredje vej; at acceptere resultaterne for nogle systemer og forkaste andre er etter min mening ikke rimelig.

Hvis man vælger anskuelse 1, så er der tale om en blandings-profil med dna fra mindst fire mænd og med tydelige tegn på drop-out. Der findes ikke metoder til at beregne den bevismæssige vægt af en sådan profil hvorfor den må anses for et neutralt bevis.

Hvis man vælger anskuelse 2, så er der ikke tale om en troværdig dna-profil og resultaterne kan derfor ikke anvendes som bevismateriale.

Min vurdering er, at anskuelse 1 er den korrekte, og prøven indeholder dna fra mindst 4 mænd, dog skal man huske på den forhøjede risiko for kontaminering, drop-in og drop-ud. Den bevismæssige vægt for profilen kan ikke beregnes og dna-profilen er derfor et neutralt bevis. Dna-profilen vil kunne anvendes som (neutralt) bevis i en straffesag, såfremt den kan understøttes af gentagende opformeringer og altså ikke med de foreliggende resultater. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere denne dna-profil, med mindre den kunne reproduceres i gentagne opformeringer.

Mandatet spørgsmål 2:

Her er mandatet delt opp i seks underspørsmål (a – f), hvor det på bakgrunn av de foretatt analyser og ulik fortolkning av disse bes om en avklaring på tillegsspørsmålene. Dersom det hefter usikkerhet ved svarene under punktene a til f må dette begrunnes nærmere, og det må også redegjøres for graden av usikkerhet.

Spørsmål 2 a):

- a) Hvordan vurderer den sakkyndige følgende utsagn om prøve C-25:
- det er funnet allel 10 i prøven
 - funnet stammer ikke fra Jan Helge Andersen
 - funnet inneholder ikke DNA fra flere menn
 - funnet er ikke et skyggeallel

Sakkyndig rapport:

2 a:

1: Der er påvist en allel 10 i prøven ved 4 gange uavhengige opformeringer. Dette gjør, at sandsynligheten for, at der er tale om drop-in er knap så stor som for de andre prøver. Det kan ikke udelukkes, at der er tale om annen kontaminering av den oprindelige prøve.

2: Den påviste allel kan IKKE stamme fra Jan Helge Andersen (har en 11)

3: Det kan jeg ikke uttale meg om. Den påviste dna-profil inneholder kun en enkelt allel i DYS391, men der kan godt være flere bidragydere alligevel. Der er intet, der tyder på, at materialet inneholder andre alleler end 10, men der kan godt være flere bidragydere, der alle har en allel 10.

4: Den påviste allel 10 kan IKKE være en stutter idet moderallelen (11) slet ikke opptrer i sporet.

Se i øvrigt svar under punkt 1.

Spørsmål 2 b):

- b) Prøve B-22, B-24 og B-25 er analysert av det samme laboratoriet i henholdsvis 2000 og 2010. I 2000 er det rapportert om funn av DNA i prøve B-22 og prøve B-25, men ikke i prøve B-24. I 2010 er prøve B-22 og prøve B-25 vurdert negative, mens det er gjort funn i prøve B-24. Kan den sakkyndige redegjøre og forklare mulige årsaker til at analysene av de samme prøvene gir ulike konklusjoner?

Sakkyndig rapport:

2b:

En undersøkelse av materiale er i praksis at uttage en stikprøve, om end stikprøven somme tider omfatter hele materialet. En gentagen analyse kan derfor ses som en ny stikprøve fra det samme oprindelige materiale. Det er forventeligt, at to stikprøver ikke gir samme resultat. Jo mindre mandlig dna det oprindelige materiale inneholder,

jo større er sandsynligheden for, at en udtagen stikprøve slet intet mandligt dna indeholder. I dette tilfælde, hvor det er evident, at materialet kun indeholder meget små mængder mandligt dna er det ikke overraskende, at nogle stikprøver intet mandligt dna indeholder, selvom den oprindelige prøve muligvis indeholder mandligt dna. Omvendt er det også klart, at hvis den oprindelige prøve intet mandligt dna indeholder, så stiger sandsynligheden for at man observerer kontamineringer af meget små mængder dna. Kontamineringer, som ikke ville kunne ses, hvis der i prøven var store mængde dna fra sporet til stede.

Der er med andre ord to mulige forklaringer på de forskellige resultater.

1: Tilfældigheder (stokastiske effekter); prøven indeholder dna fra sporet, men i så små mængder, at det ender i nogle, men ikke alle, stikprøver.

2: Stikprøverne indeholder ikke dna fra sporet, men alle observationer skyldes enten kontaminering, artefakter eller drop-in.

Det er ikke muligt med de foreliggende oplysninger at vurdere, om der er tale om forklaring 1 eller 2 eller en kombination.

Spørgsmål 2 c):

- c) Prøve B-24 ble i 2000 vurdert negativ. Kan den sakkyndige gi sin vurdering av prøveresultatet og om resultatet gir holdepunkter for DNA fra en eller fra flere menn?

Den sakkyndige bes vurdere hvorvidt evt. funn i prøve B-24 i 2000 kvalitativt står annerledes enn funnene som i 2000 ble rapportert i prøve B-22 og B-25. I så tilfelle bes det redegjort for hvorfor og på hvilken måte. Det bes samtidig avklart om det etter den sakkyndiges vurdering i 2000 var grunnlag for å rapportere funn i prøve B-22 og B-25, men ikke i prøve B-24.

Sakkyndig rapport:

2 c):

a): Prøve B-24 kunne ikke frembringe nogle resultater i 2000 undtagen i en enkelt opformering hvor der observeredes 4 alleler. Disse er blevet tolket som artefakter og derfor ikke rapporteret. Jeg har ikke personlig erfaring med brug af ABI 377 i retsgenetisk sammenhæng og kan derfor ikke udtale mig om denne beslutning. Det er dog påfaldende, at der i 2010 også bliver observeret fire alleler i denne prøve og at de igen bliver fjernet som artefakter. Uanset om toppene tolkes som artefakter eller ægte alleler er resultatet kun observeret en enkelt gang og er derfor meget upålideligt. Hvad angår resultater fra analyserne i 2010, se svar under punkt 1.

b): Jeg har her arrangeret prøverne i rangorden fra mest upålidelige resultater til mindst upålidelige resultater:

B-25: Der er observeret to forskjellige alleler i to uafhængige opformeringer. To indbyrdes modstridende resultater bør lede til en samlet konklusion, at der ikke er opnået entydige resultater. Se i øvrigt svar under punkt 1. Burde ikke have været rapporteret.

B-24: De alleler, der er påvist i prøve B-24 i 2000 er alle blevet forkastet af laboratoriet som artefakter. Jeg har ikke erfaring med elelektroforese på en ABI-377, så jeg kan ikke udtale mig om denne beslutning er korrekt eller ej. Dog er det vigtigt, at resultaterne kun er observeret en enkelt gang hvilket gør dem meget upålidelige. I modsætning til prøve B-25 er der i det mindste intet, der decideret taler imod at resultaterne er valide. Burde ikke have været rapporteret, og er heller ikke blevet det.

B-22: Resultaterne er observeret flere gange uafhængigt af hinanden, hvilket gør dem til de mindst upålidelige. Dog er allel 10 kun set to gange. Stadig meget høj risiko for drop-in og kontaminering. Se svar under punkt 1. Burde ikke have været rapporteret.

Spøsmål 2 d):

- d) Er det ut fra prøveresultatene i 2000 eller 2010 noen holdepunkter for om noen av prøvene er kontaminerte? I så fall bes dette spesifisert og begrunnet nærmere.

Sakkyndig rapport:

2d:

Gældende for alle resultater fra 2000 og 2010: Det kan næsten aldrig med sikkerhed siges, at en dna-profil skyldes kontaminering, og slet ikke i disse tilfælde. Det er imidlertid ikke det samme som at sandsynligheden for kontaminering er 0%. Jo større mængde dna der er påvist — des mindre er sandsynligheden for, at det er en kontaminering. Her er der i alle tilfælde tale om meget små mængder dna. Jeg antager, at laboratoriet har rettet sig efter rekommendationer vedrørende god laboratorieskik og har taget de nødvendige foranstaltninger for at minimere sandsynligheden for kontaminering i laboratoriet.

Spøsmål 2 e):

- e) Den sakkyndige må redegjøre for konkrete usikkerhetsfaktorer ved resultatene fra henholdsvis 2000 og 2010. Dette med bakgrunn i kjennskap om analysemetoder som ble anvendt, mengde analysert materiale, risiko for kontaminasjon samt grad av funn. Vurderingen av eventuelle usikkerhetsfaktorer skal ikke foretas ut fra muligheten for å identifisere en spesifikk DNA-profil, men for å identifisere om det er funn fra to forskjellige menn.

Sakkyndig rapport:

2 e:

Alle prøverne indeholder meget små mængder dna, om overhovedet noget. Små mængder dna i en prøve betyder at eventuelle kontaminationer ses med større hyppighed, idet de ikke under opformeringen udkonkurreres af sporets dna i særlig høj grad. Små mængder dna betyder desuden, at tilfældigheder (stokastiske effekter) spiller en langt større rolle. Alle typer artefakter ses derfor med større hyppighed og på en mindre forudsigelig og genkendelig måde. Dette gælder både stuttere, drop-in og drop-ud. Se desuden svar under punkt 1, punkt 2 b,c,d og e.

Resultaterne fra 2000 er fremkommet ved hjælp af en 35 cyklers PCR. Alle ovennævnte effekter forstærkes yderligere.

Spørsmål 2 f):

- f) Stammer de rapporterte funn i 2000 og 2010 fra sædceller? Hvis så er tilfelle bes det avklart om DNA-markører funnet i prøvene kan stamme fra annet enn sæd? Vil man under analyse kunne oppdage om det er DNA fra annet enn sæd i prøvene?»

Sakkyndig rapport:

2f:

Resultaterne som er fremlagt for mig, kan ikke afklare dette spørsmål. At der er påvist sædceller i materialet og mandligt dna er to forskjellige udsagn som beror på forskjellige metoder. De opnåede dna-profiler kan ikke henføres til specifikke celletyper. Det fundne mandlige dna kan stamme fra sædceller eller fra andre celletyper, dna-profilerne vil være ens.

Den sakkyndige rapporten ble sendt til Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for behandling 2. juni 2020. DRK har i brev til kommisjonen 8. juli 2020 gitt sine merknader:

Den rettsmedisinske kommisjon har behandlet den sakkyndige erklæringen og har funnet følgende vesentlige mangler, jf. straffeprosessloven § 147 tredje ledd:

Kommisjonen er av den oppfatning at uttalelsen har vesentlige mangler ved at den bryter med en del viktige retningslinjer i rettsgenetikk, og vi har følgende å bemerke:

Den sakkyndige har svart utfyllende på mandatpunkt 2 a-f der det stilles konkrete spørsmål om resultatene fra 2000 og 2010. Vi er mer kritiske til gjennomgangen av de enkelte prøvene i mandatpunkt 1, og da særlig omtalen av prøven C25.

Vi har innvendinger til at sakkyndige gjør en vurdering av anvendelsen av resultatet i denne delen av uttalelsen, ved å ta stilling til om resultatet

kan brukes som bevismateriale eller ikke. Dette ligger utenfor sakkyndiges mandat, og burde vært unngått.

I tillegg inneholder vurderingen en rekke verbale vurderinger som vi oppfatter som unøyaktige som «mindre upålitelig enn foregående prøver», «mindre end» og «høy» uten at dette er knyttet opp mot verdier eller tall eller andre mer faste mål. Sakkyndige tilfører her kun ny og unødvendig usikkerhet til saken, og en ny erklæring som var mer objektiv i beskrivelsen av prøvene burde vært laget dersom den skulle ha verdi for å beskrive prøven. Dette gjelder i vesentlig grad også de andre prøvene som beskrives under mandat pkt. 1.

Uttalelsen i sin helhet er svak i forhold til å vurdere prøvene uavhengige, slik som retningslinjer i rettsgenetikk anbefaler, og kommisjonen anser dette som en vesentlig mangel.

Kommisjonen har også vesentlige bemerkninger til sakkyndig sine uttalelser om temaet kontaminering. I motsetning til tidligere sakkyndige rapporter i saken, er ikke muligheten for tilstedeværelse av kontaminering, eller alternativt det som taler imot kontaminering, beskrevet med grunngivning på en presis og konkret måte.

Vi har også innvendinger til at sakkyndige ikke har hensyntatt nok at det er 10 år mellom de to rettsgenetiske analysene, og at sensitivitetsnivået for analysene er noe annet i 2000 enn i 2010. Dette gjelder også i 2020 når denne erklæringen som nå foreligger er skrevet, henholdsvis 20 og 10 år etter. Sensitivitet er svært viktig for usikkerhet og drop-in, og dette vil ha innvirkning på ulike laboratoriers rutiner i ulike tidsperioder, og hva som bestemmes som sikre funn over bakgrunn. Kommisjonen mener derfor at uttalelsen som gjentar flere ganger hva som ville blitt rapportert av retsgenetisk afdeling i Danmark i dag, gir en misvisende forståelse av sensitivitet og grad av usikkerhet for både år 2000 og 2010. Vi anser dette som en så vesentlig mangel ved uttalelsen at det gjør erklæringen uegnet til å bruke i saken.

Konklusjon: Uttalelsen gir etter kommisjonen sitt syn ingen ny sakkyndig vurdering av de rettsgenetiske resultatene, men skaper derimot en ny usikkerhet ved å innføre nye verbale vurderinger som ikke kan knyttes opp mot standarder eller sensitivitetsnivå.

Det er ikke nødvendig med tilleggserklæring.

Partenes uttalelser til den danske sakkyndige rapporten og DRK's merknader er inntatt i et eget kapittel nedenfor.

Selv om DRK uttalte at det ikke var nødvendig med en tilleggserklæring, fant Gjenopptakelseskommisjonen det rimelig at Frederik Torp Petersen ble gjort kjent med uttalelsen fra DRK og at han fikk anledning til å kommentere denne. Ved brev fra Gjenopptakelseskommisjonen 15. juli 2020 ble den sakkyndige bedt om å gi en tilleggserklæring.

Frederik Torp Petersen ga svar til kommisjonen 14. august 2020:

Den rettsmedisinske kommisjons kommentarer giver mig ikke anledning til at ændre eller tilføje noget til min tidligere fremsendte rapport.

Jeg fastholder rapportens ordlyd og er uenig i, at den skaber uklarhet i forbindelse med den opgave Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker skal løse.

Gjenopptakelseskommisjonen henvendte seg deretter til DRK ved brev 1. september 2020, og ba om en begrunnelse for hvorfor DRK ikke fant det nødvendig å be den sakkyndige om en tilleggserklæring, jf. forskrift om Den rettsmedisinske kommisjon 13. februar 2018 § 3, punkt a) andre setning.

Gjenopptakelseskommisjonen viste til at DRK bemerket i sin uttalelse blant annet at den sakkyndige rapporten hadde vesentlige mangler og at DRK på flere punkter hadde vesentlige merknader til den sakkyndiges uttalelse.

DRK besvarte henvendelsen 18. september 2020, og uttalte blant annet:

For ordens skyld minner vi om at vi ikke har behandlet primærrapporten i fra år 2000 (rettsgenetiske uttalelser ble rutinemessig behandlet først fra 2003), mens vi har tidligere behandlet rapporten fra 2010.

Når det gjelder selve erklæringen fra den sakkyndige, så skriver den sakkyndige selv at han har ingen erfaring med den teknologien (elektroforese på ABI 377) som ble brukt for DNA analyse i primærrapporten i år 2000. Det gjør at vi ikke ser det som nødvendig å fortsette en diskusjon rundt verbale uttalelser med en sakkyndig som selv bekrefter at han ikke ha tilstrekkelig kunnskap om de metoder, standarder, signalstyrke (sensitivitet) og bakgrunn som ligger til grunn i de originale rettsgenetiske rapportene. Vi mener at en utvidet diskusjon rundt disse verbale begrepene ikke vil gi oppklaring, men kan heller villede.

I og med at den sakkyndige så tydelig ikke har kunnet vurdere sensitiviteten i resultatene i rapportene fra 2000 og 2010, men kun vurderer disse opp mot dagens rutiner og sensitivitetsnivå, har ikke kommisjonen funnet det formålstjenlig å be om en tilleggserklæring.

Vi konkluderte da også med at vi mener at dette er en vesentlig mangel når ikke resultater og premisser er stemt opp riktig mot konklusjonene.

Til opplysning er flere av punktene som er berørt i den sakkyndige rapporten allerede godt belyst i tidligere sakkyndiguttalelser.

Gjenopptakelseskommisjonen vil for ordens skyld bemerke at primærrapporten fra 2000 i ettertid ble behandlet av DRK i 2009, jf. uttalelsen fra DRK til Gjenopptakelseskommisjonen 12. mars 2009. Se mer om dette nedenfor.

8. Domfelte gjør i hovedsak gjeldende

8.1 Domfeltes begjæring 18.06.17

Som nevnt ovenfor har advokat Sjødin i brev til kommisjonen 5. januar 2018 presisert at de to viktigste spørsmålene i saken er om det var dekning fra åstedet til Eg A basestasjonen som befant seg ved Viggo Kristiansens hjem og om DNA-resultatene kan vise at det var to gjerningsmenn på åstedet.

Gjenåpningsbegjæringen av 18. juni 2017 er på 66 sider, og har i tillegg en rekke vedlegg. Nedenfor gjengis deler av denne, og det vises for øvrig til begjæringen. Innledningsvis på sidene 2 – 6 heter det:

1.2 Om tidligere gjenåpninger

Dommen har vært forsøkt gjenåpnet seks ganger tidligere. For hver gang er det fremkommet nye opplysninger som i seg selv er påberopt som gjenopptakelsesgrunner. Kommisjonen har hver gang avslått gjenåpning.

I 2011 ble saken brakt inn for Oslo tingrett til overprøving. Oslo tingrett tok ikke stilling til faktum i nevneverdig grad. Saken dreide seg i stedet om i hvilken grad en underrettsdomstol skulle ta stilling til bevisvurderingen gjort av lagmannsretten i 2002. Oslo tingrett nøyde seg med å fastslå, f.eks. for DNA beviset, at det var forskjellig oppfatning av de enkelte sakkyndige.

Saken endte i Høyesterett der det i Rt 2012 side 519 ble satt store begrensninger for overprøving av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelser.

Ved denne gjenåpning vil en særlig legge vekt på rapporter skrevet av sivilingeniør Halvard Sivertsen som viser et utelukkelsesbevis idet ny gjennomgang av det såkalte mobiltelefonbevis viser at Viggo Kristiansen ikke kan ha vært på åstedet da drapene ble begått. (Se vedlegg side 12 flg, side 39 flg og side 92 flg.)

Videre vil en ved denne gjenåpning vedlegge nytt brev fra Den rettsmedisinske Kommissjon, Genetisk Gruppe, av 11.mai 2017, som bekrefter feil ved Gjenopptakelseskommisjonens tidligere avgjørelser når det gjelder DNA. (Se vedlegg side 153 flg)

Det foreligger også enkeltstående påberopelser av faktiske forhold som ikke har vært kjent tidligere og som vil bli anført nå og vurdert til slutt i sammenfatningen.

Mobiltelefonbeviset og DNA-beviset, slik de fremstår nå, er nye bevis jfr. strpl. § 391 1. ledd nr. 3. De nye bevisene, sammen med andre bevis, gjør også at strpl. § 392. 2. ledd er anvendelig.

Mobiltelefonbeviset er et utelukkelsesbevis. DNA beviset er skrumpet inn til ikke å bety noen ting som bevis i saken. Halvard Sivertsens analyse av etterforskningen viser at Jan Helge Andersens forklaringer ikke kan betraktes som pålitelig.

Videre er det avdekket at politiet i stor grad har påvirket måten Jan Helge Andersen har forklart seg på.

I tillegg til de nye bevis kommer alle de andre forhold som tidligere har vært påberopt. Det vil bli hevdet at de nye opplysninger både med og uten tidligere forhold utgjør en gjenåpningsgrunn etter strpl. § 391 nr. 3 og i hvert fall etter strpl. § 392 2. ledd.

1.3. De nye bevis

1.3.1 Mobiltelefonbeviset

Nytt i denne gjenopptagelsesbegjæringen er at det nå foreligger en sakkyndig gjennomgang av Telenors og Teleplans rapporter, forfattet av sivilingeniør Halvard Sivertsen. I denne gjennomgangen påviser Sivertsen at Telenors undersøkelser og rapport utgjør et faktisk utelukkelsesbevis.

Kristiansens bruk av mobiltelefonen sammenfaller i tid med den perioden da uggjeringene ble begått i henhold til rettskraftig dom, og hans dokumenterte bruk av mobiltelefonen viser at han ikke kan ha befunnet seg på åstedet i denne perioden. Dette fordi den basestasjonen som Kristiansens tekstmeldinger ble formidlet via ikke hadde dekning på åstedet eller i dets umiddelbare nærhet.

Sivertsen påviser videre at alle de målingene og beregningene Teleplan faktisk har utført støtter opp konklusjonene i Telenors rapport. Dette utgjør hoveddelen av Teleplans rapport. Det er i et sluttord til rapporten at Teleplan argumenterer for at den analysen Teleplan har foretatt bare gjelder for den perioden da målingene ble utført, og at det er umulig å fastslå hvordan forholdene var på drapskvelden. I sin gjennomgang av Teleplans rapport påviser Sivertsen at det ikke finnes noe empirisk grunnlag for rapportens påstand om at det *«ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG A den 19.05.00»*.

Dette er utvilsomt et nytt moment ettersom noen slik kritisk gjennomgang av Teleplans rapport hittil ikke har foreligget. Hittil har påtalemyndigheten argumentert med at Teleplans rapport sier at det ikke er mulig å fastslå om det var, eller ikke var, dekning fra EG_A på drapskvelden, og at det derfor er uten betydning at det da Telenor gjorde sine undersøkelser, et år etter drapene, ikke var dekning. Det er riktig at Teleplans rapport sier dette. Vi har faktisk den situasjonen at den sakkyndige erklærer at han ikke er i stand til å si noe som helst om det saksforholdet han var satt til å utrede. Men dermed skulle jo rapporten ha blitt avvist som verdiløs. Det forelå på forhånd en sakkyndig rapport fra Telenor som klart slo fast at det ikke forelå forhold som tilsa at dekningsforholdene på drapskvelden kunne ha vært vesentlig annerledes enn da Telenor foretok sine målinger.

Denne ansvarsfraskrivelsen fra forfatteren av Teleplans rapport har så langt vært påtalemyndighetens, og også Gjenopptakelseskommissjonens, viktigste argument i vurderingen av mobilbeviset. Fordi den sakkyndige erklærer at han ikke er i stand til å si om det var eller ikke var dekning fra EG_A på åstedet drapskvelden er det ingenting i veien for å legge til grunn at det faktisk var dekning. Dette resonnementet forklarer hvordan aktor, statsadvokat Edward Dahl, i sin prosedyre i lagmannsrettssaken ifølge pressereferater var i stand til å «slå fast» at det var dekning fra EG_A på åstedet drapskvelden.

Det andre nye i denne saken er at forfatteren av Teleplans rapport, Inge Schøyen, i et intervju i Dagbladet den 5. juli 2016 tar eksplisitt avstand fra den fortolkningen av hans rapport som påtalemyndigheten hittil har lagt til grunn. I artikkelen heter det:

- Hvis min rapport og vitnemål i retten har blitt tillagt vekt for å dømme Kristiansen, så er jeg redd for at rettens aktører kan ha misforstått, sier Inge Schøyen til Dagbladet. Konklusjonene i Teleplans rapport og Schøyens vitnemål i lagmannsretten i 2002 er således like med rapporten fra Telenor.
- Vår konklusjon var helt tydelig på at dekningsområdet for masten EG_A ikke innbefattet åstedet, slik nettet var da vi gjorde våre målinger.» (Dagbladet 5.7.2016 se vedlegg side 64 flg)

Det tredje nye i denne saken er at Agder Politidistrikt, etter å ha gjennomgått dette nye materialet, ser ut til å ha forlatt det som hittil har vært påtalemyndighetens posisjon, at det ikke er mulig å fastslå om det var eller ikke var dekning fra EG_A på åstedet, og erklærer seg enig i Sivertsens kritikk av Teleplans rapport. I en påtegning fra Agder Politidistrikt datert 5. oktober 2016 heter det:

Ut fra de rapporter som foreligger mener politiet at det vanskelig kan legges til grunn at åstedet lå innenfor dekningsområdet for EG-A-senderen på det aktuelle tidspunkt. Det er for politiet ikke nødvendig å ta stilling til om Teleplans rapport lider av vesentlige metodologiske svakheter slik det konkluderes med i Sivertsens rapport. Det vises til kommentarer ovenfor i forrige avsnitt.» (se vedlegg side 71 flg.)

Dette betyr i realiteten at Agder Politidistrikt mener at det ikke er nødvendig å ta stilling til enkeltheter i Sivertsens kritikk av Teleplans rapport, fordi de er enig i hovedkonklusjonen hans. At det ikke kan legges til grunn at åstedet lå innenfor dekningsområdet for EG_A drapskvelden er jo nettopp det han argumenterer for.

Dette er tre nye forhold som åpenbart har betydning for Kristiansens sak. Dersom man nå legger til side den grunnløse påstanden i Teleplans rapport om at det «*ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG_A den 19.05.00*» er det ingen vesentlig forskjell på innholdet i Telenors og Teleplans rapporter. Begge beregner åstedet til å ligge godt utenfor dekningsområdet for EG_A, der Kristiansen altså må ha befunnet seg da han mottok og sendte tekstmeldinger.

Dersom kommisjonen nå foretar en selvstendig gjennomgang av dette nye materialet, vil det være vanskelig å komme utenom at dette er et utelukkelsesbevis.

Viggo Kristiansen kan ikke ha medvirket til voldtektene og drapene fordi han ikke kan ha befunnet seg på åstedet da disse forbrytelsene fant sted.

1.3.2. Det presiserte nye DNA beviset

DNA beviset har hele tiden vært tema i saken. Jan Helge Andersen ble pågrepet som følge av DNA funnet fra ham på åstedet. I oktober 2000 opplyste politiet til forsvarerne til de to tiltalte at det var fremkommet nytt bevis som knyttet Viggo Kristiansen til åsted og handling. Dette ble også opplyst på pressekonferanse den 26. oktober 2000. Det gjorde at politiet trodde at Viggo Kristiansen var avslørt. Opplysningene som viste seg å være telefoniske opplysninger til politiet fra ingeniør Bente Mevåg fra RMI ble også brukt til å fengsle Viggo Kristiansen videre. Viggo Kristiansen på sin side nektet å forklare seg mer for politiet da han ble gjort kjent med at hans DNA var funnet. Han forstod det var feil da han ikke hadde vært der.

DNA fra oktober 2000 er aldri siden påberopt da det viste seg ikke å være hold i dem. Politiet og Statsadvokaten har erkjent at det var feil.

Under hovedforhandlingen i byretten i 2001 fremkom det ny DNA. Det var DNA funnet i endetarmsåpning på Lena Sløgedal Paulsen som stemte med Viggo Kristiansen og over 50 % av landets mannlige befolkning. I tillegg var det, ifølge overingeniør Bente Mevåg ved Rettsmedisinsk Institutt, «*sikker bekreftelse på at innleverte prøver viste celler fra to menn,*» (jfr. Kristiansand byretts dom), i skjede og endetarm på Stine Sofie Sørstrønen.

Kristiansand byrett mente det bekreftet troverdigheten til Jan Helge Andersen.

De samme anførsler ble også brukt i Agder lagmannsretts sak i 2002.

I forbindelse med gjenåpning i 2010 ble det foretatt nye analyser og disse ble fremlagt for nye eksperter som var Dr. Susan Pope fra

Forensic Science Service i London og biolog Ragne Farmen ved Gena AS i Stavanger.

De bevis som var omtalt i byretten og lagmannsretten ble på nytt gjennomgått og Susan Pope opplyste at DNA bevisene hadde ingen vekt. Ragne Farmen opplyste at fravær av andre allel i DNA'et ikke kunne utelukke at funnet kom av forurensning.

I tillegg ble det ved ny gjennomgang, for første gang, påvist sæd fra Jan Helge Andersen ved endetarmen på Stine Sofie Sørstrønen. Jan Helge Andersen hadde hele tiden nektet for overgrep og at han hadde hatt ereksjon.

Det ble i tillegg foretatt analyser i Sverige av ekstrakter funnet ved RMI og da ble ikke y-kromosomer påvist, slik som i 2001. Ekstraktene var ifølge Bente Mevåg blitt destruert, men det viste seg likevel at 199 ekstrakter lå intakt i fryseboks hos RMI.

Kun 15 ekstrakter ble da re-analysert. Det anmodes om at Gjenopptakelseskommisjonen besørger nye analyser av hele dette materialet, dersom kommisjonen ikke lander på en avgjørelse om å gjenoppta saken.

Gjenopptakelseskommisjonen valgte ved sin avgjørelse 17.6.2010 å støtte seg på de opprinnelige DNA funn slik de var presentert for Kristiansand byrett i 2001. Den så bort fra evalueringene til Dr Susan Pope og til biolog Ragne Farmen.

Nå har imidlertid Den Rettsmedisinske Kommisjon (DRK) i brev av 11. mai 2017 sluttet seg til vurderingen til Dr Susan Pope. (Se vedlegg side 153 flg.)

Det nye ved denne anledning er at Den Rettsmedisinske Kommisjon (DRK) i brev av 11.5.2017 skriver at den har saksbehandlet Dr Susan Pope sin sakkyndighetserklæring uten å komme med bemerkninger. Der konkluderte hun med at DNA resultatet i en sannsynlighetsvurdering viste seg å være et nærmest «ikke-konkluderende resultat.» Det vil si at resultatet viser ingenting.

Videre skriver DRK at deres bemerkninger til Sporavdelingen i Oslo kan ha blitt misforstått, noe de beklager.

De skriver at de har etterlyst sannsynlighetsvekting som er vanlig i rettsgenetikk. De kan vise bevis, men kan like meget ikke vise bevis. Her viser de til den eneste som har gjort en slik vekting, det er Dr Susan Pope som legger til grunn et ikke-konkluderende resultat som vil si at DNA resultatet taler like mye for som i mot.

Det må settes opp mot overingeniør Bente Mevåg som hevdet det forelå helt «*sikker bekreftelse på at de innleverte prøver kom fra to menn.*»

Et «*nær ikke-konkluderende resultat*» fra Dr Susan Pope kan ikke være et «*vesentlig bevis*» for at det har vært to personer på åstedet.

Avslutningsvis i begjæringen på sidene 64 – 66 er det gitt en oppsummering av gjenåpningsgrunnene:

7.1. Straffeprosesslovens § 391 1. ledd nr. 3

7.1.1 Om mobil

Den sakkyndige utredningen om mobiltelefonbeviset fra sivilingeniør Halvard Sivertsen viser at mobiltelefonbeviset er et faktisk utelukkelsesbevis. Viggo Kristiansen kan ikke ha befunnet seg på åstedet da han sendte og mottok tekstmeldinger, og dermed er det åpenbart at Jan Helge Andersens forklaring ikke betraktes som bevis i saken. Dersom Kristiansen hadde befunnet seg der Andersen hevder at han befant seg ville hans mobiltelefon koblet seg opp mot en av de basestasjonene som hadde dekning på åstedet og i området rundt. Den ville ikke koblet seg opp mot EG_A som befinner seg i nærheten av Viggo Kristiansens hjem og ikke dekker åstedet.

Den sakkyndige utredningen påviser også den feil Teleplans utredning begikk ved å hevde at det ikke var mulig å rekonstruere hvordan dekningsforholdene var den 19. mai 2000. Førstelagmanns og aktors vurdering av at det kunne ha vært dekning fra EG_A på åstedet den 19. mai kan ikke lenger betraktes som gyldig.

Disse nye opplysninger er fremkommet til tross for at Kommisjonen ved siste avgjørelse var så sikker på at en ny gjennomgang av mobiltelefonbeviset ikke ville frembringe noe nytt at den avlo å få foretatt en ny sakkyndig gjennomgang. Jfr. strpl. § 398 3. ledd.

Dette er da en ny opplysning jfr. strpl. § 391 1. ledd nr 3.

7.1.2 Om DNA

Nye undersøkelser når det gjelder DNA-beviset viser at de angivelige funnene som lå til grunn for dommen i by- og lagmannsretten er så usikre at de ikke kan betraktes som bevis i saken. Både by- og lagmannsretten la til grunn at det forelå «sikker» bekreftelse på at det var funnet DNA fra to gjerningsmenn. I dag kan vi slå fast at noen slik sikker bekreftelse ikke finnes.

Gjenopptakelseskommisjonen har misforstått DRK sine uttalelser der hen at DRK skal ha bekreftet at det forelå DNA som utgjorde bevis mot Viggo Kristiansen. Gjenopptakelseskommisjonen har også sett bort fra Dr. Susan Pope sin utredning som viser at man ikke kan legge vekt på DNA-beviset.

Nå viser DRK til at Gjenopptakelseskommisjonen har misforstått deres svar til Sporgruppen der hen at de trodde at det forelå DNA med betydning for saken. Men i brev av 11.5.2017 henvises det til Dr. Susan Pope sin konklusjon.

Da er dette et nytt bevis jfr. strpl. § 391 ledd nr. 3.

7.1.3 Andre omstendigheter

Det har vært anført at opplysningene om vitnene som har sett eller hørt noe på åstedet er et nytt bevis. Dette fordi de ikke var en del av bevisførselen for retten.

Det har også vært anført at knivavhøret, der Jan Helge Andersen forklarer om at han kjenner drapsmetoden med kniv og hevder han aldri har snakket med Viggo om det, er det nytt bevis. Dette fordi ingen som var til stede husker at dette var et tema i retten. Det er heller ikke omtalt i pressen, noe en slik opplysning ville blitt.

At Jan Helge Andersens uriktige forklaringer har hatt stor betydning kan leses ut av Høyesteretts kjennelse av 26. august 2002 inntatt i Rt 2002 side 993:

Jeg er imidlertid enig med byretten og lagmannsretten i at Jan Helge Andersens tilståelse og medvirkning til oppklaring av saken mot Viggo Kristiansen må tillegges vekt som straffreduserende omstendigheter.

Det la førstvoterende til grunn etter blant annet byretten syntes ikke å forstå hvilket motiv Andersen kunne hatt for å forklare seg uriktig. I byrettens dom heter det:

Retten fester avgjørende lit til Andersens forklaring om at han var sammen med Kristiansen i det aktuelle tidsrom. De to var svært gode venner og det er ikke mulig å se noe motiv for Andersen til å trekke Kristiansen urettmessig inn i saken.

Belønningen fikk Andersen av domstolen.

7.1.4. Avbrudd av fullbyrdelse

Viggo Kristiansen har sittet i fengsel i 17 år. Dommen for drapene og overgrepene mot de to jentene er uriktig. Det viser mobiltelefonbeviset, DNA beviset og de andre omstendigheter påpekt i denne begjæring. Kommisjonen har en plikt til å fremskynde behandlingen av saken og overføre den til sideordnet domstol slik at kjennelse om løslatelse kan bli avsagt etter strpl. § 452 2. ledd.

7.1.5 Subsumsjonen

Sett i lys av de nye opplysningene om mobil-beviset og det nye DNA-beviset og de nye observasjoner som er påvist i Baneheia og knivavhøret, så er det frifinnelsesgrunner. Om disse opplysningene hadde vært til stede under iretteføringen av saken ville de hatt så stor betydning at det er overveiende sannsynlig at det kunne påvirket resultatet.

For Gjenopptakelseskommisjonen betyr bevisene noe annet. Det vises til at Gjenopptakelseskommisjonen ikke skal frifinne i saken, men skal finne om det er et nytt bevis som er egnet til å føre til frifinnelse. Denne formuleringen betyr at en «*rimelig mulighet er tilstrekkelig*» og at sannsynlighetsovervekt ikke er nødvendig jfr Rt 1992 s 1683 og 1993 s 1300 og slik det er beskrevet i Rt 2001 s 612:

Kriteriet «synes egnet til» i § 391 nr. 3 er i rettspraksis forstått dithen at det må foreligge en rimelig mulighet for at det nye som påberopes, ville ha medført en annen avgjørelse om det hadde foreligget for den dømmende rett. Det kreves altså ikke sannsynlighetsovervekt for at dette ville ha blitt resultatet. Ved avgjørelsen må betydningen av nye omstendigheter og bevis

vurderes i sammenheng med det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken. Det er først når endring av dommen fremstår som en rimelig mulighet etter slik samlet bevisbedømmelse, at de nye forhold gir grunnlag for gjenopptakelse.

Det vises også til at etter Rt 2001 s 612 er det lagt til grunn at *«også nye vurderinger av holdbarheten av de bevis som ble ført for den dømmende rett, kan således komme i betraktning»*.

Om lagrettemedlemmene hadde kjent til at gjerningsmannsprofilgruppen til Kripos konkluderte med en gjerningsmann, om lagrettemedlemmene hadde kjent til at den DNA som ble påberopt mot Viggo Kristiansen av britiske eksperter ble ansett som ikke-bevis, om lagrettemedlemmene hadde vært kjent med at mobiltelefonen viste at Viggo Kristiansen var hjemme og ikke på åstedet, om de hadde vært kjent med de andre omstendighetene påberopt om Jan Helge Andersen, så måtte lagretten ha svart nei.

I Rt. 1994 s. 1149 uttales *«At nye sakkyndige erklæringer kan danne grunnlag for gjenopptakelse selv om de ikke bygger på nytt materiale, er ikke tvilsomt og heller ikke bestridt av påtalemyndigheten»*. I denne sak er den sakkyndige erklæring bygget på gammelt materiale, men er oppklarende.

Nytt er alle opplysninger som ikke forelå for retten ved den tidligere behandling, selv om det har vært kjent for den ene eller begge parter, jf. Rt. 1993 s. 1085. Se Rt. 1988 s. 824 hvor også forhåndsomtale i pressen ble vurdert. I dette tilfellet har bevisene som omtales som vitnebevis fra åstedet vært kjent for politiet og påtalemyndigheten, men ikke for domfelte. Det er da nytt bevis.

Under enhver omstendighet er vilkår til stede etter strpl. § 392 2. ledd. Det vilkåret er oppfylt *når «særlige forhold ikke gjør det tvilsomt om dommen er riktig.»*

[Merknad fra kommisjonen: Bestemmelsen lyder: «... når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig.»]

Frem til 1993 var kravet i § 392 annet ledd *«meget tvilsomt»*. Ved lovendring av 11. juni 1993 nr. 80 ble ordet *«meget»* fjernet med virkning for avgjørelser som er blitt rettskraftige etter 1. januar 1980. Formålet var å gjøre det lettere å få en sak gjenåpnet, jf. Ot.prp. nr. 78 (1992-93) s. 58-63, særlig s. 63. Se Rt. 1994 s. 426. Se nærmere Bjerke, Keiserud og Sæther II, 4. utg., s. 1334-13 ifølge Norsk Rettsdata.

De samlede opplysninger i denne sak kan ikke lede til annet enn at dommen er tvilsom. Det er i Ot.prp. nr. 78 (1992-93) 5. 58-63, på s. 63 uttalt at *«det er en målsetning i straffeprosessen å unngå uriktige frifinnelser, men det er enda viktigere å unngå uriktige domfellelser.»*

Vedlagt begjæringen fulgte en rapport fra psykolog Gisli Gudjonsson 9. juli 2012, hvor han har gjennomgått avhørene av Jan Helge Andersen. Hans konklusjon i norsk oversettelse lyder:

Konklusjoner

1)

Det er to hovedproblemer med politiavhørene av Andersen. Det er mangelen på elektronisk og samtidig opptak av politiavhørene, og det er den uheldige strategien for avhør av Andersen som politiavdelingssjef Geir Hansen anvendte om ettermiddagen 13. september 2000, der han brukte en minimaliseringsteknikk for å fremskaffe en tilståelse fra Andersen. Minimaliseringsteknikken har sannsynligvis bidradd til Andersens strategi med avvisning, minimalisering og ekstern henføring av skyld (dvs, å legge skylden for lovbruddene på Kristiansen og å hevde at han ble tvunget til å delta i drapet på den yngste jenta og begå seksuelt overgrep på en av jentene), som sannsynligvis har hatt en skadelig innvirkning på en riktig forståelse av hele saken.

2)

Det fremgår klart at Andersen gjennom alle politiavhørene distanserer seg fra å akseptere ansvar for drapene og det seksuelle overgrepet på de to jentene. Han endrer først standpunkt når han blir konfrontert med solid biologisk bevis som knytter ham til saken, og da rettferdiggjør han sine handlinger ved å hevde at han ble direkte truet av Kristiansen til å delta i forbrytelsen.

3)

Andersen hadde en betydelig egeninteresse i å involvere Kristiansen i saken for å unngå å bli siktet for mer omfattende forbrytelser og dermed potensielt få redusert lengden på sin eventuelle fengselsdom.

4)

MMPI-2-profilen til Andersen, utarbeidet av psykolog Egil Launes 10. desember 2000, stemmer med profilen til en person som er uvillig til å påta seg ansvar for sin handling, som minimaliserer sin rolle i en forbrytelse og som legger skylden på andre. Det er derfor kombinasjonen av Andersens personlighetstrekk og kontekst som sannsynligvis har ført til hans beslutning om og fastholdelse av å distansere seg fra forbrytelsen og legge all skyld på Kristiansen.

5)

Andersens redegjørelse under politiavhørene for det begrensede omfanget av hans rolle i drapene på og det seksuelle overgrepet mot de to jentene, og hans delaktiggjøring av Kristiansen, må behandles med skepsis og stor forsiktighet.

Som vedlegg til begjæringen fulgte også tre rapporter fra Halvard Sivertsen om mobiltelefonbeviset.

Den første rapporten har advokat Sjødin mottatt fra Sivertsen 23. februar 2016 og har tittelen «Mobilbeviset i Baneheiasaken. Rapporten har slik konklusjon:

Konklusjon

- Telenors analyse av dekningsforholdene må betraktes som gyldig den dag i dag. Det er ingenting i Teleplans rapport som rokker ved denne analysen. Heller ikke i ettertid er det fremført noen faglige innvendinger mot de vurderingene som kommer frem i Telenors rapport.
- Det er ikke lagt frem troverdige argumenter for at dekningsforholdene på drapskvelden kan ha vært vesentlig forskjellige fra det de var da Telenor og Teleplan gjennomførte sine målinger.
- Teleplans rapport lider av vesentlige metodologiske svakheter. Rapportens hovedkonklusjon, at det ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til EG_A, kan ikke anses som tilstrekkelig begrunnet.
- De faktiske omstendigheter rundt Viggo Kristiansens mobilbruk, synes ikke forenelig med hovedbeviset i saken, Jan Helge Andersens forklaring. Det må anses som en vesentlig svakhet ved dommen i byretten at den drøfter mulige teorier for hvordan Kristiansens mobilbruk kan forenes med hans rolle som gjerningsmann, uten at uoverensstemmelsene med Andersens forklaring blir vurdert.
- Kristiansens dokumenterte bruk av mobiltelefonen ser [ut] til å gi ham et klart alibi for det tidsrommet da ugjerningene ble begått.

Den andre rapporten, som advokat Sjødin skal ha mottatt 23. februar 2016 har tittelen «Vesentlige svakheter og metodesvikt i Teleplans analyse», og har slik konklusjon.

Konklusjon

Teleplans rapport lider av flere helt avgjørende svakheter.

- Det er ikke foretatt målinger av signalet fra EG_A på åstedet og i det området der guttene ifølge Andersens forklaring skal ha oppholdet seg i tiden før og etter drapene. Begrunnelsen for å unnlate å foreta disse målingene er ikke troverdig.
- Det er foretatt beregninger av signalstyrke fra de to nedlagte basestasjonene JOHANOEDEGR_C og ODDERØYA—A—8, men disse beregningene er ikke tatt med i rapporten. Det finnes ikke noe grunnlag for rapportens påstand om at nedleggingen av disse to basestasjonene utgjør noen usikkerhetsfaktor når det gjelder å vurdere dekningsområdet for EG_A på drapsdagen.
- Det er foretatt målinger på åstedet av signalstyrken fra andre basestasjoner, men disse måleresultatene er ikke tatt med i rapporten. Disse målte signalnivåene er helt avgjørende når en skal beregne sannsynligheten for at det kan ha vært dekning fra EG_A.
- Dersom det skal ha vært dekning fra EG_A på åstedet drapsdagen må signalnivået fra EG_A ha vært betydelig høyere enn det den teoretiske beregningen Teleplan har utført tilsier. Rapporten gjør ikke noe forsøk på å legge frem noen teori som kan forklare en slik nivåheving.

- Det er ikke noe samsvar mellom de beregningene og målingene Teleplan faktisk har utført og rapportens hovedkonklusjon: at det «ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG_A den 19.05.00.» Denne konklusjonen er hverken begrunnet eller sannsynliggjort i rapporten. Ingen av de usikkerhetsfaktorene rapporten trekker frem har noen betydning for vurderingen av sannsynligheten for dekning.

Den egentlige konklusjonen på de målingene og beregningene Teleplan faktisk har foretatt finner vi i følgende setning:

«Med basestasjonen konfigurert slik det var i august 2001, da Teleplans målinger og analyser ble foretatt, ansees det ikke for sannsynlig at dekningsområdet for EG_A omfatter åstedet. Avstanden fra åstedet til estimert cellegrense for EG_A er anslagsvis 150—400 meter i luftlinje.»

Det er all grunn til å tro at det samme gjelder for forholdene i mai 2000. Rapporten legger ikke frem troverdige argumenter for at dekningsforholdene kan ha vært vesentlig annerledes på drapsdagen. Telenors rapport fra mai 2001 er meget klar på dette punktet:

«Det har fra 19.05.00 og frem til i dag ikke blitt foretatt større endringer i nettstrukturen som skulle tilsi at målingene i dag ikke er representative.»

I likhet med Telenors rapport gir Teleplans rapport i realiteten Viggo Kristiansen et klart alibi, til tross for rapportens anstrengelser for å tilsløre dette alibiet.

Den tredje rapporten fra Sivertsen har advokat Sjødin mottatt 24. mars 2017. Den har tittelen «Er mobiltelefonbeviset et utelukkelsesbevis». Kommisjonen finner det tilstrekkelig å gjengi innledningen og avslutningen i denne rapporten.

Det virker merkelig at statsadvokaten etter den nye gjennomgangen av mobilbeviset kan konkludere med at det ikke er fremkommet nye omstendigheter eller nye bevis i saken. Det er naturligvis mulig å argumentere med at byretten kjente til at mobilbeviset var et utelukkelsesbevis og at det å påpeke dette ikke representerer noe nytt, men denne gangen har det vitterlig kommet til omstendigheter som er uttrykk for en ny utvikling i saken. Hittil har statsadvokaten og gjenopptakelseskommisjonen argumentert med at Teleplans rapport sier at det ikke er mulig å fastslå om det var eller ikke var dekning fra EG_A på åstedet drapskvelden og at det derfor er uten betydning at det da Telenor gjorde sine undersøkelser et år etter drapene ikke var dekning. Det er riktig at Teleplans rapport sier dette. Vi har faktisk den situasjonen at den sakkyndige erklærer at han ikke er i stand til å si noe som helst om det saksforholdet han var satt til å utrede. Men dermed skulle jo rapporten ha blitt avvist som verdiløs. Det forelå på forhånd en sakkyndig rapport fra Telenor som klart slo fast at det ikke forelå

forhold som tilsa at dekningsforholdene på drapskvelden kunne ha vært vesentlig annerledes enn da Telenor foretok sine målinger.

Denne ansvarsfraskrivelsen fra forfatteren av Teleplans rapport har så langt vært påtalemyndighetens, og også gjenopptakelseskommisjonens trumfkort i vurderingen av mobilbeviset. Resonnementet går som følger: Fordi den sakkyndige erklærer at han ikke er i stand til å si om det var eller ikke var dekning fra EG_A på åstedet drapskvelden så er det prinsipielt umulig å si noe sikkert om dette. Fordi man ikke kan si noe sikkert er det heller ikke mulig å utelukke noe. Fordi man ikke kan utelukke noe, kan man heller ikke utelukke at det kan ha vært dekning fra EG_A drapskvelden. Fordi man ikke kan utelukke at det kan ha vært dekning fra EG_A er det ingenting i veien for å legge til grunn at det faktisk var dekning. Dette resonnementet forklarer hvordan aktor, statsadvokat Edward Dahl, i sin prosedyre i lagmannsrettssaken ifølge pressereferater var i stand til å «slå fast» at det var dekning fra EG_A på åstedet drapskvelden.

Nytt i denne saken er at det nå foreligger en kritisk gjennomgang av Teleplans rapport, forfattet av undertegnede. I denne gjennomgangen påviser jeg at alle de målingene og beregningene Teleplan faktisk har utført støtter opp konklusjonene i Telenors rapport. Dette utgjør hoveddelen av Teleplans rapport. Det er i et sluttord til rapporten at Teleplan argumenterer for at den analysen Teleplan har foretatt bare gjelder for den perioden da målingene ble utført, og at det er umulig å fastslå hvordan forholdene var på drapskvelden. I min gjennomgang av Teleplans rapport påviser jeg at ingen av de argumentene rapporten trekker frem for å begrunne at det er umulig å si noe om hvordan forholdene var på drapskvelden har noen som helst relevans for vurderingen av disse dekningsforholdene.

Det oppsiktsvekkende nye i denne saken er at Agder Politidistrikt, etter å ha gjennomgått dette nye materialet, forlater det som hittil har vært påtalemyndighetens posisjon, at det ikke er mulig å fastslå om det var eller ikke var dekning fra EG_A på åstedet, og erklærer seg enig i min kritikk av Teleplans rapport. I en påtegning fra Agder Politidistrikt datert 5. oktober 2016 heter det:

«Utfra de rapporter som foreligger mener politiet at det vanskelig kan legges til grunn at åstedet lå innenfor dekningsområdet for EG_A-senderen på det aktuelle tidspunkt.

Det er for politiet ikke nødvendig å ta stilling til om Teleplans rapport lider av vesentlige metodologiske svakheter slik det konkluderes med i Sivertsens rapport. Det vises til kommentarer ovenfor i forrige avsnitt.»

Dette betyr i realiteten at Agder Politidistrikt mener at det ikke er nødvendig å ta stilling til enkeltheter i min kritikk av Teleplans rapport, fordi de er enig i hovedkonklusjonen min. At det ikke kan legges til grunn at åstedet lå innenfor dekningsområdet for EG_A drapskvelden er jo nettopp det jeg argumenterer for.

Det andre nye i denne saken er at forfatteren av Teleplans rapport, Inge Schøyen, i et intervju i Dagbladet tar eksplisitt avstand fra den

fortolkningen av hans rapport som påtalemyndigheten hittil har lagt til grunn. I artikkelen heter det:

«- Hvis min rapport og vitnemål i retten har blitt tillagt vekt for å dømme Kristiansen, så er jeg redd for at rettens aktører kan ha misforstått, sier Inge Schøyen til Dagbladet.

Konklusjonene i Teleplans rapport og Schøyens vitnemål i lagmannsretten i 2002 er således like med rapporten fra Telenor.

-Vår konklusjon var helt tydelig på at dekningsområdet for masten EG_A ikke innbefattet åstedet, slik nettet var da vi gjorde våre målinger.» (Dagbladet 5.7.2016)

Dette er to nye forhold som åpenbart har betydning for Kristiansens sak. Dersom man nå legger til side den grunnløse påstanden i Teleplans rapport om at det «ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG_A den 19.05.00» er det ingen vesentlig forskjell på innholdet i Telenors og Teleplans rapporter. Begge beregner åstedet til å ligge godt utenfor dekningsområdet for EG_A, der Kristiansen altså må ha befunnet seg da han mottok og sendte tekstmeldinger. Dermed kommer man ikke utenom en analyse av hvor Kristiansen må ha befunnet seg da han mottok og sendte disse tekstmeldingene og hvordan mobilbruken hans stemmer med Jan Helge Andersens forklaring.

(...)

Vi ser altså at uansett hvilket tidsrom vi legger til grunn for når ugjerningene fant sted, kommer vi ikke utenom at Jan Helge Andersen i en kortere eller lengere periode må ha vært alene på åstedet med jentene mens disse fremdeles var i live. Om vi legger til grunn at grensen for dekningsområdet for EG_A kan ha ligget noe nærmere åstedet enn det kartet indikerer, om vi legger til grunn at Kristiansen kan ha brukt bare fem minutter på å bevege seg mellom åstedet og dekningsområdet for EG_A, spiller det faktisk ingen rolle. Om Andersen var alene med jentene i en periode på 30 minutter eller om det bare var i 20 minutter spiller ingen rolle. Det at han beviselig må ha vært alene med jentene i en periode, uansett hvor lang denne perioden var, gjør at forklaringen hans faller sammen som et korthus. Den kan ikke være sann, den kan derfor ikke betraktes som et bevis i saken, den er et partsinnlegg fra en pedofil voldtekts- og drapsmann som etter beste evne forsøker å skyve skylden over på en annen for forbrytelser han selv har begått.

Det er viktig å være klar over at analysen av tidsaspektet ved Kristiansens mobilbruk ikke sier noe om hvorvidt Kristiansen i det hele tatt har befunnet seg på åstedet. Analysen sier bare noe om i hvilke tidsrom det er utelukket at han kan ha befunnet seg på åstedet. Analysen støtter fullt opp om Kristiansens forklaring om hvor han befant seg da drapene ble begått, hjemme hos seg selv. Dersom vi legger til grunn at Kristiansen på noe tidspunkt har befunnet seg på åstedet innebærer dette at han i så fall må ha gått i skytteltrafikk mellom åstedet og området rundt Svarttjønn. Hvilket mulig motiv kan

vi forestille oss at Kristiansen kan ha hatt for å opptre på den måten? Hvorfor kan han ha forlatt åstedet for så å vende tilbake? Det kan i hvert fall ikke ha vært for å sende tekstmeldinger. Det var glimrende mobildekning ved åstedet, minst seks basestasjoner hadde full dekning her, og Kristiansen kan ikke ha hatt noen anelse om hvilke basestasjoner som var dekkende eller beliggenheten til disse. Det eneste han kan ha konstatert på åstedet var at mobildekningen var god.

Et enda større mysterium er hvordan Kristiansen kunne forlate Andersen i lengere perioder uten at Andersen registrerte det. Teoretisk kan man kanskje legge til grunn at Andersen i perioden mellom kl. 18:45 og 19:00 var så opptatt med å spionere på de to badende jentene at han ikke la merke til at Kristiansen tok seg en tur til Svarttjønn. Men sannsynlig kan det ikke sies å være. Når det gjelder det som skjedde på åstedet har Andersen forklart at han satt med ryggen til i perioder. Men han kan jo ikke ha sittet med ryggen til i en halvtime uten å få med seg at Kristiansen hadde forlatt stedet. Andersens forklaring lar seg rett og slett ikke forene med Telenors og Teleplans analyse av Kristiansens mobilbruk.

Dersom man aksepterer Telenors og Teleplans analyser er man faktisk nødt til å forkaste Andersens forklaring som bevis i saken.

Dersom man velger å akseptere Andersens forklaring er man i redelighetens navn nødt til å komme opp med noe som kan minne om argumenter for hva som er galt med Telenors og Teleplans analyser.

Å argumentere med at Kristiansen må være skyldig fordi han er dømt i to rettsinstanser holder ikke.

8.2 Brev fra advokat Sjødin 02.01.18

I brev til kommisjonen 2. januar 2018 gir advokat Sjødin et supplement til begjæringen. Han skriver innledningsvis:

I begjæringen, som ble levert i juli i år [merknad fra kommisjonen: skal trolig være 2017], er det tre nye bevis som vil lede til annen konklusjon enn det som har vært ved de tidligere begjæringer. Det gjelder en ny presentasjon av DNA beviset, en ny presentasjon av mobilbeviset og en ny fremstilling av bevisjukset, det vil si at politiet for å unngå kollisjon med telefonsamtaler, valgte å flytte drapstidspunktet. Kommisjonen har tidligere valgt å se disse bevisene enkeltvis, uten å se dem samlet. Derfor har det gått feil.

Gjennomgangen nå, viser at Gjenopptakelseskommisjonen tidligere har tatt feil når det gjelder DNA-beviset når den har lagt til grunn at det er DNA-bevis som viser to menn på åstedet. Det er også ny sakkyndighet i saken om telefon-beviset. Her har Gjenopptakelseskommisjonen ved de tre siste avgjørelser blitt bedt om å oppnevne sakkyndig, uten at det

er gjort. Derfor har den private part forut for denne gjenopptakelsesbegjæring innhentet slik sakkyndig uttalelse.

Undertegnede ser også behov for å vise hva kommisjonen tidligere har lagt til grunn i sine avgjørelser, for deretter å vise hva som står i den siste begjæringen.

Da vil kommisjonen se at det er fremlagt nye opplysninger.

Avslutningsvis i brevet skriver han blant annet:

Det dokumenteres at Gjenopptakelseskommisjonen ikke har vurdert påberopte forhold når det gjelder DNA og mobiltelefon på den måte loven forutsetter, jfr. strpl. § 398.

Det er uheldig at kommisjonen ikke får med seg de mest elementære premisser i en gjenåpningssak, nemlig at den er forårsaket av politiet som har vært nødt til å anføre feil for å få sin sak igjennom.

Jeg viser til følgende:

1. Byrett og lagmannsrett legger til grunn at det er DNA-bevis for at det er to menn på åstedet.
2. Etter ny analyse av DNA i 2010 så konkluderte Susan Pope fra FSS at det er et bevis som teller like mye for som imot. Det vil si bevisverdi lik nærmest 0. Kommisjonen har ikke sett dette som bevismessig verdi.
3. Gena AS konkluderer med at DNA-funn som involverer Viggo Kristiansen høyst sannsynlig er forårsaket av en forurensning. Kommisjonen har ikke engang nevnt Gena AS i konklusjonen
4. Det er påvist at det er forskjellig oppfatning av DNA beviset, det må Kommisjonen også ha forstått, de har valgt ut det de mener er riktig uten å forankre det i sakkyndighet.
5. Usikkerheten i DNA viser seg ytterligere nå da det er påvist at det var fire personer som var påvist, men hvor to kun ble plukket ut. Det er bevisjuks.
6. Det er innhentet uttalelse fra DRK i Oslo hvor lederen professor Hans Geir Eiken beklager hvis Den Rettsmedisinske Kommisjon, Genetisk gruppe har skrevet brev og uttrykket seg uklart slik at Gjenopptakelseskommisjonen har tatt feil. Han viser til at den eneste som har gitt fullverdig resultat med vektning av de sakkyndige er Susan Pope FSS. Det betyr at Gjenopptakelseskommisjonen i sine avgjørelser av 17.6.2010, og senere, er feil.
7. Det ble foretatt sakkyndighet når det gjelder mobiltelefon av siv ing Halvard Sivertsen som bekrefter at DNA resultatene er uriktige. Viggo Kristiansen kan ikke ha vært på åstedet ut fra sin mobilbruk. Det stemmer med to andre sakkyndige. Det gjelder Telenor sin dekningsdirektør Bjørn Amundsen, det gjelder daværende spesialist i Teleplan siv ing Inge Schøyen.

Jeg vil vise til at dette er gjenåpningsgrunner etter strpl. § 391 nr 3 da det er nye sakkyndige uttalelser. I Rt. 1994 s. 1149 uttales «At nye sakkyndige erklæringer kan danne grunnlag for gjenopptakelse selv om

de ikke bygger på nytt materiale, er ikke tvilsomt og heller ikke bestridt av påtalemyndigheten.» Jeg vil vise til at dette er også gjenåpningsgrunn etter strpl. § 392 2. ledd ettersom det er rimelig å anta at dommen er feil.

(...)

Til dette er også følgende omstendigheter:

1. Jentene ble drept med helt like snitt i halspulsåren. Jan Helge Andersen forklarer i politiforklaring at han har lært denne metoden. På spørsmål fra politiet om han har diskutert metoden med Viggo Kristiansen, svarer han nei.
2. Hva er sjansen for at to tilfeldige som skal drepe to jenter bruker samme metode om de ikke har vært klar over hverandres kunnskap.
3. Det er dette Gjerningsmannsprofilen omhandler, det kan ikke være to drapsmenn, fordi drapsmetoden ikke kan kopieres. Er det derfor den ikke er en del av sakens dokumenter?
4. Hvis Jan Helge Andersen ble truet til å drepe, hvorfor forsvant han ikke fra åstedet hvis Viggo gikk bort for å sende meldinger... .
5. FBI hevder at det aldri er påvist at to personer planlegger en sak som dette. I straffesaksdokumentene fikk derfor politiet i Kristiansand henvendelse om dette.
6. Professor Gisli Gudjonsson har skrevet en utredning som følge dokumentene. Han viser til, slik det fremgår av saksdokumentene at Jan Helge Andersen ble anbefalt å angi en annen for forholdet og anga Viggo Kristiansen. En analyse fra professoren advarer mot å stole på Jan Helge Andersen. Det er det som er igjen i denne saken, Jan Helge Andersens forklaring. ..

8.3 Brev fra advokat Sjødin 05.01.18

I brev 5. januar 2018 presiserer advokat Sjødin at de to viktigste spørsmålene i saken er:

1. Kan DNA vise at det er to gjerningsmenn på åstedet?
2. Er det dekning fra åstedet til Eg A basestasjon som befinner seg ved Viggo Kristiansens hjem?

8.4 Brev fra advokat Sjødin (sluttinnlegg) 16.05.19

Advokat Sjødin har den 16 mai 2019 gitt sitt sluttinnlegg til begjæringen, hvor han gir en oppsummering av det han mener er de sentrale spørsmålene i gjenåpningssaken. Han uttaler på side 1-2 blant annet:

Det har i Viggo Kristiansens sak blitt fremsatt en rekke påstander og tilsvær etter begjæringen om gjenåpning. Det er sendt betydelig informasjon fra vår side, men det er også sendt fra ulike hold til skade for domfeltes sak om gjenåpning. De mange henvendelser og skriv til kommisjonen kan i sum gjøre lesningen av dokumentene utfordrende.

Vi mener det foreligger betydelig og omfattende dokumentasjonen for at Viggo Kristiansen er uriktig domfelt. Følgelig mener vi spørsmålet om å gjenåpne saken for ny rettsbehandling burde være enkelt. Vi frykter imidlertid at de mange påstander fra ulike hold, sammen med våre fremsatte beviser, indisier og dokumenter, kan bidra til å skape et uoversiktlig bilde.

Vi ønsker derfor med dette å gi en kortfattet oppsummering av sakens ulike faktiske forhold og de juridiske spørsmål og påstander som skal besvares. Ikke som erstatning for tidligere tilsendte begjæring og tilsendte skriv, men for å samle og klargjøre sakens kjerne.

Mye av det nedenstående er fremmet i tidligere tilsvær til kommisjonen, «*Kommentar til brev fra Gjenopptakelseskommisjonen [..]*», datert 23. februar 2019 -oversendt 1. april 2019.

Nevnte skriv hadde imidlertid som fokus å besvare og tilbakevise en rekke uriktige påstander som var fremmet for kommisjonen til skade for Viggo Kristiansens sak av andre aktører. Vi opplevde det som helt nødvendig å presisere hva spørsmålet om gjenåpning dreier seg om, men vi ser samtidig at den sluttelige oppsummeringen i nevnte skriv kan «drukne» i de mange ulike spørsmål som brevet omhandlet.

Til tross for at det kan virke repeterende, er det vårt håp at vi ved å samle sakens hovedmomenter i et eget dokument vil bidra til å skape oversikt.

Det formelle grunnlaget for gjenåpning

I begjæringen om gjenåpning er *Strpl §§ 391 punkt 3 og 392 andre ledd* anført som det lovmessige grunnlag for å begjære straffesaken mot Viggo Kristiansen gjenåpnet.

Det er anført at det Viggo Kristiansens sak

i) foreligger nye bevis og nye omstendigheter etter *Strpl § 391 punkt 3*.

og

ii) foreligger særlige forhold som både hver for seg og samlet gjør dommen mot Viggo Kristiansen tvilsom etter Strpl § 392 andre ledd.

Kommisjonens uavhengige vurdering

Viggo Kristiansens sak har blitt behandlet av to rettsinstanser og deretter av Gjenopptakelseskommissjonen ved fem ulike anledninger.

At en sak har blitt prøvet mange ganger, med tilsvarende mange avslag, blir anført både mot Viggo Kristiansen og andre som fortsetter å kjempe for sin uskyld, til tross for avslag om gjenåpning. At en sak har blitt behandlet i retten med påfølgende avslag om gjenåpning er imidlertid ikke et saklig argument for å avslå begjæring om gjenåpning. Tvert imot er det en ufravikelig egenskap ved enhver uriktig domfellelse at den domfelte har blitt dømt, og at både politi, påtalemyndighet og dømmende rett har tatt feil.

Det er også et uomtvistelig faktum at flere justismord har det til felles at domfelte må fremme sin sak en rekke ganger før saken til sist gjenåpnes. At en uriktig domfellelse blir forsterket og sementert gjennom domfellelse i flere instanser, og at justisfeil og uriktige bevisvurderinger blir ratifisert ved nye avgjørelser, er en kjent problemstilling fra en rekke saker i både Norge og utlandet, hvor en til slutt har kunnet bevise domfeltes uskyld til tross for rekken av domfellelser og avslag. Som eksempel vil vi nevne at det i USA har blitt frifunnet nær 1600 personer mellom 1989 og 2015, hvor DNA har påvist en annen gjerningsmann enn domfelte. Det samme gjelder Fritz Moen saken, hvor uriktige avgjørelser og siste avslag til sist ble omgjort ved en tilståelse fra en annen gjerningsmann.

Som en konsekvens av erkjennelsen om at rettsapparatet tar feil, og at uriktige domfellelser forekommer, er Gjenopptakelseskommissjonens mandat å være et uavhengig forvaltningsorgan som skal behandle begjæringer om gjenåpning av straffesaker som er rettskraftig avgjort av domstolene. Dette forutsetter imidlertid at kommisjonen oppfyller sitt mandat. For å oppfylle kravet om uavhengighet må kommisjonen gjennomføre en selvstendig vurdering av de bevis som er bragt frem for kommisjonen. Gjenopptakelseskommissjonen kan ikke se hen til rettens vurderinger i saken mot Viggo Kristiansen, ei heller kan kommisjonen se hen til behandlingen av tidligere begjæringer om gjenåpning.

At kommisjonen er uavhengig av tidligere behandlinger av gjenåpningsbegjæringer følger også klart av både lovforarbeidene og rettspraksis.

Som eksempel kan nevnes NOU 2007:7 (side 421)

«Det forhindrer i seg selv ikke gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 at de omstendigheter som påberopes har vært fremlagt i forbindelse med en tidligere gjenopptakelsesbegjæring, jf. Rt. 2005 side 1665. »

Tidligere bevisvurderinger i kommisjonen er med andre ord ikke bindene for kommisjonens nye vurdering.

Som en konsekvens vil vi ikke bruke mye tid i dette oppsummerende dokumentet på tidligere avgjørelser i Gjenopptakelseskommisjonen. Årsaken til at vi allikevel fremhever kommisjonens mandat om å gjøre selvstendige og uavhengige vurderinger, er fordi kommisjonen ved tidligere avslag på gjenåpningsbegjæringer har unnlatt å gjennomføre en realitetsbehandling av de bevis som har blitt fremlagt til vurdering. Dette har blitt gjort under henvisning til at en slik vurdering ville utgjøre en omkamp om bevisene.

Etter vårt skjønn er det imidlertid i strid med kommisjonens mandat å unnlate å gjøre en realitetsvurdering. Kommisjonen kan ikke utøve sin uavhengige forvaltning om den ikke er villig til å realitetsbehandle bevisene i sakene som fremlegges for vurdering. Det sier seg selv at Gjenopptakelseskommisjonen ikke kan vurdere om en domfellelse er tvilsom etter Strpl § 392 andre ledd, uten å foreta en «omkamp» om bevisene. Ei heller er det mulig å foreta en vurdering av om nye bevis og omstendigheter etter Strpl § 391 punkt 3 er tilstrekkelig for gjenåpning, uten å vurdere de nye bevis opp mot de bevis som ble forelagt retten.

Her vises det til at det forgoes ble bedt om sakkyndighet når det gjaldt telefon tidligere, uten at kommisjonen etterkom det. Videre vises det til det skriftlige materiale fra rettsmedisinsk Kommissjon som også ble innhentet av forsvarer for å belyse vekten av DNA. Det var ikke gjort tidligere.

Hva skal Gjenopptakelseskommisjonen ta stilling til?

Vi vil i det nedenstående dele gjennomgangen i to deler, hvor vi henholdsvis går igjennom de nye bevis etter Strpl § 391 punkt 3, og deretter omstendigheter vi mener gjør dommen tvilsom etter Strpl § 392 andre ledd.

Grunnen til denne todeling er det praktiske ved å følge lovens inndeling i to ulike lovbestemmelser. Samtidig er det på det rene at en vurdering etter Strpl § 392 annet ledd ikke er nødvendig dersom Gjenopptakelseskommisjonen finner at de nye bevis utgjør grunnlag for gjenåpning.

Gjenopptakelseskommisjonen skal følgelig ta stilling til følgende

- i) Foreligger det nye bevis som danner grunnlag for gjenåpning av saken?
- ii) Foreligger det omstendigheter som gjør domfellelsen tvilsom?

Gjenopptakelseskommisjonen skal ikke ta stilling til skyldspørsmålet

I vurderingen av begge spørsmål er det avgjørende å presisere at kommisjonen **ikke** skal ta stilling til selve skyldspørsmålet. Kommisjonen skal **ikke** avgjøre om Viggo Kristiansen har begått de ugjerninger han er dømt for, eller ikke.

Ordlyden i Strpl § 391 punkt 3. er:

«når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge».

Ordlyden «egnet til å føre til frifinnelse» kan indikere at man må vurdere bevisene som frifinnende, men det er slått fast i rettspraksis at det er tilstrekkelig om det foreligger en rimelig mulighet for en frifinnelse, og det er ikke nødvendig at kommisjonen kommer til at det er en sannsynlighetsovervekt.

I Rt. 2001 s. 1521 på side 1537 og 1538 heter det:

«Kriteriet «synes egnet til» i § 391 nr. 3 er i rettspraksis forstått dithen at det må foreligge en rimelig mulighet for at det nye som påberopes ville ha medført en annen avgjørelse om det hadde foreligget for den dømmende rett. Det kreves altså ikke sannsynlighetsovervekt for at dette ville ha blitt resultatet.»

Vi leder her oppmerksomheten særlig mot siste setning:

«Det kreves altså ikke sannsynlighetsovervekt.»

Dette prinsippet er også tatt inn i avgjørelser fra Gjenopptakelseskommisjonen. Det vises også her til avgjørelse av 15. juni 2006 (2004 00198) Fritz Moen. Gjenopptakelseskommisjonen skriver i sin avgjørelse:

«Generelt om straffeprosessloven § 391 nr. 3

Etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 kan gjenopptakelse til gunst for domfelte kreves «når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge». En rimelig mulighet har vært ansett tilstrekkelig, det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. »

Spørsmålet som kommisjonen skal vurdere er hva dømmende rett ville svart dersom de nye bevis ble fremlagt for retten. Men kommisjonen behøver ikke være overbevist om at de nye bevisene ville ledet til frifinnelse. Det er tilstrekkelig at det et foreligger en «rimelig mulighet» for at retten ville kommet til et frifinnende resultat.

Nye bevis etter Strpl § 391 punkt 3

Det vises her til begjæringen om gjenåpning og de dokumenter som senere har blitt tilsendt med ny og ytterligere informasjon som har fremkommet etter at begjæringen ble innsendt.

Det nedenstående er kun ment som en oversikt og ikke som uttømmende bevisførsel.

DNA bevisene

Viggo Kristiansen ble dømt på bakgrunn av DNA-analyser hvor det ble konkludert med at det hadde vært to gjerningsmenn og at Viggo Kristiansen ikke kunne utelukkes. DNA-analysene ble omtalt som et vesentlig bevis for at Jan Helge Andersen snakket sant om Viggo Kristiansens rolle i dommen i byretten, og det ble tillagt betydelig vekt under rettsbelæringen i lagmannsretten.

De nye sakkyndige uttalelser

Nye sakkyndige uttalelser fra Dr. Susan Pope og Chris Hadkiss ved Forensic Science Service i Storbritannia, og Ragne Farman ved Gena i Norge tilbakeviser påstanden om at DNA-analyser beviser at det har vært to gjerningsmenn.

De samme sakkyndige tilbakeviser DNA-analysen som opp mot domfellelsen ble benyttet til å knytte Kristiansen til overgrep mot Lena Sløgedal Paulsen.

Nye undersøkelser av analysegrunlaget viser fire «gjerningsmenn»

Dr. Susan Popes undersøkelser av bakgrunnsmateriale fra de opprinnelige DNA-analysene avslører at analysene ga utslag på fire mannlige DNA-profiler. Dette er informasjon som ble holdt tilbake for retten.

Dette dokumenterer at analysene retten la til grunn i realiteten var svært usikre, og mest sannsynlig dreide seg om forurensning – ikke reelle treff.

DNA-rapportene var ufullstendige og inneholdt informasjon retten ikke fikk tilgang til

Undersøkelser i 2018 og 2019 avslører at det ikke foreligger noen endelig DNA-rapport fra laboratoriet som undersøkte ekstraktene av biologisk materiale i 2000. De foreløpige rapportene som ble produsert inneholder klare forbehold om resultatene. Dette er informasjon retten ikke fikk tilgang til. Isteden ble retten forledet til å tro at det forelå sikre analysefunn av to gjerningsmenn.

Nye DNA-undersøkelser i 2010 viser ingen treff mot Viggo Kristiansen

Analysene fra 2000 baserte seg på helt nye metoder, med liten eller ingen erfaring. Da ekstrakter av biologisk materiale ble testet på nytt ti år senere, fant man ingen treff mot Viggo Kristiansen og ingen bevis for at det hadde vært to gjerningsmenn.

Da ekstraktene av biologisk materiale ble testet nok en gang i 2018, viste heller ikke disse resultatene treff mot Viggo Kristiansens DNA, heller ikke bevis for to gjerningsmenn.

Jan Helge Andersen sitt DNA knyttes til overgrep han hevdet Viggo Kristiansen begikk

Under retesting av ekstraktene fra biologisk materiale i 2010 blir Jan Helge Andersen knyttet til grovt overgrep mot Stine Sofie Sørstrønen. Dette er overgrep av en karakter som Andersen kategorisk har nektet for å ha begått og som han tvert imot hevdet at det var Viggo Kristiansen som begikk.

Mobilbeviset

Nye sakkyndige uttalelser styrker mobilbeviset som gir Viggo Kristiansen alibi for gjerningstidspunktet.

Teleingeniør Halvard Sivertsen gjør en analyse av Telenor Mobils- og Teleplans rapporter om mobildekningen ved åstedet i Baneheia. Hans konklusjon er at Viggo Kristiansen ikke kunne ha vært ved åstedet, eller i området Jan Helge Andersen hevder de var sammen, på det tidspunkt da ugjerningene ble begått. På samme tidspunkt sendte og mottok Viggo Kristiansen fire tekstmeldinger som alle ble formidlet over en mobilbase som ikke har dekning i det aktuelle området.

Ny uttalelse fra påtalemyndighetens sakkyndige vitne

Det sakkyndige vitnemålet fra Teleplan, som i lagmannsretten ble brukt mot mobilbeviset, har i 2016 blitt betydelig presisert og moderert av den sakkyndige selv. Den sakkyndige uttaler at retten må ha misforstått hans vitnemål.

Politi-sakkyndig sår tvil om Viggo Kristiansen kan ha vært på åstedet

Politioverbetjent Ingunn Wike, med mange års erfaring innen etterforskning av telebevis, gjør egne undersøkelser opp mot Telenor og uttaler til kommisjonen at Viggo Kristiansen ser ut til å ha alibi for drapstidspunktet gjennom sine mobildata. I sin uttalelse anbefaler hun at saken gjenåpnes.

Vitner som ikke ble ført for retten

Vitner som ikke ble ført for retten indikerer at tidspunktet retten legger til grunn for ugjerningene ikke er korrekt. Dette gir Viggo Kristiansen enda sterkere alibi for drapstidspunktet, gjennom ytterligere to mobil samtaler.

Jan Helge Andersens påviselige usannheter

Jan Helge Andersens forklaring om Viggo Kristiansen og ugjerningene er full av påviselige usannheter, feil og mangler som ikke ble presentert for retten.

Jan Helge Andersen endrer forklaring om overgrepene

Retten la til grunn at Andersens forklaring om overgrepene var i tråd med DNA-analysene. Dette ble også verifisert av avhørsleder Geir Olav Hansen, i retten. Avhørsprotokollene viser imidlertid at Andersens forklaring om overgrepene tvert imot var i direkte strid med DNA-analysene og at hans forklaring ble endret før rettssaken, slik at det passet til de analyseresultatene politiet fremla for ham.

Andersen forklarer seg uriktig om en rekke forhold

Avhørsprotokollene viser at Andersen forklarer seg uriktig om en lang rekke forhold.

- Han forklarer seg uriktig om hva han skulle da han gikk ut i skogen alene drapsdagen.
- Vitner motstrider hans forklaring om at Viggo Kristiansen låste fast sykkelen sin ved en veibom ved Svarttjønn.
- Han har ingen forklaring på hvordan Kristiansen kunne låse sykkelen uten nøkler som begge var enige om at han hadde låst inne i sykkelbua/bunkersen.
- Forklaringen om hvor guttene angivelig påtraff jentene stemmer ikke med ruta jentene alltid gikk til og fra badeplassen.
- Han har ingen forklaring til omfattende voldsskader på jentene.
- Stikkskadene han forklarer seg om stemmer dårlig med obduksjonsrapporten.
- Han forklarer seg uriktig og endrer forklaring om hvorfor kjønnehåret hans ble funnet på åstedet.
- Han forklarer seg uriktig om at han selv ikke begikk overgrep.
- Han forklarer seg uriktig om hvilken jente han selv var med å legge ved skjulestedet, noe som klart indikerer at hans hendelsesforløp for drapene ikke er korrekt.
- Han har ingen forklaring på at jentene hadde byttet klær på åstedet, noe som dokumenterer at hendelsesforløpet han beskriver ikke kan være korrekt.
- Opp mot Viggo Kristiansens mobildata og dekningsområdet i Baneheia stemmer ingen deler av Jan Helge Andersens forklaring om hvor Viggo Kristiansen befant seg i timen før

drapene, på tidspunktet jentene angivelig ble påtruffet og tidsrommet for ugjerningene.

Sakkyndige påpeker grove feil i avhør av Jan Helge Andersen

Sakkyndige vurderinger av avhørsprotokoller fra Andersens avhør viser at politiet begikk store feil og at det var politiet som oppfordret Andersen til å knytte Kristiansen til saken.

FBI's tidligere avhørsekspert Gregg McCrary uttaler at «Det er helt opplagt at det var avhøreren som introduserte ideen om mer enn en gjerningsmann. [...] hvor dette går alvorlig galt er at de faktisk navngir Viggo Kristiansen, og når Andersen er enig i dette, sikter de Kristiansen.»

Den anerkjente avhørseksperten Gisli Gudjonsson uttaler at «[...] politibetjenten lanserte både at det var to gjerningsmenn og at Kristiansen var involvert» «Politibetjentens fremgangsmåte slik som beskrevet i egenrapporten har høyst sannsynlig ødelagt saken.»

Det angivelige drapsvåpenet blir innlevert og så holdt skjult for retten

Politidokumenter som hittil ikke har vært kjent for offentligheten viser at aktor holdt tilbake for retten at kniven Andersen i avhør beskrev som drapsvåpen og knyttet til Kristiansen ble levert inn og sjekket ut av saken. I stedet for å opplyse retten om at en slik kniv som Andersen beskrev var blitt funnet og avkrefte som drapsvåpen, ble Viggo Kristiansen presset angående kniven både i avhør og av aktor i retten. Aktor presenterte det som om Viggo Kristiansen løy om kniven og at den aldri var blitt funnet, til tross for at kniven var i politiets varetekt.

Politidokumenter viser også at Jan Helge Andersen ikke kan redegjøre for en av sine egne kniver og at han etter utspørring om denne kniven endrer forklaring om drapsvåpenet.

Når er bevis nye?

Det vises til Rt. 2005 s. 1665 i avsnitt 22.

«Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært ført for den dømmende rett og derfor ikke har kunnet påvirke utfallet»

Det samme følger av de forutgående avgjørelsene i Rt. 1988 s. 824, Rt. 1993 s. 1085 og Rt. 2000 s. 2142.

Det samme prinsipp er også tatt inn i *NOU 2007:7 (side 421)*

«Det forhindrer i seg selv ikke gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 at de omstendigheter som påberopes har vært fremlagt i

forbindelse med en tidligere gjenopptakelsesbegjæring, jf. Rt. 2005 side 1665.»

Dette er også slått fast av Gjenopptakelseskommissjonen og anføres i de fleste saker.

Som eksempel vises det til avgjørelse av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker av 15. juni 2006 (2004 00198) Fritz Moen. Gjenopptakelseskommissjonen skriver i sin avgjørelse:

«Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett.»

Det avgjørende er om bevisene eller omstendighetene som påberopes forelå for den dømmende rett. Det er altså ikke av betydning hvorvidt bevisene har vært anført i tidligere begjæringer om gjenåpning.

Vi anfører at samtlige av de bevis og omstendigheter vi har anført er nye, da de ikke forelå for den dømmende rett.

Gjenopptakelseskommissjonens forhold til nye bevis

I forbindelse med lovutvalgets arbeid med ny straffeprosesslov sendte Gjenopptakelseskommissjonen tilsvaret til *NOU 2016: 24 Ny Straffeprosesslov*, datert 29. mars 2017, signert av kommisjonens tidligere leder Helen Sæter.

Til § 41-24: Domstolsprøving av kommisjonens avgjørelser (s 6) skriver kommisjonen følgende i sitt hørings svar:

«Kommisjonen vil bemerke at dersom det fremkommer et helt nytt bevisbilde, vil kommisjonen normalt gjenåpne saken.»

Når Gjenopptakelseskommissjonens leder gir en så klar uttalelse til lovutvalget, som argument mot at det skal åpnes for domstolsprøving av kommisjonens avgjørelser, er det helt avgjørende at kommisjonen også følger opp sin egen høringsuttalelse i praksis.

Høringsuttalelser til lovutvalget er førende både for utvalgets forståelse av kommisjonens virke, og det påvirker i siste instans lovgivers forståelse av Gjenopptakelseskommissjonens arbeid og derav har det potensielt direkte påvirkning av lovens utforming. Når kommisjonen går til det skritt å gi en så klar uttalelse om hvordan en forholder seg til behandling av nye bevis i en gjenåpningssak, må det også være en klar sammenheng mellom de uttalelser kommisjonen gir i høringer og de avgjørelser kommisjonen tar i virkelige saker.

Vi mener det ikke kan være noen tvil om at det i Viggo Kristiansens sak foreligger så mange nye omstendigheter og bevis at de omfattes av det som i høringsuttalelsen omtales som «*et helt nytt bevisbilde*».

Hvordan skal bevisene vurderes?

Det vises til Kjæremålsutvalgets kjennelse inntatt i Rt. 2001 side 1521:

«Ved avgjørelsen må betydningen av nye omstendigheter og bevis vurderes i sammenheng med betydningen av det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken. Det er først når frifinnelse mv. etter en slik samlet bevisbedømmelse fremstår som en rimelig mulighet, at de nye forhold gir grunnlag for gjenopptakelse etter bestemmelsen.»

Kjæremålsutvalget oppstiller to krav til bevisvurderingen som kommisjonen skal gjøre: Bevisene må vurderes i sammenheng, og frifinnelse må fremstå som en rimelig mulighet etter en samlet vurdering.

Det kan følgelig ikke være tvilsomt at både nye og eksisterende bevis må sees i sammenheng. Det må gjøres en samlet bevisvurdering. Like utvilsomt må det være at det er tilstrekkelig at det eksisterer en rimelig mulighet for frifinnelse etter en samlet bevisvurdering, og at det ikke er nødvendig med sannsynlighetsovervekt for frifinnelse for at saken skal gjenåpnes på bakgrunn av nye omstendigheter og bevis.

Selv om en begjæring tidligere er avslått, må man ved prøving av en ny begjæring se alle bevis – nye som gamle – i sammenheng jfr. Rt. 1992 s 698.

Som vi nevner over, kan kommisjonen altså ikke i behandlingen av nye bevis i spørsmålet om gjenåpning unnlate å gjøre en vurdering av sakens øvrige bevis med henvisning til at det ville være en «omkamp om bevisene». Tvert imot er det altså et krav at bevisene sees i sammenheng og at det gjøres en samlet vurdering. Det sier seg selv at en ikke kan gjøre en samlet bevisvurdering uten å vurdere verdien av både nye og eksisterende bevis. Dette gjelder både de bevis retten har vektlagt mot domfelte, men også de bevis til domfeltes gunst som retten av ulike grunner har sett vekk fra ved domfellelsen. Det tillegges enhver uriktig domfellelse at retten med tvingende nødvendighet har vurdert både bevis for og mot domfelte feil. I vurderingen av om en domfellelse kan være uriktig opp mot nye bevis, kan en derfor ikke se vekk fra enkeltbevis under henvisning til at disse ble vurdert av den dømmende rett. En kan heller ikke isolere de nye omstendigheter og bevis fra hverandre.

En samlet bevisvurdering hvor bevisene sees i sammenheng kan ikke utelukkende søke å avklare om de anførte bevisene til tiltaltes gunst svekkes av sakens øvrige bevis. Bevisvurderingen må også vurdere om bevisene mot domfelte er svekket. Men det er ikke tilstrekkelig å se hen til hvilke bevis som svekker hverandre. I bevisvurderingen må en også se om bevisene styrker hverandre når de sees i sammenheng.

Når alle bevisene sees i sammenheng og det gjøres en samlet vurdering, fremgår det klart at beviskravet for domfellelse ikke lenger er oppfylt.

Det er påviselig både i aktors prosedyrer, begrunnelsen i dommen fra Kristiansand byrett og førstelagmann Asbjørn Nes Hansens rettsbelæring at DNA-analysene ble tillagt avgjørende vekt og at all annen bevisvurdering ble vurdert opp mot de foreliggende DNA-analysene. Dette gjelder både hvilke bevis man la vekt på, men ikke minst hvilke bevis man så vekk fra.

Det vises igjen til vårt skriv til kommisjonen av 14. oktober 2018 hvor rettens behandling av DNA-analysene opp mot Andersens troverdighet er gjort rede for. Vi nøyer oss her med å sitere Rettsbok fra Kristiansand byrett (dommen), side 12:

«Det forhold at man har funnet DNA fra to forskjellige menn er videre et vesentlig bevis når man skal vurdere troverdigheten av Andersens forklaring, når han hevder at Kristiansen var med i Baneheia og utførte drapene og voldtektene.»

Når det nå foreligger nye sakkyndige vurderinger som utgjør rimelig og fornuftig tvil om bevisverdien til DNA-analysene som ble presentert i retten, kan ikke lenger Andersens forklaring sees som troverdig i lys av DNA-analysene, som nå må regnes som tvilsomme.

Jan Helge Andersens forklaring om Viggo Kristiansen må følgelig vurderes på nytt og sees i sammenheng med de nye sakkyndige uttalelser og også de nye DNA-analyser som nå foreligger og som knytter Andersen til langt grovere overgrep enn han forklarte seg om. Det kan nå bevises gjennom DNA at Andersen begikk et overgrep han beskyldte Kristiansen for å ha begått.

Når det ikke lenger er bevismessig grunnlag for å legge til grunn at det er «sikre bevis for to gjerningsmenn», slik førstelagmann Asbjørn Nes Hansen hevdet i sin rettsbelæring, er Andersens forklaring det eneste som knytter Kristiansen til ugjerningene. Når Andersens forklaring så klart er tvilsom, er også domfellelsen av Kristiansen, som bygger på Andersens forklaring, klart tvilsom. Når det er nye bevis som utgjør saklig og rimelig tvil om bevisverdien av DNA-analysene, og Jan Helge Andersens forklaring av retten ble vurdert som troverdig i lys av disse analysene, er beviskravet for domfellelsen av Viggo Kristiansen ikke lenger oppfylt.

En ny vurdering av Andersens forklaring opp mot nye og øvrige bevis utgjør ikke en bevismessig omkamp ut fra samme bevisstilling, men vil være en vurdering på bakgrunn av det nå foreligger en helt ny bevisstilling for de forhold retten tillå avgjørende vekt da Andersens forklaring ble funnet troverdig.

Vi minner om at da de opprinnelige DNA-analysene ble utført i 2000, ble biologisk materiale fra ofrene sendt fra Rettsmedisinsk institutt til det rettsmedisinske laboratoriet i Santiago de Compostela

i Spania. Årsaken var at det spanske laboratoriet var i gang med helt nye analysemetoder. Metodene ble den gang omtalt som nybrottsarbeid.

Da Chris Hadkiss (FSS), Susan Pope (FSS) og Rogne Farnen (Gena) vurderte de samme analysene og ga sine uttalelser om disse i 2010, var det på bakgrunn av ti års erfaring med de samme analysemetodene.

Vi understreker at det ikke er nødvendig at Gjenopptakelseskommissjonen tar stilling mellom de sakkyndige. Det avgjørende er at de sakkyndige uttalelsene som har fremkommet etter domfellelsen gir ny kunnskap om DNA-analysene og tolkningen av resultatene som forelå. Denne kunnskap måtte den dømmende rett åpenbart ha vurdert opp mot Mevågs uttalelser hadde uttalelsene og undersøkelsene vært tilgjengelige for retten før domfellelsen. Vi viser igjen til at det ikke er nødvendig med en sannsynlighetsovervekt for en gjenåpning etter Strpl § 391 pkt. 3. Det er tilstrekkelig at de nye omstendigheter og bevis utgjør en rimelig mulighet for at retten ville kommet til motsatt resultat.

Sakkyndige vurderinger fra ledende europeisk og norsk DNA-ekspertise utgjør åpenbart en saklig, begrunnet og reell tvil om DNA-analysene som ble presentert for retten.

I tillegg viser vi til at retten i sin bevisgjennomgang så vekk fra flere sentrale bevis under henvisning til en samlet bevisvurdering. Dette gjelder i særdeleshet Kristiansens teledata. Retten så vekk fra Kristiansens tele-alibi under klar henvisning til de «øvrige bevis», DNA-analysene og Jan Helge Andersens forklaring. Når DNA-analysenes bevisverdi nå må regnes som tvilsom, er det ikke bevismessig holdbart å sette tele-alibiet til side, slik retten gjorde. Tvert imot må en nå vurdere Jan Helge Andersens forklaring opp mot Kristiansens teledata. Vi viser igjen til at det er et krav at bevisene må sees i sammenheng.

På samme måte må en nå vurdere Jan Helge Andersens forklaringer om drapsvåpenet opp mot den nye kunnskapen om at en helt lik kniv ble funnet rett utenfor Viggo Kristiansens sykkelbu, at naboen som fant kniven knytter den utvetydig til Kristiansen og Andersen, at beskrivelsen av kniven stemmer med Kristiansens beskrivelse av en av hans kniver, og at denne kniven har blitt grundig undersøkt og sjekket ut av saken.

Også vitnemål til støtte for Viggo Kristiansens forklaring, særlig Leonard Hovden og Turid Kristiansen, må inngå i en samlet bevisvurdering opp mot de nye bevisene. Når man nå ser bevisene og vitnemålene samlet og i sammenheng med de nye omstendigheter og bevis, er det ikke lenger bevismessig grunnlag for å sette disse sentrale vitnemålene til side, slik retten gjorde.

Forhold som gjør dommen tvilsom etter Strpl § 392 andre ledd

Ordlyden i Strpl § 392 andre ledd lyder:

«Det samme gjelder når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny.»

Som over understreker vi at det gir seg selv at kommisjonen ikke kan vurdere hvorvidt en dom er tvilsom eller ei, uten å gjøre en fullstendig bevisvurdering. Å avskjære bevisførsel med henvisning til at det er en omkamp om bevisene, slik kommisjonen frem til nå har gjort i sine tidligere avgjørelser, gir ingen mening. § 392 andre ledd oppsummerer kommisjonens mandat til å gjøre en uavhengig vurdering av om en domfelt er uriktig dømt. Å vurdere om dommen er tvilsom eller ei kan man selvsagt ikke gjøre uten å samtidig vurdere bevisene.

I Viggo Kristiansens sak er det anført en rekke nye bevis. Disse må naturligvis også inngå i en samlet bevisvurdering etter § 392 annet ledd, slik også kravet er for vurdering av § 391 punkt 3. Følgelig blir vurderingen av § 391 punkt 3. og § 392 andre ledd over i hverandre.

Sikkerhetsventilen som § 392 annet ledd utgjør, bør derfor neppe være nødvendig i Viggo Kristiansens sak. Om Gjenopptakelseskommisjonen foretar en samlet bevisvurdering under § 391 punkt 3, vil det for oss, fremstå som underlig om bevisvurderingen skulle være annerledes etter § 392 annet ledd.

Vi vil allikevel påpeke at det foreligger momenter som gjør dommen tvilsom, selv uten de nye bevis.

Rimelig tvil kom ikke tiltalte til gode

Det ble for retten presentert flere bevis som retten skulle vurdert opp mot om det forelå tvil som skulle komme tiltalte Viggo Kristiansen til gode. Vi mener det åpenbart foreligger forhold som utgjør rimelig tvil, som aldri ble vurdert av retten.

I dommen fra Kristiansand byrett blir det flere ganger foretatt en vurdering av rimelig tvil opp mot tiltalte Jan Helge Andersen. Retten strekker seg langt for å godskrive ham med en slik tvil. Blant annet utelukker ikke retten at Andersens forklaring om at hans egen sæd kunne vært smittet via Viggo Kristiansen og inn i det ene offeret. Dette til tross for at Andersen hevdet han ikke hadde verken ereksjon eller sædavgang på åstedet.

Da det viste seg at Andersens forklaring om hvordan de dødelige stikkskadene ble påført jentene stemte dårlig med rettsmedisinernes funn, lot retten tvilen komme Andersen til gode. Dette til tross for at rettsmedisineren klart ga uttrykk for at de hadde stusset over dette.

Begge disse tilfellene, hvor tvilen kommer Andersen til gode, er forklaringer som klart fremstår som oppkonstruerte fra Andersens side - og hvor det alvorlige er at retten isteden skulle vurdert om disse tvilstilfellene skulle kommet Viggo Kristiansen til gode. I begge tilfeller ville retten måtte stilt spørsmål om hvorvidt Andersens

forklaring om Kristiansen var korrekt, dersom de ikke lot denne tvilen tilkomme Andersen.

En kan lett fremsette de samme problemstillinger med motsatt fortegn: Kan det være tvil om fortellingen om Viggo Kristiansens overgrep er korrekt når Andersens forklaring om sæden fremstår så oppkonstruert? Kan det være tvil om Kristiansens rolle i drapene når Andersens forklaring ikke stemmer med rettsmedisinernes funn?

Til tross for total mangel på bevis mot Viggo Kristiansen, utover Jan Helge Andersens forklaring, gjør retten ingen slik tvilsvurdering til Viggo Kristiansens gunst.

Mobilbeviset

I retten vitnet Bjørn Amundsen fra Telenor Mobil om Viggo Kristiansens mobildata på drapskvelden. At disse teledata plasserte Kristiansen et annet sted enn der Jan Helge Andersen hevdet de var før drapene, da jentene ble påtruffet og på åstedet, skulle åpenbart ha blitt vurdert som et klart forhold som kunne utgjøre rimelig tvil om Andersens forklaring om Kristiansen var korrekt.

Til tross for at Andersen klart forklarte seg i direkte strid med et sterkt teknisk bevis, lot ikke retten denne tvilen komme Kristiansen til gode. Isteden fremgår det klart av Kristiansand byretts vurderinger at de leter etter en alternativ forklaring der Kristiansen allikevel kan være gjerningsmann. Retten ender med en sær oppkonstruert forklaring, som ikke er fysisk mulig, og hvor retten selv skriver rett ut at de ikke kan forklare det. – Men en vurdering av om det utgjorde rimelig tvil foretok retten ikke i dommen.

En nevner her Frode Helmich Pedersens analyse av Baneheiadommen for SAMKUL-prosjektet ved Universitetet i Bergen, hvor han systematisk gjennomgår hvorfor rettens vurdering av mobilbeviset er tvilsom.

Som nevnt over, vitnet Teleplans Inge Schøyen for påtalemyndigheten i Lagmannsretten. Hans vitnemål ble lagt til grunn for å se bort fra mobilbeviset. Schøyen har imidlertid senere uttalt at retten må ha misforstått hans vitnemål, dersom det ble brukt til å domfelle Kristiansen. Det er en uttalelse som også utgjør et nytt bevis, men at lagdommeren misforstår fagvitnet og instruerer lagretten til å se bort fra mobilbeviset, gjør også dommen tvilsom etter § 392 annet ledd.

Sykkelen som ikke var der

I sin forklaring hevdet Jan Helge Andersen at Viggo Kristiansen låste sin nye og svært iøynefallende sykkel til en veibom før de gikk inn i Baneheia. Dette har imidlertid blitt tilbakevist av vitne som ble ført for retten. Når Andersens forklaring om Kristiansen er i direkte strid med vitneutsagn, skulle dette åpenbart inngått i en vurdering om rimelig tvil til Kristiansens gunst. Dette vitnet ble imidlertid sett vekk fra av begge rettsinstanser. Lagdommer Asbjørn Nes Hansen avfeier vitnet med en av rettsbehandlingens mest utrolige uttalelser. Han mente det var

påfallende at vitnet i ett av avhørene ikke husket å ha sett sykkelen ved bommen. En kan lure på hvordan lagdommeren så for seg at vitnet skulle huske en sykkel som ikke var der.

Turid Kristiansen som hørte sin sønn

Viggo Kristiansens mor vitnet for retten og forklarte at hun mente å ha hørt sønnen utenfor vinduet i tidsrommet for drapene. Dette vitnemålet inngikk heller ikke i en vurdering av om det forelå rimelig tvil som skulle kommet Viggo Kristiansen til gode. Både byretten og lagdommer Nes Hansen velger å se helt vekk fra Turid Kristiansens vitnemål.

Forholdet mellom rettsikkerhet og behov for endelig avslutning

Av hensyn til prinsippet om at en rettskraftig dom bør være den endelige avslutning av saken, skal vilkårene i Strpl § 391 pkt. 3. og 392 andre ledd praktiseres med varsomhet. Samtidig er det klart uttalt både i lovtekst og lovforarbeider at det er et viktig rettssikkerhetsprinsipp at straffesaker kan gjenåpnes når det foreligger grunner til at domfellelsen er tvilsom.

I Ot.prp. nr 70 (2000-2001), s 91 heter det:

«Departementet understreker at adgangen til å få gjenopptatt en straffesak er en viktig rettssikkerhetsgaranti. En av de primære målsettinger for straffeprosessen er å hindre uriktige domfellelser. [...] Loven må altså finne balansen mellom ønsket om å unngå objektivt uriktige dommer, og behovet for en endelig avgjørelse»

Det samme prinsippet videreføres også i lovutvalgets innstilling til ny straffeprosesslov (NOU 2016: 24. Her heter det under Pkt. 22.3.6 (vilkår for gjenåpning):

«Etter at en dom er avsagt, kan det imidlertid fremkomme opplysninger som ikke var kjent for den dømmende rett, og som gir grunn til å stille spørsmål om hvorvidt avgjørelsen er riktig. For eksempel kan et nytt vitne gi domfelte alibi, eller ny vitenskapelig kunnskap kan tilsi at et bevismiddel skulle vært bedømt annerledes».

Etter straffeprosessloven kan slike forhold føre til gjenåpning «[. . .]. Adgangen bør videreføres, og som i dag bør det avgjørende være hvilken betydning det ville hatt om det nye forholdet hadde vært kjent for den dømmende rett, sett i sammenheng med sakens øvrige omstendigheter og bevis. »

Vi viser til lovutvalgets foreliggende innstilling til ny straffeprosesslov fordi utvalget innstiller at gjeldende bestemmelser videreføres. I kapittel 22 om gjenåpning er det følgelig lovutvalgets vurdering av hva som er gjeldende rett og bakgrunnen for den eksisterende adgangen til gjenåpning som beskrives.

De nye bevis og omstendigheter som er tilfelle i Viggo Kristiansens sak er nettopp de situasjoner som beskrives i lovforarbeidene til både eksisterende straffeprosesslov og i innstilling til ny straffeprosesslov.

Lovutvalgets eksempel om at «*ny vitenskapelig kunnskap kan tilsi at et bevismiddel skulle vært bedømt annerledes*», er nettopp det som er tilfellet hva gjelder DNA-analysene og de sakkyndige vurderingene av teledataene. Hele bakgrunnen for at det ble en lovbestemt rett til å søke gjenåpning og at det ble opprettet en kommisjon for gjenopptakelse av straffesaker er nettopp for at domfelte skal få mulighet til å prøve sin sak på nytt når det forefinnes slike nye bevis og omstendigheter som det gjør i Viggo Kristiansens sak.

Vi viser til tidligere tilsendte brev for ytterligere detalj er og ber om å bli kontaktet av kommisjonen dersom noe er uklart, eller ytterligere dokumentasjon ønskes.

8.5 E-post fra advokat Sjødin 09.04.19, vedlagt rapport om DNA-beviset

Som nevnt tidligere har advokat Sjødin den 9. april 2019 sendt en e-post til kommisjonen vedlagt en rapport om DNA-beviset med tidslinje fra Halvard Sivertsen. DNA-rapporten med tidslinje er omfattende, jf. kommisjonens bemerkninger innledningsvis, og det er kun konklusjonene i rapporten som gjengis nedenfor:

14. Konklusjoner.

1.

Det kan synes som at politiets påstand om et det fantes et sikkert DNA-bevis mot Viggo Kristiansen, fremsatt på pressekonferansen den 26.10.2000, ble fremsatt mot bedre vitende. Det antas at hensikten var å provosere frem en tilståelse fra Kristiansen. Planen må ha blitt drøftet i samtaler mellom Mevåg og Storaker, og må ha blitt bifalt av Mevåg. Ut fra Storakers redegjørelse i retten, må det betraktes som dokumentert at de to ble enige om hvordan resultatene fra Spania skulle presenteres for Kristiansens forsvarer og for pressen. Funnene skulle presenteres som fellende bevis mot Kristiansen. Det er mulig at Pedersen kan ha overdrevet ytterligere betydningen av dette funnet, Mevåg ville kanskje ikke brukt uttrykket 100 % sannsynlig dersom hun var blitt intervjuet, men det er ingenting som tyder på at hun i tiden etter gjorde noe for å korrigere den fremstillingen Pedersen ga på pressekonferansen.

Det kan ikke utelukkes at den massive forhåndsdømmingen fremleggingen av dette «beviset» førte til kan ha hatt betydning for utfallet av rettssakene.

2.

Det er grunn til å anta at RMI mottok en sluttrapport eller et utkast til en sluttrapport fra IML i tiden omkring politiets pressekonferanse. Hvorvidt dette dokumentet fremdeles eksisterer vites ikke. Det ser ut til at IML har igangsatt ytterligere undersøkelser, formodentlig etter anmodning fra Mevåg. Formuleringer i den eksisterende rapporten kan tyde på at det henvises til elementer fra den opprinnelige rapporten, som er utelatt i den eksisterende rapporten.

3.

Det er grunn til å anta at det fra IMLs side ble foretatt ytterligere undersøkelser også etter at den offisielle rapporten var levert. Hensikten med disse undersøkelsene ser ut til å ha vært å prøve å verifisere funnet av «blandingsmaterialet» i prøvene B-22 og B-25. De forholdet at det aldri ble lagt frem noe resultat av disse forsøkene, er en sterk indikasjon på at det ikke lykkes de spanske rettsmedisinerne å verifisere dette funnet. Funnet må dermed betraktes som falsifisert allerede før det ble fremlagt i retten.

4. Det er på det rene at dette ugyldige beviset både i byretten og i lagmannsretten ble presentert som et tungt bevis for at det hadde vært to gjerningsmenn. Dommen i byretten beskriver dette beviset som «*et vesentlig bevis når man skal vurdere troverdigheten av Andersens forklaring*» og førstelagmann Nes Hansen beskriver i sin rettsbelæring det som et sikkert bevis for at det har vært en gjerningsmann til utenom Andersen. Retten ble ført bak lyset av den rettsmedisinsk sakkyndige.

5. Nye DNA-undersøkelser i 2010 og 2018 bekrefter at det ikke eksisterte noe DNA-bevis i 2000 som på noen måte knytter Viggo Kristiansen til åstedet eller ugjerningene. Det har heller aldri eksistert noe DNA-bevis som på noen måte beviser, indikerer eller sannsynliggjør at det var to gjerningsmenn. Bortfallet av dette beviset er i seg selv grunn til å gjenoppta saken.

9. Påtalemyndighetens uttalelse 15.05.19

Agder statsadvokatembeter har fått oversendt domfeltes begjæring, etterfølgende støtteskriv og merknader fra advokat Sjødin samt relevante dokumenteter og innspill som kommisjonen har mottatt og innhentet. Agder statsadvokatembeter v/ førstestatsadvokat Erik Erland Holmen og statsadvokat Jan Tallaksen, avga sin uttalelse 15. mai 2019. Som nevnt tidligere gjengis uttalelsen i sin helhet, men kommisjonen har også her anonymisert de fornærmede i de tiltalepostene som ikke er berørt av gjenåpningsbegjæringen:

Statsadvokaten viser til politiets påtegning av 20.3.19 i sin helhet, jfr dok 01/59. Statsadvokaten vil i nærværende påtegning referere fra store deler av denne påtegningen. Politiets påtegning inneholder noen steder

uthevet skrift. Utheving av skriften i politiets påtegning er ikke medtatt i våre referater. Grunnen til dette er at det skal komme klart frem nærværende påtegning om det er utdrag fra politiets påtegning, eller statsadvokatens bemerkninger.

Avsnittene med **uthevet** skrift er statsadvokatenes kommentarer.

I Innledning om begjæringen om gjenåpning av saken

Viggo Kristiansen, ved advokat Arvid Sjødin, har den 18. juni 2017 begjært gjenåpning av «Baneheia-saken». Ved brev av 23.10.18 til Statsadvokatene i Agder har Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker anmodet om en uttalelse fra statsadvokaten innen 14. januar 2019. Etter anmodninger herfra har Kommisjonen senere gitt fristforlengelse til 15. mai 2019.

Som det fremgår av begjæringen side 1, har saken vært forsøkt gjenåpnet seks ganger før. Kommisjonen har hver gang avslått gjenåpning. På samme side i begjæringen fremgår det at det ved denne begjæringen særlig legges vekt på rapporter skrevet av sivilingeniør Halvard Sivertsen. Det pretenderes at disse viser et utelukkelsesbevis idet ny gjennomgang av det såkalte mobiltelefonbevis viser at Viggo Kristiansen ikke kan ha vært på åstedet da drapene ble begått.

Videre vektlegges i begjæringen et nytt brev fra Den rettsmedisinske Kommisjon, Genetisk Gruppe av 11. mai 2017, som skal bekrefte feil ved Kommisjonens tidligere avgjørelser når det gjelder DNA. Det pretenderes at DNA-beviset er skrumpet inn til ikke å bety noen ting som bevis i saken. Videre opplyses i begjæringen faktiske forhold som ikke har vært kjent tidligere.

Som det fremgår av begjæringen side 66, nedlegges det påstand om at Agder lagmannsretts dom av 13. februar 2002 gjenåpnes.

Statsadvokaten legger til grunn at det ikke er grunnlag for å gjenåpne dommen.

II Påtalemyndighetens arbeid med begjæringen

Etter at begjæringen innkom statsadvokatembetet gjennomførte statsadvokatene møte med straffesaksledelsen i Agder politidistrikt den 20.11.18. Vi ble på møtet enige om at politiet skulle digitalisere alle dokumenter i Baneheia-saken når de ble mottatt hos statsadvokaten. Det er en omfattende dokumentmengde, og digitaliseringen tok noe tid. Vi avklarte at politiet ikke skulle iverksette eventuelle etterforskingsskritt i saken. Dersom behov for tilleggsetterforskning skulle oppstå, ville påtalemyndigheten rette henvendelse til Kommisjonen. Vi ble videre enige om at politiet, etter sin gjennomgang av begjæringen og saken skulle avgi en innstilling til statsadvokatene på påtegningsark. Politiet, ved påtalesjef Terje Kaddeberg Skaar, har ved påtegning av 20. mars 2019 meddelt politiets oppsummering av bevisbildet og kommentarer til begjæringen, jfr. dok. 01/59. Ved Agder

statsadvokatembeter er det statsadvokat Jan Tallaksen og undertegnede som har arbeidet med gjennomgang av saksdokumenter og begjæring. Det var førstestatsadvokat Edward Dahl som var aktor i både byretten og lagmannsretten i Baneheiasaken, og verken Tallaksen eller undertegnede har tidligere satt oss grundig inn i saken. Advokat Sjødin tok initiativ til et møte med statsadvokatene i sakens anledning. Dette takket vi ja til, og Tallaksen og undertegnede gjennomførte møte med advokat Sjødin og sivilingeniør Halvard Sivertsen på statsadvokatkontoret den 9. april 2019. På møtet underbygget Sjødin og Sivertsen begjæringen.

III Innledende om etterforskningen, bevisene og irettføringen av Baneheia-saken

Saken startet med at de to fornærmede i saken ikke kom hjem etter en badetur i 3 Stampe i Baneheia den 19.5.2000. Det ble samme kveld iverksatt en stor leteaksjon der både politiet og en rekke andre aktører deltok. Leteaksjonen førte frem til funn av eiendeler tilhørende de fornærmede, og senere funnet av de to fornærmede som var seksuelt misbrukt og drept med kniv. De fornærmede ble funnet først den 21.05.2000. Tidsforløpet mellom drapene og den biologiske sporsikringen på de fornærmede er en faktor som kan motarbeide mulighetene for funn av biologisk materiale fra gjerningsmenn og analyse av dem. Dette tema kommenteres under pkt V nedenfor. Det ble iverksatt en svært omfattende etterforskning, der politiet satte store ressurser inn på taktiske og tekniske etterforskingsskritt. Etterforskningen førte frem til pågripelse av Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen. Jan Helge Andersen valgte senere å tilstå sin delaktighet i seksuelt overgrep og drap og utpekte Viggo Kristiansen som den andre gjerningsmannen. Det er ikke vitner som har observert overgrepene og drapene. Det er ikke vitner som har sett de siktede sammen med de fornærmede, ei heller vitner som har sett de siktede på/ved åstedet rett før eller rett etter at overgrepene skjedde. Det ble funnet DNA ved analyse av biologiske funn på åsted/fornærmede som er identisk med Jan Helge Andersens DNA-profil. Tilsvarende analyse, og senere analyser av biologisk materiale, har ikke resultert i funn av DNA-profil identisk med Viggo Kristiansen. Som nevnt under pkt I ovenfor, gjøres det i begjæringen gjeldende at DNA ikke er bevis i saken mot Kristiansen.

Viggo Kristiansen har aldri tilstått.

Det er likevel vitnefast og uomtvistet at Jan Helge Andersen og Viggo Kristiansen var nære venner og brukte svært mye tid sammen. De bodde like ved Baneheia, der de begge hadde oppholdt seg svært mye sammen og var meget godt kjent. Det foreligger i saken en rekke vitneavhør som beskriver de siktede, deres adferd som ungdom, og ikke minst forholdet/styrkeforholdet mellom dem. Det er uomtvistet at Baneheia er et yndet utfartsmål for svært mange kristiansandere, og at det den 19.5.2000 var mange mennesker som benyttet turløypene på stedet. Baneheia brukes

daglig til turgåing, jogging, bading i sommerhalvåret, og andre typer for rekreasjon.

Det er uomtvistet at de nære vennene Kristiansen og Andersen også var sammen drapetsdagen den 19.5.2000. Det er vitnefast at de tidligere denne kvelden var sammen ved Svarttjønn ved Baneheia - kort tid forut for drapene. Kristiansen har i politiavhør (dok 07.02.02), etter å ha blitt konfrontert med bevis, erkjent at han syklet inn til nordenden av 3. stampe før han traff Andersen ved Svarttjønn.

Det er også vitnefast at de senere på kvelden - kort tid etter drapene - oppholdt seg sammen hjemme hos Viggo Kristiansen, som bor like ved Baneheia.

En hypotese om at Andersen har begått ugjerningene alene må derfor bygge på at Andersen skilte lag med sin nære venn Kristiansen ved Svarttjønn ved Baneheia kort tid før drapet, at Andersen deretter alene gikk inn i Baneheia, påtraff de fornærmede på turstien på vei hjem, alene fikk med seg begge de fornærmede opp i terrenget til åstedet, begikk seksuelle overgrep mot begge de fornærmede, drepte dem begge med kniv, dekket til de avdøde, kvittet seg med drapsvåpenet, gjemte de fornærmedes eiendeler, for deretter å ha gått hjem til Kristiansen for å gjenoppta den sosiale kontakten med ham. Kristiansen har aldri forklart at Andersen har meddelt ham planer om seksuelle overgrep og drap - eller senere meddelt ham gjennomføring av slike forbrytelser.

Det er uomtvistet at både Kristiansen og Andersen, til tross for sin store interesse for å bruke Baneheiaterranget og sine gode kunnskaper om dette - og med sin bakgrunn fra Heimevernet - unnlot å delta under ettersøkningen etter de fornærmede etter forsvinningen.

Disse, og andre sentrale elementer under etterforskningen, behandles under pkt IV nedenfor.

Viggo Kristiansens mobiltelefon var påslått og også i bruk om kvelden den 19.5.2000. Mobiltelefonen slo inn på basestasjon EG A, og det er et spørsmål i saken om mobiltelefon på/ved åstedet var innenfor dekningen på basestasjon EG A slik dekningen har vært 19.5.2000.

De siktede ble tiltalt av riksadvokaten og dømt til straff av en enstemmig tingrett og av lagmannsretten. Det var omfattende bevisførsel i både tingretten og lagmannsretten. De tiltalte hadde i begge rettsinstanser bistand av sine forsvarere, advokatene Ben Fegran og Tor Pettersen.

Kristiansen, ved sine forsvarere, har som nevnt begjært gjenåpning en rekke ganger tidligere, uten at begjæringene ble tatt til følge. Det er ingen begrensninger i hvor mange ganger en domfelt kan begjære gjenåpning. Det ligger i domfeltes lodd at en

gjenåpning kan tuftes på påstander om tvil knyttet til enkelte bevis.

Påtalemyndigheten skal så godt det er mulig ha en «objektiv tilnærming» til bevisene i straffesaker – herunder opplysninger om bevis i begjæringer om gjenåpning.

En side av dette er at påtalemyndigheten kan tiltre en begjæring om gjenåpning dersom det er tvil om tiltalte med rette ble dømt.

En annen side av dette er at påtalemyndigheten, i motsetning til forsvareren, også må vurdere og kommentere bevis og forhold som forsvareren ut fra sin rolle ikke ønsker å ta opp i begjæringen. Dette er typisk bevisene som med styrke taler for at domfelte er skyldig.

Ut fra disse hensyn har det vært nødvendig for statsadvokatene å arbeide grundig med saken. Bare da blir det mulig for påtalemyndigheten å vekte bevisverdien av en påstått tvil eller usikkerhet knyttet til enkeltbevis som trekkes frem i begjæringen.

Som det vil fremgå under pkt V og VI nedenfor, vil påtalemyndigheten knytte en del bemerkninger til DNA og det såkalte «mobiltelefonbeviset». Grunnen til egne avsnitt er at tolkingen av disse «bevis» er bærebjelker i begjæringen. Grunnen er ikke at påtalemyndigheten vurderer disse bevis som avgjørende bevis i straffesaken mot Kristiansen.

Statsadvokaten vil i det følgende ta utgangspunkt i sentrale elementer i politiets påtegning, og knytte kommentarer og presiseringer til denne underveis i gjennomgangen.

IV Sentrale elementer i etterforskningen som førte til at Andersen og Kristiansen ble mistenkt, pågrepet og senere tiltalt for forbrytelsene.

Som nevnt under pkt. III ble de tiltalte dømt etter omfattende bevisførsel i både tingretten og lagmannsretten.

Det var en rekke sentrale elementer i etterforskningen som førte til at Andersen og Kristiansen ble mistenkt i saken.

Politiet har i sin påtegning av 20.3.19 redegjort for disse, jfr dok 01.59.

Fra påtegningen side 8 nederst og side 9 hitsettes:

A) Initialt

Relativt tidlig i etterforskningen mottok politiet tips og informasjon gjennom vitneavhør hvor det ble pekt på både Kristiansen og Andersen som to personer politiet burde se nærmere på. Dette førte til at de tidlig ble vurdert blant de såkalte alibikandidatene som skulle følges opp nærmere for å bli sjekket inn eller ut av saken.

For etterforskningsledelsen førte følgende opplysninger til at de to relativt tidlig ble vurdert som mulige kandidater som kunne stå bak ugjerningene:

- begge to var lommekjente i Baneheia hvor de tilbrakte store deler av fritiden sin
- deres bakgrunn fra Ungdommens Heimevern
- de ble nesten alltid observert sammen på fritiden sin i Eg-området eller i Baneheia - ofte iført HV's uniformer
- informasjon fra vitner som formidlet reaksjoner på Viggo Kristiansens utagerende og ofte truende oppførsel mot både barn og voksne
- reaksjoner fra flere på at de ikke hadde meldt seg til leteaksjonen
- deres opplysninger til politiet under rundspørringen 22.05.00

Politiet gjennomførte rundspørring 22. mai 2000. Fra påtegningen side 9 hitsettes:

B) Rundspørringen 22. mai 2000

De to domfelte ble fanget opp i politiets rundspørring 22.05.00 blant beboerne i Egsområdet som ligger ved inngangen til Baneheia. Begge nektet for å ha vært i Baneheia den aktuelle fredagen, og de viser til at de var sammen hjemme hos Viggo Kristiansen om kvelden i det kritiske tidsrommet for drapene 19.mai (dok. 07.02.00 og dok. 06.02.00). Andersen sier for øvrig her at han kom hjem til Kristiansen rundt kl. 20.00.

Statsadvokatens presisering: Kristiansen forklarer at han kom hjem ca klokken 1100, at han var hjemme i og ved huset til 1930, at Jan Helge da kom og at de satt på trapp utenfor til 2330-2345.

Etter alibiavhørene av Andersen og Kristiansen avgav de flere vitneforklaringer til politiet.

Fra påtegningen side 9 – 11 hitsettes:

C) Avhørene av Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen før de ble siktet for drapene m.m.

Alibiavhør av Viggo Kristiansen 4. juni (dok 07.02.01)

Her bekrefter Kristiansen på nytt at han var hjemme i tiden kl. 1800-2100 drapskvelden, og at han fikk besøk av Andersen kl. 1930. Han sier også at han ikke vet om Andersen hadde vært i Baneheia før han kom på besøk, og han nevner heller ikke noe om at han selv har vært i Baneheia denne kvelden. På slutten av avhøret serverer han politiet også en mistenkelig person kalt «Elvis» som han mener politiet bør se nærmere på.

Statsadvokatens presisering: Kristiansen sier at han ikke vet om Andersen hadde vært i Baneheia tidligere på dagen, se avhøret side 2.

Alibiavhør av Jan Helge Andersen 5. juni (dok 06.02.01)

Andersen forklarer som Kristiansen at de var sammen fra kl 1930 hjemme hos Kristiansen. Under rundspørringen opplyste han som nevnt at han gikk til Kristiansen rundt kl. 20.00, men nå er han derimot helt sikker på at det var kl. 19.30 og forklarer dette med at han så på klokka si når han ankom.

I motsetning til Kristiansen kommer han nå med at han var på en løpetur i Baneheia som startet fra kl.1815 fra Svarttjønn til Bærvannet - stikk motsatt rute enn den som går i retning 3. Stampe og åstedet. Det var også påfallende at Andersen i likhet med Kristiansen serverer den samme historien om en «Elvis». Forklaringen er selvsagt at dette var avtalt i forkant av avhøret siden Andersen ble avhørt dagen etter Kristiansen.

Oppfølgingsavhørene 14. juli av Viggo Kristiansen (dok 07.02.02) og Jan Helge Andersen (dok. 06.02.03)

Nye observasjoner fra vitner som hadde vært i Baneheia den aktuelle kvelden førte til at etterforskningsledelsen fant grunn til å ta nye avhør av begge de domfelte siden opplysningene de hadde gitt til politiet om hvor de oppholdt seg denne kvelden ikke kunne stemme. De viktigste observasjonene ble gjort av følgende vitner drapskvelden:

- Per Egil Rødsvik: Observasjon ca. kl. 18.00 av begge to på parkeringsplassen ved Svarttjønn (dok 05.03.01.02).
- Leonard Hovden: Observasjoner fra ca. kl. 17.50 til noe etter kl. 18.00 – først av Viggo Kristiansen på sykkel i retning 3. Stampe (hvor jentene badet) og
- deretter av begge to på vei tilbake til parkeringsplassen ved Svarttjønn (dok. 05.03.01.01 og 07).
- Kristen Gislefoss: Observasjoner av Jan Helge Andersen ca. kl. 17.30 innover i Baneheia v/Fant Olsen (dok. 05.03.01.01) før han og Kristiansen møttes og returnerte til parkeringsplassen hvor de blir observert av Rødsvik.

Statsadvokatens bemerkning: Både Rødsvik, Hovden og Gislefoss var vitner i både tingretten og lagmannsretten. Hovden forklarer bla at han etter at han har sett Kristiansen i avisen vet han at det er han. Sier ikke noe om Andersen. Gislefoss peker i avhøret ut «bilde 2», men fremgår ikke av avhøret hvem bilde 2 viser. Sitatet er fra avhøret i dok 05.03.01.04 side 4.

I avhørene hvor politiet ville konfrontere dem med observasjonen ved Svarttjønn av vitnet Rødsvik, overrasket de begge to med å endre sine forklaringer og bekreftet observasjonen fra Rødsvik. I ettertid viste det seg at denne viktige endringen hadde blitt fremtvunget som følge av at Viggo Kristiansen hadde truffet på Rødsvik noen uker etter

ugjerningene. Rødsvik hadde da fortalt Kristiansen at han hadde vært i avhør og formidlet sine observasjoner til politiet. Dette ble også senere bekreftet av Andersen når han avgir nytt avhør 18/9 etter tilståelsen (dok 06.02.08. s 3).

Videre i avhøret hevder Kristiansen at han hadde «glemt» at han hadde vært i Baneheia om kvelden 19. mai - til tross for at han meget bestemt hadde nektet for å ha vært der både under rundspørringen 22. mai og i alibiavhøret 4. juni. Han prøver så å bortforklare og ufarliggjøre «forglemmelsen» med at han trodde de hadde møtt Rødsvik kvelden før. Han «glemmer» også at han i forrige avhør hadde sagt at han ikke visste om Andersen hadde vært i Baneheia før han kom på besøk. Han sier heller ikke noe her om at han denne kvelden hevdet å ha låst seg ute fra bua si, og at han derfor skal ha syklet inn i Baneheia for å treffe Andersen for å låne hans nøkler til å åpne bua.

Alene det faktum at begge var i Baneheia i det kritiske tidsrommet denne fredagen er i seg selv en garanti for at han lyver når han hevder at han tok feil av de to kveldene. Allerede fredagskvelden/natt til lørdag ble beboerne i Egsområdet berørt av det store oppbudet av politi, letemannskaper, bruken av redningshelikopter og medias store oppmerksomhet om de to savnede jentene i Baneheia. Kristiansen sier også i avhøret 4. juni s. 2 at han fikk vite om saken av sine foreldre samme kvelden som jentene forsvant. I tillegg vet vi jo at han og Andersen var sammen denne kvelden både forut og etter drapene.

Problemet for Kristiansen er allerede nå at observasjon som vitnet Rødsvik formidlet til politiet fører til at det oppkonstruerte alibiet for hans del begynner å rakne. Noe annet motiv for å endre forklaringen finnes ikke. Men for Andersen er denne observasjonen ikke tilsvarende dramatisk siden han allerede hadde plassert seg selv i Baneheia i sitt forrige avhør. Dersom Kristiansen ikke hadde vært den andre gjerningspersonen hadde det derfor ikke vært nødvendig for ham å prøve å bortforklare sine tidligere benektelser med en ny løgn.

Det stopper imidlertid ikke med disse endringene i Kristiansens forklaring. På side. 4 gir han, etter nevnte innrømmelse, detaljerte opplysninger om sine bevegelser i Baneheia i det kritiske tidsrommet. Men som det fremgår, så prøver han fortsatt å holde tilbake bevegelser lengre innover enn til parkeringsplassen ved Svarttjønn, hvor han hevder å ha møtt Andersen. Han blir derfor enda en gang konfrontert med at heller ikke dette stemmer som følge av observasjonen politiet sitter på etter å ha avhørt vitnet Leonard Hovden. Dette fører til at Kristiansen på nytt endrer sin forklaring og innrømmer at han hadde syklet helt inn til 3. Stampe hvor jentene badet denne kvelden, og at han møtte Andersen inne i området før de gikk sammen tilbake til parkeringsplassen ved Svarttjønn hvor vitnet Rødberg observerte dem ca. kl.18.00.

Statsadvokatens presisering av ovenstående avsnitt: Kristiansen har i vitneavhøret forklart at han syklet opp til nordenden av 3. Stampe, se dok 07/02/02 side 5. Det er uomtvistet at de to fornærmede noe senere denne kvelden badet i 3. Stampe. Badeplassen de fornærmede benyttet ligger i motsatt ende av 3. Stampe.

Vitnet Kristen Gislefoss skal i tillegg ha observert Andersen inne ved Fant Olsen i Baneheia samtidig eller rett før Viggo Kristiansen syklet innover mot 3. Stampe. Selv om JHA i dette avhøret ikke ville erkjenne observasjonen, kan dette legges til grunn siden Gislefoss plukket ham ut i en fotokonfrontasjon når han avga forklaring. Observasjonen styrkes i tillegg av at Andersen selv bekrefter i sitt avhør 14. juli at Kristiansen kom syklende fra 3. Stampe før de to samlet seg ved parkeringsplassen (s. 9 i avhøret).

Det skal her skytes inn at Kristiansen i avhør 16.09.00 (dok.07.02.07) på side 5, midt på siden, prøver å tåkelegge hvorvidt han syklet inn i Baneheia eller ikke denne kvelden. På side 6, nest siste avsnitt når han blir spurt om han hadde syklet på den nye sykkelen eller om denne sto innelåst i bua, svarer han;

Han sier at han ikke husker dette. Han sier at han er usikker på om han brukte den nye eller om han benyttet en sykkel tilhørende hans mor. Denne er i så fall rød.

Og fra neste avsnitt;

Siktete ble foreholdt at han i avhør av 13.9.00 sier at han syklet på den nye sykkelen, og han blir derfor spurt om hvorfor han er usikker på dette nå. «Jeg husker så dårlig», sier han.

Det som refereres ovenfor er altså svaret han gir 3 dager etter at han erkjente å ha syklet på sin nye cross sykkel inn i Baneheia og til tross for at han lot vitnet Rødsvik få prøve sykkelen sin når de møttes ved parkeringsplassen. Sykkelen var i seg selv så spesiell at både Rødsvik og vitnet Hovden hadde merket seg den, jf. bilder av sykkelen i dok. 07.09.24.

Når Kristiansen på nytt prøver å tåkelegge bruken av sykkelen sin i Baneheia denne kvelden, kan den eneste fornuftige forklaringen være at den fungerer som et objekt som bidrar til å kartlegge hans bevegelser i det kritiske tidsrommet for ugjerningene denne kvelden.

Statsadvokaten kan i det alt vesentlige tiltre politiets vurderinger av forklaringene fra Andersen og Kristiansen. Kristiansen er da avhørene gjennomføres klar over at de to fornærmede er funnet drept. Forklaringene fra Kristiansen bærer klart bud om at han ønsker å holde tilbake for politiet at han selv har vært i Baneheia

drapsdagen, og hvor langt inne i Baneheia han hadde vært med sykkelen.

Som nevnt i pkt III ovenfor, er det uomtvistet og vitnefast at Andersen også var sammen med ham drapskvelden - kort tid etter drapene – hjemme hos Kristiansen.

Fra politiets påtegning side 12 hitsettes:

D) Invitasjonen av vitnene Espen Bakke og Eivind Loland

Kl. 20.19 denne kvelden ringte Kristiansen til sin kamerat Espen Bakke, som befant seg hjemme på bopel rett i nærheten sammen med Eivind Loland (dok. 05.03.02.01 og 02), og inviterte begge to over til seg. Bakke sier i sin forklaring at de begge gikk over ca. kl. 21.00.

Kristiansen inviterer dem altså til å komme over på besøk rett etter at han og Andersen hadde kommet tilbake fra Baneheia etter ugjerningene. Noen annen plausibel forklaring på at dette er motivert ut fra behovet for å styrke et oppkonstruert alibi, er det ikke mulig å se. Resonnementet styrkes når en kobler det sammen med hvordan de oppførte seg mot de inviterte vennene straks de ankom. Tingretten har lagt til grunn det samme resonnementet etter bevisførselen, jf. side 21, 1. avsnitt i tingrettens dom (dok. 06.06.18).

Som det fremgår av Bakke og Lolands politiforklaringer, blir de nærmest totalt oversett etter at de ankommer og ser Kristiansen og Andersen sitte ute på trappen med hver sin øl. Dette fører til at de går derfra etter kort tid, og de mener at det er snakk om mellom 10 – 15/20 minutter. Både Bakke og Loland gir i nye oppfølgingsavhør i september uttrykk for hvor avvisende og merkelig de to domfelte oppførte seg, og at de ikke forstod hvorfor de hadde blitt invitert på besøk (dok. 05.03.02.05 og 06).

Statsadvokaten tiltrer politiets vurderinger. Avhørene av Loland og Bakke gir ingen holdepunkter for at Kristiansens hensikt med invitasjonen skulle være sosial aktivitet. For påtalemyndigheten er det åpenbart at Kristiansens invitasjon av Loland og Bakke er et forsøk på å skaffe ham og Andersen et falskt alibi. Bakke og Loland var vitner i tingretten og lagmannsretten.

Som nevnt i pkt III ovenfor, utløste de fornærmedes forsvinning en stor leteaksjon. Både Andersen og Kristiansen tilbrakte mye tid i Baneheia og var svært godt kjent der. Til tross for dette valgte de ikke å delta i leteaksjonen etter de fornærmede.

Fra påtegningen side 12-13 hitsettes:

E) Spørsmål om hvorfor de ikke hadde meldt seg til deltagelse i leteaksjonen

Mange av de som kjente de to domfelte og som ble avhørt i saken, reagerte på at de ikke meldte seg til leteaksjonen og

begrunnet dette med at dette ikke var normalt i forhold til hvordan de ellers ville engasjert seg. Dette ble derfor tema både i etterforskningen av de domfelte og under vitneavhørene blant de som kjente dem.

Avhør av Viggo Kristiansen 14.07.00 (dok 07.02.02), side 7), nest siste avsnitt;

På spørsmål om når vitnet var i Baneheia etter den 19.5.00, sier vitnet at han var sammen med Jan Helge den 20.5.00. De var også der oppe den 21.5.00. Vitnet hadde hørt på nyhetene at de trodde jentene hadde gått seg vill. Vitnet trodde ikke noe slikt var mulig. De gikk bare opp for å se hva som skjedde. På spørsmål om hvorfor de ikke meldte seg for å lete, sier vitnet at han ikke helt vet det, «de gjorde det bare ikke», uten at det var noen spesiell grunn til det.

Avhør av Jan Helge Andersen 14.07.00 (dok 03.02.03), side 5, 6. avsnitt;

Verken vitnet eller Wiggo var med på leteaksjonen. De vurderte flere ganger å melde seg.

Statsadvokatens presisering: Riktig dokumenthenvisning er dok 06.02.03 side 5,10 avsnitt.

Avhør av Mårten Bergstøl (svoger til Viggo) 26.09.00 (dok. 07.03.08), side 4,2. avsnitt;

Vitnet husker at han i ettertid tenkte på at det var merkelig at ikke guttene snakket mer om letingen og at de ikke var med på å lete. I dag ser jo vitnet at hadde ikke guttene hatt noe med saken å gjøre hadde de helt klart vært med på leteaksjonen, det var jo slike ting de elsket.

Avhør av Espen Bakke (kamerat av Viggo) av 25.09.00 (dok. 05.03.02.05), side 6, siste avsnitt;

Vitnet husker også at en kamerat med navn Christian Helliksen, som er med i HV ungdom, var innom Viggo på søndag 21.5 og spurte om han ville være med å lete etter jentene. Jan Helge var også hjemme hos Viggo. Guttene ville ikke være med, Christian fikk inntrykk av at de ikke ville opp i heia. Christian har i ettertid sagt at han trodde guttene kunne ha noe med dette å gjøre - så spesielt var det at de ikke ville være med opp i heia for å lete.

Avhør av Espen Bentsen (kamerat av Viggo) av 05.10.00 (dok. 07.10.02), side 3, 6. avsnitt;

Vitnet har tenkt mye på dette møtet i ettertid. Det eneste han har reagert på er at Viggo og Jan Helge

ikke var med på selve leteaksjonen. Vitnet reagerte ikke noe på det der og da, men i ettertid har han tenkt på at dette var svært påfallende. «Viggo og Jan Helge var alltid der ting skjedde», sier han. Det er helt ufattelig at ikke Jan Helge og Viggo var med på leteaksjonen. «Hadde dette vært et normalt tilfelle så hadde Jan Helge og Viggo vært på plass tidlig på morgenen og tilbudt sin assistanse», sier han.

Avhør av Glenn Rune Johansen 24.09.00 (dok. 07.10.16), side 3, 3. avsnitt:

Vitnet husker allikevel at han reagerte på at de ikke var med å lete. Vitnet forklarer at dette var noe både Viggo og Jan Helge elsket. De var som sagt med på alt slikt som hadde med politi, militæret og lignende å gjøre. I dag ser vitnet at det var veldig mistenkelig at de ikke var med å lete. Vitnet er 100 % sikker på at dersom guttene ikke hadde noe med drapene å gjøre hadde de nærmest vært fremst i raden med letemannskaper, kanskje som kjentmenn.

Det vises også til rapporten av 18.09.00 fra politistudent Johansen, vedlagt avhøret (dok.lpnr.197)

Statsadvokaten tiltrer politiets vurderinger. Andersen og Kristiansens forhold til Baneheia, deres interesser, samt ovenfor nevnte vitneutsagn gjør det uforståelig at de ikke meldte seg til tjeneste i leteaksjonen - med mindre de hadde hatt befatning med forsvinningen av jentene. Leteaksjonen skjedde i tid før Andersen og Kristiansen forklarte seg under rundspørringen og senere ble avhørt som vitner. At Kristiansen i nevnte forklaringer forsøker å fortie egen aktivitet i Baneheia rett før drapene trekker bevismessig i samme retning som at han valgte ikke å delta i leteaksjonen. Bergstøl og Bakke var vitner i tingretten og lagmannsretten, Johansen kun i tingretten. Bentsen vitnet ikke i retten.

Fra politiets påtegning side 13, de to siste avsnitt og side 14, de to første avsnitt hitsettes:

Allerede før Jan Helge Andersen tilstår ugjerningene og trekker Kristiansen med seg som hovedmann og initiativtaker, er det ikke lenger noen substans tilbake i Kristiansens opprinnelige alibi for drapkvelden. Det samme gjelder hans troverdighet når han fortsetter å lyve om sine bevegelser i Baneheia etter som nye bevis/observasjoner tvinger ham til å endre sine forklaringer flere ganger i samme avhør.

I avhøret 14. juli er det særlig for Kristiansens del at problemene tårner seg opp når han prøver å bortforklare sin tilstedeværelse i Baneheia denne kvelden. Andersen har jo allerede nevnt i sitt avhør 5. juni at han var i Baneheia rundt kl.18.00 og løp mot Bærvannet før han returnerte hjem til Kristiansen, selv om dette senere viste seg ikke å stemme.

Observasjonene som ledet til innrømmelsene, fører begge to sammen i Baneheia i det kritiske tidsrommet for ugjerningene og for Kristiansens del helt inn til 3. Stampe og nært på åstedet! Og etter ugjerningene kan det legges til grunn at de tilbrakte resten av kvelden hjemme hos Kristiansen.

Det finnes ikke noen fornuftig forklaring på hvorfor Kristiansen trenger å konstruere et falskt alibi og forklare seg falskt om sine bevegelser i Baneheia, uten at han var involvert i ugjerningene.

Som vi har omtalt nedenfor under V, blir det ytterligere meningsløst og selvmotsigende når han holder fast ved alibiet etter at Andersen har pulverisert hele konstruksjonen gjennom sin tilståelse. Omstendighetene rundt det falske alibiet og Kristiansens forklaringer ble viet mye oppmerksomhet under rettsforhandlingene og utgjør en viktig del av det samlede bevisbildet som ble lagt til grunn for domfellelsene.

Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets vurderinger. Det må dog presiseres at disse «observasjonene» av Andersen og Kristiansen i Baneheia ble gjort før drapene skjedde. Det er kort avstand mellom Svartjønn og nordenden av 3. Stampe, der Kristiansen etter å ha blitt konfrontert med vitneforklaringer, måtte erkjenne å ha vært med sykkelen tidligere på kvelden. Badeplassen der de fornærmede senere badet ligger som nevnt i motsatt ende av 3. Stampe. Kristiansens forklaringer ble avgitt etter at de fornærmede var funnet drept.

Det må generelt erkjennes at et vitne/en mistenkt i en straffesak kan ha en grunn til å tåkelegge egen aktivitet i nærheten av et åsted, selv om han ikke har hatt befatning med forbrytelsen. Eksempel på slike grunner kan være at han har vært involvert i annen type kriminalitet eller annen sosialt uakseptabel aktivitet nær et åsted, eller at vitnet prøver å tilsløre en nærståendes befatning med forbrytelsen.

Kristiansen har ikke oppgitt noen slike grunner til sin uvilje mot å fortelle om sine egne bevegelser i Baneheia drapsdagen. Etterforskningen har heller ikke avdekket noe slik. Kristiansens uvilje mot å forklare seg om egne bevegelser er derfor et bevis som med tyngde taler for at han har hatt befatning med de alvorlige forbrytelsene mot de fornærmede i saken.

Kristiansen ble pågrepet av politiet den 13.9.00

Politiet har i påtegningen kommentert deler av Kristiansens forklaringer etter pågripelsen som knytter seg til «alibi» og Kristiansens troverdighet.

Fra påtegningen side 14-17 hitsettes:

V. Viggo Kristiansens forklaringer etter pågripelsen

Kristiansen ble pågrepet på sin arbeidsplass onsdag 13.09.00 kl. 1145. Hans reaksjon på pågripelsen er omtalt i politiets rapport (dok. 07.08), sitat:

Siktete reagerte med å si følgende på en kald og rolig måte: «Jeg visste dette ville skje». «Er dere klar over at dere tar feil personer». Jeg sier ikke noe før jeg har snakket med en advokat». «Er Jan Helge også tatt».

Kristiansen trekker altså selv frem at politiet pågriper feil personer og spør om Jan Helge Andersen også er tatt uten at det opplyses om det er flere som mistenkes i saken.

a) Spørsmål i forhold til hva han har oppgitt som alibi

Etter at Jan Helge Andersen har tilstått ugjerningene og trukket med seg Kristiansen som initiativtaker og hovedmann, står Kristiansen fortsatt ved det falske alibiet de hadde blitt enige om, selv om han gjentatte ganger blir foreholdt at det ikke lenger gir noen mening. Problemstillingen illustreres best i politiavhør av 27.09.00 (dok. 07.02.10) på side 4, fra 4. avsnitt;

Siktete ble nok en gang spurt om han står fast ved at Jan Helge kom til ham ca. klokken 19.30, fredag den 19.5.00. Han sier at Jan Helge kom til ham litt før kl.19.30, fredag den 19.5.00.

Fra 5. avsnitt når han blir konfrontert med hva Andersens har sagt;

Siktete ble gjort kjent med følgende fra Jan Helges avhør av 24.9.00 s.5; «Siktete forklarer videre at han og Viggo ble enige om at de skulle gi hverandre alibi hvis politiet spurte hvor de hadde vært. De skulle si at siktete kom hjem til Viggo etter løpeturen – og at siktete kom kl.19.30».

Fra 6. avsnitt (fortsatt referat fra Andersens forklaring);

Og videre på s. 10 «Det er direkte feil at siktete var hos Viggo kl.19.30».

Og fra 7. avsnitt;

Siktete forklarer at «da sitter Jan Helge og lyver. Vi har aldri avtalt noe alibi»

På side 5 første avsnitt;

Siktete ble fortalt at ut fra det Jan Helge forklarer så kan han umulig rekke å være hos siktete allerede kl.1930, noe han også selv forklarer. Siktete svarer på spørsmål at han skjønner at det kan bli feil for «dere» (politiet), «men for meg blir det riktig», sier han.

Problemet til Kristiansen er at det ikke lar seg bortforklare at tidspunktet ikke stemmer fordi Jan Helge Andersen umulig kunne rukket å komme hjem til ham klokken 19.30, når det kan legges til grunn at de tidligst kan ha truffet på jentene rundt kl. 19.00 – hvilket også Kristiansand byrett la til grunn. Det blir derfor både selvmotsigende og meningsløst å holde fast ved dette avtalte tidspunktet i alibiet, og det er bare Kristiansen som gjerningsperson som har behov for løggen.

Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets vurderinger. En viktig del av etterforskningen var å kartlegge når de fornærmede forlot hjemmet, og når de oppholdt seg på badeplassen før drapene. Vitner har forklart seg om dette, og det må legges til grunn at den/de skyldige traff jentene ca. klokken 1900. Etterforskningen av saken har avdekket adskillig aktivitet fra den/de skyldiges side før, under og etter drapene. Ut fra jentenes alder og vitneforklaringer fremstår det som åpenbart at de skulle bevege seg hjemover etter badet. Det vil medgå noe tid til å lokke jentene opp i terrenget til åstedet, utføre seksuelle overgrep og drap, tildekke de drepte, skaffe bort/skjule kniv og de fornærmedes eiendeler, samt forflytning til Kristiansens hjem. Det er all grunn til å hevde at den samlede aktivitet ville ha vært mye vanskeligere og tidkrevende for en gjerningsmann enn for to gjerningsmenn.

Andersen har tilstått, og funn av hans DNA-profil i flere prøver beviser at han har hatt befatning med både åsted og fornærmede. At Andersen i tidsrommet 1900-1930 alene skal ha påtruffet jentene, tatt full kontroll over dem, utført all aktivitet med jentene og på åstedet som ovenfor Andersen har som sitert ovenfor erkjent at «det er direkte feil at siktede var hos Viggo kl. 19.30». For statsadvokaten fremstår det som åpenbart at Andersen og Kristiansen innledningsvis – av alibihensyn - har samordnet sine uriktige forklaringer om at Andersen ankom Kristiansens hjem klokken 1930. At Kristiansen fastholder klokkeslettet «19.30» etter Andersens tilståelser svekker derfor Kristiansens troverdighet i avgjørende grad. Det er for påtalemyndigheten ingen tvil om at Kristiansen ved sine uriktige forklaringer forsøker å tilslore sin egen befatning med ugjerningene i det kritiske tidsrom.

B) Spørsmål som berører hans troverdighet

I tillegg til det som er omtalt under alibiet ovenfor og hans forklaringer frem til han blir siktet for ugjerningene, er Kristiansens troverdighet gjennomgangs-tema i den videre etterforskningen. Dette gjenspeiles særlig i avhør hvor han gir sitt eget syn på om han lyver mye når han konfronteres med sin påfallende dårlige hukommelse, hans foreldres vurderinger av hukommelsen og konkrete selvmotsigende svar i forhold til hva han har sagt i tidligere avhør:

Fra avhør 16.09.00 (dok.07.02.07) side 3, øverst;

På spørsmål om hva han holdt på med om ettermiddagen fredag den 19.5.00, forklarer han at han vet at han holdt på med noen småting i bua. Han svarer at han ikke helt kan huske hva han gjorde. Siktete ble foreholdt at han i avhør av 13.9.00 forklarer at han holdt på med sykkelens sin i bua fra 1700 – 1800.

Han sier at han ikke kan huske dette nå. «Jeg har dårlig korttidsminne grunnet MBD'n», sier han.

På side 7 øverst:

Vitnet blir spurt om han pleier å lyve mye. «Ja, veldig mye særlig for min mor», sier han. På spørsmål om han er god til å lyve, svarer han at han er det. (NB; skal ha stått siktete her).

Fra samme side, de 3 siste avsnittene:

Siktete forklarer at han spurte Jan Helge om hvor han hadde løpt, og siktete mener å huske at Jan Helge fortalte at han hadde løpt i området rundt Bånetjønn.

Siktete ble foreholdt at han i rundspørringen 22.5.00 klokken 2145 fortalte at «han var hjemme i og ved huset sitt til klokken 1930». I det første avhøret av 4.6.00 på s. 2 forklarer han at han var «hjemme fredag den 19.5.00 i tiden 1800-2100». På samme side sier han at Jan Helge kom til ham klokken 1930. «Han vet ikke om Jan Helge Andersen hadde vært i Baneheia tidligere på dagen».

Avhør av 14.7.00 s. 5; Jan Helge fortalte at han hadde vært i Bymarka opp mot Bærvannet, uten at han utdyper dette nærmere.

På side 8 de 3 første avsnittene:

Siktete ble fortalt at dette ikke stemmer med det han nå forklarer, og at vi ikke finner dette troverdig. Han sier at han skjønner dette, «men det er slik jeg husker det».

Han forklarer på spørsmål at han husker mer nå når han er siktet enn da han var vitne. «Man graver mer i seg selv når man er siktet. I pressa situasjoner husker jeg mer» sier han.

Siktete forklarer videre at han og Jan Helge snakket mye om avhørene etter at de var avsluttet. Det var først etter avhøret 14.7.00 at Jan Helge skal ha fortalt siktete at han løp innover i marka. Siktete ble gjort oppmerksom på at dette ikke kunne stemme, da han selv i avhør med Edvardsen (14.7.00) fortalte at Jan Helge hadde vært oppe mot Bærvannet. Dette jfr. det siktete ble foreholdt noen avsnitt ovenfor i dette avhøret.

Avhør 27.09.00 (dok. 07.02.11) side 3, to siste avsnitt;

Statsadvokatens presisering: Avhøret er dok 07.02.10 side 3, siste avsnitt.

Siktede har i tidligere avhør fortalt at han husker dårlig, jfr. avhør av 16.9.00. s.3. Han ble derfor gjort oppmerksom på følgende utsagn fra sin mor i avhør av henne 21.9.00;

«Vitnet har alltid hatt inntrykk av at Viggos hukommelse er god. Den er ikke redusert på grunn av MBD'en. Han har vanskelig for å konsentrere seg om å lese og på den måten ta til seg informasjon, men husker godt hendelser og ting han er blitt fortalt».

Fra side 4, de to første avsnittene;

Siktedes kommentar til dette er at dette stemmer. Han sier at han husker alvorlige ting, som blant annet en gang «far slo meg rett på kjeften». Siktede sier videre at det også er mye vondt han ikke husker.

Siktede ble videre foreholdt følgende (fra avhør av sin far):

«Vitnet har aldri hørt at siktede har sagt at han har problemer med hukommelsen som følge av sykdommen eller av andre årsaker», jfr avhør av far til siktede av 21.9.00.

Fra siste avsnitt på side 4;

Siktede ble spurt om hvordan han vil stille seg til sannheten dersom det viser seg at det han sier faktisk er galt. «Da blir jeg enda mer sta og sint. Jeg reiser meg og går – så begynner jeg å grine», sier han.

Politiet har i påtegningen side 17-20 omtalt Andersens troverdighet.

Fra påtegningen side 17-20 hitsettes;

VI. Ad Andersens troverdighet

Både i denne og tidligere begjæringer angripes Jan Helge Andersens troverdighet etter at han tilstod begges ugjerninger. Det pekes bl.a. på at han flere ganger forklarte seg usant før han valgte å tilstå, og at det deretter ble gjennomført flere nye avhør før han innrømte eget overgrep mot Stine Sofie Sørstrønen. Derimot vies ikke problemene i forhold til Kristiansens manglende troverdighet noen oppmerksomhet.

Alle relevante opplysninger fra etterforskningen som omhandler både Andersens og Kristiansens troverdighet var selvsagt tema i både aktoratets og forsvarernes innspill under rettsforhandlingene. Vår påstand er at både etterforskningsmaterialet og bevisførselen for domstolene gir det motsatte bilde av Andersens troverdighet enn beskrivelsene som Sjødin presenterer. Dette fremgår da også klart av domspremissene.

A) Domstolenes vurdering av Andersens tilståelse

I Kristiansand tingretts dom av 1. juni 2001 (dok. 06.06.18) omtales Andersens troverdighet på side 11 øverste avsnitt:

Retten finner at den sammenhengende forklaring tiltalte Andersen har gitt med hensyn til det som skjedde i all hovedsak er korrekt, dog slik at han ikke er like troverdig når det gjelder eget overgrep overfor Stine Sofie Sørstrønen.

Og på side 12, nest siste avsnitt:

Statsadvokatens presisering: Skal være 4 avsnitt.

«Retten fester avgjørende lit til Andersens forklaring om at han var sammen med Kristiansen i det aktuelle tidsrom. De to var svært gode venner og det er ikke mulig å se noe motiv for Andersen til å trekke Kristiansen urettmessig inn i saken».

Agder lagmannsrett tiltrer tingrettens domsgrunner på side 6-10 i dom avsagt 13. februar 2002 (dok. 08.15) og uttaler på s. 39, 2. avsnitt; *«Ved fastsetting av straff for Viggo Kristiansen legg lagmannsretten til grunn at han har vore initiativtakar pådrivar og hovudmann ved utføringa av dei forferdelege handlingane som domfellinga gjeld».* Det som lagmannsretten her legger til grunn ville blitt gitt en annen ordlyd om dommerne under utmålingen av straffen mot Kristiansen hadde stilt seg tvilende til essensen i Andersens tilståelse.

Statsadvokaten tiltrer politiets vurderinger. Fordi Kristiansen ikke tilstod, ble Andersens forklaringer og hans troverdighet et svært viktig tema i retten. Da rettsforhandlingene i tingretten og lagmannsretten fant sted var bevisene og vitneforklaringene relativt «ferske». Det ble herunder ført vitner som hadde nær kjennskap til Andersen og Kristiansen.

Holdbarheten i Andersens forklaringer angripes på sidene 26-28, 32-36, 43-58 i begjæringen. Som det fremgår av saken foreligger en rekke detaljerte politiavhør av Andersen. Forklaringene fra Andersen var avgjørende bevis mot Kristiansen. Tingretten, og senere lagmannsretten ved henvisning til tingrettens dom, har beskrevet hvordan domstolene vurderer Andersens forklaringer om ulike tema. Statsadvokatene legger til grunn at domstolene viet Andersens forklaringer, og Andersens troverdighet, den største oppmerksomhet under forhandlingene. Som det fremgår av rettsboken for tingretten forklarte Andersen seg i retten både den 23/4-01, den 24.4.01, den 25.4.01 og den 9.5.01. Av lagmannsrettens rettsbok fremgår at Andersen «forklarte seg»/«avga tilleggsforklaring»/«fremstod»/«fremstod på ny» følgende dager: 9.1.02, 10.1.02, 11.1.02, 18.1.02, 25.1.02 og 30.1.02. Det ligger i dette at Andersen under forhandlingene har forklart seg flere ganger under selve bevisførselen, at dommere, aktor og forsvarere har hatt rik anledning til å spørre ut Andersen og at domstolene før domsavsigelsene har hatt det beste fundament for å vurdere holdbarheten av forklaringene, og Andersen troverdighet.

Statsadvokatene kan ikke se at anførselene om Andersens forklaringer/troverdighet i begjæringen bringer inn noe nytt av betydning for spørsmålet om gjenåpning.

Advokat Sjødin fremmer i begjæringen side 27 om at avhørsekspert Asbjørn Rachlew oppnevnes som sakkyndig for å vurdere avhørene av Andersen og Kristiansen. Statsadvokatene kan ikke se at slik oppnevning vil ha bevismessig betydning for spørsmålet om gjenåpning og anbefaler Kommisjonen om å avslå begjæringen.

Politiet anfører videre:

B) Ad Sjødins påstander under pkt. 4.6 og 4.7 i begjæringen (dok. 41)

Jan Helge Andersen bestemmer seg rundt slutten av oktober 2000 for å tilstå å ha forgrepet seg på den ene jenta, og hevder at Kristiansen skal ha truet ham til dette, jf. avhør av 26.10.00 (dok. 06.02.20). Det fremgår av avhøret at han er usikker på hvem av jentene dette var, men at han tror det var den eldste av dem. På side 4 øverst i avhøret så mener han at Viggo Kristiansen fortsatte etter ham selv med å forgripe seg på den samme jenta. Men han gir ikke noe sikkert svar på om dette dreide seg om jenta som Viggo drepte.

Andersen blir avhørt på nytt både 01.11.00 (dok. 06.02.21) og 12.12.00 (dok. 06.02.24). Han fastholder sin forklaring i det første avhøret, men endrer forklaringen i det andre nevnte avhøret etter å ha blitt foreholdt at hans DNA type er funnet på den minste jenta. Det vises til hvordan denne dialogen utspant seg mellom avhører og siktede på side 4, fra 3. avsnitt;

Hvis man skal legge siktetes tidligere forklaring til grunn, så skal siktede altså ha forgrepet seg på den jenta som ble misbrukt først. Siktede ble spurt om dette stemmer?

Siktete forklarte at «Ja, jeg skal ikke ha tatt feil der altså ... jeg er nokså sikker på det og da ser jeg det som en stor mulighet at det er her den store biten passer inn».

Siktete ble spurt om det var han eller Viggo som først forgrep seg på jenta? Han opplyste at det ikke er tvil om at det var Viggo som startet med overgrepene på åstedet.

Og fra avsnitt 10 på samme siden:

Han forklarte at «jeg vet at begge to har vært borte i den ene jenta ... så da har jeg fått svar på at det var den første jenta (altså den minste) og biten faller på plass». Siktede ble spurt om hvem som forgrep seg på den eldste jenta? Han uttalte at «det var Viggo ... jeg

har bare vært borte i en jente ... og nå har jeg fått svar på hvem det er».

Det kan være flere grunner til at Andersen ikke husker eller ønsker å huske at det var den minste jenta han forgrep seg på. Han holdt jo også sin egen deltagelse i overgrepene for seg selv inntil han tok initiativ for å forklare seg om temaet i avhør 26.10.00. Men uansett hva Sjødin hevder gjennom sine angrep på etterforskningsledelsen og Andersens troverdighet, så kan følgende faktum legges til grunn: Forklaringen Andersen til slutt avgir om at det var den minste jenta han forgrep seg på sammen med Kristiansen, stemmer med blandingsmaterialet funnet på henne fra to menn med deres forskjellige DNA-typer, med enda sikrere funn av hans DNA på den minste jenta ved reanalysen i 2010, med at Andersens DNA-type ikke er funnet på den eldste jenta mens det derimot fra henne er gjort funn fra sædrester som kan stamme fra Kristiansen.

Sjødins beskrivelser fra side 32 – 36 preges av hans egne spekulasjoner når han trekker udokumenterte konklusjoner på hvorfor Andersen fremstår som usikker når han forklarer seg om egen deltagelse i overgrepene. Det samme gjelder teoriene om hvordan politiet tenkte eller la opp sitt arbeid for å få detaljene fra overgrepene på plass i saken. Det faller på sin egen urimelighet at etterforskningsledelsen nærmest manipulerte Andersen på plass i sitt bilde for å kunne få bevisene til å passe inn i forhold til Kristiansen – når DNA-analysene i seg selv underbygger Andersens forklaring. Men slike påstander finner en dessverre nesten over alt i begjæringen.

Heller ikke etterforskningsledelsen festet lit til at Andersen hadde forklart seg fullt ut sannferdig om overgrepene på åstedet. Dette var den eneste grunnen til at denne delen av Andersens forklaringer ble gjenstand for nye avhør. Og når politiet ble kjent med resultatene av analysene av mannlig DNA i Spania ble mistanken bekreftet. Det vises ellers til at statsadvokatene allerede i tilsvaret til kommisjonen av 23.04.2010 (dok 09,127), angående Andersens seksuelle overgrep mot Stine Sofie Sørstrønen, uttalte på side 3, midt i 5. avsnitt;

Jan Helge Andersen har under hele sakens gang vært forbeholden på dette punktet

og viser til uttalelsen fra tingrettens dom s.11 - sitert ovenfor under V a) 2.avsnitt.

c) Omtale av Andersens troverdighet i etterforskningsmaterialet

Det omfattende etterforskningsarbeidet med avhør av vitner i de domfeltes familier, vennekretser og et stort antall naboer i Eg-området, tegner et bilde av to helt forskjellige personligheter. Flere av vitnene gir også beskrivelser om

hvordan de vurderer både Kristiansens og Andersens troverdighet.

Andersen blir ikke gitt negative troverdighetskarakteristikker fra verken sin nærmeste familie, Viggo Kristiansen, Kristiansens nærmeste familie, venner eller naboer. Men bildet er helt annerledes for Kristiansens del. For å illustrere hvor lite treffende Sjødins negative omtale av Andersens generelle troverdighet er, vises det her til hvordan Viggo Kristiansen og hans brødre beskriver ham:

Viggo Kristiansen sier følgende i sitt første avhør etter pågripelsen når han gjøres kjent med Andersens tilståelse, jf. dok. 07.02.06. side 8, øverste avsnitt;

Siktete sier at han er overrasket over at Jan Helge har tilstått dette. «Jeg kjenner han som en kjernekar, en man kunne fortelle alt til og en som ikke røper hemmeligheter».

Og på side 9;

På spørsmål om Jan Helge noen gang har skjøvet skyld over på siktete forklarer han at dette aldri har skjedd. «Ikke det jeg vet om», sier han.

Trond Kristiansen, bror til Viggo, sier i avhør av 22.09.2000 (dok. 07.03.05) side 5, 6. avsnitt;

Vitnet ble spurt om hva han mener om det Jan Helge har forklart ut fra medias vinkling på saken. Vitnet tror ikke at Jan Helge lyver. Han tror ikke at han ville trekke med seg Viggo inn i noe som han ikke har gjort. Vitnet tror ikke at det er noen grunn til å betvile det Jan Helge har forklart. Vitnet synes det er vanskelig å uttale seg om Jan H. da han ikke kjenner han så godt.

På side 6, nest siste avsnitt, første linje;

Hvis de først har gjort dette og har vært så fæle og utført denne handlingen så overrasker det ikke vitnet at Viggo nekter for dette.

Morten Kristiansen, bror til Viggo som har vært overordnet for Andersen i UHV, gir følgende karakteristikk av han i avhør 05.10.2000 (dok. 07.03.06) side 4, midt i 4. avsnitt:

Vitnet ser på Jan Helge som en snill og trivelig kar. Han ser på Jan Helge som en enstøing. Vitnet ser på ham som en forsiktig og rolig person. Han trår varsomt og er på grensen til sjenert. Vitnet forteller at når Jan Helge gjør feil tar han lærdom av dette og bedrer seg til neste gang. Vitnet ser på Jan Helge som seriøs, men er lett å lede i militære sammenhenger. Med det mener vitnet at når han får beskjed å gjøre

noe i HV'en så gjør han det. Han vet ikke om han er lett å lede i det «sivile liv».

Vitnene Trond og Morten Kristiansen var ikke vitner i retten.

Som det fremgår ovenfor, erkjente Andersen først å ha drept den ene fornærmede. Det var i et senere avhør han erkjente seksuelt overgrep. Da han først erkjente overgrep forklarte han at han var usikker på hvem av de fornærmede han begikk overgrep mot. Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets vurderinger. Som politiet anfører, kan det være flere grunner til at Andersen ikke husket – eller ønske å huske – at det var den minste jenta han forgrep seg mot. På dette stadiet av etterforskningen forklarte Andersen seg om særdeles grove straffbare forhold av en karakter som han aldri før hadde hatt befatning med. En vegring mot å forklare seg om seksuelt overgrep kan forstås på denne bakgrunn. En usikkerhet om hvem at de fornærmede han begikk overgrep mot kan også ha sin årsak i at Kristiansen hadde brakt Andersen inn i en stresset situasjon som kan ha påvirket Andersens evne til observasjon og erindring på dette punktet.

Under etterforskningen ble det oppnevnt psykiatrisk sakkyndige som utredet Andersen og Kristiansen. Politiet har knyttet enkelte bemerkninger til de rettspsykiatriske erklæringene.

Fra påtegningen side 20-21 hitsettes:

VII De rettspsykiatriske erklæringene

Viggo Kristiansen

I den rettspsykiatriske uttalelsen fra professor Jofrid A. Nygaard og professor Kjell Noreik som ble avgitt for Viggo Kristiansen 31.12.2000 (dok. 07.01.0.) ble det som kjent konkludert med følgende under pkt. 2;

Vi anser han som en person med mangelfullt utviklede sjelsevner. Denne konklusjonen vil bli betydelig forsterket om han blir funnet skyldig etter hovedtrekkene i tiltalen.

Statsadvokatens presisering: Riktig dokumenthenvisning er 07.01.09.

De sakkyndige fulgte saken når den ble behandlet i tingretten og hørte både Kristiansen og Andersen forklare seg, samt en rekke av de andre vitneutsagnene.

Den 12.12.2001(dok. 07.01.11) avga de samme sakkyndige en tilleggserklæring etter anmodning fra førstestatsadvokat Edward Dahl. Bakgrunnen var at statsadvokaten mente det kunne bli aktuelt å be om forvaringsdom for Viggo Kristiansen når ankesaken skulle behandles i lagmannsretten.

Etter at de sakkyndige hadde undersøkt Kristiansen i fengselet, forfattet de tilleggserklæringen som ble lagt frem for lagmannsretten sammen med den opprinnelige erklæringen. I lagmannsretten dom (dok...) på side 40, fra 3. avsnitt hvor det refereres fra tilleggserklæringen heter det:

Statsadvokatens presisering: Lagmannsrettens dom er dok 08/15.

«Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse er omtalt som et avvik kjennetegnet ved tendens til å handle impulsivt, uten å tenke på konsekvensene. Stemningsleiet er uforutsigbart og svingende og vedkommende har tendens til sterke følelsesutbrudd og manglende evne til å kontrollere eksplosiv atferd. Det er også en tendens til kranglete oppførsel og konfliktsøkende atferd».
Dei sakkunnige har i tilleggsfråsegna understreka at Viggo Kristiansen etter deira oppfatning har eit alvorleg personlegdomsavvik. Dei sakkunnige har forklara seg ved ankeforhandlinga. Dei har halde fast ved vurderingane i dei skriffilege fråsegnene, og har halde fram at dei etter at skuldspørsmålet er avgjort mot Viggo Kristiansen er visse på at han har eit personlegdomsavvik som nevnt. Med større visse kan dei no og oppfatte han å ha pedofile tendensar, noko som heng saman med dei umogne trekka hans.

På side 41 øverst;

Dei sakkunnige har halde fram at Viggo Kristiansen har ein mangel på sjølvinnsikt som kan være til hinder for at behandling vil betre tilstanden hans. Det er ikke visst at ei behandling jamvel over lang tid vil kunne føre til endring. Dei sakkunnige meiner det er nærliggjande fare for nye seksualbrottsverk eller valdshandlingar eller ein kombinasjon av desse i framtida.

Det vises for øvrig til hovederklæringen side 46, første avsnitt, siste linje hvor det heter;

Det var ingen latenstid før han svarte og han virket påfallende uberørt av den svært alvorlige siktelsen som er reist mot ham.

Det er ellers av interesse å merke seg at Kristiansens hukommelse beskrives i neste avsnitt som rimelig bra mht det som etter hans mening hadde foregått og rimelig bra også for eldre hendelser. Tilsvarende vurdering gis på side 9 i tilleggserklæringen både når det gjelder hukommelse og hvor påfallende uberørt han fremstår nå som han hadde blitt tiltalt. Han er for øvrig også domfelt i første instans når denne observasjonen foretas.

Jan Helge Andersen

De sakkyndige, overlege Olav Bakke og lege Tor Gamman, avga sin rettspsykiatriske erklæring 8.januar 2001 (dok 06.01.05).

De var uenige i sine vurderinger om hvorvidt Andersen hadde mangelfullt utviklede sjelsevner. Uenigheten medførte at Olav Bakke avga en tilleggserklæring uten at han endret sin konklusjon om at han ikke fant at Andersen hadde mangelfullt utviklede sjelsevner. Den Rettsmedisinske Kommissjon uttrykte deretter i sin anmerkning at de var tilbøyelig til å støtte lege Tor Gammans vurdering om at Andersen led av mangelfullt utviklede sjelsevner.

I motsetning til de sakkyndiges vurderinger av Kristiansen fant ikke de sakkyndige som undersøkte Andersen at han hadde et alvorlig personlighetsavvik, som de for Kristiansens del beskrev som «en emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse». De konkluderte heller ikke med at Andersen hadde pedofile tendenser.

Statsadvokaten vil bemerke at de siterte deler av den rettspsykiatriske erklæringen gir et bilde av Kristiansen som langt på vei samsvarer med det bildet som bekreftes av vitner i avhørsrapportene. Som kjent idømte tingretten Kristiansen både ubetinget fengsel og 10 års sikring, Andersen fikk kun utmålt fengselsstraff. Etter en lovendring ble forvaring innført. Lagmannsretten idømte Kristiansen forvaring mens Andersen fikk ubetinget fengsel. Et viktig vilkår for forvaring er at det er nærliggende fare for gjentagelse av alvorlige straffbare handlinger mot person. Lagmannsretten vurderte derfor at dette vilkåret var oppfylt for Kristiansen.

Politiet har i begjæringen kommentert «hypotesen» om at Andersen utførte ugjerningene alene.

Fra påtegningen side 21-24 hitsettes:

VIII Hypotesen om at Andersen utførte ugjerningene alene

Både i denne siste og de tidligere gjenopptakelsesbegjæringene har advokatene Klomsæt og Sjødin stort sett holdt fast ved hypotesen om at ugjerningene ble begått av Andersen alene og at Kristiansen er uskyldig dømt.

I den første gjenåpningsbegjæringen av 05.09.2008 (dok.09,02), ble det for øvrig presentert en hypotese om en ukjent tredjemann, jf. side 26, 2. avsnitt, sitat; *Det virker – også ut fra de tekniske funn på jentene at det kan ha vært to gjerningsmenn. Det beviser imidlertid ikke at det er Viggo Kristiansen som er den andre gjerningsmannen.*

Statsadvokaten vil presisere at nærværende begjæring om gjenåpning legger til grunn at Andersen var alene om forbrytelsene. Det vises bl.a. til begjæringen side 8, 2-6 avsnitt og

side 33, 3 og 4 avsnitt. Hypotesen om Andersen hadde med seg en «ukjent gjerningsmann» synes derfor forlatt fra forsvarers side.

Politiet anfører videre:

a) Problemet med å peke på Andersen som eneste gjerningsmann

Sjødins hypotese om Andersen som ensom gjerningsmann har ingen forankring i bevismaterialet som domstolene la til grunn i bevisvurderingene. Som både domstolene og kommisjonen har presisert i sine avgjørelser, så er det de samlede bevisene i saken som førte til at Kristiansen ble domfelt som gjerningsmann, initiativtaker og hovedmann. Andre hypoteser gir derfor ingen mening når de vurderes opp mot bevisbildet som viser at de to var sammen om ugjerningene.

b) Ugjerningenes karakter og omfang

Den åpenbare risikoen for å mislykkes med å få full kontroll på to jenter som befinner seg i et beferdet turområde, ville føre til at ingen med noenlunde normale instinkter og forstand ville begi seg ut på en slik handling alene. I tillegg må gjerningspersonens handlinger nødvendigvis være motivert ut ifra en unormal seksuell draging mot barn som han planla å forgripe seg mot, kombinert med andre sterkt avvikende personlighetstrekk som førte til de hjerteløse drapshandlingene. At jentene skulle drepes for å unngå identifisering i ettertid må initiativtakeren ha kalkulert med før han skred til verket siden det ikke ble benyttet maskeringer i møtet med ofrene. Domstolene har som kjent også lagt til grunn at drapene ble gjort i den hensikt å unngå straffeforfølgning etter de seksuelle overgrepene. Heller ikke alt arbeidet med å dekke til jentene og oppryddingen på åstedet for å fjerne synlige spor etter ugjerningene, passer inn om en skal prøve å se for seg Andersen som enslig gjerningsmann.

Statsadvokaten kan i det alt vesentlige tiltre politiets vurderinger. Valg av tid og sted for forbrytelsene, samt forbrytelsenes omfang og karakter, taler klart for at det var flere gjerningsmenn. Som beskrevet under pkt III ovenfor ble forbrytelsene gjennomført i et område til en tid mange andre mennesker oppholdt seg i Baneheia. De fornærmede var unge – men risikoen for at de prøver å stikke av eller skrike etter hjelp må ha stått klart for de som iverksatte forbrytelsene. Forbrytelsene mot to jenter, og omfanget av arbeidet på åstedet/ fjerning av gjenstander etterpå taler med styrke for samvirke mellom flere gjerningsmenn.

Politiet anfører videre:

c) Tidsfaktoren

Tidsfaktoren kommer en heller ikke utenom.

Det minnes om at den siste observasjonen av jentene er gjort ca. kl. 18.55 når de forlater badeplassen. I Kristiansand byretts

dom av 1. juni 2001 (dok. 07.06.23) side 7 øverst, er det etter bevisførselen lagt til grunn at de to jentene ble møtt av de domfelte ca. kl.19.00 når de var på vei hjem etter å ha avsluttet badingen. Dersom en legger til grunn tidspunktet Kristiansen hele tiden holdt fast ved som et alibi under etterforskningen av saken, nemlig at Jan Helge Andersen kom hjem til ham kl.19.30 eller tidligere, så er det ikke tid igjen til noen av ugjerningene på åstedet.

Det skal for øvrig bemerkes at Sjødin konsekvent velger å se bort fra sin klients egne og gjentatte påstander om at Andersen kom hjem til ham kl.19.30 når det argumenteres for at drapene skjedde på et langt senere tidspunkt. Sjødins tidligere forsøk på å forskyve tidspunktet for ugjerningene til senere på kvelden, er også kommentert av kommisjonen i deres sak nr. 2013/130 på side 70 fra midten og videre på side 71. Like fullt gjentas denne teorien i den nye begjæringen.

Statsadvokatens bemerkning: Vi gjenfinner ikke dokumentet det vises til i sakens dokumenter.

Statsadvokaten viser til begjæringen side 37-43 «4.9 Vitner som ikke er hørt i retten – flytting av drapstidspunkt». Som det fremgår viser begjæringen til flere vitner som ikke ble ført for retten, og at disse forklarer om observasjoner, hendelser og lyder fra kl 1950-2020, jfr side 37, nest siste og siste avsnitt. Enn videre fremgår av begjæringen side 42, 6 og 7 avsnitt:

«De øvrige vitner som har hørt lyder fra åstedet har også meldt seg selv. Det er ikke påvist andre som har hørt lyder på andre tidspunkt. Det er vanskelig å forklare at lydene, som er fra åstedet, skulle skyldes andre hendelser enn handlinger knyttet til mishandlingen og drapet. Det er sannsynlig at utelatelsen av disse vitnene som beskriver aktivitet fra 1950 til 2020 denne kvelden ikke er ført fordi politiet ville ha et alternativt dødstidspunkt.»

Etter det totale bevisbildet i saken ble det lagt til grunn at de to fornærmede ble møtt av Andersen og Kristiansen ca klokken 1900, da de var på vei hjem etter å ha avsluttet badingen. Det fremgår av begjæringen side 37, 6 avsnitt at

«Det er videre påfallende at det ikke fantes noen vitner som hadde sett eller hørt noe som helst som kunne ha tilknytning til forbrytelsen.»

For påtalemyndigheten står det klart at gjerningsmennene har valgt åsted og gjort det de kan nettopp for å unngå å bli oppdaget. Forbrytelsen karakter og omfang taler for øvrig med styrke for at flere gjerningsmenn samvirket, jfr ovenfor.

Politiet påpeker et viktig element i Kristiansens forklaringer. Kristiansen har som nevnt ovenfor på side 12 og 13, i politiavhør, også i politiavhør etter han ble pågrepet, fastholdt at Andersen kom hjem til ham litt før klokken 19.30. Jeg kan ikke forstå dette

annerledes enn at Kristiansens forsvarer i begjæringen prøver å tidfeste forbrytelsene til et tidspunkt Kristiansen gir Andersen et falskt alibi. Dette til tross for at det er uomtvistet at Andersen har tilstått!

Argumentet om at påtalemyndigheten har utelatt vitner fordi «politiet ville ha et alternativt dødstidspunkt» faller på sin egen urimelighet.

Politiet anfører videre:

d) Hvordan Andersens personlighet passer inn i hypotesen

Ikke noen av de forutsetningene som er omtalt ovenfor under V.a) stemmer med rettspsykiaternes beskrivelse av Andersens personlighet. De har som nevnt heller ikke klassifisert han som en person med pedofil legning, og de beskriver han også som noe enkel intellektuelt sett med en IQ etter test på 84, dvs. i underkant av normalområdet. Dette taler i seg selv klart imot at han besitter de mentale ressursene som kan forklare hvordan han på egen hånd skulle kunne gjennomføre ugjerningene.

Beskrivelsene av Andersens personlighet fra familie, venner og naboer i Egområdet passer heller ikke inn i hypotesen om Andersen som enslig gjerningsmann og initiativtaker til hendelsene. Det vises til at alle beskriver han som en stillferdig og tilbaketrukket person som er fullstendig styrt av Viggo Kristiansen. Og i motsetning til Kristiansen så kan det heller ikke hevdes at han har «taket» på barn eller besitter Kristiansens evner og erfaring til å kunne lure eller lokke jentene til å bli med ham frivillig inn mot åstedet.

Det foreligger ingen opplysninger om at Andersen tidligere har forgrepet seg verken mot voksne eller barn, eller at han har opptrådt truende eller voldelig. Han er heller ikke omtalt av noen som aggressiv, seksuelt utagerende eller som spesielt opptatt av mindreårige barn. Ingen av de avhørte som kjenner de to gjerningspersonene har noen som helst tro på at Andersen på eget initiativ ville kunne finne på å begå slike ugjerninger. Flere av dem sliter tvert imot med å forstå at han kan ha vært med på ugjerningene.

Statsadvokatens bemerkning: Vitnet Elgesem har i 2015 beskrevet en observasjon av Andersen en anledning der han som var sint som en okse, og slo vilt med en pinne, se dok 32.

Heller ikke Viggo Kristiansen som siktet i saken hevder at Andersen skal ha gjort ugjerningene alene, jf. avhør av 13.09.00 (dok. 07.02.06), side 8, 6.avsnitt;

Siktede ble spurt om han tror at Jan Helge står bak drapene alene. Han svarer at han ikke tror det.

Han ble videre spurt om han mener at Jan Helge har hatt med seg noen og siktede bekrefter dette.

På spørsmål om siktede kan tenke seg hvem denne personen er, svarer han at han ikke kan det.

I avhør av 16.09.00 (dok. 07.02.07) side 2, fra midt på siden;

Siktede ble videre spurt om han tror at Jan Helge kunne ha drept ei lita jente. Han svarer da at Jan Helge er ikke sterk nok. På spørsmål om hva han mener med det, svarer han at han ikke er sterk nok fysisk. Han ble videre spurt om Jan Helge var psykisk sterk nok til å drepe ei lita forsvarsløs jente. Siktede svarer at han tror ikke det.

Han ble da på nytt informert om at Jan Helge faktisk har forklart at han har drept en av jentene, og at siktede utførte seksuelle overgrep mot begge før han drepte den ene av dem.

Siktede forklarte videre at han tenker mye på Jan Helge, og han håper at de fremdeles kan være venner.

Det usedvanlig ryddige åstedet etter ugjerningene fremstår heller ikke som noe «avtrykk» etter Andersen som påstått enslig gjerningsmann. Han beskrives av Viggo Kristiansen som svært rotete og han viser bl.a. til hvordan det ser ut hjemme på rommet hans. Bildene politiet tok av både rommet til Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen under ransakingene 13-15/9 2000 (dok. 03.17) bekrefter at Andersens rom var helt ekstremt rotete, mens Kristiansens fremstod som godt organisert, rent og ryddig. Det fremgår for øvrig av etterforskningsmaterialet at Viggo Kristiansen har en nesten ekstrem ordenssans, mens Jan Helge Andersen fremstår stikk motsatt. Viggo Kristiansen gir en illustrerende beskrivelse av dette i avhør av 21.09.00 (dok 7.02.08), side 5 første halvdel.

Sjødins spekulasjoner om Andersen som enslig gjerningsperson kommer etter vårt syn i et merkelig lys når det kan dokumenteres at de personlige forutsetningene for å være initiativtaker til slike ugjerninger ikke passer inn i forhold til Andersen. Derimot passer de uten unntak inn i bildet for Viggo Kristiansens del når en ser på alle bevisene som illustrerer Viggo Kristiansens personlighet.

Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets vurderinger.

Politiet har videre i påtegningen knyttet bemerkninger til vennskapet og rollefordelingen mellom Andersen og Kristiansen.

Fra påtegningen side 24-28 hitsettes:

IX Vennskapet og rollefordelingen mellom Andersen og Kristiansen

Som tidligere nevnt har et stort antall vitner forklart seg inngående om vennskapet mellom Kristiansen og Andersen,

beskrevet deres personligheter og hvordan de normalt fremstod i kontakt med familie, venner, naboer, barn m.m. Flere av vitnene har også forklart seg om episoder de selv eller andre har vært utsatt for, og hvor de utelukkende har pekt på Viggo Kristiansens oppførsel.

a) Vennskapet mellom de to

Det er tegnet et uomstridt bilde gjennom etterforskningen og den påfølgende bevisførselen for domstolene at Andersen og Kristiansen var svært nære venner som nesten alltid holdt sammen på fritiden. Det er også dokumentert at de ikke hadde mange andre venner eller bekjente som de pleide særlig mye omgang med. Dette gjelder særlig for Andersens del idet det knapt er nevnt noen utenom Kristiansen som han holdt sammen med på fritiden sin.

I politiavhørene har de selv bekreftet dette nære og relativt isolerte vennskapet;

Viggo Kristiansen

I avhør av 13.09.00 (dok.0702.06.) etter at han er gjort kjent med Andersens tilståelse, side 8, siste avsnitt;

Siktede svarer på spørsmål at Jan Helge er hans beste «kompis». På spørsmål om han tror at han selv er Jan Helges beste venn, svarer han at han ikke kan svare på det. Siktede ble videre spurt om hvem Jan Helge er mest sammen med, og han svarer da «mæ», og siktede mener seg selv.

Og på neste side, 1. avsnitt:

Siktede ble spurt om hvilke andre kamerater Jan Helge har. Til dette svarer siktede at han ikke vet det. Han sier imidlertid at Jan Helge var litt sammen med en Stian fra Vennesla samt fetteren sin Marius. «Men han er stort sett sammen med meg», sier han.

Jan Helge Andersen

Avhør av 06,10.2000 (dok.06.02.13) side 6 og 7 under «Forholdet mellom siktede og Viggo» sier han bl.a.;

De siste 4-5 årene har siktede gått sammen med Viggo – «for å si det sånn sommeren etter at jeg ble konfirmert så er det bare jeg og Viggo som har gått sammen».

Og tredje avsnitt:

«Vi hadde et veldig godt forhold gikk sammen hver dag, og delte de samme interesser... var mye ute i skog og mark....og ute på hytta til Viggo ... sånn som jeg kjente Viggo, så var han veldig snill.... vi gjorde alt sammen for å si det sånn».

b) «Rollefordelingen» mellom de to

Det er gitt et klart bilde i saken om hvordan de to fungerte sammen. De som har forklart seg om dette har beskrevet Viggo Kristiansen som den toneangivende og dominerende og nesten samtlige har omtalt han som «sjefen» av de to. Tilsvarende har Andersen blitt beskrevet stikk motsatt som en som ble styrt av Kristiansen og som holdt seg i bakgrunnen av ham når han var på gang med sin utagerende oppførsel. Andersen har derfor blitt omtalt som «dilteren» av flere vitner.

Kristiansen og Andersen har selv gitt følgende beskrivelser for hvordan de fungerte sammen:

Viggo Kristiansens beskrivelse

Fra avhør av Kristiansen 13.09.00(dok.07.02.06) etter at Andersen hadde tilstått, på side 8, 4.og 5. avsnitt;

På bakgrunn av dette ble siktede foreholdt at Jan Helge ser på siktede som den dominerende dem imellom, mens han selv bare «dilter etter».

Siktede sier seg enig i dette og fortsetter med at «Jan Helge tør ikke å motsi meg». Som eksempel sier han at han har stresset Jan Helge med at han må rydde i bua. «Det forundrer meg ikke om han har et hatforhold til meg grunnet dette». På spørsmål om siktede har merket noe til dette, sier han at han egentlig ikke har merket noe til dette. «Det er noe jeg føler fordi jeg tror at Jan Helge føler at han må gjøre alt jeg sier, og føyer til «Jeg må jo si at det er helt utrolig at han har holdt ut med meg så lenge».

Fra avhør av 21.09.00 (dok.07.02.07), side 5, siste avsnitt:

Statsadvokatens presisering: Dokumenthenvisningen er 07/02/08 side 5, siste avsnitt.

Siktede har tidligere forklart at «Jan Helge tør ikke å motsi meg». På spørsmål om han kan si noe mer om hva han mener om dette, forklarer siktede som sist at Jan Helge ikke ville si «nei, det gidder jeg ikke», når siktede bad han om å rydde opp i bua.

Og fra side 6, 3. avsnitt;

På spørsmål om siktede kan få Jan Helge til å gjør ting han egentlig ikke liker eller har lyst til, svarer siktede at han ikke tror at han kunne få Jan Helge til å adlyde ham som «ei bikkje». Siktede forklarer videre at det som regel er han som må finne på hva han og Jan Helge skal gjøre. «Han har aldri noe forslag selv – foruten å fiske», sier siktede.

Jan Helge Andersens beskrivelse

Fra det samme avhøret av Andersen under «Forholdet mellom siktede og Viggo», side 6, to siste avsnitt;

Statsadvokatens presisering: Avhøret det vises til er avhør av 6.10.00, jfr dok 06/02/13.

På spørsmål om hvem som bestemte mest – og ledet an, så uttalte siktede at det var Viggo. «Han ledet an på det meste ... når vi syklet, så syklet han først...han gikk alltid først, og jeg diltet etter...det var for det meste Viggo som bestemte hva vi skulle finne på».

På spørsmål om hvorfor siktede alltid fant seg i dette, så svarte siktede at «det var greit det når vi var alene....det går ikke an å gå flere sammen med Viggo....da blir det bare knuffing ...da blir det ofte konflikt alle i mellom...hvis det var meg og Viggo, så pleide jeg å gi meg til slutt....bare jeg slipper bråk, så gir jeg meg ganske fort».

Og på side 7, 4. avsnitt;

«Det blir ofte sånn at jeg gjør alt Viggo sier og andre oppfatter da meg nok slik at jeg alltid gjør ærend for Viggo ... men det pleier å være slik at Viggo ber meg gjøre ting... og da gjør jeg det som oftest...jeg har ikke følt at Viggo direkte har utnyttet meg...men Viggo har vært sjefen...og det har jeg egentlig funnet meg i».

c) Noen illustrerende vitnebeskrivelser av «rollefordelingen»

I etterforskningsmaterialet har en rekke vitner forklart seg om samspillet mellom Kristiansen og Andersen. Bildet som tegnes er stort sett sammenfallende med hva de selv beskriver ovenfor;

Trond Kristiansen, bror til Viggo, avhør 22.09.00 (dok. 07.03.05) s. 5, midten;

Vitnet har alltid hatt en oppfatning at i forholdet mellom Viggo og Jan Helge så er det Viggo som sjefen og bestemmer det som skjer. De er veldig forskjellige som personer. Viggo er mye mer brauten og frampå mens Jan Helge er mer stillferdig og blyg.

Rune Bergstøl, avhør 19.09.00 (dok. 07.03.07), s. 2, de 3 siste avsnitt;

Rapportskriver spurte vitnet om han kjente Jan Helge Andersen.

Vitnet visste at Viggo og Jan Helge «holdt sammen som erteris». De gangene som vitnet så Viggo og Jan Helge samtidig så holdt Jan Helge seg i bakgrunnen.

På spørsmål om hvem som var sjefen av Viggo og Jan Helge svarte vitnet: «Det er Viggo som er sjefen, det er ingen tvil».

Hege Greibesland, avhør 02.10.00 (dok. 07.05.03), s. 2, 3. avsnitt:

Vitnet forklarte at hun ikke kjente Jan Helge godt, men trodde at «han var veldig snill». Vitnet sa: «Han var veldig svak for Viggo, det var Viggo som var sjefen og bestemte».

Jon Lindahl, avhør 09.10.00 (dok 07.05.04) side 1, 4. avsnitt:
Vitnet ønsker å presisere at det var Viggo som alltid var den aktive, sa ting til vitnet eller skar grimaser/provoserte. Jan Helge var bare tilstede og forholdt seg passiv.

Elin Samuelsen Olsen, avhør 28.09.00 (dok. 07.05.07), side 1. siste avsnitt:

Vitnet forklarte at hun har hatt inntrykk av, fra første stund, at det var Viggo som er «sjefen» og Jan Helge dilter etter. Når hun har sett og hørt dem sammen er det alltid Viggo som fører ordet og styrer det hele.

Maj Hege Reinertsen, avhør 25.09.00 (dok. 07.05.08), s 2, 3. avsnitt:

Oppførselen til Viggo førte til at hun vurderte å flytte fra området. Hun måtte etter hvert få folk til å hjelpe henne med å lufte hunden. Hun orket ikke å møte Viggo. Vitnet opplevde ikke Jan Helge som et problem. Men synes at det var ubehagelig å møte han pga. han så ofte gikk sammen med Viggo.

Hilde Gunn Tellefsen, avhør 12.10.00 (dok. 07.05.10), side 1, 2 – 4 avsnitt:

Vitnet har størst kjennskap til Viggo og har blant annet hatt et litt anstrengt forhold til ham. Da de flyttet til Egsområdet for ca. 9-10 år siden, la hun fort merke til at Viggo ikke var helt som andre gutter. Hun la blant annet merke til at han var svært høyrøstet og at han hadde et vulgært ordforråd. «Han hadde også et vanvittig temperament», sier hun.

Jan Helge derimot var mer «normal». Han diltet stort sett alltid etter Viggo og gjorde slik som han sa. Det eneste hun har reagert på med Jan Helge var hvordan han kunne finne seg i behandlingen han fikk av Viggo.

Vitner nevner spesielt en episode hvor Viggo skjelte ut Jan Helge etter noter. Selv om utskjellingene var helt ekstrem stod Jan Helge med bøyd hode og tok imot. Han gjorde ikke tegn til å ta til motmæle mot Viggo.

Reidun Wigemyr, avhør 27.09.00 (dok. 07.05.14) side 1, 4. avsnitt:

Vitnet forklarte at hun alltid har hatt på følelsen at det er Viggo som er lederen av dem. Han virker mye tøffere og leder an. Jan Helge holder seg alltid mer i bakgrunnen og virker stille og beskjeden. Han står ofte i bakgrunnen og smiler og ler.

Tor Lumumba Jones, avhør 22.03.01 (dok. 07.05.15) side 2, 6. avsnitt;

Da Viggo begynte å gå mye sammen med Jan Helge Andersen, for ca. 3-4 år siden, syntes det helt tydelig at det var Viggo som var sjefen blant de to. Viggo og Jan Helge var stort sett alltid sammen, så man den ene kunne man være sikker på at den andre kom like bak. Vitnet vil helt klart si at det var Viggo som ledet an i forhold til Jan Helge. Det virket ikke som om det var noe likeverdig forhold dem imellom.

Statsadvokatens bemerkning: Vitnene Olsen, Reinertsen, Tellefsen og Jones vitnet i tingretten og lagmannsretten, vitnet Bergstøl kun i tingretten. Greibesland, Lindahl og Wigemyr vitnet ikke i retten. Statsadvokaten kan i det alt vesentlige tiltre politiets bemerkninger. Avhørene av Andersen, Kristiansen og en rekke vitner gir et temmelig sammenfallende bilde av vennskapet mellom Andersen og Kristiansen og styrkeforholdet/rollefordelingen mellom dem når de opptrer sammen. Andersen har i politiforklaringene om de begåtte forbrytelsene fortalt at det var Kristiansen som ledet an da forbrytelsene ble begått. Denne rollefordelingen samsvarer med den rollefordeling som avtegner seg i politiets sitater fra de mange politiavhør. Den beskrevne «makt» Kristiansen hadde over Andersen i vennsforholdet styrker derfor i høy grad Andersens forklaringer om rollene under utøvelsen av forbrytelsene.

Det nære vennskapet mellom dem, og «maktforholdet» mellom dem taler etter påtalemyndighetenes skjønn avgjørende mot en antakelse om at Andersen falskelig har brakt Kristiansen inn i saken. Påtalemyndigheten kan ikke se at Andersen skulle ha et motiv for falskelig å trekke inn Kristiansen som medgjerningsmann. Det nære vennskapet mellom dem er et forhold som i høy grad styrker troverdigheten av Andersens forklaringer om Kristiansens deltakelse og rolle i forbrytelsene. Det fremstår som uforståelig at Andersen, som selv har forklart seg til domfellelse for de alvorligste straffbare forhold, falskelig skulle utpeke sin nære venn for tilsvarende. Andersen har som kjent under etterforskningen erkjent at han selv drepte den ene jenta med kniv. Det må understrekes at denne tilståelsen fremkom uten at politiet har sikret tekniske bevis som kan utpeke Andersen som den som førte kniven. Dette svekker i høy grad en hypotese om at Andersens motiv har vært uriktig å legge skylden på sin nære venn.

Politiet har videre beskrevet og vurdert Kristiansens utagerende sider, hans unormale seksualiserte oppførsel, hans forhold til barn, pornografi mm som kan tidfestes til forut for forbrytelsene mot de fornærmede.

Fra påtegningen side 28-36 hitsettes:

X Viggo Kristiansens utagerende sider, hans unormale seksualiserte oppførsel, hans forhold til barn, pornografi m.m.

Under bevisførselen i domstolene ble det ført et stort antall vitner som beskrev Viggo Kristiansens generelt utagerende og ofte temperamentsfulle oppførsel. I tillegg ga vitnebeskrivelsene informasjon om flere alvorlige trusselepisoder, hvorav noen episoder med bruk av kniv. Kristiansens påfallende seksualiserte adferd både overfor barn og voksne, hans interesse for grov og avvikende pornografi/grove voldsvideoer ble også dokumentert under rettsforhandlingene.

Nedenfor omtales vitneopplysninger og annen dokumentasjon fra etterforskningsmaterialet som illustrerer disse sidene ved Kristiansens personlighet;

- A) Utdrag fra politiavhør og beslag som illustrerer Kristiansens generelt utagerende og seksualiserte oppførsel i Egsområdet

Avhør av Hege Greibesland av 02.10.00 (dok. 07.05.03), side 2, 1. avsnitt under overskriften «seksuelle tilnærmelser»:

Vitnet forklarte at hun kom i puberteten når hun var 12 år og i den forbindelse opplevde hun å bli trakassert av Viggo ved flere anledninger. Vitnet forteller at hun begynte å få «litt former» på den tiden. Viggo sa til henne ved flere anledninger: «Kan jeg få se og kjenne», videre sa Viggo at vitnets mor var «ei hore». Viggo spurte vitnet flere ganger om vitnet ville bli med ham hjem. Vitnet forklarte at hun alltid svarte «nei» til dette. Viggo sa da: «Hvorfor kan du ikke bli med meg hjem når din mamma er ei hore».

Fra de to nest siste avsnittene på samme side:

Vitnet forklarte at Viggo ved flere anledninger spurte vitnet om hun «kunne bli med opp i skogen og ta av seg genserene». Ved en anledning spurte også Viggo om hun kunne bli med opp og i skogen og ta av seg alle klærne inkludert buksene.

Vitnet forklarte at hun pleide å løpe hjem når hun ble spurt om dette, vitnet sier at alle var redde Viggo». Med alle mente vitnet alle barna i området.

Midt på neste side:

Rapportskriver spurte vitnet om Viggo ved noen anledning hadde truet henne.

Vitnet forklarte at Viggo ved noen anledninger sa til vitnet at han skulle drepe vitnets mor dersom hun ikke gjorde som han sa....

Avhør av Cecilie Nordbø (dok. 07.05.05), side 2 øverst;

Statsadvokatens bemerkning: Nordbø vitnet kun i lagmannsretten.

I det hun passerte Viggo med sykkelen, begynte han å skrike og hyle. Han kom med masse slengbemerkinger til henne. Vitnet reagerte kraftig på dette fordi hun aldri hadde lagt merke til gutten før, og skjønte ikke hvorfor han var sint på henne.

Side 3 rett over midten:

Vitnet snudde seg vekk straks hun så dem, for hun håpte at guttene ikke hadde sett henne. Viggo begynte da å snakke merkbart høyere til Jan Helge. Alt han sa var slibriq sexprat. Vitnet husker ordene «barberte fitte» og «hore». Det var helt klart for vitnet at Viggo ønsket at vitnet skulle høre hva han sa, og at det var myntet på henne.

Samme side rett under midten:

Vitnet husker også at hun en gang gikk i Caledonienkvartalet da hun hørte Viggo skrek til henne på 100-200 meters avstand. Han ropte og skrek: «Jævla hore» m.v.

Avhør av Maj Hege Reinertsen (dok. 07.05.08), side 1, fra 3 og midt i 4.avsnitt;

Nesten med en gang etter at hun flyttet inn i blokka begynte hun å bli plagd av Viggo. Når hun kom ut på verandaen så opplevde hun at Viggo plystret etter henne, han gjorde også kyssebevegelser. Søndagen før guttene ble pågrepet var hun ute og gikk med hunden. På hjørnet av blokka så hun at Viggo og Jan Helge sto sammen. Vitnet hørte at Viggo sa «fitte» til vitnet. Vitnet ble forskrekket når hun hørte dette.

På side 2, første del av 3.avsnitt;

Oppførselen til Viggo førte til at hun vurderte å flytte fra området. Hun [måtte] etter hvert få folk til å hjelpe henne med å lufte hunden. Hun orket ikke å møte Viggo.

Avhør av Hilde Gunn Tellefsen av 12.10.00 (dok. 07.05.10), side 2, avsnitt 2, 5, 10 og 11;

Vitnet har fulgt litt ekstra nøye med på Jan Helge og Viggo fordi jentene til vitnet, Stine (12) og Tonje (10)

har lekt en del sammen med dem. Dette til tross for at Stine og Tonje er mye yngre enn Viggo og Jan Helge.

Det har hendt at jentene har kommet hjem og gitt uttrykk for at de har vært redde. Vitnet har da oppfordret dem til ikke å leke sammen med Viggo. Overfor vitnet har Viggos «sexfiksering» gitt seg utslag i at han har slengt kommentarer til henne. Hvis hun tilfeldigvis har truffet på Viggo kan ha slengt ord som «Sexy rumpe», «fitte» og «bitch» etter henne.

En gang vitnet lå og solte seg i hagen sin syklet Viggo frem og tilbake utenfor hekken og ropte: «fittefaen, fittefaen» hele tiden. Vitnet sluttet å sole seg i hagen etter dette.

Avhør av Reidun Wigemyr (dok. 07.05.14), side 1, siste avsnitt;

Viggo er svært ofte «stygg» i munnen og kommer med slibrige bemerkninger – han slenger mye dritt. Hun sitter med følelsen av at han alltid snakker høyt når han slenger disse bemerkningene. Det virker som om han vil at flest mulig skal overhøre det han sier.

På side 2, 2. og 6. avsnitt:

I den første tiden etter at Viggo begynte å komme med kommentarene sine, følte vitnet det ekkelt. Eksempler på kommentarer er; «Jævla fitte» eller «Har du fått deg noe pikk i det siste».

Vitnet snakket med sin nabo ; Cecilie Dahle, som bodde i nr. 61 tidligere. Cecilie fortalte at hun hadde sett at Viggo (og kanskje Jan Helge) hadde spionert på henne gjennom vinduet. Cecilie syntes dette var ekkelt.

Fra samme side, 3. siste avsnittet:

Det har alltid virket som om Viggo må gjøre seg bemerket. Hun har hørt at han har slengt med «leppa» til de andre barna også. Som eksempel nevner hun at hun har hørt Viggo rope til andre barn en gang de spilte slåball i gata; «Din jævla pikk, dersom du ikke treffer ballen neste gang skal jeg drepe deg».

Avhør av Tor Lumumba Jones av 22.03.01 (dok.07.05.15), side 1, 2-4. avsnitt;

Vitnet forklarer at han har to barn selv, gutt på 11 og jente på 8 år. Vitnet forklarer at han ganske raskt la merke til Viggo Kristiansen da han flyttet til Eg. Vitne la merke til at Viggo var en høyrøstet fyr og de fleste la raskt merke til han. Vitnet merket seg også at Viggo ofte lekte med barn som var mindre enn han selv.

Vitnet mener at de fleste oppfattet Viggo som spesiell. Han oppførte seg ikke som andre barn eller ungdommer.

Vitnet forklarer at hans kone en gang så fra vinduet at Viggo banket opp et barn som var mindre enn han selv. Dette førte til at Tone måtte ut og stoppe han.

Side 1, midt i nederste avsnitt;

Da vitnet kom til Eg var Viggo kanskje 14-15 år, men han lekte stort sett med 7-8 åringer. Vitnet mener også å huske at Viggo hadde en kjæreste som bodde i nabolaget, hun var flere år yngre enn han.

Side 2, utdrag fra avsnitt 3, 4, 8, 10 og 12;

Vitnet forklarer at han har opplevd Viggo som psykisk ustabil. Vitnet har derfor følt det nesten umulig eller vanskelig å prate fornuft til han. Vitnet har arbeidet flere år i psykiatrien, og på grunnlag av disse erfaringene synes vitnet Viggo etter hvert oppførte seg som en avviker.

Viggo har flere ganger ropt «negerhore» etter vitnets kone. Det har ført til at vitnet og hans familie har følt seg utrygge i forhold til Viggo.

Vitne forklarer at han i den siste tiden har rådet kona til ikke å gå alene hjem. Da har vitnet tenkt på Viggo og Jan Helge. Vitnet har faktisk også tenkt at hvis det det skjedde en voldtekt på Egsområdet, ville han umiddelbart tenkt at det var disse to som hadde gjort det. Vitnet begrunner dette med at ingen av dem har vært sammen med jenter på egen alder, de bare lusket rundt i området for seg selv. Det undrer vitnet at Jan Helge kunne begå drap. Han virket ikke så smart og var vel derfor lett for Viggo å bruke.

Side 3, utdrag fra 2 – siste avsnitt;

Vitnet ønsker å nevne en hendelse for å illustrere hvordan Viggo var. I nabolaget bodde det et par som hadde to jenter. Da Viggo var omkring 20 år sa han til jenta på 10 år, som nylig hadde fått ei lillesøster: «Dine foreldre er for gammel til å få barn. Jenta ble lei seg og sa at hun skulle si dette til pappaen sin. Da sa Viggo til henne; «Hvis du gjør det skal jeg drepe din far». Vitnet mener dette illustrerer at Viggo ikke har følelser i det hele tatt. Når man møtte begge guttene ute på veien, kikket Jan Helge ned mens Viggo var frempå.

Vitnet tror nok det er mange som sitter med en følelse av at i denne saken er det Viggo som har dratt Jan Helge med.

Statsadvokatens presisering: Vitnet forklarer at «Vitnet tror nok at det er mange på EG som sitter med en følelse ... osv.»

Vitnet tror ikke at Jan Helge ville gjøre noe slikt på egenhånd – aldri i livet. Vitnet forklarer at begge guttene de siste årene gikk rundt i uniformer. Vitnet oppfattet dette som at guttene følte at de fikk respekt når de gikk i uniform. I alle fall fikk de respekt fra de små.

På spørsmål forklarer vitnet at han opplevde at flere barn var redde for Viggo, men ikke for Jan Helge. Vitnet har aldri hørt om episoder der Jan Helge har gjort noe mot små barn alene.

Vitnet mener at de fleste på Eg har følt at Viggo de siste to årene har vært «nærmest en tikkende bombe».

Vitnet synes også det stemmer, med vitnets kjennskap til de to, at Jan Helge erkjenner forholdet og Viggo nekter på alt.

Statsadvokaten legger til grunn at de ovenfor siterte utdrag fra vitneavhør tegner et svært negativt bilde av Kristiansens oppførsel som ungdom. Oppførselen, som både var sexfiksert, pågående og truende, medførte store problemer og frykt hos naboene. Bevisene gir et bilde av Kristiansen som en ubehersket person med avvik, som har valgt å plage, trakassere og true naboer uten noen påviselig grunn.

B) Kristiansens erfaringer med manipulering av barn

I avhør av 11.10.00 (dok 07.02.12) forklarer Kristiansen seg detaljert om de alvorlige og gjentatte overgrepene han er domfelt for på den da rundt 7 år gamle jenta (...). Det skal ikke her siteres fra selve overgrepene som må leses i sin sammenheng, men han forklarer hvordan han fikk henne med seg og at han generelt var flink til å lure eller lokke barn til å gjøre som han ønsket. Det var denne teknikken han ifølge Andersen også benyttet når de møtte de to jentene og lokket dem til å være med inn til åstedet for å lete etter «savnede kattunger».

På side 7, 1. avsnitt:

På spørsmål om hvordan han fikk henne med seg, forklarer siktede at han lokket henne med å si at «det lå noe der nede og at hun skulle få noe hvis hun kom». Han fortsetter: «De små er letturte – og det var ho».

I oppfølgingsavhøret av 12.10.00 (dok. 07.02.13), siteres følgende fra side 1 nederst og fra de 3 første avsnittene på side 2;

Siktede forklarer på spørsmål at han ikke fikk inntrykk av at (...) forsto at noe skulle skje, selv etter at han hadde forgrepet seg på henne ved flere anledninger. «Hun var ufattelig lettlurt» sier han.

Siktede forklarer videre at barn spør og graver og er veldig nysgjerrige i den alderen. «Det er jo dumt for man skal ikke tro på alt det folk sier», fortsetter han. Han sier videre «jeg har aldri brukt makt på henne» og svarer på spørsmål at han med dette mener fysisk makt. «Som regel klarte jeg å lokke eller narre henne».

Han sier imidlertid at han følte at hun var redd og følte seg truet «hver gang hun traff meg» og han tror også at hun følte at hun ikke kunne komme seg vekk fra ham.

På spørsmål om han også har lurt andre barn på en slik måte, svarer han at han har lurt noen unger til å gå ned på fotballplassen for å spille fotball uten at det var kamp der.

På side 3, 2. avsnitt sier han følgende når det gjelder Andersen:

Siktede forklarer videre på spørsmålet at Jan Helge aldri har vært sammen med han for å «kikke». Jan Helge var heller aldri med på overgrepene mot (...).

Han sier videre at han liker eldre damer, og svarer på spørsmål at dette er damer på 30-35 år. Siktede har aldri vært involvert i et seksuelt forhold. Han har aldri hatt sex med en kvinne.

På spørsmål om siktede oppfatter seg som «straight», svarer han at han ikke gjør det. «Jeg er mer sexfiksert enn vanlig», sier han.

Statsadvokatens presisering: De to siste siterte avsnittene fremgår av dok 07/02/10 side 7, 3 avsnitt.

Statsadvokaten tiltrer politiets vurderinger. Kristiansen hadde altså tidligere erfaring med å lokke og lure barn. Andersen har i politiforklaringer beskrevet hvordan de fornærmede i saken ble lokket til å være med inn til åstedet for å lete etter «savnede kattunger». At Kristiansen hadde erfaring med å lokke og lure barn styrker Andersens forklaring på dette punktet.

Det må også understrekes at Kristiansen flere år før drapene i Baneheia lokket og lurte med seg den ca 7 år gamle (...) og begikk grove seksuelle overgrep mot henne. Disse grove seksuelle

overgrepene skjedde en rekke ganger. Disse overgrep har Kristiansen erkjent i avhør av 11.10.00, jfr dok 07.02.12. Som det fremgår av avhøret har Kristiansen forklart at han forut for flere av disse seksuelle overgrepene hadde vært sammen med Andersen, men at de av ulike grunner skilte lag. Etter at de skilte lag begikk Kristiansen overgrepene mot (...) alene.

I sistnevnte avhør side 6 forklarer Kristiansen blant annet at

"På spørsmål om hvorfor han «valgte» (...), svarer siktede at det kanskje var fordi hun var ny på Eg, og at han ikke kjente henne så godt".

Han svarer videre på spørsmål om hvorfor han gjorde dette med ei lita jente at «det var det eneste jeg trodde jeg kunne få, men jeg drømte om ei ordentlig dame» «Hormonene tok overhånd over hauet». Han svarer imidlertid på spørsmål at han så på (...) som et seksuelt objekt og noe han måtte prøve.

På side 7 forklarer han blant annet «Siktede svarer på spørsmål at han oppsøkte (...) bevisst fordi han ville ha sex».

På side 2 forklarer Kristiansen bla at «Jeg visste det var ulovlig».

På side 4 forklarte han bla annet «Jeg visste hva pedofili var, og at det var alvorlig, men ikke hvor alvorlig dette var» .

Ut fra Kristiansens forklaringer til politiet må det legges til grunn at han forut for pågripelsen i nærværende sak aldri hadde seksuelt forhold til voksne kvinner.

Som det fremgår av Kristiansand byretts dom av 1. juni 2001 side 4, jfr dok 07/06/23 ble Kristiansen tiltalt for overgrepene mot (...).

Han ble tiltalt både for overtredelse av straffeloven § 195, første ledd, første straffalternativ og annet ledd, dvs. utuktig omgang med barn under 14 år, og handlingen er foretatt overfor barn under 10 år, og det har skjedd gjentatte overgrep, og overtredelse av strl. § 192, 1. ledd, første straffalternativ, voldtekter til utuktig omgang. Tingretten dømte Kristiansen for begge forhold. Det ble i dommen lagt til grunn at det dreide seg om mer enn 5 slike overgrep, jfr dommen side 18.

Tiltalte ble også tiltalt for grove seksuelle gjentatte overgrep mot en 5-6 år gammel gutt, se tiltalebeslutning inntatt i tingrettens dom, dok 07/06/23 side 3 og 4. Kristiansen ble i tingretten dømt for disse forholdene, se tingrettens dom side 19. Kristiansen anket dommen. Lagretten svarte nei på spørsmålet om Kristiansen hadde begått overgrepene mot den lille gutten. Det vises til lagmannsrettens dom side 36, der forholdet er inntatt i spørsmål 9 til lagretten, og «nei» svaret fra lagretten fremgår nederst på siden. Selv om Kristiansen ble frifunnet for straff, ble han dømt til å betale erstatning. Lagmannsretten kom i erstatningssaken til at det var «klar sannsynlighetsovervekt» for at Kristiansen hadde begått overgrep, som kunne ha skjedd før Kristiansen fylte 15 år og ble

strafferettslig tilregnelig. Det vises til lagmannsrettens dom dok 08/15 side 74 og 75.

At Kristiansen uomtvistelig har begått grove seksuelle overgrep tidligere, herunder voldtekt, mot ei 7 år gammel jente, og gjentok overgrepene mot jenta en rekke ganger, styrker i vesentlig grad bevisene mot ham i nærværende sak.

De gjentatte grove forbrytelsene mot (...) gir et sterkt bilde av en person som under gitte forutsetninger helt kan miste kontrollen over sin avvikende seksuelle drift i sitt møte med barn i nabolaget.

Det må i denne sammenhengen understrekes at også de fornærmede i nærværende sak var barn, og at ugjerningene mot dem ble begått i nærområdet.

På den annen side er det ikke opplysninger om at Andersen hadde seksuell drift i retning mot barn, eller seksuell erfaring med barn.

Disse forhold styrker i høy grad bevisgrunnlaget for at det nettopp var Kristiansen som var pådriver og hovedmann under handlingene som førte frem til seksuelle overgrep mot de fornærmede barna.

Politiet anfører videre

C) Episoder hvor Kristiansen har brukt kniv

Avhør av Morten Kristiansen (bror til Viggo Kristiansen) av 22.09.00 (dok.07.03.05), s. 3 under overskriften «Temperament», midt i avsnittet;

Vitnet kom da på en episode der Viggo løp etter ham med kniv. Dette var etter at Trond og vitnet hadde terget ham. Viggo «sprakk», fant en kniv og løp etter vitnet opp i 2. etg. Vitnet mener episoden skjedde i stuen i 1. etg. Da de kom til 2. etg., lukket vitnet seg inne på rommet slik at Viggo ikke kom inn.

Statsadvokatens presisering: Vitnet sier også at han ikke tror Viggo ville brukt kniven.

Avhør av Svein Kristiansen (far til Viggo Kristiansen) av 21.09.00, (dok.07.03.02), side 5 midten:

Vitnet husker at han for en tid siden hadde slipt opp gulvene og skiftet tak i stuen. Viggo kastet da kniver i taket for å prøve å få dem til å sitte fast i taket. Med det til følge at de ramlet ned og sto fast i gulvet. Han ødela deler av både taket og gulvet. Vitnet måtte pusse opp både taket og gulvet som følge av dette. Slik ødela han flere gjenstander i huset. Han skar bl.a. med kniv i en skinnstol som vitnet har arvet og ødela denne.

Fra siste avsnitt på samme side:

Vitnet husker en gang at vitnet og Viggo kranglet. Han var full av frustrasjon og kjefitet og bannet etter vitnet. Brått så tok han frem en kniv og kastet denne etter faren. Kniven traff ikke. Vitnet tror ikke at han kastet for å skade han, men for på en måte å markere ett eller annet.

Avhør av Mårten Bergstøl (svoger til Viggo) av 26.09.00 (dok. 07.03.08), side 2, første halvdel:

Vitnet forklarer at han selv ble truet av Viggo for noen år siden. Vitnet husker ikke nøyaktig når dette var, men han mener det må ha vært da Viggo var omkring 16 år. Det var i den perioden Viggo var veldig vanskelig, men etter at han hadde vært innom sykehuset. (Vår kom.: Innleggelse i psykiatrien).

Vitnet forklarer at det var en mørk kveld vitnet kom hjem. Vitnet ble stoppet av Viggo. Vitnet forklarer at forut for dette hadde vitnet og Viggo hatt en kontrovers som hadde vart i ca. 2 mnd. Vitnet husker ikke hva dette var, vitnet har fortrenget det. Men det kan ha hatt noe med vitnets sønn, Thomas, å gjøre. Viggo var i perioder etter Thomas fordi Thomas fikset «ting» bedre enn han selv, selv om Thomas var 5 år yngre enn Viggo.

Mens vitnet og Viggo stod utenfor begynte de å prate. Det ble høyere og høyere ordbruk mellom dem. Plutselig tok Viggo frem en kniv, en Morakniv, og satte den rett mot brystet til vitnet. Den var helt inntil klærne til vitnet. Viggo skjelte og smelte, han truet med alt. At han skulle ta livet av vitnet og han skulle ta Thomas m.m. Masse tanker raste gjennom hodet til vitnet. Han tenkte om han skulle slå, men han klarte ikke det. Vitnet forklarer at Viggo virket helt «gal». Spesielt i øynene virket han rar. Det kunne se ut som om han gikk på «speed» (selv om han ikke gjorde det).

Vitnet tror Viggo holdt kniven mot brystet hans i 1 minutt. Vitnet pratet og pratet for om mulig få Viggo til å «våkne». Han bad også Viggo få vekk kniven. Viggo svarte igjen hele tiden, han pratet høyt. Men han tok ikke vekk kniven, han holdt den mot brystet til vitnet hele tiden. Like plutselig trakk Viggo tilbake kniven. Han gikk fra stedet

Og fra 6 avsnitt, samme side:

Vitnet forklarer at han opplevde denne episoden som ufattelig skremmende. Vitnet rakk vel ikke å bli redd før det hele var over. Hele episoden varte kanskje 7-8 minutter til sammen. I ettertid har vitnet virkelig var

(skal stå vært) redd for det som skjedde. Han har tenkt at Viggo virkelig kunne stukket han med kniven.

Statsadvokatens bemerkning: Bergstøl var vitne i tingretten og i lagmannsretten, Morten og Svein Kristiansen vitnet ikke.

Viggo Kristiansens kommentarer til knivepisodene, jf. avhør av 27.09.00, (dok. 07.02.10) fra side 2, de to siste avsnittene og videre på side 3;

Han ble videre spurt om han var innblandet i andre forhold hva gjelder bruk eller trusler med kniv. Til dette svarer siktede at han har vært borti dette når han var mindre. «Jeg har truet mine brødre og min far», sier han. Han svarer på spørsmål at dette skjedde når han var 14,15,16,17 år. Siktede sier at han benyttet kniver han fant i skuffen «til min mor». Han truet med å kaste knivene «fordi de terget meg» sier han.

Siktede sier at han ikke kan huske ytterligere episoder bortsett fra at han kastet kniver i tak og vegger fordi han var sint på foreldre og brødre samt på seg selv.

Siktede ble foreholdt følgende fra avhøret av Morten Bergstøl av 26.09.00 s.2; «Plutselig tok Viggo frem en kniv, en Morakniv, og satte den mot brystet til vitnet». Siktede sier at han sikkert har truet han også fordi «vi har kranglet mye oppigjennom».

Siktede svarer videre på spørsmål at han også viste tegn til sin onkel (Mårten) om at han ville kutte strupen på ham. Dette fordi han hadde et «veldig hatforhold til ham». «I veldig mange stunder ønsket jeg at han var død».

Statsadvokaten viser til sitatene fra avhørene ovenfor. Som det fremgår, er det dokumentert at Kristiansen tidligere har benyttet kniv ved alvorlige trusler mv. Dette er med å tegne et bilde av Kristiansen som en person som kan handle skremmende og ukontrollert i visse situasjoner.

d) Ad pornobeslagene under ransakingene på de domfeltes bopeler

Etter pågripelsene ble det gjort et omfattende beslag av pornografi og voldsfilm hos Viggo Kristiansen hjemme på hans bopel og i «bua» han disponerte, jf. beslagsrapport av 19.09.00. (dok. 07.09.20):

Fra bua:

Beslag nr. 1 – dameundertøy, beslag nr. 2 - løspupper, beslag nr. 3 - stresskoffert med diverse pornoblader/bilder, herunder blader og bilder med analsex og dyreporno. Beslag nr. 8 – fra koffert nederst på side 9 i rapporten; diverse permer og blader med

pornografisk materiale, herunder blader og bilder med perverst innhold, med analsex og reklamefoldere for barneporno.

Fra bopel:

Beslag nr. 4 – 22 pornografiske filmer hvorav flere filmer med analsex, og beslag nr. 5 – 54 videofilmer inneholdende hovedsakelig action- og krigsfilmer, herav grov knivdrapsvideo med kutting av struper og en rå og brutal video med tenårings sex debut.

Det ble også beslaglagt en film på et kamera tilhørende Viggo Kristiansen hvor han er avbildet på toalettet på Fant Olsen i Baneheia iført en dametruse og en dildo mens han onanerer. Beslaget er dokumentført i saken (dok. 07.09.15.) og ble fremlagt og dokumentert av aktor under rettsforhandlingene.

Statsadvokatens bemerkning: Det elektroniske dokument 07.09.15 inneholder ikke bilder. Vi har ikke kontrollert originaldokumentet i papir.

Det ble også gjort et mindre beslag av pornofilmer og actionfilmer på bopel til Jan Helge Andersen, jf. beslagsrapport av 14.09.00. I avhør 11.10.00 på side 4 om beslagsjournal 1135/00 forklarer Andersen at pornofilmene tilhører Kristiansen.

Jan Helge Andersen avgir ellers følgende uttalelse i avhør av 18.09.00 (dok. 06.02.08) side 13, under overskriften;

Pornofilmer – mesteparten med analt innhold, fra 1.- 3. avsnitt;

Siktete uttalte at han i ettertid av drapene har kommet på ting som kanskje kan ha betydning for politiet. Siktete forklarte at Viggo har 30-35 pornofilmer, hvorav minst halvparten er med «analt» innhold. Det er helst det siste året Viggo har skaffet seg filmer med analt innhold. Når siktete har spurt om ikke Viggo heller kan skaffe vanlige pornofilmer, så har Viggo svart «jeg vil heller ha en real anal-porno».

Viggo Kristiansen har forklart følgende om sitt forhold til pornografi:

Fra avhør av 27.09.00 (dok. 07.0.10), side 7, fra avsnitt 3-5;

På spørsmål om siktete oppfatter seg som «straight», svarer han at han ikke gjør det. «Jeg er mer sexfiksert enn vanlig», sier han. Med dette mener han at han er mer opptatt av det. Han forklarer videre på spørsmål at han har en del pornofilmer som han kjøper fra Bluemaxentertainment og Dan Direct. Dette er alt

mulig innen porno. Han har til og med en film med dyresex. «Den fikk jeg som en bonusfilm», sier han.

Siktede forklarer at han ser pornofilmer hjemme når han er alene. Noen ganger ser han vanlige pornofilmer sammen med Jan Helge. «Det andre er ikke noe for han».

Fra avhør av 12.10.00 (dok. 07.02.13), side 3, 2 siste avsnitt og videre på side 4, avsnitt 1-4;

Siktede forklarer på spørsmål at han ikke har hatt sex med andre etter (...). Han har ikke begått andre overgrep.

Siktede forklarer at det var etter dette han begynte å kjøpe pornofilmer, nettopp fordi han ikke ville at det skulle skje igjen – nemlig det at han skulle forgripe seg på noen.

Han sier at han ser filmene hjemme alene, men det hender at han ser noen sammen med Jan Helge. Han låner dessuten bort filmer til andre han kjenner.

Han forklarer at han blir tilfredsstilt ved å onanere når han sitter hjemme og ser pornofilmer. Han blir opphisset av disse filmene, men det hender også at han bare setter på en film når han ikke har noe annet å gjøre.

På spørsmål om han vil si at disse filmene har påvirket hans egen seksuelle utvikling på noen måte, sier han at de ikke har det men han har nok blitt mer opptatt av porno. Det er imidlertid ikke slik at han må ut for å prøve det han har sett.

Han svarer videre på spørsmål at det er helt vanlige filmer han tenner mest på og særlig med pene damer på 30 – 40 år. «Noen ganger skulle jeg ønske jeg var 20 år eldre», sier han.

Fra avhør av 11.10.00 (dok. 07.02.12), side 4, 3. siste avsnittet – etter å ha beskrevet at han utførte oralsex mot den lille jenta:

Siktede forklarer at han gjorde dette mot (...) fordi han ville ha sex. Dette så han i blader og syntes det var tøft. Han fortsetter: «Jeg visste hva pedofili var, og at det var alvorlig, men ikke hvor alvorlig dette var».

Og fra side 5, 3.avsnitt:

Siktede forklarer at han var mer sexfiksert enn andre på denne tiden. Han syntes porno var kult og kameratene snakket mye om sexfilmer de hadde sett.

Siktete sier han stjal blader fra broren som han gjemte i heia. Han så også i blader tilhørende sin far.

Politiet har på side 7 og 8 i begjæringen sammenfattet en del av de forhold som fremgår ovenfor.

[Merknad fra kommisjonen: her skal det stå «påtegningen».]

Fra påtegningen side 7 og 8 hitsettes:

Kommentarer til noe av det som ikke omtales i begjæringen

I motsetning til domstolene, har adv. Sjødin ikke villet tillegge det noen betydning at saken mot Kristiansen også inneholder andre domfellelser, hvorav de gjentatte og grove seksuelle overgrepene mot en jente på 7-8 år er de alvorligste. Kristiansand tingrett har derimot tillagt både dette alvorlige overgrepet, samt Kristiansens påfallende sterke interesse for pornografi, som de mener viser hans spesielle seksuelle tilbøyeligheter, vekt i bevisbedømmelsen. Lagmannsretten har tiltrådt dette i sine domspremisses.

Det skal for ordens skyld også minnes om at lagmannsretten frifant Kristiansen for de grove seksuelle overgrepene mot jentas bror, som tingretten domfelt han for, pga tvil om han på tidspunktet for handlingene var over den kriminelle lavalder. Han ble imidlertid dømt til å betale erstatning til gutten fordi lagmannsretten ikke var i tvil om at overgrepene hadde funnet sted.

Statsadvokaten har ovenfor på side 34/35 presisert at lagretten svarte nei på hovedspørsmål 9 mot Kristiansen som gjaldt seksuelle overgrep mot den lille gutten. Begrunnelsen for at lagretten svarte nei er ukjent. Kristiansen er derfor i strafferettslig forstand frifunnet for forholdet. I erstatningssaken kom likevel lagmannsretten til at det var klar sannsynlighetsovervekt for at Kristiansen hadde begått de grove overgrepene mot gutten.

Advokat Sjødin har heller ikke kommentert det omfattende etterforskningsmaterialet og bevisførselen i domstolene hvor det legges til grunn et bilde av Kristiansen som psykisk ustabil og farlig hvilket gjenspeilte seg i hans sterkt utagerende og ofte truende oppførsel mot både barn, familiemedlemmer og naboer. Det samme gjelder hans sterkt seksualiserte adferd hvor hans fiksering overfor barn ga seg de alvorligste utslagene. Heller ikke hans unormalt store interesse for grov og til dels avvikende pornografi, hans interesse for filmer/videoer med innslag av grov vold og drap eller hans omfattende aktivitet med kinking mot kvinner/jenter i nabolaget på Eg vies oppmerksomhet i begjæringen.

Det er også en meget viktig del av bevisbildet at Jan Helge Andersen ikke hadde tilsvarende utagerende og seksualisert adferd eller slet med tilsvarende psykiske og sterkt adferdsmessige problemer som Kristiansen. Dette dokumenteres både i etterforskningsdokumentene, gjennom

vitneførselen i de to rettsinstansene og i de rettspsykiatriske erklæringene.

Hvilken betydning vi mener disse omstendighetene har i det samlede bevisbildet fremgår av den videre fremstillingen under pkt. VI, VII, VIII og IX.

Statsadvokaten kan i det alt vesentlige tiltre politiets vurderinger.

Andersens detaljerte forklaringer til politiet og under hovedforhandlingene utgjør svært tunge bevis mot Kristiansen. Etter overstående gjennomgang av andre sentrale bevis må påtalemyndigheten konkludere med at disse med stor styrke bygger opp under Andersen forklaringer. Som gjennomgått ovenfor, tegner bevisene et klart og tydelig bilde av Kristiansen som den aktuelle medgjerningsmann. I dette bevisbildet inngår viktige elementer i Kristiansens forklaringer som entydig viser at han prøver å skjule sin aktivitet i Baneheia rett før drapene. Andersen har forklart seg om rollefordelingen mellom ham og Kristiansen på åstedet. Denne rollefordelingen stemmer meget godt med den rollefordelingen som eksisterte mellom disse to i det langvarige og nære vennskapsforholdet forut for forbrytelsene. Kristiansen hadde forut for drapene utvist svært truende og seksualisert adferd mot andre, og også vist at han gjentatte ganger gav etter for sin lyst til avvikende seksuell aktivitet, herunder voldtekter, av en jente på 7 år i nabolaget. Dette klare bevisbildet ble bevisført under hovedforhandlingene - og er i ettertid på ingen måte endret.

At Kristiansen aldri har erkjent de forholdene han er dømt for, svekker ikke bevisbildet mot ham. Det er ikke noe ukjent fenomen at personer som anklages for drap og grove seksualforbrytelser ikke tilstår. Det er å forvente at gjerningsmenn som har begått så alvorlige straffbare forhold vegrer seg for å tilstå. At Kristiansen gang på gang begjærer gjenåpning av saken er på ingen måte et forhold som svekker bevisene mot ham.

Spørsmålet er etter dette om det i begjæringen er opplyst bevis eller omstendigheter som er egnet til å rukke ved det omfattende bevisbildet som utpeker Kristiansen som gjerningsmann.

Som nevnt på side 4 ovenfor står DNA og «mobiltelefonbeviset» sentralt i begjæringen. Dette er grunnen til at påtalemyndigheten relativt utførlig kommenterer disse tema.

V. DNA

Som nevnt under pkt I ovenfor, pretenderes det i begjæringen at DNA-beviset er skrumpet inn til å ikke bety noen ting som bevis i saken. DNA er derfor et sentralt punkt i begjæringen.

Statsadvokatene har begrenset kompetanse innen DNA, og statsadvokatenes vurderinger nedenfor må leses på denne bakgrunn.

Det vil enkelte steder nedenfor bli referert til sakkyndig forklaring fra den sakkyndige senioringeniør Bente Mevåg avgitt i sivil sak om Baneheiasaken i Oslo tingrett 11. august 2011. Forklaringen er skrevet ut 29.8.11, og etter anmodning herfra innhentet fra regjeringsadvokaten. Forklaringen fremgår av dok. 68 i saken. Som det fremgår av vedlegg i begjæringen, er tilsvarende forklaring fra Susan Pope inntatt der. I det følgende betegnes den sakkyndige forklaringen fra Mevåg i den sivile saken som «Mevågs forklaring».

Statsadvokatene legger til grunn at funn av en fullstendig DNA-profil på et åsted, eller på en fornærmet, som er identisk med den fullstendige DNA-profilen til en mistenkt, som hovedregel er et sterkt bevis for at den mistenkte har hatt fysisk befatning med det straffbare forholdet.

Som nevnt i pkt III, ble det under etterforskningen, og også i 2010, funnet DNA-profil ved analyse av biologiske funn på åsted/fornærmede som er identisk med Andersens DNA-profil. Dette beviset knytter Andersen sterkt til forbrytelsene, som han også har tilstått.

Tilsvarende analyse - og senere analyser - av biologisk materiale har aldri resultert i funn av fullstendig DNA profil identisk med Kristiansens fullstendige DNA-profil. Kristiansens fullstendige DNA-profil er ikke funnet på åsted eller fornærmede.

Det er derfor ikke DNA-bevis i saken som isolert kan fastslå Kristiansen som gjerningsmann.

Som referert av Kommisjonen i avgjørelsen av 17. juni 2010, er påtalemyndighetens syn at det aldri har foreligget fellende DNA-bevis mot Kristiansen, se dok 09/159 side 72.

Det er likevel uomtvistet at politiet, under avhør av Kristiansen, presenterte Kristiansen opplysninger om DNA som «fellende bevis». Statsadvokatene har tidligere kommentert denne uheldige siden av etterforskningen, se bl.a. referat i Kommisjonens avgjørelse av 17.6.10, se dok 09/159 på side 71. Som det også fremgår der, understreket aktoratet at det ikke var noe fellende DNA-bevis mot Kristiansen. Dette har både tingretten og lagmannsretten forholdt seg til.

Påtalemyndigheten vil likevel minne om at mangel på funn av en mistenks DNA-profil på åsted eller fornærmede ikke på noen måte utelukker at den mistenkte har begått forbrytelsene. Advokat Sjødin har i skriv av 1.7.18 til Kommisjonen på side 2, nest siste avsnitt fremmet tilsvarende syn.

Det kan være flere grunner til at man ikke finner gjerningsmennenes DNA-profil på et åsted/på fornærmede. Det kan være forskjellige fysiske forhold som kan medvirke til at DNA fra gjerningsmann a) avsettes, men ikke fra gjerningsmann b).

I nærværende sak tok det adskillig tid før de fornærmede ble funnet og prøver sikret. Når tiden går, vil biologisk materiale og mulighetene for DNA-profiler forringes. Sistnevnte synes å ha vært tema i tingretten, se utdraget fra tingrettens dom i dok 09/159 side 93, 3. avsnitt, 2. pkt. DNA prøver kan også forringes under lagring. Det vises i denne forbindelse til Mevågs forklaring side 16, 1 avsnitt og side 23, 6 avsnitt.

Det vil også alltid være en mulighet for at prøvetaker ikke har greid å ta prøver fra de eksakte fysiske steder på åsted eller fornærmede der en tilstrekkelig mengde DNA fra gjerningsmenn er avsatt og i behold. Det vises i denne forbindelse til Mevågs forklaring side 19, siste avsnitt og hele side 20.

DNA ble likevel bevis i saken mot Kristiansen. Funn av Andersens DNA-profil i et hårstrå, prøve A-1.1.1 i 2000, og i prøve B-24 (Stine Sofie Sørstrønen) i 2010, bekrefter med tilnærmet sikkerhet at Andersen har hatt befattning med forbrytelsene på åstedet. I tillegg ble det i 2000 påvist DNA element i sæddelen av prøve C-25 (Lena Sløgedal Paulsen) av «samme type» som Viggo Kristiansen. Påtalemyndighetens poeng i saken var derfor at det kunne påvises mannlig DNA som ikke kunne vært avgitt fra Andersen, men som var av samme type som mer enn halvparten av norske menn, herunder Kristiansen, har.

Kristiansen ble dømt til straff både i tingretten og i lagmannsretten til tross for at domstolene var fullt innforstått med at Kristiansens fullstendige DNA-profil ikke er funnet på åsted/på fornærmede. Det vises i denne forbindelse til referatet fra Kristiansand tingretts dom side 11 og 12, inntatt i dok 09/159 side 93. Som det fremgår der, skriver byretten at *«det skal for øvrig bemerkes at den svært begrensede DNA –profil som er identifisert, og som stemmer med DNA fra Viggo Kristiansen, stemmer med tilsvarende profil på over 50 % av norske menn.»* Hvilken bevisvekt dette momentet ble tillagt fremgår videre av referatet.

Etter den rettskraftige dommen er det foretatt nye DNA-analyser.

Kommisjonen har i dok 09/159 grundig gjennomgått DNA-funn i saken, nye analyser av prøver, resultater fra disse analysene og betydningen av DNA-funn i saken, se dok 09/159 sidene 19-37, 54-55, 70-72, 89 og 92-95. Som det fremgår på side 95, la Kommisjonen til grunn at *«Kommisjonen har imidlertid merket seg at det er uenighet blant de sakkyndige om det kan anses bevist at det i prøvene C-25 og B-24 er påvist blandingsprofiler (to mannlige bidragsytere)»*, og videre at det for Kommisjonen er tilstrekkelig å *«fastslå at de nye analysene og de etterfølgende merknadene ikke svekker bevisbildet mot Viggo Kristiansen»*.

[Merknad fra kommisjonen 2021: Det var en feilskrift i avgjørelsen fra 2010 at det i prøve C25 kunne være påvist en blandingsprofil]

Det er også gjort nye undersøkelser og vurderinger av biologisk materiale etter Kommisjonens avgjørelse av 17.6.2010.

En oversikt er gitt i skriv av 18.4.18 fra Oslo Universitetssykehus til Kommisjonen, se vedlegg til dok 52.

Politiet har i sin påtegning av 21.3.19 vurdert DNA bevisene i saken.

Fra påtegningen side 36-38 hitsettes:

XIII DNA – BEVISENE

I brev av 18.4.2018 til kommisjonen fra Oslo Universitetssykehus, avdeling for rettsmedisinske fag, gis det en oversikt over materialet som har blitt analysert fra høsten 2000 og frem til i dag. I det samme brevet fremkommer resultatene av analysene og hvilket materiale/ekstrakter som fortsatt er lagret ved OUS.

Tabellen gir også en oversikt over hvilke prøver, gitt de inneholder DNA av mannlig opprinnelse, som Avdeling For Rettsgenetikk fant det mest hensiktsmessig å analysere på nytt. Dette omfatter prøvene som i 2018 ble sendt til Nationellt Forensiskt Centrum (NFC) i Sverige for analyse:

B-5, B-7, B-13, B-14, B-26 – B-28, B-32, B-33 (fra Stine Sofie Sørstrønen (SSS))

C-4, C-6 – C-10, C-23, C-25, C-27, C-28, C-37 (fra Lena Sløgedal Paulsen(LSP))

Resultatet fra analysene viser:

- For samtlige B-prøver med unntak av B-26 kunne mannlig DNA ikke påvises.
- I ekstraktet B-26 kunne det påvises mannlig DNA, men resultatet var ikke egnet til å sammenlignes mot person.
- For samtlige C-prøver, med unntak av C-8, C-10A, C-27 og C-28 kunne det ikke påvises mannlig DNA.
- I ekstraktet C-8, C-10A, C-27 og C-28 kunne det påvises mannlig DNA, men resultatet var ikke egnet til å sammenlignes mot person.

Påtalemyndighetens vurdering av DNA-bevisene i saken:

Slik vi ser det er det kun følgende funn av mannlig DNA som har bevismessig vekt i saken:

- A-1.1.1 – hårstrå funnet på åstedet, tilhører Jan Helge Andersen, jf. rapport av 22.01.01 fra Rettsmedisinsk Institutt, UIO, (dok. 03,12), side 6 midten. Dette resultatet forelå ved tingrettens behandling av saken i 2001 og er grunnlaget for tingrettens bemerkning på side 11 i dommen midt på siden.

- B-24, ga negativt resultat i 2000 når de ble analysert ved universitetet i Santiago i Spania (USC). Fra reanalysen ved USC i 2010 ble resultatet positivt i forhold til Jan Helge Andersens DNA. Resultatet påviser også en blandingsprofil. Dette resultatet forelå altså ikke ved tingrettens behandling av DNA- analysene ved USC i Spania og styrker således ytterligere både Andersens tilståelse og domstolenes bevisvurderinger.

Statsadvokatens bemerkning: Dette fremgår av skriv av 12.2.10 fra USC, se dok 09/99 side 19 pkt 4 om «*mixed profile*» og siste avsnitt der det fremgår at «*In this case the proportion of the height of the stutter divided by the height of the major allele is 0,17 (average in this allele 0,06), so in our opinion is more likely to be a contributor with an allele 10.*» I system DYS391 «stemmer» allele 10 med Kristiansen (V048), men ikke med Andersen (V006), se skrivet side 9.

Den Rettsmedisinske Kommissjon (DRK) har i uttalelse av 4. juni 2010 (dok ...) bemerket at funnene taler med «en svak vekt» for at noe DNA kommer fra Viggo Kristiansen.

Statsadvokatens bemerkning: Dokumentet det vises til er dok 09/51

- B-22 og B-25. RMI anfører i rapport av 22.01.01(dok. 03,12), side 6 at det kan være DNA fra to menn. Rapporten fra USC beskriver at B-22 og B-25 prøvene er vanskelige prøver, resultatene er svake, med det er tydelig mannlig komponent i begge prøver. Resultatene passer med at et er en blanding av DNA fra to menn av type 10 og 11(som passer for de to gjerningsmennene), men at det er vanskelig å beregne sannsynligheten for resultatet. Resultatet ble fremlagt og dokumentert både for tingretten og lagmannsretten, som det også fremgår av rettsbøkene.

Statsadvokatens bemerkninger: Se rettsboken fra lagmannsretten, dok 08/15 side 8. Rettsboken fra tingretten fremgår av dok 07/06/23 fra side 31. Aktuell dokumentasjon fremgår av rettsboken for 2.5.01

Ved undersøkelsene av B-22 og B-25 av USC i 2010 var resultatene «negative», se dok 09/99 side 1 under kolonnene «*sample 5*» og «*sample 7*». Statsadvokaten kommer tilbake til dette nedenfor.

- C-25. Den delen av prøven som inneholdt sædceller og som ble analysert ved USC i 2000 sammen med B-24, B-22 og B-25 jf. omtalen nedenfor.

C-25 prøven, historikk og funn fra analysene ved USC i Spania

C-25, prøven inneholder både epitelceller (blod) og sædceller som ble hentet fra endetarm på Lena Sløgedal Paulsen.

Materialet (dvs. sædcellefraksjonen) ble, sammen med de allerede nevnte B-prøvene, besluttet oversendt til Universitetet i Santiago for analyse siden spanjolene var kommet lengst når det gjaldt analyser av vanskelig materiale inneholdende mannlig Y-kromosom.

Sædcellefraksjonen fra C-25 prøven ble analysert ved USC med tanke på Y-kromosom spesifikke markører, jf. rapport av 23. november 2000 (dok. 03,08). Det vises til hva som fremgår under «Diskusjon» på siste side;

Prøve C-25 er ved alle analysene av DYS391 type 10, et resultat som stemmer overens med V048, men ikke med V006. Det betyr at hvis prøven stammer fra en av de to mistenkte, må det være fra V048.

Som kjent er V048 referanseprøven fra Viggo Kristiansen og V006 er referanseprøven fra Jan Helge Andersen.

Når det gjelder undersøkelsene i Spania av både B-prøvene og C-25 prøven, så fremgår det av tingrettens dom av 1. juni 2001 (dok.06.06.18) på side 11 siste avsnitt og side 12 øverst hvordan de har forstått funnene som ble gjort under analysene i Spania:

De rettsmedisinske funnene viser imidlertid at det er funnet DNA i skjede og endetarm på Stine Sofie Sørstrønen forenelig med begge de tiltalte, samtidig som det også er funnet DNA i endetarmsåpning på Lena som ikke er i overenstemmelse med DNA fra Jan Helge Andersen, men som passer for Viggo Kristiansen.

Det skal for øvrig bemerkes at den svært begrensede DNA-profil som er identifisert, og som stemmer med DNA fra Kristiansen, stemmer med tilsvarende profil på over 50% av norske menn. Det er likevel et poeng at analysen er i overenstemmelse med tiltalt Andersens forklaring hvoretter begge forgrep seg på Stine Sofie Sørstrønen, mens kun tiltalte Kristiansen gjorde dette på Lena Sløgedal Paulsen.

Dette viser at tingretten har vurdert analyseresultatene riktig og vurderingen er i tråd med hvordan dette sammenfattes i RMI's rapport av 22.01.01 (dok. 03,12), hvilket også bekreftes i RMK's brev til Gjenopptakelseskommissjonen av 12.03.09, på side 2 øverst.

NFC konkluderer som kjent i den siste rapporten med at den nye analysen av C-25 er negativ.

Advokat Sjødin har i sitt 11 siders brev til kommisjonen av 14.10.2018, hvor han uttaler seg om de siste DNA-analysene i Sverige, trukket en rekke konklusjoner som det ikke er dekning for. Basert på disse feilaktige konklusjonene har han også gått til angrep på rettsmedisiner Bente Mevågs vitnemål i de to rettsinstansene og antydnet at Mevåg har ført retten bak lyset.

På side 3 skriver Sjødin følgende, jf. de tre første avsnittene;

*Det viktigste resultatet av disse nye undersøkelsene av NFC i Sverige er analysen av C-25 fra Lena Sløgedal Paulsen. Her er det **ikke** funnet noe spor av mannlig DNA. Det ble det heller ikke gjort i 2010. Dette er en klar indikasjon på at det funnet de spanske rettsmedisinerne ved universitetet i Santiago de Compostela gjorde forut for rettsaken i 2000 enten var et artefakt, altså ikke et reelt funn, eller at funnet skyldes forurensning av prøven som ble sendt til Spania.*

Nye analyser av ekstraktet C-25 i 2010 og 2018 viser at funnet de spanske rettsmedisinerne mente å ha gjort i 2000 ikke kan bekreftes og dermed må betraktes som falsifisert. Det kommer altså i samme kategori som funnet av «blandingsmateriale» som det spanske laboratoriet mente å ha gjort i prøvene B-22 og B-25 fra Stine Sofie Sørstrønen. Da de foretok nye analyser av disse to prøvene i 2010 fant de ikke spor av mannlig DNA.

Samtlige funn som de spanske rettsmedisinerne mente å ha gjort i 2000 må i dag betraktes som dokumentert ugyldige.

Statsadvokaten vil bemerke at forsvareren har gitt uttalelser i samme retning i begjæringen side 23, under pkt 3.5 «Hvordan Gjenopptakelseskommisjonen så på DNA». Her kommenteres kommisjonens vurderinger i avgjørelsen av 17.6.10. På side 23, 9 avsnitt, 2 pkt skriver forsvareren at

«Til tross for at Kommisjonen fikk opplyst at ekstrakt fra C25 var analysert i Sverige, omtalte den denne som oppbrukt». I siste avsnitt skriver forsvareren at «Det synes som om kommisjonen ikke har hatt nok kunnskap til å få med seg at nettopp ekstraktet fra C- 25 ble analysert i Sverige....».

Statsadvokaten vil senere i påtegningen kommentere hvilke deler av C-25 prøven som ble oppbrukt i 2000.

Fra politiets påtegning om DNA hitsettes videre side 39 og 40:

De refererte påstandene viser manglende kunnskap om hva som ble analysert i 2000, og hva som ble analysert på nytt i 2010 og 2018.

Som det fremgår på side 15 i oversikten fra UIO består C-25 av en epitelfraksjon (blod) og en sædcellefraksjon. Før det trekkes konklusjoner, som Sjødin her gjør basert på analyseresultatene fra NFC i Sverige, må en derfor gå inn i oversikten og se konkret på hva som ble analysert ved USC i 2000 og reanalysert i 2010, og hva som ble analysert i Sverige i 2010 og i 2018.

Av prøve C-25 finnes det ikke ekstrakt igjen fra prøven som ga positive funn ved analysene i Spania i 2000. Ekstraktet (sædcellefraksjonen) som ble undersøkt i 2000 i Spania er altså ikke analysert på nytt verken i 2010 eller i 2018 fordi det ikke var igjen noe av ekstrakten etter analysene som ble gjort i Spania i 2000.

Dette fremgår direkte av tabellen på side 15.

Statsadvokatens bemerkning: Se vedlegg til dok 52: Skriv fra Oslo Universitetssykehus av 18.4.18 side 15.

Den delen av C-25 prøven som ble sendt til Sverige for analyse er epitelfraksjonen (blod) som ikke har vært analysert i Spania fordi den ikke inneholder spor av mannlig DNA. Dette fremgår også av side 15 i oversikten fra UIO sammenholdt med fotnote 2.

Kommentarer til og referat fra de rettsmedisinske utsagnene som ble avgitt under den sivile saken mot kommisjonen i Oslo tingrett i august 2011.

I den sivile saken som Viggo Kristiansen anla mot Gjenopptakelseskommisjonen for Oslo tingrett i 2011, var også DNA-prøvene som ble analysert i Spania tema.

I utskriften fra forklaringen til Ragne Farnen, GENA, (bilag nr. 12), forklarer hun seg om C-25 prøven. Tematikken er omtalt nederst på side 8 og omhandler at det ikke er sammenfallende resultater mellom de ulike analysene som ble gjort i Spania i 2000 og 2010, og i Sverige i 2010. På side 9 uttaler Farnen følgende om C-25 prøven (vår kommentar: slik dette er nedfelt språklig i referatet):

«En del av det samme DNA-ekstraktet, som Bente Mevåg fortalte, så delte de dette i to, ett ble sendt til Spania og det som var igjen ble sendt til SKL. Det er snakk om samme prøve, ble sendt SKL i 2010 med ny teknologi og det kommer ingenting opp. Hvorfor kommer det da noe opp i 2000 i Compostela?"

Statsadvokatens presisering: Første setning i ovenstående avsnitt skal begynne med " En annen del av det samme DNA-ekstraktet osv

Dette viser at Farmen ikke har fått med seg at det er forskjellige fraksjoner fra prøven som har blitt analysert henholdsvis i Spania i 2000 og ved SKL i 2010. På side 14 i utskriften gir Bente Mevåg fra RMI følgende kommentarer som oppklarer misforståelsen;

«Resultatene hos Compostela er oppnådd på DNA ekstrakter de sjøl lagde, og de norske ekstraktene, for å kalle de det, de var negative i 2000 og de var negative i Sverige og».

Farmen repliserer da; *«Det er greit. Da har jeg misoppfattet dette».*

Bente Mevåg forklarer seg videre om C-25 prøven på s. 15 i utskriften;

"Ekstraktet ble forbrukt ved analysen i 2000 slik at det ikke var ekstrakt for reanalyse i 2010".

At C-25 prøven fra sæd ble forbrukt i 2000 ble også lagt til grunn i Gjenopptakelseskomisjonens avgjørelse av 17. juni 2010, jf. side 93 nederst;

Ved fornyet analyse i Spania i 2010, er det ikke mer materiale igjen av prøve C-25, og det er således kun B-22, B-24 og B-25 (Stine Sofie Sørstrønen) som er gjenstand for fornyet analyse.

Bente Mevågs forklaring i Oslo tingrett i 2011 er for øvrig i overensstemmelse med hva som kan leses ut fra oversiktsrapporten fra Oslo Universitetssykehus av 18.04.2018.

I sin forklaring for Oslo tingrett i 2011 står Bente Mevåg fast på at det ikke er grunn til å tvile på analysene og vurderingene fra Spania i 2000.

Statsadvokatens presisering: Se bla Mevågs forklaring på side 21.

Leder for genetisk gruppe i RMK, Hans Geir Eiken, har i brev av 11. mai 2017 svart på en tidligere henvendelse fra advokat Sjødin. En oppfatter her at Elken gir sitt svar basert på den vektingen som Sjødin formidler fra Susan Pope som er av den oppfatning at DNA resultatene i saken skal forstås som nøytrale i forhold til positivt funn på Viggo Kristiansens profil. Nederst på side 1 og øverst på side 2 i brevet konkluderer Eiken slik, sitat: *"det vil si at DNA-resultatene taler omtrent like mye for som imot, men utelukker heller ikke den dømte. Det vil fortsette å være slik (forutsatt at det ikke dukker opp nye analyser med forbedrede teknikker, om det er mulig).*

Statsadvokatens bemerkning: Skrivet fra Eiken det refereres til er inntatt i vedlegg til begjæringen siden 153-154.

Hvordan Sjødin kan hevde at svaret fra DRK's gruppeleder bekrefter feil ved Gjenopptakelseskomisjonens tidligere avgjørelser når det gjelder DNA, er det ikke mulig å forstå.

I henhold til det dokumenterte materialet oppfatter også statsadvokaten at prøven C-25 består av to elementer; 1) sæd og 2) epitel (blod), og at analysehistorikken for disse to elementer er ulik:

1) Sæd

Sæd ble undersøkt i Spania i 2000, men påtalemyndigheten legger til grunn at denne sæddelen av prøven da ble forbrukt, jfr ovenfor. Det vises til Kommisjonens avgjørelse av 17.6.10, jfr dok 09/159 side 93 nederst. Kommisjonens beskrivelse om at det ikke er «*mer materiale igjen av prøve C-25*» fremstår likevel for oss som noe upresis. Det vises her til Kommisjonens skriv av 29.5.18 der Kommisjonen ønsker en fornyet analyse i Sverige også av prøve C-25, jfr dok 52 side 1. Vedlagt skrivet fra Kommisjonen er skriv av 18.4.18 fra Oslo Universitetssykehus der det på side 15 fremgår at sæddelen ble undersøkt i i Spania 2000, men ikke i 2010. Det er viktig å presisere at det for sæddelen av C-25 er krysset av NEI for rubrikken «*Kan nye analyser utføres*». Nevnte skriv skal blant annet vise «*hvilke ekstrakter som fortsatt er lagret ved OUS (tidligere RMI)*». Dette kan ikke leses på annen måte enn at sæddelen av prøve C-25 ble forbrukt i 2000. Det vises også til forklaringen fra Mevåg side 15.

Vi oppfatter at det var i denne oppbrukte sædprøven USC i 2000 påviste element av DNA som er uforenlig med Jan Helge Andersen, men som "passer" med mer enn halvparten av Norges mannlige befolkning, deriblant Kristiansen. Da prøven ble forbrukt i 2000 er det ikke senere utført analyser som røkter ved dette analyseresultatet.

Av skriv av 2.10.18 fra Nationellt forensisk centrum – NFC fremgår at det i «*ekstrakten*».... «*C-25*» ikke kunne påvises mannlig DNA, se dok 56 side 3. Påtalemyndigheten må derfor legge til grunn at det som ble analysert i Sverige i 2018 var epiteldelen av prøven, ikke sæddelen, jfr nedenfor.

2) Epitel (blod)

Epitel (blod) delen av prøven C-25 ble analysert av Statens Kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Sverige i 2010, og her er det DNA lik Lena Sløgedal Paulsen, men ikke mannlig DNA, se skrivet fra Oslo Universitetssykehus av 18.4.18 side 1 og side 15 øverst. At DNA fra fornærmede Paulsen ble funnet i C-25 prøven allerede i 2000 fremgår av dok 3/12 side 6.

Når epiteldelen av prøven på ny analyseres av NFC i Sverige i 2018 ble det heller ikke da påvist mannlig DNA, jfr ovenfor.

Påtalemyndigheten kan ikke se at analyseresultatene av epiteldelen av C-25 i Sverige i 2010 og 2018 svekker gyldigheten av analyseresultatene av sædprøven av C-25 i 2000 i Spania. Vi legger

til grunn at avstryk fra fornærmedes kropp ventelig må inneholde mest DNA fra fornærmede.

Kommisjonen har ved skriv av 24.4.19 oversendt en rapport fra Halvard Sivertsen om DNA-beviset og en tidslinje fra DNA beviset. På side 26 under pkt 5 anfører Sivertsen at:

«Nye DNA-undersøkelser i 2010 og 2018 bekrefter at det ikke eksisterte noe DNA-bevis i 2000 som på noen måte knytter Viggo Kristiansen til åstedet eller ugjerningene. Det har heller aldri eksistert noe DNA-bevis som på noen måte beviser, indikerer eller sannsynliggjør at det var to gjerningsmenn. Bortfallet av dette beviset er i seg selv grunn til å gjenoppta saken».

Påtalemyndigheten er ikke kjent med Sivertsens kompetanse innen DNA.

Statsadvokaten er enig i at det ikke foreligger DNA-bevis som isolert «knytter» Kristiansen til åstedet eller ugjerningene. Det har det aldri gjort.

Det foreligger likevel pr i dag DNA-funn som taler for at det var flere gjerningsmenn, og at en av dem kan være Kristiansen, men ikke Andersen. Dette fordi det ved analyser av prøver i både 2000 og 2010 er funnet element av DNA-profil som ikke stemmer med Andersen, men som stemmer med over halvparten av Norges mannlige befolkning, herunder Kristiansen. Slik element av DNA er påvist i prøve på/i kroppen til fornærmede. Da Kristiansen er den eneste aktuelle kandidat som Andersens medskyldige er derfor DNA fremdeles et av mange bevis mot Kristiansen.

Påtalemyndigheten legger til grunn at den analyserte delen av materiale i en prøve, blir destruert etter undersøkelsen. At USC i 2010 ved undersøkelse av tidligere ikke-analyserte deler fra prøvene B-22 og B-25 i 2000 fikk «negativt resultat» opp mot mannlig DNA, kan etter påtalemyndighetens skjønn ikke tolkes dithen at de svake positive resultater etter tidligere analyser av annet materiale fra de samme prøvene i 2000 er ugyldige. En tilblending av noe mannlig DNA i epitel fra fornærmede fordeler seg neppe jevnt i hele det sikrede materialet fra prøven. Gitt dette, kan analyser av materiale fra samme prøve gi forskjellige resultater. Andre relevante forhold er at det i prøve B-22 og B-25 var liten mengde igjen, mens det var mye mer prøvemateriale fra prøve B- 24. Som det fremgår av dok 09/99 side 7 første kolonne inneholdt prøvematerialet i B-24 2,49 vektenhet pr volumenhet, mens prøvematerialet fra B-22 og B-25 kun inneholdt henholdsvis 0,767 og 0,605 vektenhet pr volumenhet. Det vises i denne forbindelse til Mevågs forklaring om B-prøvene på side 23, 6 og 8 avsnitt. Som der fremgår kan også DNA forringes under lagring, jfr ovenfor.

Analyseresultatene fra prøve av B-24 er inntatt i skrivet fra universitetssykehuset side 9. Som der fremgår ble både Andersens DNA profil og DNA element fra annen bidragsyter, «mixed profile», funnet i sædprøven i 2010 ved analyse i Spania. Det vises

igjen til uttalelsen fra USC, jfr dok 09/99 side 10 hvorav igjen hitsettes:

"The system DYS391 with $r_{fu} > 50$ corresponding to the alleles 10 (minor allele) and 11 (major allele). In this case the proportion of the height of the stutter divided by the height of the major allele is 0.17 (average in this allele 0,06), so in our opinion is more likely to be a contributor with an allele 10.

Dette til tross for at analysen i 2000 ikke påviste mannlig DNA. Allele 10 i dette systemet stemmer med Kristiansen, men ikke med Andersen, jfr dok 09/99 side 9. DNA- profilen til fornærmede Sørstrønen i B-24 prøven ble påvist allerede i 2000, se dok 3/12 side 6, nest siste avsnitt, og analyse av epitelprøven foretatt i Sverige i 2010 viste DNA- profilen fra Stine Sofie Sørstrønen, men ikke mannlig DNA.

Også for prøve B-24 må det ha vært tidligere ikke-analyserte deler av prøvematerialet som ble undersøkt i 2010. Kommisjonen har tidligere vurdert dette funnet, jf dok 09/159 sider 95, 3. avsnitt. Materialet fra prøve B-24 viser for øvrig hvor liten den påviste tilblendingen av mannlig DNA som er påvist, 0,0283 vektenhet av volumenhet i forhold til total 2,49 vektenhet pr volumenhet, jfr dok 09/99 side 7. DNA-materialet fra fornærmede er derfor, som forventet, det dominerende. At laboratoriet først i 2010 fikk frem Andersens DNA-profil i nytt materiale av B-24 prøven, svekker ikke gyldigheten av analysen av andre deler av samme prøve i 2000. At analyse av tidligere uprøvd materiale fra B-22 og B-25 i 2010 ikke kan «bekrefte» «funnene» fra 2000, avkrefter heller ikke analyseresultatene fra 2000, jf ovenfor. Det må legges til grunn at DNA-ekstrakt fra prøver kan degraderes over tid, jfr ovenfor. UCL skriver om dette i dok 09/99 side 7:

«The results using this strategy showed a very noisy pattern with results in some markers showing a complete range of all alleles. This indicates that the original DNA analyzed was degraded at some extent.

Påtalemyndigheten legger etter dette til grunn at saken med hensyn til DNA ikke står i noen annen bevismessig stilling i dag enn da Kommisjonen avsa sin avgjørelse 17.6.10. Det foreligger ikke nye DNA-analyser som svekker bevisbildet mot Kristiansen. At det kan være faglig uenighet om tolkingen av funn endrer ikke på dette. Ut fra mediereferatet fra 1.2.02, inntatt i vedlegg til Kommisjonens skriv av 24.4.19 side 24, kan det se ut som om Kristiansens forsvarer allerede i lagmannsretten rettet angrep mot gyldigheten av funnene USC hadde gjort. Det er slik påtalemyndigheten ser det ikke foretatt nye DNA- analyser som svekker gyldigheten av DNAanalysene av sæddelen av C-25 prøven i Spania i 2000, og tilsvarende analyser av B-22 og B-25 på samme tid.

Politiet har i påtegningen kommentert arbeidet fra Ragne Farnen i GENA og Susan Pope i FSE.

Fra påtegningen side 3 hitsettes:

A) Rapportene fra Ragne Farmen i GENA og Susan Pope i FSS

Allerede i forbindelse med den første gjenopptakelsesbegjæringen i september 2008 engasjerte som kjent advokat Klomsæt både Ragne Farmen og Susan Pope til å komme med innspill til DNA-funnene gjort ved det spanske instituttet i Santiago - videreformidlet i samlereporten fra RMI av 22.01.2001. Rapportene/innspillene fra Farmen og Pope har også vært forelagt Den Rettsmedisinske Kommisjonen (RMK) uten at de har ført til endringer i RMK's tidligere vurderinger.

Det skal bemerkes at verken Farmen eller Pope har vært oppnevnt som uavhengige sakkyndige av kommisjonen. De blir derfor etter vår mening å anse som partsrepresentanter for Kristiansen i hans bestrebelser på få saken gjenopptatt. Det vises også til at adv. Klomsæt begjærte Ragne Farmen oppnevnt i 2010, men anmodningen ble avslått av tidligere kommisjonsleder, Helen Sæter i brev av 7. mai 2010 og med følgende begrunnelsen på side 2, tredje siste avsnitt;

Ut fra det som er bemerket ovenfor er det kommisjonens klare oppfatning at det foreligger omstendigheter som er skikket til å svekke tilliten til GENAs uhildethet i denne saken.

Omstendighetene som ble gjort gjeldende overfor Farmen i 2010 har etter vår mening også gyldighet om det hadde blitt fremsatt en begjæring om oppnevning av Susan Pope. Møtene og samtalene som har funnet sted mellom Klomsæt, Sjødin, Pope og Farmen inngir ikke nødvendig tillit dersom en ønsker å presentere fullstendig uavhengige og upåvirkede faglige uttalelser i en hvilken som helst straffesak – enten de skal presenteres for en domstol eller en gjenopptakelseskommisjon.

Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets bemerkninger, men vil likevel presisere at forsvareren, ut fra sin rolle å arbeide for klientens begjæring, står fritt til å engasjere fagpersoner etter eget valg for å belyse deler av bevismaterialet.

Statsadvokaten oppsummerer at de gjennomførte foretatte analysene, og forsvarerens bemerkninger til disse, ikke svekker bevisbildet mot Kristiansen.

VI «Mobiltelefonbeviset».

Det såkalte «mobiltelefonbeviset» har også stått sentralt i tidligere begjæringer fra forsvarerne. I Kommisjonens avgjørelse av 17.6.10, jfr dok 09/159 behandles mobiltelefonbeviset på sidene 53-54, 69-70 og 90-92. Som det fremgår av referatet fra tingrettens dom inntatt i avgjørelsen side 91- 92 ble denne delen av saken

behandlet meget grundig av tingretten. Tingretten drøfter ulike forklaringer på mobilbruken drapskvelden og konkluderer som det fremgår på side 91 nederst at det er

«for retten ikke mulig å fastslå endelig hva som har skjedd med hensyn til Kristiansens mobilbruk».

Som det videre fremgår skriver tingretten:

«Ut fra bevisførselen finner retten likevel ikke at den mobiltelefonbruk som har vært endrer på vurderingen av de øvrige bevisene, som etter rettens vurdering bekrefter utover enhver rimelig tvil at tiltalte Kristiansen sammen med tiltalte utførte voldtektene og drapene nevnt i tiltalebeslutningens post I-III».

[Merknad fra kommisjonen: her skal det stå «... sammen med tiltalte Andersen ...»]

Dette viser at retten har tatt inn over seg usikkerhetsmomentene, vurdert dem, og vektet dem mot de øvrige bevisene i saken.

Statsadvokatene har tidligere beskrevet at mobiltelefonbruken kan tilskrives flere alternative handlingsalternativer, dok 09/159 side 70. Påtalemyndigheten fastholder dette.

Kommisjonen har i dok 09/159 side 90 og 92 kommentert mobiltelefonbeviset og avslutter på side 92, 3. avsnitt: «Etter kommisjonens vurdering foreligger det ikke nå noen bevis eller omstendigheter som vil kaste et nytt lys over saken».

Som nevnt innledningsvis under pkt I ovenfor pretender forsvareren at rapportene fra sivilingeniør Halvard Sivertsen viser et utelukkelsesbevis - idet en ny gjennomgang av det såkalte mobiltelefonbeviset viser at Viggo Kristiansen ikke kan ha vært på åstedet da drapene skjedde.

Politiet har i sin påtegning kommentert rapportene fra Halvard Sivertsen.

Fra påtegningen side 3-5 hitsettes:

C) Rapportene fra pensjonert ingeniør Halvard Sivertsen

Sjødin har fått utarbeidet flere og til dels omfattende rapporter fra Hallvard Sivertsen. Sivertsen er en pensjonert Telenoringeniør som Sjødin har latt optre som «sakkyndig» på en rekke fagområder både gjennom rapporter inntatt i gjenopptagelsesbegjæringen og gjennom Sivertsens direkte korrespondanse til kommisjonen eller til enkelte sakkyndige i saken.

De fleste rapportene eller innspillene fra Sivertsens side er naturlig nok, med hans bakgrunn fra Telenor, konsentrert om det såkalte mobilbeviset hvor det går til angrep på Teleplans

sakkyndige rapport i saken. Det skal for ordens skyld bemerkes at det ikke fra noe hold ble reist kritikk mot de faglige vurderingene som ble gjort fra Teleplans side under rettsforhandlingene.

Det er grunn til å minne om at Teleplan ble anbefalt av Veritas på forespørsel fra Kripos fordi selskapet var internasjonalt anerkjent innen fagområdet som skulle utredes gjennom oppdraget. Inge Schøyen i Teleplan ble på anbefaling fra selskapet rettslig oppnevnt som sakkyndig og har etter vårt syn foretatt en profesjonell og meget grundig faglig vurdering av de omdiskuterte dekningsforholdene. I motsetning til Sivertsen har Inge Schøyen demonstrert sin uavhengige rolle både ved å holde seg strengt til oppdraget uten å blande inn utenforliggende synspunkter og ved å konkludere som han har gjort med at det ikke kan sies noe sikkert om dekningsforholdene den aktuelle kvelden.

Saklig sett fremstår det som merkelig å registrere at Sivertsen/Sjødin har brukt så mye energi på sine angrep på Teleplans rapport. Sivertsen gir full støtte til alle vurderinger som er kommet fra Telenors side når de hevder at det er lite sannsynlig at det var mobildekning fra basestasjon EG A på åstedet, mens sakkyndige Inge Schøyen fra Teleplan kritiseres når han har konkludert med at det ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningen til basestasjon EG A den 19.05.00 (dok. 07.04.14 - under sammendraget på side 5). Forskjellen i de to konklusjonene er språklig sett marginale, men likevel reises det sterk kritikk mot Teleplans konklusjon uten at vi finner at dette er saklig begrunnet. Det må derfor være at Teleplans konklusjon ikke passer inn i bildet når det i rapporten fra Sivertsen hevdes at det ikke var mobildekning på åstedet hvoretter han beskriver sin egen slutning som et «utelukkelsesbevis» for Viggo Kristiansens deltagelse i ugjerningene.

Det skal også bemerkes at både Sivertsen og Sjødin har hevdet at det er oppsiktsvekkende at Agder politidistrikt gjennom påtegning til statsadvokatene av 5. oktober 2016 (dok.01.49) sier seg enig i Sivertsens kritikk av Teleplans rapport ved å sitere 2. avsnitt på side 2 i påtegningen: *Ut ifra de rapporter som foreligger mener politiet at det vanskelig kan legges til grunn at åstedet lå innenfor dekningsområdet for Eg-A-senderen på det aktuelle tidspunkt.*

Uttalelsen er kun ment som en presisering i forhold til det som refereres og kommenteres i avsnittet ovenfor i politiets påtegning hvor det vises til hva tingretten har lagt til grunn på side 13 i bevisvurderingen. Det blir derfor helt feil når Sivertsen tar den til inntekt for at politiet har erklært seg enig i hans kritikk av Teleplans rapport.

Verken Sivertsen eller Sjødin tar inn over seg at ingen – bortsett fra Viggo Kristiansen selv – kan fortelle hvor mobiltelefonen befant seg rett før, under eller rett etter ugjerningene. Trafikken på Kristiansens telefon, hvorvidt

basestasjon Eg-A ga dekning på åstedet eller hvilke andre mulige forklaringer som forelå, ble grundig vurdert av domstolene. Det som nok en gang presenteres av omkamper fra Sjødins side gjennom Sivertsens rapporter, er kun synspunkter og ikke nye bevis eller omstendigheter som har relevans i forhold til domstolenes behandling av spørsmålet.

Det som ellers preger rapportene fra Sivertsen er mangelen på nødvendig objektive fakta i rapportene som Sjødin har gitt han i oppdrag å produsere og som presenteres som grunnlag for en gjenåpning. I stedet for å holde seg til fakta som kan dokumenteres, blandes det inn forutsetninger og egne synspunkter/spesulasjoner som det ikke er bevismessig dekning for. Dette gjelder også på området hvor han hevdes å ha fagkunnskaper fra sin funksjon i Telenor når han nærmest slakter den sakkyndige rapporten fra Teleplan.

Det er direkte påfallende å registrere hvordan Sivertsen i ett og alt trekker konklusjoner som er sammenfallende med hans oppdragsgiver. I motsetning til hvordan en oppnevnt sakkyndig utfører oppdraget sitt, så blander Sivertsen inn egne subjektive betraktninger i rapportene, kritiserer domstolenes bevisvurderinger og trekker konklusjoner som kun passer inn når en velger å se bort fra de fallende bevisene i saken.

Mangelen på nødvendig objektivitet i en gjenoptakelsesbegjæring blir enda mer åpenbar når Sivertsen også har fått tillatelse til å angripe fagområder som han selv ikke har spisskompetanse på, nemlig rettsmedisinske DNA-analyser, domstolenes bevisvurderinger i strafferettspleien eller etterforskning som fag. Like fullt blir Sivertsens rapporter trukket frem på side 2 i begjæringen (dok. 41) og omtalt som rapporter Sjødin vil legge særlig vekt på, sitat; *ved denne gjenåpning*. Og fra siste avsnitt på samme side; *Halvard Sivertsens analyse av etterforskningen viser at Jan Helge Andersens forklaringer ikke kan betraktes som pålitelig*.

Etter vårt syn er Sjødins bruk av Sivertsen som en sentral premissleverandør for det som omtales enten som utelukkelsesbevis eller til å være nye bevis basert på Sivertsens analyser, illustrerende for hvordan begjæringen preges av omkamper og forenklete subjektive betraktninger som ikke på noen måte fyller lovens vilkår for å få en sak gjenåpnet. De samlede bevisenes logiske sammenhenger velges gjennom slike tilnærminger konsekvent bort, og flere av de sentrale bevisene som inngår i domstolenes vurderinger forsøkes nedgradert i forhold til bevisvekten domstolene har tillagt dem.

Statsadvokaten kan i det vesentlige tiltre politiets vurdering om mobiltelefonbeviset, men må presisere at forsvareren står fritt til å benytte medhjelpere som uttaler seg om de bevisene i saken som forsvareren, ut fra sin rolle, finner det opportunt å få belyst. På den annen side må medhjelperens kompetanse - eller manglende kompetanse - på et fagfelt – og avhengighet/uavhengighet til sakens

parter - inngå som premisser når verdien av uttalelsene skal vektas. Det må i denne sammenheng understrekes at Sivertsen opptrer som forsvarerens medhjelper, ikke som oppnevnt sakkyndig. Verdien av Sivertsens arbeid må derfor vektas ut fra dette.

Sivertsen «konkludert» at

«Kristiansens dokumenterte bruk av mobiltelefonen ser til å gi ham et klart alibi for det tidsrommet da ugjerningene ble begått.»

Statsadvokaten vil på det sterkeste bestride av de nye utlegninger om mobiltelefonbeviset er et utelukkelsesbevis.

Det kan heller ikke i dag sies noe sikkert om EG-A senderen inkluderte åstedet i sitt dekningsområde om kvelden den 19.5.00 da overgrepene og drapene fant sted. Resultatet av dekningsstudiet over ett år etter hendelsen, som ble presentert for den dømmende rett, talte for at det heller ikke var dekning på åstedet drapskvelden, og vurderingene fra Sivertsen taler i samme retning. Det kan likevel ikke sies noe sikkert om dette. Hvis man, i et tenkt tilfelle en gang i fremtiden, skulle kunne konstatere sikkerhet om manglende dekning av EG –A på åstedet drapskvelden, er dette likevel ikke et utelukkelsesbevis i forhold til Kristiansen. Påtalemyndigheten må legge til grunn at det ikke fremgår av tingrettens dom at tingretten fant det bevist at EG-A dekket åstedet drapskvelden. Tvert imot peker tingretten på alternative forklaringer, som også påtalemyndigheten har gjort forut for kommisjonens avgjørelse 17.10.10, jfr ovenfor. Som det fremgår av referatet fra tingrettens dom, jfr henvisningen i dok 09/159, har det for tingretten ikke vært mulig å fastslå endelig hva som har skjedd med hensyn til Kristiansens mobiltelefonbruk. Til tross for dette skriver retten at de øvrige bevisene bekrefter Kristiansens forbrytelser ut over enhver rimelig tvil.

Det er derfor ikke nødvendig av hensyn til sakens opplysning å iverksette nye dekningsstudier.

VII Andre dokumenter oversendt fra Kommisjonen

Kommisjonen har oversendt et notat fra politioverbetjent Ingunn Wike av 12.8.18. Politiet har kommentert notatet i påtegningen side 5.

Det fremgår av notatet side 2, nest siste avsnitt at Wike i forbindelse med et rettsmøte i en annen sak uttalte til advokat Sigurd Klomsæt at hun var enig med ham i at Baneheia-saken burde bli tatt opp igjen og at det for henne så ut som om Viggo Kristiansen har alibi. Med basis i denne samtalen, og etter oppfordring fra advokat Klomsæt, ble notatet til Kommisjonen utferdiget.

Statsadvokaten legger til grunn at politioverbetjenten ikke på noe tidspunkt har hatt noen tjenestlig befatning med Baneheia-saken. Hennes subjektive oppfatning om at saken bør gjenåpnes kan derfor ikke tillegges noen vekt.

Hennes egen oppfatning av bevisene i Baneheia-saken bringer ikke inn noe nytt av betydning for spørsmålet om gjenåpning.

Statsadvokatene har også mottatt Kommisjonens avhør av vitne Karin Marie Skjelde av 20.4.18.

Skjelde forklarer at hun den 21 eller 22.5.19, på Flekkerøya, observerte en mann i militærklær som kastet en stor kniv i sjøen. Hun forklarer videre at hun «var sikker på at det var Viggo». Slik saken står i dag kan ikke statsadvokatene se at avhøret har betydning for spørsmålet om gjenåpning.

VIII Statsadvokatens konklusjon

Forsvareren har i begjæringen side 64 og 65 oppsummert de påberopte gjenåpningsgrunnene, konsentrert om mobiltelefonbeviset, DNA og opplysninger om vitnene som har sett eller hørt noe på åstedet, som ikke var en del av bevisførselen for retten.

Påtalemyndigheten er etter en vurdering av saken fremdeles overbevist om at Viggo Kristiansen er skyldig i henhold til domfellelsen.

Det samlede bevismateriale i saken utgjør svært tunge bevis for at Kristiansen med rette er dømt, jfr ovenfor.

Forsvareren har ikke opplyst en ny omstendighet eller fremskaffet et nytt bevis som synes egnet til frifinnelse eller avvisning - eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge, jfr strpl. § 391 pkt 4), 1. pkt.

Det foreligger heller ingen «særlige forhold» som gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jfr strpl. § 392, 2. ledd.

Begjæringen om gjenåpning kan derfor ikke tas til følge.

10. Bistandsadvokatenes merknader

Advokat Håkon Brækhus har den 15. mai 2019, på vegne av sine klienter, avgitt uttalelse til domfeltes begjæring:

Slik man ser det herifra er det igjen lagt ned store ressurser i saken fra både domfeltes og Kommisjonens side. Dette til tross for at det hverken i begjæringen, eller boken til Jahr har fremkommet noe nytt. Ny undersøkelse av DNA beslag har heller ikke gitt noen ny informasjon av betydning for skyldspørsmålet.

Ad. DNA

Man merker seg at det fra domfeltes side argumenteres for at det at man ikke kunne påvise 2 typer DNA i det materialet som denne gangen ble sendt til Sverige for undersøkelser, tilsier at dommen mot ham kan være uriktig.

Dette er forfeilet. Det er intet i funnene fra de svenske undersøkelsene som tilsier at de funn som er gjort tidligere ikke er reelle. De nye undersøkelsene konkluderer ikke med at tidligere prøver er uriktige, eller at det kan knyttes tvil til disse.

Det er således intet ved de svenske undersøkelsene som er egnet til å trekke validiteten av de tidligere undersøkelsene i tvil. Riktig oppsummering er at de nye undersøkelsene verken svekker eller styrker sannsynligheten for Andersen og Kristiansens straffeskyld.

Når det gjelder skrevet fra Halvard Sivertsen, kan man heller ikke se at det fremkommer noe nytt. Det er kun argumentasjon (som man for øvrig heller ikke finner overbevisende) som knytter seg til omstendigheter som var kjent for sakens parter og retten da dom ble avsagt.

Ad. Mobiltelfon-dekning.

Man ser at det er lagt frem en erklæring fra politioverbetjent Wike ved Oslo politidistrikt.

Av erklæringen fremgår at Wike stiller seg tvilende til om telefonen kan ha befunnet seg på åstedet da de aktuelle sms/samtalene er logget. Videre er det opplyst at en telenoransatt ingeniør skal mene det samme. Det er ikke lagt ved noen undersøkelser eller redegjørelse for kompetanse.

Denne problematikken var viet stor oppmerksomhet da saken var oppe i retten. Motforestillinger mot at telefonen kan ha vært på åstedet i det aktuelle tidsrom har både domstoler og Kommisjonen vært oppmerksomme på tidligere. At det er en ny person som mener noe om dekningsforhold omkring åstedet rundt årtusenskiftet er ikke et nytt bevis. Slik det også påpekes i dommen er det fullt mulig at domfelte har beveget seg inn og ut av dekningsområdet i det aktuelle tidsrom. Således er ikke erklæringen til Wike et nytt bevis. Det er ikke noe ved erklæringen som tilsier at domstolene ville ha kommet til et annet resultat enn det de gjorde, dersom erklæringen hadde vært fremlagt for retten i sin tid. Retten hadde innhentet sakkyndighet og hadde et godt grunnlag for å vurdere denne anførselen. Problemstillingene som er tatt opp i notatet ble fullt ut belyst forut for den fellende dom.

Det øvrige i begjæringen finner man ikke grunn til å kommentere.

Advokat Cathrine Grøndahl, som representerte Klara Sløgedal som bistandsadvokat, er gjort kjent med uttalelsen til advokat Brækhus. I e-post til kommisjonen 15. mai 2019 opplyser hun at Klara Sløgedal ikke ønsker å gi en egen kommentar til begjæringen ut over det som allerede er fremkommet.

11. Ytterligere merknader og uttalelser fra domfelte v/ adv. Sjødin, påtalemyndigheten og bistandsadvokatene

11.1 Brev fra adv. Sjødin 30.06.19 – merknader til uttalelsene fra påtalemyndigheten og bistandsadvokatene

Advokat Sjødin har den 30. juni 2019 gitt sitt tilsvaret til uttalelsene fra påtalemyndigheten og advokat Brækhus. Tilsvaret er på 103 sider, og kommisjonen finner det ikke nødvendig å gjengi dette i sin helhet. Kommisjonen gjengir de innledende bemerkningene, kommentarene til uttalelsen fra advokat Brækhus og de innledende kommentarene til statsadvokatens uttalelse. Kommisjonen gjengir også advokat Sjødins merknader til statsadvokatens bevisførsel mot Viggo Kristiansen som er inntatt i tilsvaret på side 18 – 28.

Innledende bemerkning

Statsadvokatens tilsvaret inneholder en lang rekke påstander om ulike sider ved Baneheia-saken, som vi finner det helt nødvendig å kommentere. Kommentaren fra bistandsadvokat Brækhus er mer begrenset både for hva gjelder tema og omfang.

Vi finner det derfor formålstjenlig å besvare Brækhus' påstander før vårt tilsvaret til statsadvokaten, hvor Brækhus' bemerkninger blir besvart under én overskrift.

For statsadvokatens kommentarer vil vi inndele våre tilsvaret i de ulike temaer statsadvokaten berører.

Øvrige bemerkninger vedrørende gjenåpningsbegjæringen

Grafisk presentasjon av saksforhold

Vi ser av statsadvokatens ulike påstander om Kristiansens og Andersens avhør, Viggo Kristiansens bevegelser i Baneheia, samt

Kristiansens mobildata, at det er behov for å vise de faktiske forhold grafisk.

Da saken sto til doms, ble det benyttet et stort kart i retten. Når statsadvokaten fremsetter påstander som at Viggo Kristiansens tur til nordenden av 3. Stampe var svært nær åstedet, mener vi det er viktig at Gjenopptakelseskommisjonens medlemmer får se visuelt hvorfor dette ikke er korrekt.

Vi har derfor laget en grafisk presentasjon over fire videofilmer, hvor vi går igjennom statsadvokatens påstander om Kristiansens bevegelser og hvor vi også viser Jan Helge Andersens forklaring om hvor de domfelte beveget seg, opp mot kjensgjerninger, vitneobservasjoner og Viggo Kristiansens mobildata.

Vi sender nettadresse til videoene pr. e-post og vil også ettersende videoene på fysisk lagringsmedium pr. post.

Angående tidligere korrespondanse

Vi har tidligere fått tilsendt diverse uttalelser til Gjenopptakelseskommisjonen fra Ada Sofie Austegard, formidlet til kommisjonen av Asbjørn Hansen, politiavhør av vitnet Skjelde m.m.

Disse ulike skriv ble besvart av oss i brev med tittelen «*Kommentar til brev til Gjenopptakelseskommisjonen 23. oktober og 29. oktober 2018*». Brevet ble oversendt kommisjonen den 1. april 2019 (brevet er datert 23. februar 2019).

Som tidligere påpekt forefinnes likevel ikke vårt svar i dokumentlisten til Gjenopptakelseskommisjonen. Følgelig oversender vi i dag skrevet på nytt, med vedlegg, og ber kommisjonen oversende det til de involverte parter.

Flere av statsadvokatens påstander er sammenfallende med påstander fremsatt av Austegard og Hansen.

Vi vil følgelig kommentere en del forhold i vårt nedenstående tilsvarende til statsadvokaten, som vi også har kommentert i det ovennevnte brev. Våre kommentarer blir derfor noe overlappende og repeterende for de punkter hvor påstandene fra statsadvokaten er sammenfallende med det som har vært fremmet tidligere av andre.

Korreksjon av tidligere påstand

I gjenåpningsbegjæringen punkt 4.9.5, og i tidligere korrespondanse, er det anført at vitnet Vidar Salvesen gikk tur i Baneheia med hunden sin den 19.05 2000, og at denne markerte i retning åstedet cirka klokken 20.00.

Det er dette Salvesen forklarer i sitt avhør.

Vi har nå kartlagt flere vitneavhør med bevegelser rundt parkeringsplassen ved Svarttjønn og holdt ulike vitners forklaringer opp mot hverandre. Vi har ut fra andre vitners observasjon av Salvesen kommet til at det er sannsynlig at Salvesen angir feil tidspunkt for hundens markering.

På bakgrunn av flere vitner som observerer det som etter all sannsynlighet må være Salvesen, da han returnerer med sin Shetland Sheepdog til parkeringsplassen ved Svarttjønn cirka klokken 19.20 – 19.30, samt andre som har observert ham langs veiene ved badeplassen cirka klokken 19.00, kommer vi til at det er nærliggende at Salvesens egen tidsangivelse ikke er korrekt. Ut fra de opplysninger øvrige vitner gir om Salvesens bevegelser, mener vi å kunne anslå at hans hund markerer i retning åstedet mellom klokken 19.00 og 19.15.

Til tross for Salvesens eget utsagn, mener vi på denne bakgrunn at det ikke lenger er grunnlag for å anføre ham som et vitne som dokumenterer aktivitet ved åstedet klokken 20.00.

Derimot er Salvesen et av flere viktige vitner mot Jan Helge Andersens troverdighet, da Salvesen passerer bommen ved Svarttjønn to ganger i løpet av det tidsrommet Andersen hevder at sykkelen til Viggo Kristiansen sto ved denne bommen. Dette skjer uten at Salvesen har gjort noen observasjon av sykkelen. Den siste gangen Salvesen passerer bommen denne kvelden er i samme tidsrom som da vitnet Leonard Hovden tøyde ut ved bommen uten å observere noen sykkel der. Hovden er ett av vitnene som observerer Salvesen på parkeringsplassen.

For øvrig påpeker vi at det er andre vitner som har observert aktivitet ved åstedet etter klokken 20.00.

Vår kommentar til uttalelse fra advokat Brækhus

Advokat Brækhus skriver følgende i sitt brev datert 15.05.2019

«Slik man ser det herifra er det igjen lagt ned store ressurser i saken fra både domfeltes og Kommisjonens side. Dette til tross for at det hverken i begjæringen, eller boken til Jahr har fremkommet noe nytt.»

Det fremgår ikke her helt klart hva Brækhus mener med «noe nytt». Vi antar likevel at dette sikter til Strpl § 391 punkt 3, «når det opplyses om en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis.».

Vi vil påpeke at skjæringspunktet for når en omstendighet eller bevis ansees som nytt er det tidspunkt hvor domfelte ble dømt i dømmende rett.

Det vises til Rt. 2005 s. 1665 i avsnitt 22.

«Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært ført for den dømmende rett og derfor ikke har kunnet påvirke utfallet»

Det samme følger av de forutgående avgjørelsene i Rt. 1988 s. 824, Rt. 1993 s. 1085 og Rt. 2000 s. 2142.

Det samme prinsipp er også tatt inn i NOU 2007:7 (side 421)

«Det forhindrer i seg selv ikke gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 at de omstendigheter som påberopes har vært fremlagt i forbindelse med en tidligere gjenopptakelsesbegjæring, jf. Rt. 2005 side 1665.»

Dette er også slått fast av Gjenopptakelseskommissjonen og anføres i de fleste saker. Som eksempel vises det til avgjørelse av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker av 15. juni 2006 (2004 00198) Fritz Moen. Gjenopptakelseskommissjonen skriver i sin avgjørelse:

«Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett.»

Det avgjørende i vurderingen av om et bevis er nytt, er om bevisene eller omstendighetene som påberopes forelå for den dømmende rett. Det er altså ikke av betydning hvorvidt bevisene har vært anført i tidligere begjæringer om gjenåpning. Forøvrig stiller vi oss uforstående til Brækhus påstand om at det ikke foreligger noe nytt. Det er anført flere nye saksmomenter, både etter dommen og etter forrige behandling i Gjenopptakelseskommissjonen. Vi viser her til vår oppsummering av anførte bevis under «Avsluttende kommentar og oppsummering» lenger ned.

Videre skriver Brækhus:

«Ny undersøkelse av DNA beslag har heller ikke gitt noen ny informasjon av betydning for skyldspørsmålet.»

Ad. DNA

Man merker seg at det fra domfeltes side argumenteres for at det at man ikke kunne påvise 2 typer DNA i det materialet som denne gangen ble sendt til Sverige for undersøkelser, tilsier at dommen mot ham kan være uriktig.

Dette er forfeilet. Det er intet i funnene fra de svenske undersøkelsene som tilsier at de funn som er gjort tidligere ikke er reelle. De nye undersøkelsene konkluderer ikke med at tidligere prøver er uriktige, eller at det kan knyttes tvil til disse. Det er således intet ved de svenske undersøkelsene som er egnet til å trekke validiteten av de tidligere undersøkelsene i tvil. Riktig oppsummering er at de nye undersøkelsene verken svekker eller styrker sannsynligheten for Andersens og Kristiansens straffeskyld.»

Her har Brækhus misforstått noe helt sentralt. De nye undersøkelsene fra Sverige i 2018 er ikke isolert bevis for Kristiansens uskyld. DNA-analyser kan kun brukes for positiv bekreftelse av skyld.

Det sentrale ved gjenåpningsbegjæringen angående DNA, er at validiteten til de opprinnelige analysene som ble benyttet til å dømme Viggo Kristiansen har blitt trukket i tvil etter domfellelsen. Det er de ledende DNA-eksperterene Susan Pope (FSS i Storbritannia) og Ragne Farnen (Gena i Norge) som hver for seg uttaler at de ikke har sett sikre bevis til støtte for konklusjonen om at det var to gjerningsmenn i de opprinnelige analysene. Begge uttaler at DNA-funnet i Spania, som hadde samme DNA-type som Viggo Kristiansen, og 54% av den mannlige befolkning i Norge for øvrig, men hvor man ikke fikk samsvar med andre markører mot Kristiansen, like gjerne kunne være forurensing – DNA fra en person som ikke hadde noe med saken å gjøre.

Når de opprinnelige analysene som ble benyttet til å domfelle Viggo Kristiansen er trukket i tvil av sakkyndige er dette per definisjon en kontradiksjon som den domfelte ville hatt rett til å få presentert for retten under hovedforhandlingen. Når slike sakkyndige uttalelser tilkommer etter domfellelsen, utgjør det nye bevis etter bestemmelsen i Strpl § 391 punkt 3 om vilkår for gjenåpning av straffesaker.

Vi viser til Rt. 1994 s. 1149, hvor det uttales:

«At nye sakkyndige erklæringer kan danne grunnlag for gjenopptakelse selv om de ikke bygger på nytt materiale, er ikke tvilsomt og heller ikke bestridt av påtalemyndigheten.»

Det er altså ikke analysene i Sverige som *isolert* sår tvil om de opprinnelige analysene. Det er det de sakkyndige uttalelsene som gjør. Både for hva gjelder de analysene som ble presentert for retten, men også for de analysene som i 2000 ble rapportert som negative, men hvor Susan Pope avdekket at det i underlagsmaterialet var treff mot fire mannlige DNA-profiler. Dette siste styrker sannsynligheten for at DNA-analysene som ble presentert som bevis for to gjerningsmenn og som ble benyttet til å domfelle Viggo Kristiansen, kunne være kontaminert. Samtidig viser disse funnene fra Susan Pope at de DNA-analyser som ble presentert for retten var et utvalg som passet tiltalen. Det er et krav både i straffesaker og i lovbestemmelsene om gjenåpning at bevisene skal sees samlet. Analysene fra Sverige i 2018 må derfor sees i sammenheng med de øvrige bevis, ikke isolert.

Det sentrale når det gjelder analysene fra Sverige i 2018 er at en heller ikke ved disse analysene klarte å fremskaffe bevis for Viggo Kristiansens deltakelse i ugjerningene, og at disse analysene, sammen med analysene fra to laboratorier i 2010, og sammen med de sakkyndige uttalelsene om de opprinnelige DNA-analysene demonstrerer at beviskravet ikke er oppfylt og at rettens bruk av DNA-analysene fra Spania var tvilsom, da retten la til grunn at konklusjonen fra disse analysene styrket Andersens forklaring om at det hadde vært to gjerningsmenn.

Vi minner også om at det i bevisvurderingen for hva gjelder spørsmålet om gjenåpning ikke er nødvendig med sannsynlighetsovervekt.

Det vises til Rt. 2001 s. 1521 på side 1537 og 1538:

«Kriteriet «synes egnet til» i § 391 nr. 3 er i rettspraksis forstått dithen at det må foreligge en rimelig mulighet for at det nye som påberopes ville ha medført en annen avgjørelse om det hadde foreligget for den dømmende rett. Det kreves altså ikke sannsynlighetsovervekt for at dette ville ha blitt resultatet.»

Videre skriver Brækhus:

«Når det gjelder skrivet fra Halvard Sivertsen, kan man heller ikke se at det fremkommer noe nytt. Det er kun argumentasjon (som man for øvrig heller ikke finner overbevisende) som knytter seg til omstendigheter som var kjent for sakens parter og retten da dom ble avsagt.»

Vi registrerer at Brækhus påberoper seg at argumentasjonen fra Sivertsen ikke er overbevisende, men likevel ikke anfører en eneste konkret motforestilling mot argumentasjonen.

At Brækhus ikke kan se at det fremkommer noe nytt, kan vi neppe argumentere mot. Derimot kan det ikke være tvilsomt at det er et nytt bevis etter loven, når en ingeniør med utdanning og lang yrkeserfaring innen telekommunikasjon gjennomgår to rapporter om domfeltes teledata, og kommer til at den domfeltes teledata gir den domfelte alibi. Dette er åpenbart en kontradiksjon til den sakkyndige rapporten fra Teleplan som Viggo Kristiansen ville hatt rett til å føre for retten under hovedforhandlingene.

Videre er det definitivt nytt at forfatteren av Teleplan-rapporten, hvis metode og konklusjon Sivertsen kritiserer, har besvart en henvendelse fra media og i 2016 uttalt at dersom hans vitnemål ble benyttet til å domfelle Kristiansen, så er han redd for at retten har misforstått ham.

Som det er påviselig gjennom referat fra rettsbelæringen til førstelagmann Asbjørn Nes Hansen, og som også har blitt bekreftet av lagrettemedlemmer i ettertid, så ble definitivt Teleplans rapport benyttet for å tilsidesette Telenors vitnemål om Kristiansens tele-alibi da han ble domfelt. Når Sivertsen trekker motsatt konklusjon, at Kristiansens teledata plasserer ham et annet sted enn på åstedet når ugjerningene ble begått, og at Teleplans konklusjon savner støtte i Teleplans egen rapport, er det åpenbart et nytt bevis. Det er et faktum at denne sakkyndige uttalelsen ikke var kjent for retten.

Brækhus skriver at han ikke finner Sivertsens argumentasjon overbevisende. Til det er det å si at Halvard Sivertsens rapport ligger åpen for innsigelser. En bør kunne forvente at den som vil gå i rette med denne rapporten gjør det gjennom konkret argumentasjon og ikke bare sier at man er uenig, uten å konkretisere hva man mener er uriktig i Sivertsens rapport, eller på hvilket grunnlag en trekker motsatt konklusjon.

I likhet med politiet og statsadvokaten, ser vi at Brækhus søker å minimere uttalelser til støtte for den domfelte gjennom å trekke den sakkyndiges kompetanse i tvil. Jfr. Brækhus kommentar om Ingunn Wike (nedenfor).

Når Brækhus selv stiller spørsmål ved kompetansen til politietterforsker Ingunn Wike, skulle en forvente at Brækhus, som et absolutt minimum, redegjør for egen kompetanse innen telekommunikasjon, eller hvilken fagkompetanse han støtter seg til, når han i tilsvar til Gjenopptakelseskommissjonen anfører at han ikke er overbevist over uttalelsene fra ingeniør Halvard Sivertsen.

Videre skriver Brækhus:

«Man ser at det er lagt frem en erklæring fra politioverbetjent Wike ved Oslo politidistrikt.

Av erklæringen fremgår at Wike stiller seg tvilende til om telefonen kan ha befunnet seg på åstedet da de aktuelle sms/samtalene er logget. Videre er det opplyst at en telenoransatt ingeniør skal mene det samme. Det er ikke lagt ved noen undersøkelser eller redegjørelse for kompetanse.»

Det er uklart for oss hvor Brækhus vil med dette, utover å forsøke å svekke troverdigheten til Wike uten at det er noe synlig grunnlag for det. Det fremgår klart hva slags kompetanse innsender Ingunn Wike har, da hun i sitt brev til Gjenopptakelseskommissjonen redegjør for at hun er etterforsker i politiet med telebevis som fagområde, og hvor hun uttaler hvor lenge hun har jobbet innen dette fagfeltet.

I den grad hennes undersøkelser og funn i saken er underbelyst, minner vi om Gjenopptakelseskommissjonens rett og plikt til å utføre egne undersøkelser, herunder å kontakte Wike og be om underlag for hennes uttalelse.

Videre skriver Brækhus:

«Denne problematikken var viet stor oppmerksomhet da saken var oppe i retten. Motforestillinger mot at telefonen kan ha vært på åstedet i det aktuelle tidsrom har både domstoler og Kommisjonen vært oppmerksomme på tidligere. At det er en ny person som mener noe om dekningsforhold omkring åstedet rundt årtusensskiftet er ikke et nytt bevis.»

Her anvender Brækhus igjen feil juss. Som nevnt over er sakkyndige uttalelser vitterlig å regne som nye bevis.

Jfr. Rt. 1994 s. 1149, hvor det uttales:

«At nye sakkyndige erklæringer kan danne grunnlag for gjenopptakelse selv om de ikke bygger på nytt materiale, er ikke tvilsomt og heller ikke bestridt av påtalemyndigheten.»

Vi viser også til lovutvalgets innstilling til ny straffeprosesslov (NOU 2016: 24. Her heter det under Pkt. 22.3.6 (vilkår for gjenåpning):

«[...] For eksempel kan et nytt vitne gi domfelte alibi, eller ny vitenskapelig kunnskap kan tilsa at et bevismiddel skulle vært bedømt annerledes.

Etter straffeprosessloven kan slike forhold føre til gjenåpning [...]. Adgangen bør videreføres, og som i dag bør det avgjørende være hvilken betydning det ville hatt om det nye forholdet hadde vært kjent for den dømmende rett, sett i sammenheng med sakens øvrige omstendigheter og bevis.»

Videre skriver Brækhus:

«Slik det også påpekes i dommen er det fullt mulig at domfelte har beveget seg inn og ut av dekningsområdet i det aktuelle tidsrom. Således er ikke erklæringen til Wike et nytt bevis. Det er ikke noe ved erklæringen som tilsier at domstolene ville ha kommet til et annet resultat enn det de gjorde, dersom erklæringen hadde vært fremlagt for retten i sin tid. Retten hadde innhentet sakkyndighet og hadde et godt grunnlag for å vurdere denne anførselen. Problemstillingene som er tatt opp i notatet ble fullt ut belyst forut for den fellende dom.»

Her blander Brækhus sammen flere forhold. For det første er det åpenbart at kontradiksjon fra sakkyndige er bevis. Det må være like opplagt at når en politietterforsker med spesialkompetanse innen telebevis uttaler at tiltalte ser ut til å ha alibi gjennom sine teledata, så ville det kunne hatt betydning både for selve etterforskningen som ble gjennomført, men også helt åpenbart for rettens vurdering.

Når det gjelder Brækhus' påstand om at retten hadde et godt grunnlag for sin vurdering, og hvor han samtidig viser til påstanden i dommen om at «*det er fullt mulig at domfelte har beveget seg inn og ut av dekningsområdet i det aktuelle tidsrom.*» er Brækhus inne på kjernen i spørsmålet om hvorvidt det foreligger forhold som gjør dommen tvilsom, jfr. strpl § 392 annet ledd.

For å forklare mobildataene skapte retten alternative hendelsesforløp. Disse forklaringene fra retten var imidlertid i direkte strid med Jan Helge Andersens forklaring. Dekningsområdet til telefonen var (og er) i et annet område enn der Andersen hevdet at Kristiansen befant seg. Retten måtte derfor forutsette at Andersen forklarte seg uriktig om Kristiansens bevegelser.

Videre var hendelsesforløpet retten skisserte i direkte strid med domspremissene om at Viggo Kristiansen var hovedmann. Som Brækhus selv helt riktig påpeker, forutsatte retten at Kristiansen beveget seg vekk fra åstedet, ofrene og Jan Helge Andersen flere ganger under hendelsesforløpet. Noe som helt åpenbart ville gjort det umulig for Kristiansen å samtidig være på åstedet og true og kontrollere både Andersen og ofrene.

Til sist var heller ikke rettens opplistede alternativer fysisk mulige. I ett av alternativene forutsatte retten at Kristiansen var ved sykkelen ved Svarttjønn for å sende tekstmelding. Med dette så retten vekk fra at han på samme tid som en av de utgående tekstmeldingene (18.57) ifølge både Andersens forklaring og de premisser retten la til grunn i dommen, skulle ha befunnet seg om lag en kilometer lenger syd og truffet jentene. Kristiansen måtte i dette alternativet ha befunnet seg på to steder på samme tid.

Til sist fremgår det klart av dommens ordlyd at rettens alternative forklaringer til Viggo Kristiansens mobildata ikke var fundamentert i bevisførsel, men var rettens egen konstruksjon. Det ble aldri ført bevis for noen av teoriene som retten drøftet og la til grunn angående mobildataene til Kristiansen. Det ble aldri gjennomført rekonstruksjoner eller undersøkelser som kunne fastslå om rettens egenproduserte teorier ville la seg gjennomføre i praksis.

I sum er rettens omgang med mobilbeviset et forhold som gjør dommen klart tvilsom. Vi minner om at dette også har vært gjenstand for en avhandling av Frode Helmich Pedersen ved Universitetet i Bergen, hvor det også her konkluderes at domfortellingen ikke er plausibel.

Når Brækhus viser til dommens åpenbart tvilsomme premisser for å undergrave rapporten fra Wike, viser det bare hvorfor Wikes rapport utgjør et nytt bevis. Når Wike uttaler at det kan synes som om Kristiansen likevel hadde alibi gjennom sine mobildata, er det åpenbart en uttalelse som retten måtte ha lyttet til og tatt med i sine vurderinger av tvil som skal komme tiltalte til gode.

Vår kommentar til statsadvokatens uttalelse

Innledende bemerkninger

Statsadvokaten, ved førstestatsadvokat Erik Erland Holmen og statsadvokat Jan Tallaksen, har inngitt en kommentar til gjenåpningsbegjæringen som for det alt vesentlige baserer seg på uttalelser fra politiet ved påtalesjef Terje Kaddeberg Skaar, med innskutte kommentarer fra statsadvokaten. I sine påtegninger gir statsadvokaten for de aller fleste tilfeller sin tilslutning til politiets uttalelser.

Som en konsekvens av dette glir politiets- og statsadvokatens anførsler i stor grad over i hverandre på en slik måte at det ikke er naturlig for oss å skille i vesentlig grad mellom hvilke påstander i statsadvokatens skriv som tilhører politiet og hvilke som tilhører statsadvokaten.

Statsadvokaten gjør underveis noen mindre korrigeringer av politiets uttalelser, men gir også tilslutning til disse i det alt vesentlige. Statsadvokaten presenterer ikke politiets uttalelse i sin helhet i sin kommentar til gjenåpningsbegjæringen, men foretar et utvalg av utsagn fra politiet. Det må være på det rene at statsadvokaten har et ansvar for å ikke videreformidle påstander som statsadvokaten mener er feil, og at de uttalelser statsadvokaten velger å ta inn i sin kommentar er de

uttalelsene en selv mener belyser sakens faktum. Vi vil derfor bare i noen grad skille mellom politiets- og statsadvokatens utsagn, og flere steder omtale anførselene i statsadvokatens påtegningsark som statsadvokatens uttalelser, selv om utsagnene som kommenteres i en del tilfeller har vært ført i pennen av politiet ved Kaddeberg Skaar.

Statsadvokatens fremstilling av sakskomplekset gir etter vår oppfatning en god dokumentasjon av politiets- og påtalemyndighetens holdning til sakens bevis og hva som har gått galt under etterforskningen og rettergangen. Uttalelsen fra statsadvokaten preges av et tendensiøst språk, spekulativ saksfremstilling, ensidig fokus og et subjektivt utvalg av saksmomenter. En ser tydelig demonstrert hvordan det som ofte omtales som tunnelsyn farger politiets etterforskning og vektlegging av bevis, og til sist leder frem til en uriktig domfellelse av Viggo Kristiansen.

Det er et gjennomgripende forhold i statsadvokatens kommentar at sentrale opplysninger og saksforhold utelates og at en foretar et utvalg av bevis fra sakskomplekset, for så å presentere det i en forståelsesramme som skal passe til dommen og den forhåndsgitte konklusjonen om at Viggo Kristiansen er skyldig.

Den subjektive saksfremstilling i statsadvokatens svar begrenses ikke til hvilke vitner og bevis politiet og statsadvokaten fremfører opp mot hvilke vitner og bevis som utelates fra uttalelsen. Mangler ved fremstillingen er også fremtredende i selve presentasjonen av de vitneavhør som politiet fremlegger. Sentrale og avgjørende opplysninger mangler når politiet siterer vitnemål, og innholdet i avhørsprotokoller blir både omskrevet og fortolket i en slik grad at det fremstår som noe annet enn det er grunnlag for å hevde, ut fra det faktiske innholdet i avhørene.

Dette er særlig fremtredende når statsadvokaten flere ganger i sin kommentar forsøker å knytte Viggo Kristiansens sykkeltur til nordenden av 3. Stampe til jentenes badetur, åstedet og det som omtales som «det kritiske tidsrommet for ugjerningene». Dette til tross for at vitnet Leonard Hovden, som politiet selv anfører, forteller at Viggo Kristiansen returnerte fra den aktuelle sykkelturen etter to minutter, og i god tid før de drepte barna forlot hjemmet sitt på den andre siden av Baneheia, og mer enn en time før jentene forsvant fra badeplassen. Likevel presenteres denne sykkelturen som om den er et bevis for Viggo Kristiansens deltakelse i ugjerningene.

Tilsvarende er statsadvokatens tunnelsyn og ensidige saksfremstilling fremtredende når man forsøker å påvise at Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen sammen konstruerte alibi. Her beskuer politiet alle saksopplysninger gjennom Jan Helge Andersens påstander om at de domfelte avtalte å gi hverandre alibi, uten at det stilles kritiske spørsmål til det Andersen forteller, og uten at verken politiet eller statsadvokaten tar innover seg at de to domfelte de facto aldri ga hverandre noe alibi for tiden hvor jentene forsvant, men tvert imot forklarte at de skilte lag en time før ugjerningene og ikke var sammen på dette tidspunktet. Statsadvokaten tar heller ikke inn over seg at Andersens påstand om at alibiet skal ha blitt konstruert allerede før rundspørringen ikke er forenelig med hva de to faktisk forklarte,

verken i rundspørringen eller frem til Andersen endret sin forklaring etter arrestasjonen. I rundspørringen mandag 22. mai 2000, tre dager etter drapene, svarer Andersen at han oppsøkte Viggo Kristiansen hjemme hos ham først klokken 20.00 den 19.05 2000. Dette er en time etter at jentene forsvant cirka klokken 19.00 og det gir intet alibi verken for Andersen eller Kristiansens del. På dette tidspunktet av etterforskningen gir Andersen ingen forklaring om hvor han selv har vært i timen da ugjerningene ble begått og han gir heller ingen informasjon om Viggo Kristiansens oppholdssted i det samme tidsrommet. Dette til tross for at han senere hevder at de to domfelte på dette tidspunktet allerede hadde konstruert et gjensidig alibi og avtalt å forklare seg likt. Dette er dokumenterte forhold som statsadvokaten aldri drøfter opp mot troverdigheten av Andersens forklaring.

Under behandlingen av DNA-analysene og spørsmålet om de sakkyndige uttalelsene om disse danner grunnlag for gjenåpning av saken, er statsadvokatens subjektive omgang med bevisene påfallende. Et forhold er at statsadvokaten ser vekk fra både det kontradiktoriske prinsipp og bestemmelsen i Strpl § 391 punkt 3, ved å motsette seg at en domfelt skal få føre sakkyndige uttalelser om et sentralt bevis mot ham for retten. Statsadvokatens argumentasjon for hva gjelder DNA-analysene taler for seg. Når det argumenteres mot at de sakkyndige utgjør et grunnlag for gjenåpning av saken, så uttaler statsadvokaten flere ganger at DNA ikke er bevis mot Viggo Kristiansen. Men når statsadvokaten senere skal argumentere for at dommen mot Kristiansen er korrekt, så forkaster statsadvokaten uten videre sitt innledende ståsted og hevder det motsatte, nemlig at DNA likevel er bevis mot Viggo Kristiansen. Deretter går statsadvokaten i gang med å fremføre de samme argumenter og påstander om analysene som i 2000 ble benyttet til å domfelle Kristiansen, og som nettopp utgjør kjernen i hva de nye sakkyndige uttalelsene angriper. Statsadvokaten kjører på denne måten slalåm mellom bevisene og anfører at det eksakt samme saksforhold både er bevis og samtidig slett ikke er bevis, avhengig av når det passer inn i argumentasjonen for den forhåndsgitte konklusjonen om at dommen mot Kristiansen er korrekt.

Også når statsadvokatens omtaler de sakkyndige som har gitt uttalelser i saken trer den subjektive behandlingen av bevisene klart frem.

Det er direkte påfallende at statsadvokaten ikke har noen kommentarer til at politiet under etterforskningen presenterte uriktige opplysninger om at det var funnet hundre prosent sikre DNA-funn mot Viggo Kristiansen, både i avhør med de tiltalte, til pressen og til forhørsretten og at disse uriktige opplysningene nødvendigvis må ha vært fremsatt fra Rettsmedisinsk institutt ved Bente Mevåg, som var oppnevnt som sakkyndig. Samtidig blir enhver sakkyndig som gir uttalelser om bevisene til Viggo Kristiansens fordel gjenstand for insinuasjoner om manglende kompetanse og integritet. Skal en tro statsadvokatens kommentar, så har verken ansatte i det den gang statlige Forensic science service, som i hovedsak arbeidet på oppdrag for New Scotland Yard, det uavhengige laboratoriet GENA AS, eller politioverbetjent Ingunn Wike tilstrekkelig faglig kompetanse eller personlig integritet til å tåle et møte med Viggo Kristiansens forsvarer, uten å miste både sin habilitet og faglige egnethet.

Tilsvarende fremsetter statsadvokaten beskyldninger om sivilingeniør Halvard Sivertsen, hvor det uriktig hevdes at Sivertsen jobber på oppdrag for Viggo Kristiansens advokat Arvid Sjødin (og hvor Sivertsen som en konsekvens angivelig heller ikke har sin faglige kompetanse eller troverdighet i behold). Sivertsen har selv redegjort for grunnlaget for sitt engasjement i saken i brev til Ada Sofie Austegard, som Gjenopptakelseskommissjonen har fått kopi av.

En finner grunn til å understreke at Sivertsen aldri har vært fremstilt som sakkyndig på andre områder enn telekommunikasjon. Som Sivertsen har redegjort for, ble han gjennom sitt arbeid med mobilbeviset overbevist om at Viggo Kristiansen var uskyldig dømt. Denne overbevisningen førte til at han på eget initiativ også har satt seg inn i andre sider av saken og gjort egne analyser av noen av disse forholdene. Ikke noe av det Sivertsen har skrevet har vært gjort på oppdrag fra eller etter initiativ fra Sjødin.

En understreker videre at Sivertsen aldri har mottatt honorar eller godtgjørelse fra Sjødin, men at han selv har bekostet alle utgifter knyttet til sine undersøkelser, reiser og møter i sakens anledning. Dette gjelder også det møtet med statsadvokatene i Kristiansand. Dette ville også statsadvokaten kunne funnet ut av. Statsadvokaten har selv møtt Sivertsen og hadde rikelig anledning til å spørre ham ut om hans knytning til undertegnede, før en fremsatte uriktige påstander om Sivertsen overfor Gjenopptakelseskommissjonen.

Det samme påfallende forhold til sakkyndige så man også demonstrert fra politiets- og påtalemyndighetens side da Telenors dekningsdirektør Bjørn Amundsen vitnet i Kristiansand byrett om Viggo Kristiansens mobildata og dekningsforholdene til mobilbasen EG_A, som Kristiansens teletrafikk ble formidlet over. Til tross for at Telenor utførte undersøkelser av dekningsforholdene i Baneheia sammen med politiet, forsøkte man å diskreditere de sakkyndige uttalelsene straks det ble klart at resultatene av Telenors undersøkelser ga støtte til Viggo Kristiansens påstand om at han ikke hadde vært sammen med Jan Helge Andersen i Baneheia da drapene ble begått.

Politiet og påtalemyndigheten *var og er* lovpålagt en plikt til å *også* søke etter det som kan tale til Viggo Kristiansens fordel, men så fort Telenors konklusjon angående dekningsområdet til mobilbasen EG_A ble kjent, forkastet man Telenor som de fremste sakkyndige på deres eget mobilanlegg, og engasjerte isteden Teleplan AS. Også nå ser vi at statsadvokaten anfører skepsis til Telenors undersøkelser, tilsynelatende uten annet grunnlag for innsigelsen enn at Telenor kom frem til «feil» konklusjon. En er skeptisk til Telenors undersøkelser, men fremfører ingen konkrete faglige motforestillinger eller forhold ved undersøkelsene som man har motforestillinger til, utover at konklusjonen ikke er i tråd med en forutbestemt teori om at Kristiansen er skyldig. Vi har svært vanskelig for å se for oss at statsadvokaten ville avfeid Telenors faglige kompetanse innen mobildata og evne til å analysere dekningsområdene i sitt eget mobilnett dersom resultatet av undersøkelsene viste at Kristiansens telefon formidlet meldinger over en base med god dekning på åstedet. Tvert imot mener vi det vil være lett å se for seg hvordan dette kunne blitt benyttet som bevis for Viggo Kristiansens skyld, om det ikke var for at undersøkelsene viste det

motsatte. Vi minner om at Teleplan AS ikke ble kontaktet før konklusjonen fra Telenor ble kjent. Det er opplagt at Teleplan ble engasjert som kontradiksjon mot Telenors konklusjon, ikke fordi påtalemyndigheten i utgangspunktet mente at Teleplan var bedre egnet til å mene noe om dekningsområdene til Telenors mobilbaser enn Telenor selv. Vi mener det er åpenbart at motforestillingene mot Telenor har rot i at politiet ikke får støtte for sin teori om Viggo Kristiansen, ikke at man har faglig substans bak anførslene.

En minner om at Telenor og dekningsdirektør Bjørn Amundsen på generelt grunnlag nyter høy aktelse både som selskap og fagperson. Det er kun i Baneheia-saken at statsadvokaten mener at verken selskapet eller Amundsen er i stand til å si noe om dekningsområdene for ens egne mobilbaser.

I mangel på realbevis fremsetter statsadvokaten en rekke vitner til skade for Viggo Kristiansens karakter og omdømme. En kan kort oppsummere at der statsadvokaten mangler konkrete bevis for Kristiansens deltakelse i ugjerningene den 19. mai 2000, lar en isteden naboer han har vært i konflikt med under oppveksten tre inn i bevisenes sted. Også i statsadvokatens fremføring av karaktervitner til skade for Kristiansen, og tilsvarende vitneførsel til fordel for Jan Helge Andersens karakter, ser vi at statsadvokaten fremmer et klart subjektivt utvalg av vitner, hvor enhver positiv uttalelse om Kristiansens person og hans utvikling er utelatt, og hvor kun det en mener peker vekk fra Andersen som gjerningsmann er tatt med. Paradokset i dette er at Jan Helge Andersen vitterlig er gjerningsmann og at DNA-analysene fra 2010 dokumenterer at han har begått langt alvorligere overgrep på åstedet enn hva han har vært villig til å innrømme, og er dømt for. Det er et faktum at alle vitner som hevdet de ikke kunne tro at Jan Helge Andersen var gjerningsmann beviselig tok feil. Et slikt paradoks tar imidlertid ikke statsadvokaten innover seg når det føres vitner som bygger opp under Jan Helge Andersens personlighet og karakter, nærmest som om han var uskyldig.

Det avgjørende spørsmålet i gjenåpningsbegjæringen er om Jan Helge Andersen er gjerningsmann *alene*.

Også for dette spørsmålet ser vi at statsadvokaten utelukkende ser hen til én mulighet, og ikke en gang drøfter hvilke forhold som taler i retning av at Andersen kunne ha vært alene om ugjerningene. Dette til tross for at det er dokumentert at politiets hovedteori etter drapene var at det var én gjerningsmann, og at det er uhyre sjelden at slike forbrytelser begås av to personer sammen.

Statsadvokaten insinuerer at guttene var så gode venner og var sammen i så stor utstrekning at det knapt er mulig å tenke seg at Andersen skal ha gått alene i Baneheia. Dette til tross for at Andersen av flere vitner er observert alene rundt 3. Stampe i dagene opp mot drapene, og hvor vitner omtaler hans oppførsel som påfallende og til og med skremmende. Også på drapsdagen er det uomtvistet at Andersen gikk uti skogen alene før drapene, uten å gå innom Viggo Kristiansen på veien ut til skogen. Det er et like uomtvistelig faktum at det var Jan Helge Andersens far som fortalte til Viggo Kristiansen hvor sønnen

befant seg, og det er et like uomtvistet faktum at de domfelte må ha skilt lag etter at de møtte hverandre ved Svarttjønn klokken 18.00.

Det er ikke tvilsomt at Andersen oppsøkte Viggo Kristiansen hjemme på hans bopel etter drapene, og at Viggo Kristiansen på dette tidspunktet befant seg hjemme. Følgelig må også statsadvokaten legge til grunn at de domfelte de facto skilte lag etter det dokumenterte møtet mellom dem ved Svarttjønn. Før de domfelte ble arrestert var de samstemte i sine forklaringer om at de to skilte lag ved en lekeplass i boligområdet på Eg cirka klokken 18.00. Jan Helge Andersen ga hele veien samme informasjon; Viggo Kristiansen syklet hjem og Andersen gikk deretter alene inni skogen.

Avhørene hvor Andersen flere ganger forklarer at Kristiansen syklet hjem samtidig som han plasserer seg selv alene i skogen i tidsrommet hvor jentene forsvant, stiller Andersens senere påstand om at de domfelte avtalte å gi hverandre alibi i et underlig lys. At statsadvokaten senere argumenterer som om det er utenkelig at de domfelte skulle ha skilt lag og at Andersen gikk inni Baneheia alene, uten en gang å nevne at dette faktisk var Jan Helge Andersens egen påstand før han ble arrestert, dokumenterer tunnelsynet som preger påtalemyndigheten. Statsadvokaten trekker ikke en gang konsekvensen av at også Andersens senere tilståelse innebærer at de domfelte faktisk skilte lag.

For å forklare Viggo Kristiansens mobildata viser statsadvokaten, uten drøftelser, til rettens påstand om at Viggo Kristiansen kan ha beveget seg ut og inn av åstedet for å motta og sende tekstmeldinger. Men statsadvokaten tar ikke konsekvensen av hva disse teoriene innebærer opp mot argumentasjonen for at Andersen ikke kan ha vært alene i skogen og begått ugjerningen alene. Som vi også har nevnt over, og som vi vil gå igjennom lenger ned, medfører rettens teorier om Kristiansens mobildata med tvingende nødvendighet at Jan Helge Andersen var alene om å treffe jentene og at han må ha vært alene på åstedet under store deler av hendelsesforløpet. At alle rettens teorier om mobilbeviset plasserer Andersen alene med jentene i et større tidsrom, og at disse teorier i alle tilfeller er i direkte strid med hele Andersens forklaring om hendelsene, vurderer statsadvokaten aldri, verken opp mot egen påstand om Kristiansens mobildata eller opp mot egen påstand om at det er umulig at Andersen er gjerningsmann alene.

Fra side 18 - 28 i tilsvaret fra advokat Sjødin gjengis:

Statsadvokatens bevisførsel mot Viggo Kristiansen

Som vi også har nevnt over, skriver statsadvokaten følgende i sin påtegning:

«Påtalemyndigheten skal så godt det er mulig ha en «objektiv tilnærming» til bevisene i straffesaker herunder opplysninger om bevis i begjæringer om gjenåpninger.

En annen side av dette er at påtalemyndigheten, i motsetning til forsvareren, også må vurdere og kommentere bevis og forhold som forsvareren utfra sin rolle ikke ønsker å ta opp i

begjæringen. Dette er typisk bevisene som med styrke taler for at domfelte er skyldig.»

Vi har påpekt at problemet i denne saken er det totale fraværet av bevis mot Viggo Kristiansen. Dette er første gang bevisene presenteres i skriftlig form, og dermed gjør det mulig å kommentere dem.

Hvilke bevis har retten lagt til grunn?

Når statsadvokaten forsøker å fremstille det som om Kristiansens side ikke ønsker å ta opp bevis for skyld i begjæringen, finner vi grunn til å understreke at begjæringen om gjenopptakelse har tatt utgangspunkt i de bevisene retten la til grunn. Vi har gått ut fra at det er bevisene som blir vurdert i dommen som er de bevisene som ligger til grunn for domfellelsen. Disse bevisene blir drøftet på sidene 10 - 14 i byrettens dom og denne bevisvurderingen slutter lagmannsretten seg til.

I gjenopptakelsesbegjæringen avsnitt **1.5 Hvilke beviser har retten lagt vekt på?** har vi gjennomgått samtlige av de bevisene som er vurdert i dommen. Kort fortalt dreier det seg om følgende bevis:

Andersens forklaring

Det går klart frem av dommen at dette blir betraktet som det viktigste beviset i saken. Dette blir også bekreftet av lagmannsrettens dom der det heter:

«Utan forklaringa frå Jan Helge Andersen hadde det snaut vore fellande bevis for å dømme hovudmannen Viggo Kristiansen.»

De rettsmedisinske undersøkelsene

Retten anfører at det hendelsesforløpet Andersen beskriver kan samsvare med de rettsmedisinske undersøkelsene. Vi henviser til at de rettsmedisinske undersøkelsene kan stemme med Andersens forklaring av måten de to ofrene ble drept, men undersøkelsene sier ingenting om hvem som utførte drapene. De rettsmedisinske undersøkelsene kan altså samsvare med både Andersens og Kristiansens forklaringer og kan derfor ikke betraktes som noe bevis for Kristiansens skyld.

De rettsmedisinske vurderingene som retten legger til grunn har etter vårt syn i tillegg den bevismessige mangel at det i dommen ikke refereres til noen sannsynlighet for at drapene kan ha blitt utført slik Andersen sier. Retten vet derfor ikke om den legger til grunn noe som er sannsynlig eller noe som er usannsynlig. Så vidt vi vet ble det aldri vektet noen sannsynlighet for at de rettsmedisinske funnene var i tråd med Andersens forklaring, men rettsmedisineren Rognum uttrykte undring i retten. Det fremstår som ganske klart at rettsmedisinernes utsagn om at undersøkelsene kan stemme, ikke er det mest sannsynlige alternativ. En skulle tro det ville være unødvendig med oppfølgingsspørsmål om drapene likevel kunne ha skjedd slik Andersen beskrev, og om det kanskje kunne skyldes noe en ikke kunne forklare, hvis Andersens forklaring ble vurdert som sannsynlig.

DNA-beviset

Dommen legger til grunn at det foreligger en sikker bekreftelse på at det var to gjerningsmenn. Dommen vektlegger videre overensstemmelsen mellom DNA-funnene og Andersens forklaring og omtaler DNA-beviset som et vesentlig bevis for vurderingen av troverdigheten til Jan Helge Andersen.

Nettopp at dommen eksplisitt legger til grunn DNA-analysene som «*et vesentlig bevis*» for at Andersens forklaring er riktig, og ikke omtaler noe annet bevis med tilsvarende styrke, er det helt avgjørende for spørsmålet om gjenåpning av saken at Susan Pope og Ragne Farmen i ettertid har uttalt at DNA-analysene ikke har bevisvekt verken for eller mot at det har vært to gjerningsmenn, og at Rettsmedisinsk kommisjon har gitt tilslutning til Susan Popes vurderinger av sannsynlighetsvekt.

Vitneobservasjonene

De to domfelte er observert sammen før og etter ugjerningene. Her påpeker vi igjen at disse vitneobservasjonene er forenelig både med Andersens og Kristiansens forklaringer, og at de derfor ikke utgjør noe bevis for Kristiansens skyld. Vi viser her til vår behandling av dette spørsmålet lenger ned.

Tidligere overgrep

Kristiansen har erkjent at han som 15-åring begikk seksuelle overgrep mot en mindreårig jente, og at disse overgrepene pågikk over noe tid. Vi påpeker at Kristiansen i denne saken har avlagt en uforbeholden tilståelse, at han har beklaget overgrepene og godtatt dommen for denne forbrytelsen. Disse overgrepene, som lå fire år tilbake i tid, ikke kan betraktes som noe bevis for skyld for voldtekt og drap i den foreliggende saken.

Tvert imot viser Kristiansens overgrep som 15-åring en helt annen modus hos overgriperen. Det ble ikke benyttet vold og det var aldri snakk om penetrering eller analt samleie. Det er ingen indikasjoner for at jentas liv på noe tidspunkt var i fare.

Kristiansens interesse for pornografi og angivelige spesielle seksuelle tilbøyeligheter

Dette er ikke kommentert spesifikt i gjenopptakelsesbegjæringen, men det fremgår rimelig klart at etter vår oppfatning kan heller ikke dette forholdet betraktes som noe bevis for skyld.

Kristiansen er neppe den eneste unge mannen i Norge med interesse for pornografi, og som det fremkommer av Andersens avhør, er det flere i Kristiansens krets som deler pornografisk materiale med hverandre - Andersen inkludert. At Andersen distanserer seg fra det pornografiske materialet som ble funnet hos ham selv, og hevder han oppbevarte det for Viggo Kristiansen, mener vi taler for seg. Andersen er ikke den første som skylder på en annen når det blir funnet porno på gutterommet.

Som nevnt over, vil vi anføre at statsadvokaten argumenterer mot sakens bevis når en forsøker å fremstille det slik at Kristiansen var den av de to med de grusomme seksuelle tilbøyelighetene, mens Andersen ikke hadde verken pedofile eller unormale seksuelle tilbøyeligheter. At Stine Sofie Sørstrønen ble utsatt for brutalt overgrep og man har lyktes med å finne Jan Helge Andersens DNA i hennes analåpning, bør være et langt mer nærliggende bevisbilde for Andersens seksuelle tilbøyeligheter enn Andersens egne forsikringer til politiet, og naboers omtale av ham. På bakgrunn av Andersens beviselige brutalitet og overgrep i Baneheia, står statsadvokatens forsøk på å tone ned Andersen som en mulig overgriper i et meget underlig lys.

Telefonsamtalen kl. 20:19

Dette er et forhold som vi har kommentert under behandlingen av mobilbeviset. Retten legger til grunn at dette er et forsøk på å skaffe seg et alibi, men det fremgår klart at retten ikke tillegger dette forholdet noen selvstendig beviskraft, men trekker den slutning at dette dreier seg om et forsøk på å skaffe seg et alibi ut fra en vurdering av at Kristiansen er skyldig ut fra de øvrige bevisene i saken.

Som vi går igjennom i andre deler av vårt tilsvare, er det en totalt uplausibel konklusjon å legge til grunn at denne oppringningen var en alibikonstruksjon. Det var politiet som brakte oppringningen på bane i avhør, ikke Kristiansen. Derimot gir oppringningen Kristiansen et reelt alibi for tidsperioden etter klokken 20.00, hvor vitner observerer aktivitet ved åstedet.

Mobilbeviset

[merknad fra kommisjonen: skal trolig være DNA-beviset]

Retten foretar en omfattende drøfting av dette beviset, men konkluderer med at dette beviset ikke endrer på vurderingen av de øvrige bevisene.

Vi legger også her til grunn at rettens bevisbehandling er tvilsom og at de ulike alternativer som oppstilles i dommen for hva gjelder Kristiansens teledata ikke er plausible, at alternativene ikke stemmer overens med Andersens forklaring, og at alternativene i alle tilfeller forutsetter at Kristiansen ikke møtte jentene sammen med Andersen og heller ikke var på åstedet under store deler av handlingsforløpet. Vi viser for øvrig til «*Domfortellingens plausibilitet. En analyse av rettens fortelling i Baneheiasaken.*» Av Frode Helmich Pedersen ved Universitetet i Bergen. Publisert i Rettferd nr. 3 og 4 2017.

Dette er de bevisene *retten* legger til grunn. Dette er de bevisene vi derfor har funnet grunn til å kommentere i gjenopptakelsesbegjæringen. Ut fra bevisvurderingen slik den fremkommer i dommen er det åpenbart at det er Andersens forklaring og DNA-beviset som er de bærende bevisene. Det er oppsiktsvekkende at statsadvokaten i sin påtegning nå anfører en rekke andre beviser som altså «*med tyngde*» skal bevise at Kristiansen er skyldig og som han videre anfører at «*forsvareren utfra sin rolle ikke ønsker å ta opp i begjæringen*».

Ut fra pressereferater av aktor Edward Dahls prosedyre kan det se ut som Dahl anførte en del av disse bevisene i sin prosedyre, men

ettersom disse bevisene ikke er kommentert i dommen er det klart at dette er bevis som retten ikke har lagt vekt på. Når vi gjennomgår disse bevisene slik de er fremstilt i statsadvokatens påtegning blir det også klart hvorfor retten ikke har kommentert disse bevisene. De «bevisene» statsadvokaten fremlegger på sidene 4 til 40 i sin påtegning er en eneste lang rekke av sirkelbevis, anekdotiske bevis og logiske kortslutninger. Det kan naturligvis ikke utelukkes at noen av disse anførselene, i den utstrekning de ble henvist til i Dahls prosedyre, kan ha påvirket rettens vurdering av skyldspørsmålet, men når det gjelder vurderingen av dommen har vi forholdt oss til de bevisene retten selv velger å legge til grunn.

Som nevnt under innledningen er det videre oppsiktsvekkende at statsadvokaten på side 4 i påtegningen anfører at han **ikke** vurderer DNA-beviset og mobilbeviset som avgjørende bevis i straffesaken mot Kristiansen. I dommen i byretten er fire sider viet bevisvurderingen. I dommen er en av disse fire sidene viet drøfting av DNA-beviset og halvannen side viet drøfting av mobilbeviset, mens halvannen side brukes til å drøfte de øvrige bevisene. Når det gjelder DNA-beviset legger retten til grunn at det foreligger bevis for at det var to gjerningsmenn, og retten omtaler dette beviset som et «*vesentlig bevis*» til støtte for Andersens forklaring om at Kristiansen var medskyldig i ugjerningene. Hvis dette ikke kan kalles avgjørende, hva var da avgjørende?

Når statsadvokaten hevder at DNA-analysene ikke er bevis mot Kristiansen, underslås det både hva som var aktor Dahls hovedpoeng i sin prosedyre, og hvordan DNA-analysene ble benyttet av retten. Dahls hovedargument var at det var bevist at det var to gjerningsmenn og at det var bevist at gjerningsmann nummer to hadde samme DNA-type som Viggo Kristiansen. Dahls spissformulerte utsagn var at dersom Viggo Kristiansen ikke var gjerningsmann nummer to, hvem skulle det ellers være?

Nettopp dette er tatt inn i rettens domspremisser når retten uttaler at DNA-analysen er et vesentlig bevis til støtte for Jan Helge Andersens forklaring både for at de hadde vært to om ugjerningene, og om hvordan ugjerningene skjedde. DNA-analysen ble utvilsomt brukt til å dømme Kristiansen og nettopp derfor er Susan Popes kontradiksjon et nytt bevis som utgjør grunnlag for gjenåpning av Viggo Kristiansens sak. Popes konklusjon er at DNA-funnet av allel type 10, som deles av Viggo Kristiansen og 54% av Norges mannlige befolkning, ikke behøver å stamme fra en gjerningsmann, men kan være et såkalt stutter (artefakt), eller en forurensning – DNA fra en person som ikke har noe med saken å gjøre. Susan Pope konkluderer med at det ikke er bevismessig sannsynlighetsovervekt for verken det ene eller det andre alternativet, noe Rettsmedisinsk kommisjon gir støtte til. Følgelig kan man ikke lenger hevde at det foreligger bevis for to gjerningsmenn, noe som gjør at rettens vektlegging av dette DNA-funnet ugyldig.

Tilsvarende er avhørsprotokollene fra Jan Helge Andersen nye bevis opp mot rettens anvendelse av DNA-analysene fra Spania. Det er dokumentert at Andersen først forklarer seg motsatt av funnene fra DNA-analysene fra Spania, og senere endrer forklaring på bakgrunn av

DNA-analysene, etter å ha blitt fortalt at hans opprinnelige forklaring ikke stemte med analysene (se gjennomgang lenger ned).

Det er uklart hva statsadvokaten ønsker å oppnå med å hevde at Viggo Kristiansens forsvarere ikke ønsker å behandle bevis som aldri var en del av dommens premisser. Statsadvokatens bevisføring er imidlertid avslørende for de bevismessige mangler i Kristiansens sak. Det er gjort så vidt mange anførsler fra statsadvokaten at det ikke har latt seg gjøre å kommentere alt innenfor den knappe tidsfristen på noen uker. Vi minner om at statsadvokaten, som har betalt for sitt oppdrag, har brukt nær to år på å lage sitt skriv, mens Viggo Kristiansens side, som arbeider ulønnet og frivillig, har hatt noen få uker på å gi tilsvar. Vi besvarer gjerne de forhold vi her ikke har kommentert, men fokuserer her først og fremst på det vi oppfatter som det mest sentrale.

Vi vil først foreta en gjennomgang av mobilbeviset og DNA-beviset ettersom det er dokumentert at disse bevisene spilte en avgjørende rolle for domfellelsen av Viggo Kristiansen i lagmannsretten.

Mobilbeviset

Dette beviset er grundig redegjort for i sivilingeniør Sivertsens rapporter og i gjenopptakelsesbegjæringen. Vi ser ingen grunn til å gjenta disse redegjørelsene. Så vel Telenors og Teleplans rapporter som Sivertsens analyser bekrefter at åstedet ikke befant seg innenfor dekningsområdet til basestasjonen EG_A, og at Kristiansen følgelig ikke kan ha befunnet seg på åstedet eller i nærheten av åstedet da han sendte og mottok tekstmeldinger drapskvelden.

Ettersom statsadvokaten ikke gjør noe forsøk på å imøtegå denne vurderingen, kan vi konstatere at denne vurderingen står uimotsagt også etter statsadvokatens påtegning.

Dette er et utelukkelsesbevis. Viggo Kristiansen kan ikke ha begått de ugjerningene han er dømt for, fordi han ikke kan ha befunnet seg på åstedet da ugjerningene ble begått.

Statsadvokaten har ingen argumenter å komme med, men nøyer seg med å vitne om hvor sterkt han tar avstand fra denne vurderingen. Det er det vanskelig å argumentere mot.

I påtegnelsen heter det:

«Sivertsen gir full støtte til alle vurderinger som er kommet fra Telenors side når de hevder at det er lite sannsynlig at det var mobildekning fra basestasjon EG_A på åstedet, mens sakskyndig Inge Schøyen fra Teleplan kritiseres når han har konkludert med at det ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til basestasjon EG_A den 19.05.00. Forskjellen mellom de to konklusjonene er språklig sett marginale, men likevel reises det sterk kritikk mot Teleplans konklusjon uten at vi finner at dette er saklig begrunnet.» (Side 52-53)

I sine rapporter påviser Sivertsen at Teleplans konklusjon ikke har noen støtte i de forholdene Teleplan trekker frem for å begrunne denne konklusjonen. Det var helt nødvendig å slå fast dette på grunn av den måten denne konklusjonen ble fremstilt i retten. Det er dokumentert at aktor Edward Dahl i sin prosedyre «*slo fast at det var dekning fra EG_A på åstedet og i nærheten*» (Bergens Tidende 31.1.2002), og videre at førstelagmann Asbjørn Nes Hansen i sin rettsbelæring «*avklarte mobilbeviset ved å henvide til den muligheten det var i mai 2000 for å oppnå kontakt med mobilsenderen EG_A fra eller i nærheten av åstedet*». (Bergens Tidende 5.2.2000)

Det antas at så vel Dahls prosedyre som Nes Hansens rettsbelæring har hatt betydning for rettens vurdering av skyldspørsmålet.

Vi vil henvide til statsadvokatens påtegning fra 2009, da Kristiansens sak den gang ble behandlet av gjenopptakelseskommissjonen. Her skriver daværende statsadvokat Jostein Johannessen:

«Når det gjelder mobiltelefonbeviset – begjæringen side 18 flg. vil en for det første bemerke at dette ble meget grundig vurdert i by- og lagmannsrett – særlig i lagmannsretten.

Det er riktig gjengitt at teletrafikk på Kristiansens mobiltelefon ble registrert til de tider som nevnt i begjæringen, samt at teletrafikken til Kristiansens mobiltelefon ble formidlet via basestasjonen EG_A.

Det er videre riktig gjengitt i begjæringen at deknings sjef i Telenor, Bjørn Amundsen fortalte retten at det ikke var dekning for basestasjon EG_A på åstedet.

Påtalemyndigheten var og er fortsatt meget skeptisk til Amundsen sitt vitneprov.» (dok 09,22 side 6)

I gjenopptakelsesbegjæringen ba vi statsadvokaten avklare om påtalemyndigheten fortsatt er meget skeptisk til Amundsens vitneprov, og hva årsaken til denne skepsisen i så fall er.

Vi har ikke fått noe svar.

Vi kan imidlertid konstatere at når statsadvokaten denne gangen benytter anledningen til å mistenkeliggjøre alle de sakkyndige som har levert uttalelser, Ragne Farmen, Susan Pope, Halvard Sivertsen og Ingunn Wike, så inngår han i en solid tradisjon.

På side 52 skriver statsadvokaten:

«Statsadvokatene har tidligere beskrevet at mobiltelefonbruken kan tilskrives flere alternative handlingsalternativer, dok 09/159 side 70. Påtalemyndigheten fastholder dette.»

Disse alternative handlingsalternativene baserer seg på byrettens drøfting av alternative teorier som skal vise at Kristiansen ved å bevege seg i skytteltrafikk mellom åstedet og Svarttjønn kunne hatt mulighet for å begå drapene og likevel ha befunnet seg innenfor

dekningsområdet for EG_A da han sendte og mottok tekstmeldinger. Som vi påpeker i gjenopptakelsesbegjæringen innebærer samtlige av disse teoriene at Jan Helge Andersen må ha vært alene med de to drapsopfrene i kortere eller lengre perioder mens jentene fremdeles var i live. De er derfor uforenelige med Andersens forklaring.

I rapporten heter det videre:

«Verken Sivertsen eller Sjødin tar inn over seg at ingen – bortsett fra Viggo Kristiansen selv – kan fortelle hvor mobiltelefonen befant seg rett før, under eller rett etter ugjerningene.» (Side 53)

Jo, herr statsadvokat, dette har vi for lengst tatt innover oss. Viggo Kristiansen ikke bare kan fortelle hvor telefonen hans befant seg, han har også fortalt det. Telefonen hans befant seg i arbeidsboden der han selv befant seg, og der han sendte og mottok tekstmeldinger. Og i motsetning til statsadvokatens vidløftige og spekulative «alternative handlingsalternativer» har Viggo Kristiansens forklaring solid støtte i de tekniske undersøkelsene som er foretatt. Vi kan naturligvis ikke bevise at denne forklaringen til Kristiansen er riktig, det eneste vi kan si med sikkerhet er at mobilen må ha befunnet seg innenfor dekningsområdet for EG_A. Vi kan derimot si en hel del om hvor telefonen ikke kan ha befunnet seg, og dette inkluderer åstedet.

Vi kan videre konstatere at av de to forklaringene som foreligger om hvor Kristiansens mobil befant seg, Jan Helge Andersens forklaring (på åstedet), og Viggo Kristiansens forklaring (i arbeidsboden) er det bare Kristiansens forklaring som har noen som helst støtte i de tekniske bevisene som foreligger.

Vi må konstatere at statsadvokaten svikter sin oppgave i den måten han behandler mobilbeviset på. Når statsadvokaten selv ikke er i stand til å imøtegå de sakkyndige uttalelsene som forsvaret har lagt frem og i stedet sår tvil om uhildetheten til disse sakkyndige, burde han i stedet sørge for å få oppnevnt nye sakkyndige som er til å stole på, for å få foretatt en uavhengig gjennomgang av de foreliggende rapportene.

DNA-beviset

Også dette beviset er grundig vurdert i flere rapporter. Vi har påvist at samtlige av de bevisene som ble lagt frem for retten i 2001 og 2002 i dag er dokumentert ugyldige. Vi har konstatert at det i dommen i byretten ikke blir lagt til grunn at det foreligger noe DNA-bevis mot Viggo Kristiansen. Det er imidlertid dokumentert at dommen legger til grunn at det foreligger et DNA-bevis for at det var to gjerningsmenn, og at dommen i byretten omtaler dette beviset som et vesentlig bevis til støtte for Jan Helge Andersens forklaring. Dette beviset støtter seg til det som rapporten fra Universidad de Santiago de Compostela (USC) blir betegnet som et «mulig funn» av DNA fra to gjerningsmenn i prøvene B-22 og B-25 fra Stine Sofie Sørstrønen. Da det i 2010 ble foretatt nye undersøkelser av dette materialet ved det samme spanske instituttet, med nye og forbedrede metoder, ble det i disse prøvene ikke funnet spor av mannlig DNA. Det «mulige funnet» er altså dokumentert ugyldig. Det forholdet at retten omtaler et bevis som i dag

er dokumentert ugyldig som et vesentlig bevis, er i seg selv grunn til å gjenoppta saken.

Når det gjelder funnet av mannlig DNA i prøve C-25 fra Lena Sløgedal Paulsen, som kunne stamme fra Kristiansen men ikke fra Andersen, var denne prøven oppbrukt slik at det ikke var mulig å foreta nye tester. Det fremgår imidlertid av rapporten fra 2010 at dersom de kriteriene for rapportering av funn som instituttet la til grunn i 2010 også hadde vært lagt til grunn i 2000, ville funnet av DNA i prøve C-25 ikke vært rapportert. Funnet var for svakt til at det skulle vært betraktet som pålitelig.

Samtlige DNA-funn som ble lagt til grunn under byretten og lagmannsrettens behandling er altså dokumentert ugyldige.

Under de nye undersøkelsene som ble foretatt i 2010 ble det i prøve B-24 fra Stine Sofie Sørstrønen, som i 2000 ble karakterisert som negativ, funnet en tilnærmet komplett DNA-profil for Jan Helge Andersen, noe som må betraktes som bevis for at han under voldtekten hadde ereksjon og sædavgang. Disse prøvene ble i 2010 undersøkt mhp 17 markører. For seks av disse ble det funnet svake indikasjoner på at de i tillegg kunne inneholde DNA fra en annen bidragsyter. USC forkaster fem av disse som artefakter, altså ikke reelle funn og påpeker at slike artefakter er vanlige når man opererer med svært små mengder DNA. Ett av disse funnene, funn av allel 10, som er det man finner hos Viggo Kristiansen, mener instituttet kan dreie seg om funn av DNA fra en bidragsyter nummer 2. Nivået på dette funnet er imidlertid vesentlig lavere enn nivået for allel 11 som er det man fant for Jan Helge Andersen og befinner seg i en «stutter»-posisjon, altså der man ville gjort dette funnet dersom det var et artefakt. Internasjonal standard for vurdering av om et funn er en stutter er satt til 15% av høyden på hovedfunnet. I dette tilfellet er høyden marginalt større, 17%. USC konkluderer med at dette sannsynligvis dreier seg om et reelt funn fra en annen bidragsyter enn Andersen.

Rapporten fra USC er gjennomgått av Ragne Farnen fra GENA og Susan Pope fra Forensic Science Service i London. Begge konkluderer med at tolkningen fra USC er en mulig tolkning. Begge påpeker imidlertid at dette ikke er den eneste mulig tolkningen. Det forholdet at funnet av allel 10 befinner seg i en stutter-posisjon og bare er marginalt høyere enn den anbefalte grensen på 15 %, gjør at man ikke kan utelukke at det dreier seg om en litt høy stutter, altså et artefakt. Begge påpeker videre at selv om dette skulle dreie seg om et reelt funn fra en annen bidragsyter, kan man ikke konkludere med at dette dreier seg om en gjerningsmann nummer to. Bidraget kan like gjerne skyldes kontaminasjon av prøven.

Alle disse rapportene er gjennomgått av den Rettsmedisinske kommisjon, som ikke har kommentarer til dem.

I et brev til RMI etterlyser imidlertid kommisjonen en vektning av funnene i den spanske rapporten. RMI ved Bente Mevåg svarer at en slik henvendelse må rettes til USC og ikke til RMI. USC har så vidt vites ikke svart på en slik henvendelse.

Advokat Sjødin har i en henvendelse til de Rettsmedisinske kommisjon etterlyst kommisjonens vurdering av denne mangelen på vekting i den spanske rapporten. DRK svarer i et brev til Sjødin datert 11.5.2017 blant annet:

«Kommisjonen har ikke behandlet de vedlagte dokumentene (utskrift fra Dr. Susan Pope i retten). Det er likevel viktig å påpeke at Kommisjonen tidligere har behandlet en sakkyndig rapport fra den samme sakkyndige, og vi hadde den gang ingen bemerkninger til denne, jf. uttalelse av 17. juni 2010. I den rapporten gir sakkyndige Pope en vekting av resultatet av Y-kromosomanalysen. Konklusjonen hennes var at resultatet viste svært svak vekt (i en sannsynlighetsberegning) og at resultatet var svært nær til å være et ikke-konkluderende resultat.

Kommisjonen beklager dersom våre tidligere bemerkninger til de erklæringer fra de sakkyndige ved Sporavdelingen i Oslo kan ha blitt noe misforstått. Vi ser at våre detaljerte tilbakemeldinger til de sakkyndige i saken, der vi etterspør vekting og tolking av resultatene, kan fremstå som uheldige tatt ut av sammenhengen. Vi vil prøve å ta lærdom av dette. Vi kan likevel ikke se at dette tyder på at vi ikke har vært tilstrekkelig kritiske til de sakkyndige uttalelsene vi har hatt til behandling i kommisjonen. Tvert imot har kommisjonen etterspurt en sannsynlighetsvekting og vurdering av resultatene fra de sakkyndige i Oslo (tilsvarende den som Susan Pope har gjort), og da stilt opp hypoteser for og imot, noe som er vanlig praksis i rettsgenetikk. Vi har altså i tidligere uttalelser i saken, blant annet uttalelse av 4. juni 2010, gjentatte ganger påpekt at vi forventer at en sakkyndig uttalelse inneholder en tydelig vekting og en påfølgende vurdering av resultatet (noe som det også refereres til i Deres brev). Det at kommisjonen ber om statistisk vekting av et resultat, betyr ikke at vi forventer bevismessig vekt, resultatet kan like godt vise mangel på bevismessig vekt. Det er dette kommisjonen har etterspurt og forsøkt å få frem i saken

Oppsummert i dag kan vi vel si at det er kun sakkyndige Susan Pope som har gitt en slik fullstendig vurdering av resultatene. Med den beskrevne vektingen (Likelihood-ratio) som Susan Pope beskriver er resultatene svært nær ikke-konkluderende, det vil si at DNA-resultatet taler omtrent like mye for og imot, men utelukker samtidig heller ikke den domte. Det vil fortsette å være slik, forutsatt at det ikke skulle dukke opp nye analyser med forbedrede teknikker, om det er mulig.»

Den Rettsmedisinske kommisjon slår altså fast at det er kun Susan Pope som har gjort en fullstendig vurdering av DNA-beviset. Dette til etterretning for statsadvokaten som mener at Susan Pope ikke kan betraktes som uhildet fordi hun har utført analyser på anmodning fra Sjødin!

Så hva sier Susan Pope om DNA-rapporten fra USC?

I rapporten REVIEW INTO FORENSIC EXSAMINATION OF BANEHEIA CASE /VIGGO KRISTIANSEN datert 10. juni 2011 konkluderer Pope som følger:

«SUMMARY

- In my opinion, these results do not provide support for the view that a second person must have contributed to the Y STR profiles for the following reasons:
- The possibility of DNA contamination during the scene examinations, post-mortem and collection of samples in Norway has not been adequately addressed, and yet it is quite possible that this would provide an alternative explanation for the DNA evidence which was presented as implicating Kristiansen in this offence.
- The Y STR test in 2000 for samples B-22, B-25 and C-25 produced results for a single locus that in my opinion would not be sufficiently robust to meet the current FSS reporting guidelines that would allow this result to be used in evidence in court.
- The Y STR test in 2010 for sample B-24 showed a major profile matching Jan Helge Andersen, together with a single additional allele that may indicate (a) a second contributor, (b) contamination or (c) allelic drop-in. This additional allele is insufficient for full and meaningful comparison and interpretation; it is not apparent that this was made clear to the court.
- The Y STR test in 2000 for sample B-24 was described as “negative” but in fact multiple peaks are clearly present in the result. There is a potential inconsistency compared with the other results, (however this has not been explored further at this stage).
- The estimate of weight of this evidence provided in the form of a Likelihood Ratio (LR) of 1.8513 in relation to this single allele does not seem to have been put into the correct context for the court and may appear to be more significant than it actually is.

I sitt vitnemål i Oslo Tingrett 11 august utdypet Pope dette ytterligere. Her er konklusjonene:

- Unsafe to conclude that DNA from two men is present and that this DNA came from the assault.
- Other explanations must be considered.
 - o Artefact (stutter)
 - o DNA contamination
- FSS would not have presented this as evidence of the presence of a second person
- None of the DNA evidence provided to us has persuaded us that another scientist would have any reason to do so.

Fra statsadvokatens påtegning side 44 siteres:

«B-24 ga negativt resultat i 2000 når de ble analysert ved universitetet i Santiago i Spania (USC). Fra reanalysen ved USC i 2010 ble resultatet positivt i forhold til Jan Helge Andersens DNA. Resultatet påviser også en blandingsprofil. Dette resultatet forelå ikke ved tingrettens behandling av DNA-analysene ved USC i Spania og styrker således ytterligere både Andersens tilståelse og domstolens bevisvurderinger.»

Det er **ikke** riktig at det i 2010 ved USC ble påvist en blandingsprofil. Funnet er av en tilnærmet komplett DNA-profil for Jan Helge Andersen. Det er **ikke** noen sannsynlighetsovervekt for at funnet av alle 10 for en av markørene stammer fra en annen bidragsyter.

Vi ber kommisjonen merke seg Dr. Susan Popes uttalelse om at FSS ikke ville presentert dette som indikasjon for bidrag fra en person nummer to. Vi ber videre kommisjonen merke seg hennes meget klare uttalelse om at hun ikke kan forestille seg at noen vitenskapsmann ville tolke dette funnet på en slik måte.

På side 43 siterer statsadvokaten fra gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse av 17.6.2010:

«Kommisjonen har imidlertid merket seg at det er uenighet blant de sakkyndige om det kan anses som bevist at det i prøvene C-25 og B-24 er påvist blandingsprofiler.»

[Merknad fra kommisjonen 2021: Det var en feilskrift i avgjørelsen fra 2010 at det i prøve C25 kunne være påvist en blandingsprofil]

Det foreligger i dag **ingen** uenighet blant de sakkyndige om vurderingen av disse funnene. Som den Rettsmedisinske kommisjon slår fast er det bare Susan Pope som har gjort en tilfredsstillende analyse av DNA-funnene. Susan Popes rapport er gjort kjent for USC, for RMI og for alle andre som har uttalt seg om DNA-beviset. Popes rapport har ligget åpen for kontradiksjon i åtte år, og ingen har gjort noe forsøk på å imøtegå hennes fremstilling. Det kan ikke konkluderes på noen annen måte enn at også USC slutter seg til hennes vurderinger.

Det vi i dag vet om DNA-beviset kan oppsummeres som følger:

- Det eksisterer ikke og har aldri eksistert noe DNA-bevis som på noen måte impliserer Viggo Kristiansen i drapene i Baneheia.
- Det eksisterer ikke og har aldri eksistert noe DNA-bevis som på noen måte beviser, indikerer eller sannsynliggjør at det var to gjerningsmenn.
- Samtlige funn som ble lagt frem for retten i 2001 og 2002 er i dag dokumentert ugyldige.
- Det eksisterer et DNA-bevis som viser at Jan Helge Andersen har gjort seg skyldig i betydelig alvorligere overgrep enn det han har tilstått.
- Det er ikke riktig at det i 2010 ved USC ble funnet en blandingsprofil. Funnet er av en tilnærmet komplett DNA-

profil for Jan Helge Andersen. Det finnes ikke noen sannsynlighetsovervekt for at funnet av alle 10 for en av markørene stammer fra en bidragsyter nummer to.

- Det er ikke riktig at det finnes noen uenighet om dette blant de sakkyndige, slik gjenopptakelseskommissjonen hevder i sin avgjørelse av 17.6.2010.
- Resultatene av de undersøkelsene som ble foretatt i Sverige i 2010 og 2018 bekrefter ytterligere at det ikke eksisterer spor av DNA som kan knyttes til Viggo Kristiansen.

Noen ord om bevisvurdering

Etter to enstemmige domfellelser og flere avslag på gjenopptakelse, er det selvfølgelig ikke noe merkelig i at statsadvokaten i utgangspunktet er overbevist om Viggo Kristiansens skyld. Han må selvfølgelig også ha rett til å begrunne sin oppfatning. Men når det gjelder bevisvurderinger og presentasjon av bevis, er statsadvokaten faktisk nødt til å legge en uskyldspresumsjon til grunn. Bare dersom et mulig bevis er uforenelig med en uskyldspresumsjon, kan det betraktes som et reelt bevis for skyld.

Vi har allerede sitert fra Asbjørn Rachlews Errors of Justice:

«Når forskere undersøker årsakene bak uriktige domfellelser, finner de at problemene knyttet til bekreftelsesfella (confirmation bias), eller tunnelsyn, er den underliggende årsak i nesten alle saker de studerer.

Så vi må lære våre etterforskere å tenke annerledes. Vi må utstyre dem med kunnskap og metodikk som stimulerer dem til å generere alternative hypoteser og aktivt teste dem. Ikke å jakte informasjon som bekrefter deres tro på skyld. Fra det øyeblikk vi danner en oppfatning er vi ikke lenger upartiske men gjennom å frembringe alternative hypoteser og teste dem kan vi faktisk operasjonalisere uskyldspresumsjonen.»

Mangelen på alternative hypoteser, testing av disse, og vurderinger av disse påståtte bevisene ut fra en uskyldspresumsjon er det mest slående trekket ved statsadvokaten redegjørelse.

La oss gjennomgå en del av disse bevisene.

Denne delen av tilsvaret gjengis ikke i sin helhet. Advokat Sjødin kommenterer statsadvokatens uttalelse med hensyn til blant annet Jan Helge Andersens tilståelse og innrømmelse av egne overgrep, Kristiansens sykkeltur til 3. Stampe, påstanden om at Kristiansen konstruerte et alibi ved å invitere Bakke og Loland hjem til seg, manglende deltakelse i leteaksjonen, Kristiansens utagerende sider, hans seksualiserte atferd og forhold til barn og pornografi samt opplysninger om sykkelen som sto parkert ved Svarttjønn.

Denne delen av tilsvaret omhandler i stor grad opplysningen om at Kristiansens sykkel sto parkert ved bommen ved Svarttjønn, og på side 88 flg. beskrives en tidslinje for bevegelsene ved Svarttjønn, som gjengis:

Tidslinje for bevegelser ved Svarttjønn den 19. mai 2000 mellom klokken 18.00 og 20.00

Jan Helge Andersen og Viggo Kristiansen traff hverandre ved parkeringsplassen ved Svarttjønn den 19.05 2000 noe før klokken 18.00. Dette er dokumentert i begge de domfeltes forklaringer og i vitneforklaringer.

Spørsmålet som er helt avgjørende for hvem av de to domfelte som snakker sant om drapene i Baneheia, er om de skilte lag ved Svarttjønn og først traff hverandre igjen senere på kvelden, slik Kristiansen hevder, eller om de gikk sammen inn i Baneheia og ble drapsmenn sammen, slik Andersen hevder.

Både Andersen og Kristiansen forklarte opprinnelig at de skilte lag ved lekeplassen cirka klokken 18.05 (Andersen) dok 06,02,03, side 3:

«Vitnet mener at de satt ca. 5 minutter på lekeplassen. Klokka var ant. 1805 da Wiggo gikk. Han syklet så hjem.»

Etter at Andersen den 13. september 2000 ble konfrontert med funnet av hans eget hår på åstedet, og hvor pas Geir Olav Hansen fortalte ham at de mente det var to gjerningsmenn, hvor Andersen var et slags offer for Kristiansen (dokument 06,02,14), endret Andersen forklaring (dokument 06,02,07).

Andersens forklaring var at de to hadde gått til fots. Som svar på hvor Kristiansen gjorde av sin sykkel, som han var observert med, svarte Andersen at Kristiansen låste den fast i veibommen som går over turveien i enden av parkeringsplassen ved Svarttjønn.

Et helt sentralt spørsmål i etterforskningen og bevisførselen, som langt på vei kan avgjøre hvilken av de to forklaringene til Andersen som er den korrekte (Kristiansen syklet hjem, eller Kristiansen låste fast sykkelen i bommen ved Svarttjønn), er derfor om det foreligger observasjoner som kan bekrefte at Viggo Kristiansens sykkel var låst til veibommen ved enden av parkeringsplassen ved Svarttjønn, eller om den ikke var det.

Som politiet og statsadvokaten legger vekt på i sitt tilsvaret til gjenåpningsbegjæringen hadde sykkelen sterke farger med kontrast (rød, gul og svart) og var helt ny, og for den tiden spektakulær i den forstand at den hadde dempere både foran og bak (se bilde 1 og 2 under illustrasjoner).

Bommen den skal ha vært låst fast til var en enkel konstruksjon og en sykkel som var låst fast til denne ville være godt synlig for forbipasserende (se bilde 3 og 4 under illustrasjoner).

At sykkelen var spesiell og lett å legge merke til fremheves også av politiet og statsadvokaten. I statsadvokatens tilsvaer til gjenåpningsbegjæringen brukes sykkelens spesielle utseende som bevis for at Viggo Kristiansen er gjerningsmann. Dette fordi politiet mener det styrker vitnet Leonard Hovdens observasjon av Viggo Kristiansen sammen med Jan Helge Andersen ved Svarttjønn cirka klokken 18.00 den 19. mai 2000.

Statsadvokatens tilsvaer inneholder imidlertid ingen drøftelse av om sykkelens spesielle utseende tilsier at den burde vært observert av de mange forbipasserende ved Svarttjønn, dersom Jan Helge Andersens endrede forklaring om at den var fastlåst til veibommen var den av hans to motstridene forklaringer som var korrekt.

Statsadvokaten bruker Leonard Hovdens vitnemål for å koble Viggo Kristiansen sammen med Jan Helge Andersen, men de unnlater fullstendig å nevne at samme Leonard Hovden har fortalt at sykkelen ikke var å se ved bommen da han selv returnerte til denne etter endt løpetur cirka klokken 19.20.

I forbindelse med at Kripos etterforsket Baneheiasaken, ble det utarbeidet en kartlegging av turgåeres bevegelser i Baneheia den samme kvelden. Denne kartleggingen har Viggo Kristiansens tidligere forsvarer forsøkt å få tak i, uten hell. Ifølge Kripos eksisterer den ikke. Vi mener det er uforsvarlig at politiet ikke holdt denne kartleggingen opp mot den siktede Jan Helge Andersens forklaring, da vitners bevegelser og observasjoner åpenbart kan bidra til å belyse om Andersen forklarer seg korrekt eller ikke.

Noen fullstendig kartlegging har vi ikke, men etter å ha fått tilgang til søkbare dokumenter har vi kartlagt en rekke bevegelser rundt parkeringsplassen ved Svarttjønn i det tidsrommet som Jan Helge Andersen hevder at Kristiansens sykkel var låst fast til bommen. Vi mener dette klart viser at Andersens forklaring er særdeles tvilsom.

17.00 - 17.40

Jan Helge Andersen går hjemmefra. Opplyser at han skal trene med HV ved Svarttjønn klokken 18.00.

Opplysningene er gitt til politiet av Jan Helge Andersen i avhør (dokument 06,02,01 m.videre).

Jan Andersen (far til Jan Helge Andersen) har gitt samme opplysning (dokument 06,03,01). Også Jan Helge Andersens søster, Liv Berit Andersen har gitt samme opplysning (dokument 06,03,04).

17.47

Viggo Kristiansen ringer hjem til **Jan Helge Andersen** for å få reservenøkler til sykkelbua. Kristiansen får beskjed om at Jan Helge Andersen befinner seg ved Svarttjønn og har gått for å trene med HV. Viggo Kristiansen har gitt disse opplysninger i avhør (dokument 07,02,02).

Jan Andersen (far til Jan Helge Andersen) har gitt samme opplysninger i avhør (dokument 06,02,03)

Telefonsamtalen er bekreftet mellom familien Kristiansens og Andersens fasttelefoner (dokument 07,04,03 - utskrift fra Telenor).

17.48 (cirka)

Viggo Kristiansen sykler hjemmefra (Egstien 2).

17.50

Leonard Hovden ankommer Svarttjønn i bil (dokument 05,03,01,06). Han opplyser at han ser på klokka fordi han har avtale om å treffe Jan Arvid Nygård klokken 18.00 for å løpe med utgangspunkt fra parkeringsplassen v/Svarttjønn.

Rett etter å ha parkert observerer Hovden at Viggo Kristiansen sykler forbi parkeringsplassen og forbi bommen. Hovden gir i avhør en lite dekkende beskrivelse av Kristiansen, men legger spesifikt merke til sykkel, som han beskriver.

Leonard Hovden er avhørt om dette den 11. juli 2000 (dokument 05,03,01,06) og den 22. september (dokument 05,03,01,07). Leonard Hovden vitnet i retten.

Arvid Tjørn og Sverre Olsen (dokument 05,02,01,62 , 00,09,20,07 m.m.) forlater parkeringsplassen ved Svarttjønn etter endt løpetur i Baneheia. De gjør ingen observasjoner av de domfelte eller Kristiansens sykkel.

Per Inge Rønsberg (dokument 05,02,02,113) Parkerer ved Svarttjønn og løper med sin Schæferhund ca kl. 17.50.

17.52 - 17.55

Viggo Kristiansen returnerer til parkeringsplassen sammen med **Jan Helge Andersen**.

Leonard Hovden (dokument 05,03,01,06) observerer at Kristiansen og Andersen kommer tilbake.

«Vitnet mener det ikke kan ha tatt lengre tid enn et minutt eller to, før gutten på sykkel kom tilbake sammen med en annen gutt.»

Viggo Kristiansen opplyser om det samme i avhør (dokument 07,02,02). Jan Helge Andersen opplyser om det samme i avhør (06,02,03).

MERK: I statsadvokatens tilsvarende til gjenåpningsbegjæringen har politiet og statsadvokaten lagt stor vekt på denne sykkelturen inn til nordenden av 3. Stampe. Politiet går så langt som å hevde at det er bevis for at Viggo Kristiansen lyver om sin deltakelse i ugjerningene. Det er imidlertid på det rene at denne sykkelturen ble gjennomført og *avsluttet* før drapssofrene gikk hjemmefra (ca kl. 18.30), at turen bare varte i få minutter, og at Viggo Kristiansen aldri var i nærheten av badebrygga hvor jentene badet, eller åstedet i løpet av denne sykkelturen. Politiets gjentatte påstander om at denne sykkelturen ble foretatt i Baneheia «i det kritiske tidsrommet for ugjerningene», er et dokumenterbart falsum. Det følger klart av vitnemålene til **Leonard Hovden, Per Egil Rødsvik, Jan Helge Andersen** og **Viggo Kristiansen** at turen var avsluttet like før klokken 18.00.

Jeanett Vestøl (dokument 05,02,02,145 og 05,02,02,146) og Wenche Danielsen (dokument 05,02,02,25) parkerer ved Svarttjønn. Vestøl ble hentet på sin bopel klokken 17.45).

Wenche Danielsen får direkte spørsmål fra pas Geir Olav Hansen om hun har sett guttene og at den ene hadde med seg sykkel. Hun svarer at det har hun ikke observert.

17.52

Per Egil Rødsvik (dokument 05,03,01,01) er tilbake fra en løpetur og strekker ut ved parkeringsplassen ved Svarttjønn. Han opplyser at han ser på klokken. Han observerer en «slank dame i 30 årene med to jenter i alderen henholdsvis ca 5 og 8 år ved Svarttjønn. Han er temmelig sikker på at de skulle inn i området for å bade.

Merk: I det første avhøret *husker ikke* Rødsvik møtet med Jan Helge Andersen og Viggo Kristiansen ved lekeplassen utenfor Svarttjønnveien 10 (20 meter fra parkeringsplassen).

Uteglemmelsen av det samme møtet i Viggo Kristiansens avhør blir brukt av politiet og statsadvokaten som bevis for at Viggo Kristiansen bevisst holdt tilbake informasjon og er skyldig i drap.

17.55 - 18.00

Jan Arvid Nygård ankommer parkeringsplassen ved Svarttjønn for å løpe med **Leonard Hovden**. Nygård har levert barna i Filadelfia kl. 17.50 og opplyser at han tror at han og Hovden begynte løpeturen 17.55. Nygård er avhørt den 27. mai 2000 dokument 05,02,02,97 og 22. september 2000 dokument 05,02,02,97.

Per Egil Rødsvik møter Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen. Møtet skjer ved lekeplassen utenfor Svarttjønnveien 10 (20 meter fra parkeringsplassen v/Svarttjønn). Rødsvik observerer Viggo Kristiansens sykkel.

«Vitnet var ikke helt sikker, men han lurte på om de hadde en sykkel som var «fancy» med demper foran. Vitnet kunne ikke huske det helt sikkert, men det var mulig at han fikk prøve sykkelen på plassen.»

Rødsvik opplyser om dette møtet i avhør den 14. juli 2000 (dokument nummer (05,03 ,01 ,02)

Viggo Kristiansen opplyser om dette møtet i avhør 14. juli (dokument nummer 07,02,02)

Jan Helge Andersen opplyser om dette møtet i avhør 14. juli (dokument nummer 07,02,03)

18.00 - 18.10

Lars Sigurd Gitmark (dokument 05,02,02, 38) løper fra Svarttjønn 18.00 på en runde rundt Stampene og Baneheia. Gitmark skal i løpet av løpeturen passere bommen ved Svarttjønn tre ganger.

Gitmark gjør ingen observasjon av de to domfelte eller Viggo Kristiansens sykkel ved bommen.

Reidar Kleggetveit (dokument 05,02,02,68) og **Mari Magerøy** (dokument 05,02,02,84).

Anslår at de parkerer ved Svarttjønn cirka klokken 18.00 og går tur i Baneheia.

Kristin Knutson (dokument 05,02,02,75) Parkerer ved Svarttjønn cirka klokken 18.00 og løper med sin kongepuddel (med bånd rundt livet). Hun angir at løpeturen startet cirka 18.05.

18.10

Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen forlater lekeplassen ved Svarttjønnveien 10 (ca 20 meter fra parkeringsplassen).

Det er her gitt to ulike versjoner til politiet av hva som nå skjer.

- 1) Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen skilte lag. Viggo Kristiansen syklet hjem, mens Jan Helge Andersen ble igjen og gikk alene inn i skogen. Det er ikke kun ord mot ord mellom de to domfelte. Det er også Jan Helge Andersens egen forklaring mot hans endrede forklaring.

Både Kristiansen og Andersen har forklart seg sammenfallende til politiet om at de skilte lag på dette tidspunktet.

Fra Jan Helge Andersens forklaring (dokument 06,02,03)

«Vitnet mener at de satt ca. 5 minutter på lekeplassen.

***Klokka var ant. 1805 da Viggo gikk. Han syklet så hjem.** Vitnet forklarte at han selv aldri var innforbi bommen på Svarttjønn.*

Vitnet ventet så i drøyt 5 minutter. Han hadde allerede bestemt seg for å løpe selv om ingen kom, og derfor gjennomførte han dette.

Da Viggo syklet derfra, avtalte de at vitnet skulle komme ned når han var ferdig.

Vitnet obs. at det var andre på parkeringsplassen, men ingen som vitnet kjente.»

- 2) Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen gikk til fots i Baneheia og ble drapsmenn sammen.

Jan Helge Andersen endret sin opprinnelige forklaring om at de hadde skilt lag, til at de hadde gått sammen, i avhør etter arrestasjonen den 13. september 2000. Andersens endrede forklaring kommer etter at pas Geir Olav Hansen har konfrontert Andersen med at det er funnet biologisk materiale på åstedet som stemmer med hans DNA og deretter informert Andersen om at politiet mener han ikke var alene om ugjerningene, at han derimot var «et slags offer» og hvor Viggo Kristiansen navngis til Andersen som hovedmann bak ugjerningene.

Andersens endrede forklaring er at de begge gikk til fots. Han forklarer da at Kristiansen låste fast sin sykkel til veibommen ved parkeringsplassen ved Svarttjønn.

Trond Gabrielsen returnerer til Svarttjønn fra sin joggetur. Han opplyser at han ankommer parkeringsplassen ved Svarttjønn klokken 18.10.

Han observerer en ung gutt som tøyer ut ved en bil hvor det spilles høy musikk. I løpet av løpeturen har han blant annet observert ei jente som løper med en hund (på størrelse med en schæfer) i bånd rundt livet.

Merk: Trond Gabrielsen løper lysløypa *motsatt vei av Jan Helge Andersens nedtegnede rute.* Han observerer en dame (ca 60 år) som går tur, men observerer ikke de to domfelte langs denne ruten.

Trond Gabrielsen observerer ikke Viggo Kristiansens sykkel ved bommen.

18.15

Ingvild Søndena (dokument 05,01,10 og 05,01,11) går fra parkeringsplassen v/Svarttjønn. Hun oppgir at hun går cirka klokken 18.15 - 18.20.

Søndena passerer bommen uten å observere Viggo Kristiansens sykkel.

Svein Hamre (dokument 05,02,02,41) Går fra p-plassen v/Svarttjønn ca 18.15 – 18.20. Setter seg på en benk v/Svarttjønn hvor han blir observert av flere andre.

Hamre observerer ikke Viggo Kristiansens sykkel da han passerer bommen.

Merk: Hamre går samme vei som Andersen hevder at han og Kristiansen gikk, langs lysløypa. Hamre går sakte (på grunn av rekonvalesens) og setter seg på benker underveis. Dersom de to domfelte forlot Svarttjønn senere enn 18.10, og altså etter Hamre, skulle de ha passert ham. Hamre har ikke observert Andersen og Kristiansen. Han har observert en mann langs denne ruten klokken 18.45 hvor bekleddingen kan være forenlig med Jan Helge Andersens bekledding, men hvor Hamres angivelse av alder ikke stemmer med Andersen.

18.25 (cirka)

Lars Sigurd Gitmark (dokument 05,02,02,38) løper opp til bommen og parkeringsplassen ved Svarttjønn. Han har nå fullført en runde fra parkeringsplassen ved Svarttjønn (cirka klokken 18.00), til Bånnetjønn, ned til stampene og tilbake til parkeringsplassen langs en sti som går fra 2. Stampe (demningen) retning St. Hansgate og kommer ut ved parkeringsplassen, rett ved siden av bommen. Derifra løper han videre ned til 2. Stampe - Kristianiafjorden - 3. Stampe hvorpå han returnerer til Svarttjønn ca 18.45.

Gitmark gjør heller ikke nå noen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel da han passerer bommen.

18.30 (cirka)

Asbjørn Tobiasen (dokument 05,02,02,138) og **Turid Tobiasen** (dokument 05,05,02,139) parkerer ved Svarttjønn og går tur til badebrygga ved 3. Stampe Turid har sett på klokka og konstatert at de hadde en time på turen til de skulle være tilbake for å se dagens episode av Hotel Cæsar. De har derfor kommet frem til at de forlot parkeringsplassen ca 18.30.

Merk: Dette klokkeslettet stemmer ikke helt med Per Inge Rønsbergs opplysninger, som sier han var tilbake på parkeringen cirka 18.50 (nedenfor). De observerer en mann med schæfer på parkeringsplassen (Rønsberg).

De gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel når de passerer bommen.

Per Inge Rønsberg (dokument 05,02,02,113) returnerer til Svarttjønn etter endt løpetur med sin schæferhund. Rønsberg blir observert av flere andre på parkeringsplassen. Han angir selv at han returnerer cirka klokken 18.50. Dette kan stemme med tidsrommet som Preben Haave angir når han observerer ham (18.00 – 19.00), men det stemmer noe

dårligere med Asbjørn Tobiasen som sier ca 18.30. Siste tidsangivelse virker sikrere, fordi Tobiasen og hans frue så på klokka underveis og skulle rekke hotel Cæsar. (18.30 kan også stemme med Preben Haave.) *Rønsberg forteller at han tøyer ut ved bommen hvor sykkel skal være parkert. Han gjør likevel ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel.*

Preben Haave (dokument 05,02,02,5 8) løper forbi stampene, passerer bommen ved Svarttjønn (dokument 05,02,02,5 8)
På parkeringsplassen observerer Haave en mann som har en schæferhund utenfor bilen.

Merk: Preben Haave oppgir selv at turen skjer mellom klokken 18.00 og 19.00. Tidspunktet 18.30 er beregnet ut fra observasjonen av mannen med schæferhunden. Dette er etter alt å dømme (Per Inge Rønsberg).

Preben Haave observerer ingen sykkel ved bommen.

Bernt Enger (dokument 05,02,02,30). Løper fra parkeringsplassen ved Svarttjønn. Han oppgir klokkeslettet til å være cirka 18.30 - 18.40. Enger legger merke til at det er få biler. Ca 10 -15.
Bernt Enger observerer ingen sykkel når han passerer bommen.

Dag Øystein Thomasen (dokument 05,02,02,136 og dok 05,02,02,137). Løper fra Svarttjønn i tidsrommet mellom 18.10 og 18.50 (hadde ikke klokke). Tilbake til Svarttjønn ca en time senere.
Thomasen gjør ingen observasjon av noen sykkel ved bommen da han forlater Svarttjønn.

18.45

Ingvild Søndena (dokument 05,01,10 og 05,01,11) kommer tilbake fra sin tur i Baneheia.
Søndena har nå passert bommen ved Svarttjønn to ganger uten å observere Viggo Kristiansens sykkel.

Vidar Salvesen (dokument 05,02,02,114 og 05,02,02,1 15) går ut fra parkeringsplassen ved Svarttjønn med sin Shetland Sheepdog. Salvesen legger merke til at det er få biler på parkeringsplassen. Han observerer at en jogger ankommer med en gang han begynner å gå.
Salvesen observerer ingen sykkel ved bommen da han passerer denne.

Reidar Kleggetveit (dokument 05,02,02,68) og **Mari Magerøy** (dokument 05,02,02,84).
Anslår at de forlater området cirka klokken 18.45 etter sin tur ved 3. Stampe.
Det er ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel i vitnemålene til Kleggetveit og Magerøy.

18.46

Lars Sigurd Gitmark (dokument 05,02,02,38) returnerer til parkeringsplassen ved Svarttjønn etter endt løpetur. Gitmark sier han så på klokken og den viste 18.46.
Gitmark la merke til en annen jogger på parkeringsplassen.
Gitmark har nå passert bommen tre ganger i løpet av 45 minutter. Han har ikke observert Viggo Kristiansens sykkel ved bommen.

18.50

Kristin Knutson (dokument 05,02,02,75) returnerer til parkeringsplassen ved Svarttjønn etter endt løpetur med hunden (hun løp fra Svarttjønn cirka 18.05)

Parkerer v/ Svarttjønn cirka 18.00 (starter løpeturen 18.05).

Knutson gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel da hun passerer bommen.

Johan Ivar Aas (dok 05,02,02,151) parkerer ved Svarttjønn og jogger i Baneheia. Aas forklarer at han ser på klokken sin og den viser 18.50 da løpeturen starter. Aas observerer en mann med krykker på parkeringsplassen (lys jakke). Dette er forenelig med Svein Hamre (se nedenfor).

Aas observerer ingen sykkel da han passerer bommen.

Svein Hamre (dokument 05,02,02,41) returnerer til parkeringsplassen ved Svarttjønn. Hamre angir klokkeslettet til å være mellom 19.05 og 19.10, men han uttrykker noe usikkerhet. Johan Ivar Aas observerer ham på parkeringsplassen og oppgir at han så på klokken og at den var 18.50.

Hamre observerer ikke Viggo Kristiansens sykkel da han passerer bommen.

19.55 Viggo Kristiansen mottar en tekstmelding.

19.57 Viggo Kristiansen sender en tekstmelding.

[Merknad fra kommisjonen: Her skal det stå 18.55 og. 18.57.]

Som kontradiksjon til Viggo Kristiansens teledata og fremleggelsen av dekningsområdet til mobilbasen EG_A i retten, lanserte Jan Helge Andersen en teori om at mobiltelefonen kunne ha befunnet seg i sykkelveska til Viggo Kristiansen og følgelig vært ved bommen ved Svarttjønn da Kristiansen mottok en 19.24.

Teorien skulle være at dette ville gi Kristiansen mer tid til å returnere til Svarttjønn klokken 19.37 og sende melding fra sykkelen. Retten sier at Kristiansen etter dette returnerte til åstedet for å bistå med tildekkingen av likene. Dette ble det prosedert på i retten fra Jan Helge Andersens forsvarer, Ben Fegran, og Kristiansand Byrett la dette til grunn som en mulig forklaring i dommen.

Denne teorien forutsetter imidlertid at Kristiansen også er ved mobiltelefonen ved Svarttjønn klokken 18.57, da han sender en tekstmelding.

Til tross for at det er mange som beveger seg rundt parkeringsplassen ved Svarttjønn i dette tidsrommet, har ingen observert Viggo Kristiansen på veiene til eller fra Svarttjønn, eller ved bommen hvor sykkelen angivelig skulle være fastlåst. Ingen har observert sykkelen til Viggo Kristiansen ved bommen. Ingen har hørt lyd fra tekstmelding.

18.55 - 19.00

Jeanett Vestal (dokument 05,02,02,145 og 05,02,02,146) og **Wenche Danielsen** (dokument 05,02,02,25) returnerer fra sin løpetur i Baneheia.

De anslår at de returnerer til parkeringsplassen cirka 18.40 - 18.45 og at de tøyer ut i cirka ti minutter.

Ved Svarttjønn observerer de et par som kliner, en rød og en blå bil og en dame med en unge.

De observerer ikke verken Viggo Kristiansen, hans mobiltelefon (lyd) eller hans sykkel da de passerer bommen.

19.00

Bjørn Yngvar Skogstad og **Elin Skogstad** (dokument 05,02,02,119 og 05,02,02,120) parkerer ved parkeringsplassen ved Svarttjønn.

Elin Skogstad observerer flere biler og en mann med kongepuddel.

Verken Bjørn Yngvar Skogstad eller Elin Skogstad observerer Viggo Kristiansen eller noen sykkel da de passerer bommen.

19.10

Bernt Enger (dokument 05,02,02,30). Returnerer fra sin løpetur til parkeringsplassen ved Svarttjønn. Han oppgir at han bruker cirka 30 minutter på løypa (forlot Svarttjønn cirka 18.30-18.40).

Enger har nå passert bommen to ganger i tidsrommet Viggo

Kristiansens sykkel skulle ha vært låst til bommen (ifølge Andersen), men Enger har ikke observert noen sykkel verken på vei ut eller på vei inn av parkeringsplassen.

19.15

Leonard Hovden og **Jan Arvid Nygård** returnerer til parkeringsplassen. De tøyer ut ved bommen.

Hovden anslår at de var tilbake ved Svarttjønn cirka 19.20. Nygård sier han så på klokka og den var 19.15.

Verken Hovden eller Nygård observerer noen sykkel ved bommen, til tross for at de tøyer ut i flere minutter der hvor sykkelen angivelig henger, og til tross for at Hovden før løpeturen la spesifikt merke til sykkelen da Kristiansen syklet på denne.

Hovden har beskrevet sin observasjon av sykkelen før løpeturen i avhør. Dok 05,03,01,06 og 05,03,01,07. I siste avhør, fire måneder etter hendelsen, får Hovden eksplisitt spørsmål om han så sykkelen da de returnerte, og han sier at han ikke kan huske dette.

«Rapportskriver spurte vitnet om han kunne huske om det hadde stått noen sykkel på p-plassen. Vitnet forklarte at han ikke kunne huske dette. Rapportskriver spurte vitnet om han kunne huske om det stod noen sykkel ved bommen der vitnet og Jan Arvid tøyde ut.

Vitnet forklarte at han ikke trodde at det stod noen sykkel på stedet, men han var svært usikker på det. Vitnet forklarte videre at han nå i ettertid visste at det var Viggo Kristiansen som han hadde sett på sykkelen før de tok løpeturen.

Vitnet trodde ikke at den sykkelen som Viggo syklet på stod ved bommen eller p-plassen. Vitnet begrunnet dette med at han «trodde at han ville ha husket det», hvis sykkelen stod der når de kom tilbake, dette fordi vitnet syntes at sykkelen «var spesiell»

Rapportskriver spurte vitnet om han kunne utelukke at sykkelen stod på p-plassen eller ved bommen når de kom tilbake fra løpeturen.

Vitnet forklarte at han etter så lang tid ikke kunne utelukke at det stod en sykkel der.»

Hovden vitnet for retten og var da sikker på at han ikke hadde sett sykkelen.

Nygård gir i sitt avhør 27. mai 2000 (dokument 05,02,02,97) ingen opplysninger om å ha observert noen sykkel ved bommen. I telefonsamtale med politiet den 22. september 2000 (fire måneder senere) får han eksplisitt spørsmål om sykkelen. Han sier at han ikke kan huske dette etter så lang tid (dokument 05,02,02,98).

19.24 Viggo Kristiansen mottar en tekstmelding

Som kontradiksjon til Viggo Kristiansens teledata og fremleggelsen av dekningsområdet til mobilbasen EG_A i retten, lanserte Jan Helge Andersen en teori om at mobiltelefonen kunne ha befunnet seg i sykkelveska til Viggo Kristiansen og følgelig vært ved bommen ved Svarttjønn da Kristiansen mottok en melding klokken 19.24.

Det ble det prosedert på i retten fra Jan Helge Andersens forsvarer, Ben Fegran, og Kristiansand Byrett la dette til grunn som en mulig forklaring i dommen.

19.20

Asbjørn Tobiasen (dokument 05,02,02,138) og **Turid Tobiasen** (dokument 05,05,02,139) returnerer til parkeringsplassen ved Svarttjønn etter å ha gått tur ved 3. stampe.

Turid ser på klokka og passer på at de går tilbake til parkeringsplassen klokken 19.20, slik at de kommer seg tilbake til Hotel Cæsar. Hun opplyser at de rakk hjem til episoden som begynte klokken 19.30.

Asbjørn og Turid Tobiasen passerer bommen to ganger i det tidsrommet Viggo Kristiansens sykkel angivelig skulle henge der, men de gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel da de passerer bommen.

19.25

Stein Furuset (dokument 05,02,02,35) sykler fra Svarttjønnveien 12, forbi bommen og langs lysløypa til Grim.

Han oppgir at han er sikker på at han reiste fra bopel i Svarttjønnveien 19.25 fordi han ringte til sin kjæreste rett forut for dette.

Stein Furuset observerer ingen sykkel da han passerer bommen.

19.30

Magnhild Flatmark Kirkehei (dokument 05,02,67), **Helge Kirkehei** (dokument 05,02,02,66) og **Berit Wiese Hansen** (dokument 05,02,02,149) parkerer på parkeringsplassen ved Svarttjønn og går ut på tur sammen.

De oppgir at Berit Wiese Hansen blir plukket opp av ekteparet Flatmark Kirkehei på sin bopel klokken 19.15 og at de deretter kjørte til Svarttjønn.

De observerer 4-5 biler på parkeringsplassen. Da de passerer bommen observerer de to joggere som tøy ut der.

Dette stemmer både tidsmessig og ut fra beskrivelser med Leonard Hovden og Jan Arvid Nygård som selv angir at de tøyde ut ved

bommen på dette tidspunktet. Magnhild Flatmark Kirkehei opplyser at joggerne hadde noe hvitt på seg. Leonard Hovden opplyser at han var iført «ei hvit løpsskjorte med sorte striper på, som det sto skrevet «Selmer» med store blå bokstaver på ryggen.» (dokument 05,03,01,06). Berit Hansen observerer at én av mennene (guttene) ved bommen hadde et pannebånd. Jan Arvid Nygård opplyser at han var iført et blått pannebånd (dokument 05,02,02,97).

Det er nå i alt fem personer ved bommen ved Svarttjønn samtidig. Dette er: Leonard Hovden, Jan Arvid Nygård, Magnhild Flatland Kirkehei, Helge Kirkehei og Berit Wiese Hansen.

Ingen av de fem observerer Viggo Kristiansens sykkel der den ifølge Jan Helge Andersen skulle være låst fast til bommen.

Ingen av vitnene hører noen lyd fra noen mobiltelefon da Viggo Kristiansen fikk sms klokken 19.24. Dette til tross for at Hovden og Nygård tøyde ut ved bommen på tidspunktet for denne meldingen og må ha vært kun centimetere fra telefonen og sykkelen, dersom Jan Helge Andersens forklaring, og teorien som Kristiansand byrett la til grunn skulle være riktig.

Vidar Salvesen (dokument 05,02,02,114 og dokument 05,02,02,115) returnerer til Svarttjønn etter å ha luftet sin hund rundt stampene i Baneheia.

Merk: Salvesen oppgir klokkeslettet for sin retur til å være cirka 20.00. Etter å ha holdt hans forklaring opp mot øvrige vitneforklaringer, er det grunn til å tro at han bommer med cirka 30 minutter.

Ved Svarttjønn observerer Magnhild Flatland Kirkehei, Helge Kirkehei og Berit Hansen Wiese en mann med en «lys Shetland sheepdog en liten Lassiehund» (dokument 05,02,02,66). Berit Wiese Hansen klappet hunden.

Salvesen angir i sitt avhør også å huske disse tre. – Som forlot Svarttjønn klokken 19.30.

Kort tid etterpå observerer Leonard Hovden den samme mannen med hunden. Han husker det spesifikt, på grunn av måten mannen løftet hunden inn i bilen på, som Hovden omtaler som «forfinet».

Siri Arneberg og Siri Hilmarsen (dokument 05,02,02,09 og 05,02,02,52) går fra Svarttjønnveien 14, over parkeringsplassen ved Svarttjønn og passerer bommen.

De oppgir klokkeslettet til å være mellom cirka 19.30 og 19.35.

Siri Hilmarsen observerer tre personer hun mener kan ha vært joggere, hvor to er menn (den ene setter seg inn i bilen) og en er kvinne.

Verken Siri Hilmarsen eller Siri Arneberg observerer Viggo Kristiansens sykkel ved bommen.

Merk: Siri Hilmarsen får direkte spørsmål om hun har observert en sykkel ved bommen. Det kan hun ikke huske (spørsmålet er stilt den 22.09, dokument nr. 05,02,02,53)

19.34

Leonard Hovden og Jan Arvid Nygård forlater parkeringsplassen ved Svarttjønn. Nygård opplyser at han skulle hente barna på Filadelfia klokken 19.30 og at han så på klokken og registrerte at de var litt sent ute. Klokken viste 19.34.

19.35

Johan Ivar Aas (dok 05,02,02,151) returnerer til Svarttjønn etter sin løpetur. Han oppgir klokkeslettet til å være cirka 19.35

John Ivar Aas observerer ikke Viggo Kristiansen, hans sykkel eller mobiltelefon ved bommen ved Svarttjønn.

19.37 Viggo Kristiansen sender en tekstmelding.

Som kontradiksjon til Viggo Kristiansens teledata og fremleggelsen av dekningsområdet til mobilbasen EG_A i retten, lanserte Jan Helge Andersen en teori om at mobiltelefonen kunne ha befunnet seg i sykkelveska til Viggo Kristiansen og følgelig vært ved bommen ved Svarttjønn da Kristiansen mottok en melding klokken 19.24. Teorien skulle være at dette ville gi Kristiansen mer tid til å returnere til Svarttjønn klokken 19.37 og sende melding fra sykkelen. Retten sier at Kristiansen etter dette returnerte til åstedet for å bistå med tildekkingen av likene. Dette ble det prosedert på i retten fra Jan Helge Andersens forsvarer, Ben Fegran, og Kristiansand Byrett la dette til grunn som en mulig forklaring i dommen.

Til tross for at det er mange som beveger seg rundt parkeringsplassen ved Svarttjønn i dette tidsrommet, har ingen observert Viggo Kristiansen på veiene til eller fra Svarttjønn, eller ved bommen hvor sykkelen angivelig skulle være fastlåst. Ingen har observert sykkelen til Viggo Kristiansen ved bommen.

19.45

Rune Wilhelmsen (dokument 05,02,02,150) går fra sin bolig i Svarttjønnveien, forbi parkeringsplassen og bommen.

Rune Wilhelmsen observerer ikke Viggo Kristiansens sykkel ved bommen.

Dag Øystein Thomassen (dokument 05,02,02,136 s 5008 og 05,02,02,137) returnerer til Svarttjønn etter å ha løpt i cirka en time (hadde ikke klokke, men anslår returen til å være mellom 19.30 - 19.45).

Thomassen passerer bommen to ganger, ut og inn av Svarttjønn, og tøyer ut i cirka 10 minutter ved bommen. Han gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel.

19.55

Anita Abusdal (dokument 05,02,02,06) parkerer bilen sin på parkeringsplassen ved Svarttjønn. Hun spaserer forbi bommen og innover i Baneheia.

På parkeringsplassen registrerte hun en grønn bil.

Anita Abusdal gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansen eller hans sykkel ved bommen.

Tor Øyvind Refsholt (dok 05,02,02,107) parkerer v/Svarttjønn kl. ca 19.55

Han gjør ingen observasjon av Viggo Kristiansen eller hans sykkel ved bommen.

Refsholt løper i retning Fant Olsen, som er den retningen Jan Helge Andersen hevdet han gikk hjem etter drapene. Refsholdt gjør ingen observasjon av Jan Helge Andersen.

Når det foreligger så mange vitnemål fra personer som har passert bommen i tidsrommet som sykkelen skulle ha hengt der, ifølge Andersen, og ingen har observert sykkelen, så er det en meget sterk indikasjon for at Andersen ikke snakker sant og at det var hans opprinnelige forklaring som var korrekt (Kristiansen syklet hjem).

Når retten bygger sin dom mot Kristiansen på denne opplysningen fra Andersen, både for å fastslå at Kristiansen gikk sammen med Andersen, og for å forklare Kristiansens mobildata, er det åpenbart at dommens grunnlag er svært tvilsomt og at beviskravet ikke er oppfylt.

Avsluttende kommentar og oppsummering

Vi viser til våre anførsler i avsluttende skriv «*Sluttkommentar i anledning utløp av frist for innsendelse av tilsva*r» datert 15.05.2019. Her har vi redegjort for grunnlaget for påstanden om gjenåpning av Viggo Kristiansens sak.

Det foreligger en rekke nye bevis og omstendigheter som Viggo Kristiansen ville hatt åpenbart krav om å få føre som kontradiksjon mot, i særdeleshet, påstanden om at det forelå DNA-bevis for to gjerningsmenn, hvor han selv ikke kunne utelukkes.

Disse nye omstendigheter og bevis tilfredsstillende opplagt kravet for gjenåpning om at det skal være en rimelig mulighet for at retten ville kommet til en annen konklusjon. Når retten slår fast at DNA-analysen var et vesentlig bevis, og sakkyndige nå slår fast at analysen ikke hadde bevismessig grunnlag for å slå fast at det var to gjerningsmenn, og at Den Rettsmedisinske kommisjon slutter seg til denne bevisvektingen, er beviskravet ikke lenger oppfylt.

Tilsvarende gjelder også for de avhørsprotokoller som dokumenterer at Andersen ikke forklarte seg i tråd med disse DNA-analysene, slik retten ble forledet til å tro, men at han tvert imot forklarte seg motsatt til han fikk forklart at DNA-analysen sa ham imot. Det er åpenbart at rettens konklusjon om at Andersens forklaring var styrket av DNA-analysene, ikke er holdbar.

Vi minner om at det ikke er krav om sannsynlighetsovervekt.

Tilsvarende har vi ført dokumentasjon for at rettens bevisvurdering for hva gjelder Kristiansens teledata er tvilsom.

På vegne av Viggo Kristiansen opprettholdes påstanden i gjenåpningsbegjæringen. Viggo Kristiansens sak må gjenåpnes.

11.2 Brev fra advokat Sjødin 24.07.19 (brev 23.02.19) ytterligere anførsler og merknader

Den 24. juli 2019 mottok kommisjonen et brev fra advokat Sjødin datert 23. februar 2019, hvor han blant annet har merknader til kommisjonens avhør av vitnet Karen Marie Skjelde, notatet fra politioverbetjent Wike og materialet som var mottatt fra Asbjørn Hansen. Her gjengis innledningsvis kun merknader som er knyttet til notatet til Wike og avhøret av Skjelde.

For så vidt gjelder notatet til Wike uttaler advokat Sjødin:

Vår kommentar til rapport fra politioverbetjent Ingunn Wike 12. august 2018

Vi merker oss Wikes faglige bakgrunn som etterforsker i saker med telebevis siden 2005.

Vi mener at Wikes konklusjon om at Baneheia-saken bør tas opp igjen må tillegges vekt i spørsmålet om særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og om tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om domfeltes skyld bør prøves på ny.

En så tydelig uttalelse, der en høyt kvalifisert politietterforsker sår tvil om den domfelte kan ha vært på åstedet i perioden for drapene han er dømt for, må være både et særlig og tungtveiende forhold som, sammen med de andre sakkyndige uttalelsene om både mobilbeviset, DNA-analysene og avhørsmetodene, gjør dommen tvilsom.

Wikes rapport går ikke inn i de enkelte detaljer i Viggo Kristiansens teledata og dekningsforholdene i Baneheia, men vi mener det heller ikke er nødvendig for sakens opplysning når hun har studert det materialet som foreligger og deretter fremsetter en konklusjon som er sammenfallende med de øvrige sakkyndiges uttalelser.

Vi merker oss Wikes forutsetning om at det ikke kan ha vært tvilsomt om Kristiansen selv benyttet telefonen. Det er et åpenbart rimelig forbehold og vi nøyer oss med å påpeke at dette ikke er regnet som tvilsomt i denne sak og at det aldri har vært anført noe forhold fra påtalemyndighetens side som skulle indikere at noe annet kan ha vært tilfelle.

Sluttelig påpeker vi at Wikes undersøkelser av rapportene om teledataene i Baneheiasaken er gjennomført lenge etter domfellelsen av Viggo Kristiansen. Hennes konklusjon var åpenbart ikke kjent for retten og det må ansees som en ny omstendighet etter Strpl. § 391 pkt. 3. første punktum.

For så vidt gjelder avhøret av Skjelde, gir advokat Sjødin slik konklusjon i sin uttalelse:

Konklusjon etter avhøret av Skjelde

Det fremgår klart av avhørsprotokollen fra vitneforklaringen til Skjelde at hennes observasjon ikke gir noen sikre opplysninger om hva hun har observert, hvem hun har observert eller når hun har gjort observasjonen. Vitnemålet, slik det fremgår av dokumentasjonen, kan verken knyttes til Viggo Kristiansen, Jan Helge Andersen eller drapene i Baneheia. Det fremgår klart at det er en så stor sammenblanding av minner i avhøret at det i det hele tatt er tvilsomt om observasjonen hun har gjort med sikkerhet kan plasseres tidsmessig mellom drapene og pågripelsene.

Det virker opplagt at formålet med å bringe dette vitnet frem for Gjenopptakelseskommisjonen er å skade Viggo Kristiansens sak ved å indikere at Skjelde observert Viggo Kristiansen mens han kvittet seg med drapsvåpenet. Hun sier også selv at hun ikke ser noen annen grunn til at Viggo Kristiansen skal ha kommet til hennes eiendom for å kaste kniven i sjøen enn at han skulle skjule den.

Hvorfor gjerningsmannen i Baneheiasaken, enten han het Viggo Kristiansen eller Jan Helge Andersen, skulle gå ut til en privat badebrygge midt på dagen, nær boliger og så kaste drapsvåpenet i sjøen - og i vitners påsyn - oppstilles det ingen rimelig forklaring på i dette vitneavhøret.

Vi ber Gjenopptakelseskommisjonen om å se helt bort fra vitnet Skjelde. Vitnemålet tilfører ikke saken nye opplysninger som verken er egnet til å imøtegå den dokumenterte tvil om dommen er riktig, eller å underbygge dommens premisser.

Vi viser nok en gang til at vitnemålet er opptatt 18 år etter observasjonen og vi peker på den enorme risikoen det vil innebære å legge vekt på en slik vitneforklaring.

Som nevnt innledningsvis inneholder brevet fra advokat Sjødin 23. februar 2019 også merknader og kommentarer til innspill som kommisjonen har mottatt fra Ada Sofie Austegard via Asbjørn Hansen. På side 65 i brevet uttrykker Sjødin et håp om at Gjenopptakelseskommisjonen vektlegger dokumenterte fakta, konkrete bevis og sakkyndige uttalelser fremfor privat meningsytringer og ordkrig i media når spørsmålet om gjenåpning skal behandles. Kommisjonen slutter seg til dette, og finner det tilstrekkelig å gjengi domfeltes grunnlag for gjenåpningsbegjæringen, som er oppsummert på side 67-68 i brevet 23. februar 2019:

Oppsummert består de nye bevis og omstendigheter i følgende:

- Nye sakkyndige uttalelser tilbakeviser DNA-beviset for at det har vært to gjerningsmenn.
- Nye sakkyndige uttalelser tilbakeviser DNA-analysen som ble benyttet til å knytte Kristiansen til overgrep mot Lena Sløgedal Paulsen.
- Nye sakkyndige uttalelser viser at en DNA-analyse med utslag på fire mannlige DNA-profiler ble holdt tilbake for retten. Dette dokumenterer at analysene retten la til grunn i realiteten var svært usikre, og mest sannsynlig dreide seg om forurensning - ikke reelle treff.
- Nye DNA-undersøkelser i 2010 og 2018 påviser ingen treff på Viggo Kristiansens DNA. Det er heller ikke fremsatt bevis for to gjerningsmenn ved disse, totalt tre, nye DNA-undersøkelsene.
- En ny DNA-analyse knytter Jan Helge Andersen til grovt overgrep mot Stine Sofie Sørstrønen. Dette er overgrep av en karakter som Andersen kategorisk har nektet for å ha begått og som han tvert imot hevdet at det var Viggo Kristiansen som begikk.
- Nye sakkyndige uttalelser styrker mobilbeviset, som gir Viggo Kristiansen alibi for gjerningstidspunktet.
- Det sakkyndige vitnemålet fra Teleplan, som i lagmannsretten ble brukt mot mobilbeviset, har i 2016 blitt betydelig presisert og moderert av den sakkyndige selv. Den sakkyndige uttaler at retten må ha misforstått hans vitnemål.
- Politioverbetjent Ingunn Wike sin uttalelse om at teledata gir Viggo Kristiansen alibi.
- Vitner som ikke ble ført for retten peker klart i retning av at tidspunktet retten legger til grunn for ugjerningene ikke er korrekt.
- Jan Helge Andersens forklaring om Viggo Kristiansen og ugjerningene er full av påviselige usannheter, feil og mangler som ikke ble presentert for retten.
- Sakkyndige vurderinger av avhørsprotokoller fra Andersens avhør viser at politiet begikk store feil og at det var politiet som oppfordret Andersen til å knytte Kristiansen til saken.
- Protokollene etter avhør av Andersen viser at politiet ga Andersen informasjon om DNA-analyser og oppfordret ham til å endre forklaring slik at den skulle være i tråd med analysene.
- Politidokumenter viser at aktor holdt tilbake for retten at kniven Andersen beskrev som drapsvåpen og knyttet til Kristiansen ble levert inn og sjekket ut av saken.

11.3 Brev fra advokat Sjødin 28.08.19 (brev 04.02.19) – ytterligere anførsler og merknader

Den 28. august 2019 oversendte advokat Sjødin et brev til kommisjonen datert 4. februar 2019, vedlagt en udatert rapport om «Knivbeviset» fra Halvard Sivertsen. I oversendelsesbrevet skriver

han blant annet:

(2)

Jeg vedlegger Halvard Sivertsens rapport som viser en betydelig bevisvikt som fant sted i lagmannsretten og kan ha påvirket lagrettens bevisvurdering. Statsadvokatens spørsmålstilling i lagmannsretten etterlot den oppfatning at Viggo Kristiansen hadde skjult en kniv han hadde hatt i sin besittelse, dette til tross for at kniven var beslaglagt av politiet, gjennomgått teknisk og funnet «ren».

Det anføres at denne bevisføring er falsk og kan ha påvirket lagretten. Det anføres at dette er en ny omstendighet jfr strpl § 391 nr 3.

Bilag 1 Rapport om kniv

(3)

Rapporten om bevisføringsfeilen når det gjelder kniv støtter opp om at det er avslørt alvorlige feil rundt de bevis lagretten måtte forholde seg til ved avgjørelse av skyldspørsmålet i 2002.

I tillegg til at lagretten fikk feil informasjon om kniven, til skade for Viggo Kristiansen, så er det anført at det er foreliggende utelukkelsesbevis når det gjelder telefonbruken til Viggo Kristiansen. Jeg viser til den video som er laget og som viser avstanden fra åstedet til basestasjonen EG_A hvor Viggo sin mobiltelefon var koblet opp. Mobiltelefonen var innenfor dekningsområdet til basestasjonen EG_A da det ble sendt og mottok tekstmeldinger klokken 18.55, 18.57, 19.24, 19.37 og 21.22.

Det er lagt til grunn av Telenor, av siv.ing Halvard Sivertsen og av politiførstebetjent Ingunn Wike ved Øst-politidistrikt, en betjent som er faglig sterk, når det gjelder telefonanalyse. I tillegg har Teleplan sin seniorkonsulent Inge Schøyen som var til stede under lagmannsrettens behandling, uttalt seg til Dagbladet den 5.7. 2016:

- *Hvis min rapport og vitnemål i retten har blitt tillagt vekt for å dømme Kristiansen, så er jeg redd for at rettens aktører kan ha misforstått, sier Inge Schøyen til Dagbladet.*

Det er ikke innhentet noen uttalelse fra han av politiet eller statsadvokaten etter 5.7.2016.

Konklusjonen er at samtlige teknisk sakkyndige som er spurt fremstår enige om at det ikke finnes dekning fra en telefon brukt på åstedet til basestasjon EG_A, som er like ved Viggo Kristiansen sin bolig og innenfor det naturlige dekningsområdet.

Det er ikke påvist en eneste teknisk sakkyndig med annen mening.

Statsadvokatens uttalelse baserer seg ikke på teknisk viten, men baserer seg kun på omtaler av de som har uttalt seg ut fra sin tekniske viten, og derfor har statsadvokatens uttalelse ingen verdi. Annen sakkyndig utredning har statsadvokatene ikke innhentet, noe som beskriver at de selv ikke tror på en annen oppfatning.

Poenget er imidlertid at bevisbildet har betydelig endret seg i fra lagmannsrettens behandling i det en har en samlet teknisk oppfatning om at det eksisterer et utelukkelsesbevis.

Det samme gjelder DNA, her er også bevisene endret. I Oslo tingrett og i Agder lagmannsrett uttalte den sakkyndige Bente Mevåg at DNA viste sikkert at det hadde vært to på åstedet. Her har bevisbildet endret seg betydelig fra lagmannsrettens behandling da Den Rettsmedisinske Kommissjon legger til grunn Susan Pope sin uttalelse, jfr Gjenopptakelsesbegjæringen og vedlegg til denne. Videre vises det til de tekniske nye analysene utført under saksbehandlingen som ikke viser DNA fra Viggo Kristiansen.

Det vises også til Halvard Sivertsens analyse av DNA undersøkelsene som viser feilinformasjoner til politiet og retten, og gir et annet bevisbilde i dag enn det som var under lagmannsrettens behandling.

DNA analysene i dag, samsvarer med de telefontekniske konklusjoner om manglende dekning, det vil si at Viggo Kristiansen, med sin bruk av telefonen, ikke kan ha vært på åstedet da meldingene ble sendt. Samlet sett viser det at bevisbildet fra lagmannsretten er endret.

(4)

Det vises videre til analysene som er gjort av etterforskningen og til innlegget av 30.6.2019 som er tilsvaret til Statsadvokatens tilsvare. De omfattende anførsler som der er gjort er nødvendige da det viste seg at tilsvaret avslørte påtalemyndighetens feile oppfatning av faktum.

Her viser jeg til vårt tilsvare og til filmen som så klart beskriver en faktisk fullstendig feil oppfatning av bevisene fra påtalemyndighetens side og som igjen viser at bevisene har endret seg siden lagmannsrettens behandling.

Advokat Sjødin anfører i brevet at aktors spørsmålsstilling i lagmannsretten etterlot den oppfatning at Viggo Kristiansen hadde skjult en kniv han hadde hatt i sin besittelse, til tross for at kniven allerede var beslaglagt av politiet. Tekniske undersøkelser av kniven hadde vist at den var «ren». Advokat Sjødin uttaler at denne bevisføringen var falsk, og kan ha påvirket lagretten, og at dette er en ny omstendighet etter straffeprosessloven § 391 nr. 3

Ved oversendelsen 28. august 2019 mottok kommisjonen en rapport fra Halvard Sivertsen om det såkalte «knivbeviset» med tittelen: «Nye funn i Viggo Kristiansens sak.» Rapporten er på 29 sider, og kommisjonen gjengir kun sammendraget og innledningen, samt avsnitt 9 med spørsmål om hvilke spørsmål som gjenstår å besvare:

SAMMENDRAG

Det kan nå dokumenteres at det ble holdt tilbake for retten at kniven som Jan Helge Andersen beskrev som drapsvåpenet ble funnet. Politiet hadde klare holdepunkter for at Andersen bløffet og knyttet Viggo Kristiansen til et falskt drapsvåpen.

Da Jan Helge Andersen beskrev drapsvåpenet for politiet, beskrev han en arbeidskniv som Viggo Kristiansen på sin side fortalte at han oppbevarte i en verktøykasse.

Politiet har frem til nå hevdet at denne kniven aldri ble funnet. Viggo Kristiansen ble i avhør beskyldt for å lyve og aktor Edward Dahl prosederte på at Viggo Kristiansen forklarte seg uriktig om kniven.

Av saksdokumentene fremgår det at en nabo fant den omtalte kniven på bakken utenfor arbeidsboden til Viggo Kristiansen. Rettsmedisinske undersøkelser viste at denne kniven hverken var drapsvåpenet eller ble benyttet til å kutte einerkvister på åstedet, slik Andersen hevdet.

I stedet for å konfrontere Andersen om manglende funn på denne kniven, opprettholdt politi- og påtalemyndigheten en uriktig fortelling om at kniven ikke var funnet og at de ikke festet lit til Viggo Kristiansens forklaring om kniven.

Vi vil også dokumentere at en av Jan Helge Andersens egne kniver forsvant før pågripelsene uten at Andersen kunne redegjøre for hvor den hadde tatt veien. Dette ble ikke fulgt opp av politiet under etterforskningen og retten fikk heller ikke vite om dette sentrale forholdet.

Politidokumentene viser at politi- og påtalemyndighet manglet objektivitet under etterforskningen og i bevisførselen for retten. Jfr. Strpl. §§ 55 fjerde ledd og 226 tredje ledd.

Brudd på objektivitetsplikten utgjør et særlig forhold som gjør domfellelsen av Viggo Kristiansen tvilsom. Jfr. Strpl. § 392 andre ledd.

Konkrete funn som sannsynliggjør at Andersen forklarte seg uriktig om drapsvåpenet for urettmessig å knytte Kristiansen til saken utgjør et åpenbart tvilsgrunnlag opp mot domfellelsen av Kristiansen.

Tilsvarende utgjør dokumentasjonen for at Andersen uriktig knyttet Viggo Kristiansens kniv til ugjerningene et særlig forhold som gir grunn for gjenåpning etter Strpl. § 392 andre ledd.

(...)

INNLEDNING

Drapsvåpenet i Baneheiasaken er aldri blitt funnet. Retten synes likevel å ha en klar oppfatning av hvilken kniv som var drapsvåpenet.

I retten forklarte Jan Helge Andersen at Viggo Kristiansen brakte med seg en Mora-kniv med blått skaft til åstedet, og at det var med denne kniven de to barna ble drept. Det var, ifølge Andersens forklaring, også denne kniven han brukte da han skar einer for å lage en kamuflasje etter drapene. Andersen forklarte at Kristiansen tok med seg denne kniven da de to skilte lag etter ugjerningene. Han forklarte videre at han hverken før eller siden har sett kniven, og dermed ikke vet hvor Kristiansen har gjort av den.

Dommen i by- og lagmannsretten drøfter ikke hva slags type kniv som ble benyttet, men legger til grunn at det var Kristiansen som brakte med seg kniv, og at det var Kristiansen som tok med seg kniven da de to drapsmennene skilte lag etter ugjerningene.

Andersens forklaring fikk i retten vesentlig støtte ved at Viggo Kristiansen vedgikk å ha vært i besittelse av en kniv som stemmer med Andersens beskrivelse av drapsvåpenet. Kristiansen ble ikke trodd da han forklarte hvordan han kom i besittelse av denne kniven. Han kunne heller ikke redegjøre for hvor den var blitt av. I retten hevdet Kristiansen at han sist så kniven dagen før pågripelsen. Da skal kniven ha ligget i verktøyskrinet hans. Politibetjentene som foretok ransaking av bua den dagen Kristiansen ble pågrepet, var imidlertid klare på at noen slik kniv ikke ble funnet under ransakingen, hverken i verktøyskrinet eller på noe annet sted. Det forekommer heller ikke noen slik kniv i beslagsrapporten.

I retten fremkom det videre at det også ble foretatt en ransaking av bua til Viggo Kristiansen den 14. juli, to måneder før pågripelsen, i forbindelse med at Kristiansen var pågrepet i en kikkersak. Heller ikke da ble det observert noen slik kniv. Dette må sies å gi sterk støtte til Andersens forklaring, og synes å indikere at Kristiansen har kvittet seg med drapsvåpenet kort tid etter drapene. At Kristiansen hevder å ha sett kniven i verktøyskrinet dagen før pågripelsen må ha fortonet seg som åpenbart usannferdig, og ha bidratt til å undergrave en allerede tynnslitt troverdighet.

I sin prosedyre for lagmannsretten trekker aktor fram denne knivhistorien som et eksempel på hvor løgnaktig Kristiansen er:

«Kniven som ble funnet på søppelfyllinga ble ifølge Kristiansen vist til en arbeidskamerat. Denne arbeidskameraten har ikke sett noen kniv. En av de to snakker usant eller husker feil.

Kristiansen sa at han så denne kniven i verktøykassa si i bua dagen før han ble pågrepet. Tilfeldighetene var slik at politiet ransaket bua i juli i forbindelse med kikkersaken. Bua og verktøykassa ble filmet. Da lå det to kniver i verktøykassa. De samme knivene lå der også da bua ble ransaket den dagen Viggo ble pågrepet.

*Hvorfor i all verden snakker Viggo Kristiansen usant om denne kniven? Det vet ikke jeg.»
(Bergens Tidende 31.1.2002)*

I det følgende vil vi dokumentere at retten ble ført bak lyset på helt vesentlige punkter når det gjelder drapsvåpenet. Det vil bli dokumentert:

- At en Mora-kniv med blått skaft og svart slire ble funnet av en nabo utenfor arbeidsboden til Viggo Kristiansen og levert politiet den 18.9.2000.
- At dette etter all sannsynlighet er den samme kniven som Kristiansen fant på søppelfyllingen.
- At dette etter all sannsynlighet er den samme kniven som Andersen beskriver som drapsvåpenet.
- At kniven er blitt undersøkt hos Rettsmedisinsk institutt og ved kriminalteknisk laboratorium og er utelukket både som drapsvåpen og som redskap til å kutte einer.
- At politiet under etterforskningen ble gjort oppmerksom på et annet mulig drapsvåpen – en grønn militærkniv som Andersen vedgikk å ha vært i besittelse av, men som han ikke kan gjøre rede for.
- At politiet aldri gjorde noe forsøk på å oppspore Andersens kniv.

Det vil bli påvist grov svikt i etterforskningen og grove feil i fremstillingen for retten. Det vil bli påvist at vesentlig informasjon ble holdt tilbake.

Det vil videre bli påvist at den uriktige fremstillingen i retten samt informasjonen som ble tilbakeholdt, kan ha hatt betydning for utfallet av rettsakene.

(...)

9. Spørsmål som gjenstår å avklare

Etter å ha gjennomgått politiets etterforskning av mulige drapsvåpen sitter vi igjen med en del ubesvarte spørsmål.

1. Hvorfor ble ikke kniven som ble beslaglagt under ransakingen av bua til Kristiansen den 14.7.2000 tatt med i beslagsrapporten?
2. Hvorfor blir Viggo Kristiansen i avhør 15.9.2000 fortalt at den kniven han har forklart seg om ikke er funnet på anvist plass og heller ikke noe annet sted?
3. Hvorfor får ikke retten vite at den blå Mora-kniven som Viggo Kristiansen beskyldes for å lyve om, faktisk er funnet?
4. Hvorfor får ikke retten vite at den blå Mora-kniven Andersen beskriver som drapsvåpenet kan være funnet og sjekket ut av saken?
5. Hva ble resultatet av sammenligningen mellom den tegningen Andersen laget av drapsvåpenet og den Mora-kniven som ble funnet og innlevert av en nabo?
6. Hvorfor får retten aldri vite at Jan Helge Andersen har vært i besittelse av en grønn militærkniv som han etter drapene ikke kan gjøre rede for?

7. Hvorfor gjorde politiet ingen ting for å oppspore denne kniven?
8. Hvorfor gjorde ikke politiet noe for å fremskaffe en kniv av samme type, slik at rettsmedisinerne kan gjøre en vurdering av om dette er et mulig/sannsynlig drapsvåpen?

Alle disse spørsmålene bør det være det mulig å få svar på fra de ansvarlige for etterforskningen.

Det bør videre foretas nye undersøkelser av den beslaglagte Mora-kniven for å sjekke i hvilken grad den tegningen Jan Helge Andersen laget stemmer overens med eventuelle hakk i knivseggen på denne.

11.4 Brev fra påtalemyndigheten 04.11.19

Statsadvokaten i Agder har den 4. november 2019 gitt sin uttalelse til anførsler i brev fra advokat Sjødin 28. august 2019. Det vises til at det er fire hovedtemaer som tas opp i brevet - knivbeviset, mobiltelefonbeviset, DNA-beviset og advokat Sjødins tilsvaer 30. juni 2019 til påtalemyndighetens uttalelse 15. mai 2019.

Kommisjonen gjengir ikke uttalelsen i sin helhet, men siterer hovedpunktene knyttet til de fire temaene.

Til anførselene om knivbeviset, oppsummerer påtalemyndigheten under punkt. 1:

Ut fra ovenstående utdrag av saksdokumenter må det legges til grunn at Kristiansen påstod at det lå en morakniv med blått skaft og bladstopper i verktøykassa dagen før pågripelsen i september. En slik kniv lå ikke der da politiet ransaket etter pågripelsen i september. Politiet fant heller ikke en slik kniv ved ransakingen sommeren 2000.

Da kniven ikke lå der Kristiansen påstod den skulle ligge dagen før pågripelsen, er den naturligvis heller ikke beslaglagt og undersøkt av politiet.

Som det fremgår ovenfor har Kristiansen i politiavhør påstått at han fant en morakniv med blått håndtak og knivstopper på Støleheia etter barnedrapene. Sivertsen oppsummerer i vedlegget side 4, siste avsnitt, at de vitner Kristiansen opplyser har kunnskap om dette funnet ikke kan bekrefte Kristiansens påstander.

Om Kristiansen fant en kniv på Støleheia etter barnedrapene, kan derfor ikke la seg verifisere. Om det skulle være slik Kristiansen

forklarer, at han fant kniven på Støleheia etter barnedrapene, er den naturligvis uaktuell som det drapsvåpenet Andersen forklarer seg om og beskriver.

Vitnet Moljord, som bodde i Egstien 10a), har etter pågripelsen av Kristiansen i september innlevert en Morakniv med blått skaft og svart slire, jfr beslag merket H-20 i dok 3.16. Ut fra skissen laget av Moljord ble kniven funnet av henne i gresset på andre siden av Egstien. Topografien på dette stedet er bratt skrånende terreng opp mot blokkbebyggelse. Moljord kan ikke tidfeste funnet ut over at det var «en gang i løpet av våren, sannsynligvis i løpet av mai 00», se referatene fra hennes forklaringer ovenfor.

Om dette var før eller etter barnedrapene i midten av mai 00 er derfor et åpent spørsmål.

Hun har videre forklart at hun etter funnet tok kniven inn og la den i «verkstedet» i kjelleren, uten selv å vaske den/benytte den, se dok 00.135 side 1, 3 avsnitt.

Hvis den kniven Moljord fysisk leverte til politiet i september ble funnet om våren, og oppbevart av henne frem til hun først overleverte den til politiet den 19.9.00, er det utenkelig at denne kniven har vært i Kristiansens verktøykasse dagen før pågripelsen av ham den 13.9.00.

Hvem som en gang våren 00 mistet eller kastet kniven som Moljord innleverte, er det selvsagt umulig å si noe om. Moljord forklarer i avhøret at "*Stedet hvor kniven ble funnet er det stort sett bare Viggo og Jan Helge som benytter (se vedlagte skisse). Ved en rekke anledninger har de lagt fra seg tomflasker etc. i området hvor kniven ble funnet. Av den grunn er vitnet nokså sikker på at kniven tilhører dem*", se dok. 00.135, 5. avsnitt.

Det er likevel alminnelig kjent at slike morakniver var rimelige i innkjøp og en alminnelig brukt knivtype. Det er også alminnelig kjent at det er tett med boliger og garasjer i nærområdet rundt Kristiansens bu. Det er ikke noe oppsiktsvekkende at det blir funnet en rimelig og alminnelig arbeidskniv i et område med mange mennesker.

Hvor lenge kniven hadde ligget i gresset der Moljord fant den er også et åpent spørsmål.

Av side 2, pkt 2, siste pkt i Sjødins brev av 28.8.19 til kommisjon fremgår at

Statsadvokatens spørsmålsstilling i lagmannsretten etterlot den oppfatning at Viggo Kristiansen hadde skjult en kniv han hadde hatt i sin besittelse, dette til tross for at kniven var beslaglagt av politiet, gjennomgått teknisk og funnet "ren".

Det er Kristiansen som i politiavhør påstår funn av morakniv med blått skaft og bladstopper, og at denne lå i verktøykasse dagen før pågripelsen i september. Hvis denne kniven har eksistert og lå i verktøykasse til tid som Kristiansen påstod, er det ikke mulig at dette er

samme kniv som Moljord tok hånd om våren 00 og oppbevarte hos seg selv frem til etter pågripelsen.

Av vedlegget side 1, under «Sammendrag», 1. avsnitt fremgår at:

Det kan nå dokumenteres at det ble holdt tilbake for retten at kniven som Jan Helge Andersen beskrev som drapsvåpen var funnet.

Statsadvokaten bestrider at kniven som Jan Helge Andersen beskrev som drapsvåpen er funnet.

Av vedlegget side 15, 1 avsnitt fremgår at «*Den forsvunne Morakniven er funnet. Den har ligget i månedsvis i kjelleren til en nabo, kanskje siden før drapene*».

Av vedlegget side 21, 3. avsnitt fremgår at: «*Jan Helge Andersens forklaring om knivene er full av åpenbare svakheter. Først og fremst er Viggo Kristiansens kniv funnet og sjekket ut av saken*».

Som ovenfor nevnt var en morakniv med blått skaft og bladstopper en rimelig og alminnelig kniv som mange eide og brukte. Andersen beskriver bruk av en slik kniv på åstedet, men at den kniven han beskriver faktisk er kniven Moljord fant før eller etter barnedrapene er spekulasjon uten noe fundament i sakens dokumenter.

Påtalemyndigheten legger til grunn at barna ble drept med kniv, men denne drapskniven er ikke funnet.

Dette er ikke oppsiktsvekkende. Andersen har, som sitert fra politiavhøret i vedlegget side 16, 1 avsnitt, forklart at Kristiansen grundig rengjorde drapskniven etter drapene. Det tok lang tid før Kristiansen ble pågrepet. Han ble avhørt flere ganger før pågripelsen. Han har aldri tilstått drapene. Han hadde derfor både motiv og rikelig tid på seg til å kvitte seg med drapskniven, hvilket han utvilsomt må ha gjort.

Spekulasjonene fra Sjødin og Sivertsen om «knivbeviset» er derfor ikke bevis eller omstendigheter som kan gi grunnlag for gjenåpning av saken.

Kripos' undersøkelser av knivene beslaglagt i Kristiansens bu, og kniven Moljord innleverte, jfr dok 3.16, ble dokumentert i både tingretten og lagmannsretten jfr ovenfor. I lagmannsretten ble dokumentet fremlagt og dokumentert av Kristiansens forsvarer, jfr ovenfor. Knivfunnet fremgår av «Innsendt materiale» nr H-20, jfr ovenfor. Kniven, H-20, er også omtalt i dok 03.10 (Kripos) side 11 og 20, og i dok 03.12 (Rettsmedisinsk institutt) side 18. De siste to dokumenter ble for øvrig også fremlagt i tingretten, jf. rettsboken, dok 07.06.23, dokumentene 16 og 22.

Det bestrides derfor at politiet eller aktoratet i tingretten/ lagmannsretten har tilbakeholdt informasjon til skade for Kristiansen.

Sivertsen hevder i vedlegget side 29 pkt. 7 at politiet skulle ha utvist mer aktivitet for å finne en grønn militærkniv Andersen har vært i

besittelse av. På samme side formuleres en del «ubesvarte spørsmål». Som det fremgår av avhørene av Kristiansen i dok 07.02.06 side 4 og dok 07.02.09 side 2, så han ikke Andersen med kniv om ettermiddagen drapsdagen.

Statsadvokaten legger til grunn at Sjødin/Sivertsen kritiserer etterforskningen i saken, men kan ikke se at denne kritikken eller «ubesvarte spørsmål» er nye bevis eller omstendigheter som kan tilsi at saken kan gjenåpnes.

Statsadvokatens syn er at det ikke er behov for at Kommisjonen iværksetter noen form for tilleggsundersøkelser.

Til anførslene til mobiltelefonbeviset og DNA-beviset uttaler påtalemyndigheten i punkt 2 og 3:

2. Telefonbeviset

Statsadvokaten bestrider at det foreligger utelukkelsesbevis når det gjelder telefonbruken til Kristiansen. Det vises til vår påtegning av 15.5.19 til Kommisjonen side 51-54, jfr dok 01.60. I filmopptak 13 behandles «telefonbeviset» opp mot Andersens forklaringer. «Telefonbeviset» har vært et gjennomgående tema i gjenåpningsbegjæringer, og vi viser til våre tidligere uttalelser. Det foreligger ikke nye bevis eller omstendigheter som tilsier at saken kan gjenåpnes.

3. DNA

Statsadvokaten viser til vår påtegning av 15.5.19 til Kommisjonen side 41-51, jfr dok 01/60. Som det fremgår på side 50, 7 avsnitt legger påtalemyndigheten til grunn at saken med hensyn til DNA ikke står i en annen bevismessig stilling enn da Kommisjonen avsa sin avgjørelse 17.6.10. Det foreligger ikke nye DNA-analyser, eller vurderinger av DNA som svekker bevisbildet mot Kristiansen.

På sidene 7 – 16 gir statsadvokaten sine merknader til advokat Sjødins tilsvaer 30. juni 2019 til påtalemyndighetens uttalelse 15. mai 2019. Fra statsadvokatens merknader gjengis:

En påstand som gjentas en rekke ganger i brevet, er at statsadvokaten flere ganger i sin kommentar forsøker å knytte Viggo Kristiansens sykkelstur til nordenden av 3. Stampe til jentenes badetur, åstedet og det som omtales som det kritiske tidsrommet for ugjerningene. Det vises til brevet dok 9, nest siste avsnitt, side 44-53 og side 90. Sjødin hevder på side 9, nest siste avsnitt at «*Likevel presenteres denne sykkelturen som om den er et bevis for Viggo Kristiansens deltakelse i ugjerningene*».

Statsadvokaten har forståelse for at politiets ordvalg «*I det kritiske tidsrommet*» i påtegningen av 20.3.19, side 9-11, jfr dok 01/59 fremstår som upresist – og uheldig.

Av denne grunn har statsadvokaten - etter å ha vist til denne delen av politiets påtegnning - allerede foretatt en presisering. Denne presiseringen er inntatt to steder i vår påtegnning av 15.5.19, se dok 01/60 side 7, midten, og side 11, 4. avsnitt. Sjødin har også på et sted – se dok 82, side 48, 8 avsnitt, 2. pkt - vist til denne presiseringen. Presiseringen ble foretatt for å klargjøre at denne sykkelturen til 3. Stampe fant sted før jentene badet i motsatt ende av 3. Stampe. Statsadvokaten legger fremdeles til grunn at denne sykkelturen til 3. Stampe ble foretatt før jentene badet i motsatt ende av 3. Stampe. Jeg tiltrer også Sjødins vurdering om at denne sykkelturen opp til 3. Stampe skjedde før barna forlot hjemmet sitt.

Filmopptakene som ble hitsendt ved lenke ved mail av 19.9.19 fra Kommisjonen er gjennomgått. Filmopptakene 1 -7 omtaler bla temaet «*det kritiske tidsrommet*», ovenfor. I opptak 1, 42 sekunder ut i opptaket, fremvises side 7 i vår påtegnning, der vår første presisering fremgår, se dok 01/60, uten at presiseringen blir lest opp eller kommentert i opptaket. I opptak 7, 8 minutter og 30 sekunder ut i opptaket, fremvises side 11 i vår påtegnning, der vår gjentatte presisering fremgår, uten at presiseringen blir lest opp eller kommentert i opptaket. I filmopptak 6, fra 3.30-4.55 minutter oppsummeres muntlig hvorfor ikke Kristiansens sykkeltur til 3. Stampe fant sted i «*det kritiske tidsrommet*». Oppsummeringen i opptaket tilsvarer i grove trekk de presiseringer statsadvokaten allerede foretok på side 7 og 11 i påtegnningen av 15.5.19, se gjennomgangen ovenfor.

Statsadvokaten beskyldes deretter i opptaket for desinformasjon.

Det er å beklage hvis våre presiseringer på side 7 og 11 i vår påtegnning, jfr dok 01/60, ikke nådde frem i tilstrekkelig grad.

For politiet og påtalemyndigheten har det bevismessig betydning om et vitne som avhøres, og som senere blir mistenkt, er observert kort tid før og/eller kort tid etter et drap ved åstedet – eller i nærheten av åstedet. Det har også bevismessig betydning hvem vedkommende eventuelt var sammen med. Det har også bevismessig betydning under hvilke omstendigheter vitnet etter hvert gav nye opplysninger om egen tilstedeværelse og aktivitet.

Sjødin behandler i brevet side 28 – 44 «Andersens tilståelse og innrømmelse av eget overgrep», samt «Andersens troverdighet», jfr dok 82. Statsadvokaten legger til grunn at Andersen har gitt en rekke politiforklaringer, og at han forklarte seg flere ganger i både tingretten og lagmannsretten. Andersens troverdighet var utvilsomt et svært viktig tema for både aktor, forsvarere, dommere og lagrette. Jeg viser til vår gjennomgang i påtegnning av 15.5.19, se dok 01/60 side 16, 1-3 avsnitt. Statsadvokaten kan ikke se at anførselene fra Sjødin bringer inn noe nytt av betydning for spørsmålet om gjenåpning.

Sjødin gir i brevet side 53-59 sterk kritikk av statsadvokatens fremstilling av temaet møtet mellom Kristiansen, Andersen og Rødsvik. Statsadvokatens fremstilling fremgår av dok 01/60 side 6 og 7. Jeg viser her til sitatet som er inntatt i Sjødins brev side 53, under overskriften «Møtet mellom Kristiansen, Andersen og Rødsvik», 3. avsnitt, samt sitatet inntatt på side 55, 6 avsnitt.

Etter en fornyet gjennomgang av dokumentene Sjødin refererer til er jeg enig i at uttalelsen fra politiet – som er inntatt i statsadvokatens uttalelse - kan kritiseres. Vitnet Rødsvik ble først avhørt den 25.5.00, jfr dok 05.03.01.01. Jeg kan ikke se at dette avhøret gir opplysninger som peker i retning av at Rødsvik har observert verken Andersen eller Kristiansen ved Svarttjønn.

Rødsvik gir først i avhøret den 14.7.00 opplysninger om sitt møte med to «18-19» år gamle gutter på lekeplassen v. parkeringsplassen til Svarttjønn den 19.5.00, se dok 05.03.01.02. Fordi Rødsvik i dette siste avhøret redegjør for detaljer om sin gjenkjennelse av guttene, og opplysninger om en sykkel, er dette opplysninger som det ville ha vært naturlig å konfrontere Andersen og Kristiansen om i politiavhør. Dette avhøret tidfestes i avhørets innledning til klokken 19:07, mens det i slutten av avhøret fremgår at avhøret var ferdig klokken 20:45. Det fremgår av dette avhøret at Rødsvik ble avhørt av politioverkonstabel Vidar Svendsen på vitnets bopel.

Sjødin understreker derfor med rette at Andersen og Kristiansen forklarte seg samme dag, den 14.7.00, om dette temaet.

Sjødin hevder i skrevet side 54, 3 avsnitt, 1 og 2 pkt at:

Derimot er det avhørene av Andersen og Kristiansen den 14. juli som fører til at politiet rykker ut og avhører Rødsvik hjemme hos ham selv den samme kvelden. Først etter at Andersen har gitt informasjon om Rødsvik oppsøker politiet ham hjemme, og han blir bedt om å bekrefte møtet.

Det har ikke lyktes oss å finne saksdokumenter som verken bekrefter eller avkrefter disse påstander.

Det fremgår av innledningen til avhøret av Andersen at han ble avhørt klokken 1628. På nest siste side fremgår at avhøret ble avsluttet klokken 2320.

Det fremgår av innledningen til avhøret av Kristiansen at han ble avhørt klokken 1915, se dok 07.02.02 side 1. På siste side av avhøret fremgår at avhøret ble avsluttet klokken 2340.

Ved å sammenstille tidspunktene for disse avhørene av Rødsvik, Kristiansen og Andersen fremgår det at avhøret av Rødsvik ble påbegynt nær 3 timer etter at Andersens avhør ble påbegynt. Jeg har derfor ikke noe grunnlag for å hevde at det Sjødin anfører, se sitatet med uthevet skrift nærmest ovenfor, er feil.

Det må derfor understrekes og legges til grunn at Kristiansen i avhøret uoppfordret til politiet forteller om sitt møte med personen som må være Rødsvik, se dok 07.02.02, side 3. Avhøret gir heller ikke opplysninger om at Kristiansen blir konfrontert med innholdet av Rødsviks forklaring, som ble avsluttet nær tre timer før avhøret av Kristiansen var ferdig.

Som det fremgår av Kristiansens forklaring, se dok 07.02.02 side 3 uttaler Kristiansen:

Vitnet ble bedt om på nytt å redegjøre for hva han gjorde den 19.5.00. Vitnet sier uoppfordret at det var noe han glemte forrige gang han var i avhør. For noen uker siden møtte vitnet en som var hjelpeleder på noe som het Onsdagsklubben da vitnet var 13-14 år gammel. Vitnet kan ikke huske hva han heter. Personen kom bort til vitnet og spurte om han hadde vært i avhør i Baneheisaken. Vitnet fortalte at han og Jan Helge har vært i avhør. Personen sa noe slikt som: «Ja jeg så jo dere der oppe den dagen». Vitnet sa bare ja, men skjønte ikke hva mannen mente, fordi vitnet ikke kunne huske at han var i Baneheia den dagen. Vitnet gikk og tenkte på det, og nevnte det for Jan Helge.

Det må etter dette legges til grunn at Andersen i avhøret av ham 14.7.00 forklarer seg om møtet med personen som må være Rødsvik før Rødsvik ble avhørt samme kveld.

Videre må det legges til grunn at Kristiansen uoppfordret fortalte om møtet med personen som må være Rødsvik uten at han først ble kjent med Rødsviks politiforklaring samme kveld.

Jeg beklager at statsadvokatene ikke oppdaget disse sammenhengene før vi skrev vår påtegning av 15.5.19, jfr. dok 01/60.

Statsadvokaten beklager innholdet i de sitatene fra vår påtegning av 15.5.19, inntatt i Sjødins skriv 53 og 55, jfr dok 82, og håper med dette at feilen er rettet opp.

Som det framgår av Andersens forklaring den 14.7.19, jfr dok 06.02.03 side 3 uttaler Andersen:

Vitnet vet at vedk. har vært avhørt i denne saken - dette fordi Wiggo har pratet med ham etterpå – og da har vedk. opplyst til politiet at han hadde obs. både Wiggo og vitnet på dette sted, Vitnet antar at han kan finne ut hvem han er. Vitnet er spurt om når Wiggo opplyste dette til ham. Han forklarte at det faktisk bare var et par dager siden.

Både Kristiansen og Rødsvik bekrefter i avhørene av dem 14.7.00 at Kristiansen og Rødsvik møttes og snakket sammen noen uker før sistnevnte dato, se dok 07.02.02 side 3 og dok 05.03.01.02 side 2. Rødsvik forklarer at dette «sannsynligvis» var i uke 24 eller 26.

Statsadvokaten må etter dette legge til grunn at Andersen og Kristiansen deretter snakket sammen om møtet mellom Rødsvik og Kristiansen – og at Andersen - jfr det han forklarte i avhøret den 14.7.19, se nærmeste sitat ovenfor - før avhøret fikk opplyst av Wiggo at «vedkommende hadde opplyst til politiet at han hadde obs. både Wiggo og vitnet på dette sted».

Statsadvokaten finner det derfor svært sannsynlig at både Andersen og Kristiansen på det tidspunkt de forklarte seg for politiet den 14.7.00 var

av den oppfatning - dvs feiloppfatning at Rødsvik allerede hadde forklart til politiet at han hadde truffet Kristiansen og Andersen ved Svarttjønn drapsdagen, hvilket Rødsvik i sin første forklaring den 25.5.00 til politiet faktisk ikke hadde forklart, kfr dok 05.03.01.01.

Statsadvokaten finner det derfor svært sannsynlig at det var:

- Møtet og samtalen mellom Kristiansen og Rødsvik flere uker før den 14. juli 00,
- samtalen mellom Kristiansen og Andersen et par dager før 14. juli 00 om møtet og samtalen mellom Kristiansen og Rødsvik og
- Kristiansens og Andersens *feiloppfatning* om at Rødsvik allerede hadde forklart politiet om møtet med begge guttene ved Svarttjønn drapsdagen –

som førte til at Andersen og Kristiansen av taktiske grunner så seg nødt til selv å opplyse politiet om at de sammen møtte Rødsvik ved Svarttjønn drapsdagen.

Statsadvokaten må i denne sammenheng presisere at verken Andersen eller Kristiansen i politiavhør hadde plassert seg sammen i området ved Svarttjønn før de ble avhørt den 14.7.00. Kristiansen har under rundspørringen den 22.5.00 opplyst til politiet at «*Han kom hjem fra jobb fredag 19.5 ca kl. 1100. Var hjemme i og ved huset til kl. 1930*», se dok 07.02.00.

Forut for avhørene av Andersen og Kristiansen den 14.7.00 har ingen av dem fortalt at Kristiansen syklet ved Svarttjønn drapsdagen. Under hvilke omstendigheter Kristiansens forklaring av 14.7.00 om sykkelturen fremkom har derfor bevisvekt.

Vitnet Leonard Hovden har i avhør den 11.7.00 fortalt politiet om to gutter og en sykkel observert ved Svarttjønn drapsdagen, se dok 05.03.01.06. Jeg viser til innholdet av avhøret i sin helhet. Jeg tiltrer Sjødins bemerkninger i skrevet side 53, siste avsnitt.

Jeg legger til at Hovden gir en detaljert beskrivelse av sykkelene, som han beskriver som «*... en gul og rød offroadsykel, med dempere foran og bak. Det kan også ha vært noe svart på sykkelene, men det er vitnet usikker på*», se dok 05.03.01.06 side 1. Jeg viser også til bilde av Kristiansens sykkel fra beslaget i år 2000, jfr Sjødins skriv side 103.

Som det fremgår ovenfor, ble Kristiansen den 14.7.00 avhørt som vitne om Andersens og hans egne bevegelser ved Baneheia drapsdagen, jfr dok 07/02/02.

På side 3 forklarer han seg «uoppfordret» om møtet med Rødsvik sammen med Andersen, jfr gjennomgangen ovenfor. Møtet stedfestes til gjerdet ved en lekepark ved Svarttjønnveien 10, se side 4.

Underveis i avhøret ble han gjort kjent med at «*deres bevegelser som han har beskrevet nå ikke helt stemmer med de opplysningene politiet har fra andre. På spørsmål om vitnet ikke var lengre inn i heia enn til bommen, sier vitnet: Jo det stemmer, det var ikke ved bommen jeg traff*

Jan Helge», se dok 07/02/02, side 4, siste avsnitt. Deretter følger Kristiansens forklaring om at han syklet opp til nordenden av 3. Stampe.

Statsadvokaten finner derfor bevismessig dekning for at Kristiansen vegret seg mot på eget initiativ å forklare seg om sine bevegelser og om sin egen aktivitet ved Svarttjønn/3. Stampe drapsdagen. Dette er bevis som taler mot Kristiansen.

Sjødin har i skrivet på side 88-99 beskrevet en «*Tidslinje for bevegelser ved Svarttjønn den 19. mai 2000 mellom klokken 18.00 og 20.00*».

Sjødin skriver på side 89, 2. avsnitt at «*Statsadvokatens tilsvare inneholder imidlertid ingen drøftelse av om sykkelens spesielle utseende tilsier at den burde ha vært observert av de mange forbigående ved Svarttjønn, dersom Jan Helge Andersens endrede forklaring om at den var fastlåst til veibommen var den av hans to motstridende forklaringer som var korrekt*».

Tingretten skriver i dommen at

«Andersen har forklart at Kristiansen til tider oppbevarte mobiltelefonen i en veske under setet på sykkel, han ved 18-tiden angivelig hadde parkert ved bommen på Svarttjønn», se dok 07.06.23 side 13, 2 avsnitt.

Statsadvokaten vil anføre at det er alminnelig kjent at veien videre inn fra bommen i «alle år» har vært en svært mye benyttet «innfartsåre» til turområdet Baneheia. Det ligger i dette at parkeringsplassen før bommen også benyttes av turgåere, som ankommer stedet med bil. Tilsvarende er det alminnelig kjent at parkeringsplassen med nærområde «i alle år» også har vært benyttet av turgåere som setter fra seg sykler når de skal løpe eller gå i Baneheia. Tilstedeværelse av både biler og sykler i området når mange bruker turterrenget fremstår nok derfor generelt som ganske ordinært. Hvordan situasjonen var drapsdagen har ikke statsadvokatene oversikt over.

På sidene 91-99 ramser Sjødin opp 35 vitner i saken, og konkluderer for de aller fleste vitneavhørene at vitnet ikke har observert Kristiansens sykkel ved bommen.

Sjødin henviser her til et omfattende etterforskningsmateriale, og jeg må derfor ta forbehold om at i det følgende kan være enkelte feil/unøyaktigheter.

Statsadvokatene legger til grunn at 28 av disse 35 vitnene: vitnene Tjørn, Olsen, Gitmark, Kleggetveit, Magerøy, Gabrielsen, Søndena, Hamre, Asbjørn Tobiassen, Turid Tobiassen, Rønsberg, Haave, Enger, Thomassen, Salvesen, Aas, Vestøl, Danielsen, Bjørn Yngvar Skogstad, Elin Skogstad, Furuset, Flatmark Kirkehei, Kirkehei, Wiese Hansen, Arneberg, Hilmarsen, Wilhelmsen, Abusdahl, Refsholt og Lyngroth er avhørt av politiet før vitnene Hovden og Rødsvik forklarte seg om sykkelene henholdsvis den den 11.7.00 og 14.7.00, jfr ovenfor.

De fleste av disse 28 har forklart seg til politiet allerede i mai 2000, de resterende i juni 2000. 3 av disse 28, Asbjørn Tobiassen, Turid Tobiassen og Per Inge Rønsberg vitnet i lagmannsretten, Rønsberg også i tingretten.

Det må derfor legges til grunn at temaet «Kristiansens sykkel» først ble sentralt tema i avhørene lenge etter at det store gross av oppgitte vitner – 28 personer – ble avhørt av politiet i mai/juni 2000.

Med forbehold om at vi har oversett noe, er ikke ordet sykkel nevnt i noen av disse 28 avhørene, verken av avhører eller avhørte. Avhørene inneholder i det vesentlige opplysninger om når og hvor vitnet var i området drapsdagen, hvor vitnene beveget seg og en beskrivelse av personer som ble observert.

Det står ingenting i avhørene hvorvidt vitnene har observert noen sykkel eller ei.

Det står heller ikke noe i avhørene om de har fått spørsmål fra avhører om sykkel.

Det fremgår med andre ord ikke av avhørene at sykkel har vært tema i avhørene.

Et eksempel er avhøret av Gitmark 1. juni 2000, se dok 05.02.02.38. Avhøret går over 5 sider og inneholder en detaljert forklaring fra vitnet om en løpetur drapsdagen som går fra parkeringsplassen ved Svarttjønn, rundt i Baneheia og tilbake til parkeringsplassen. Avhører stiller underveis i avhøret en rekke spørsmål, men ingen av dem benevner Kristiansen, Andersen eller ordet sykkel. Heller ikke Gitmark omtaler Andersen, Kristiansen eller ordet sykkel med ett ord. Etter å ha referert deler av Gitmarks avhør i skrevet side 91 skriver Sjødin med uthevet skrift:

«Gitmark gir ingen observasjoner av de to domfelte eller Viggo Kristiansens sykkel ved bommen».

På side 93 omtales opplysninger om fortsettelsen av Gitmarks løpetur i terrenget og Sjødin avslutter med uthevet skrift:

«Gitmark gjør heller ikke nå noen observasjon av Viggo Kristiansens sykkel da han passerer bommen».

Det Sjødin skriver med uthevet skrift på side 93 er med andre ord Sjødins påstand/slutning, ingenting om sykkel er protokollert i dette avhøret eller de andre avhørene. Liknende påstander/slutninger knyttes til andre vitneavhør.

På liknende måte gis det påstander/slutninger i filmopptak nr 14, der det refereres til mer enn 30 vitneavhør i forbindelse til spørsmålet om Kristiansens sykkel ved bommen. Setninger som brukes der er bla «Ingen har sett sykkel ved bommen», «Ingen har lagt merke til sykkel».

At ordet sykkel ikke er tema i avhørene er også rimelig når man ser på hvilket stadium i etterforskningen disse avhørene er gjennomført, jfr ovenfor. Andersen forklarte først i politiavhøret den 13.9.00 at Kristiansen satte fra seg sykkel på parkeringsplassen, at den ble låst, og at den ble stående støttet opp mot vegsperringen, se dok 06.02.07 side 2, 2 avsnitt. De 28 vitnene som ovenfor nevnt en bloc forklarte seg som nevnt i mai og juni 2000.

Påtalemyndigheten går deretter gjennom en del av vitneavhørene, og uttaler på side 14:

Etter en gjennomgang av avhørene av de 35 vitner Sjødin kommenterer må det legges til grunn at påtalemyndigheten ikke kan påvise vitneforklaringer som kan bekrefte Andersens forklaring om at Kristiansens sykkel stod låst til/ved bommen ved Svarttjønn, slik Andersen beskriver i avhøret 13.9.00, jfr ovenfor.

Hovden, Rødsvik, Nygård og Hilmarsen er avhørt etter Andersens forklaring den 13.9.00, jfr ovenfor. De 4 aktuelle avhør er tatt 22.9.00, dvs 4 måneder etter at vitnene var ved parkeringsplassen ved Svarttjønn drapsdagen. Kristiansens sykkel er tema i disse avhørene. Disse 4 vitnene kan på ingen måte bekrefte Andersens forklaring om låsing av sykkel/sykkel mot vegsperring.

Påtalemyndigheten viser videre til at advokat Sjødin også tar opp temaet mobiltelefon/tekstmelding/lyd, og at advokat Sjødin med uthevet skrift skriver at:

Ingen av vitnene hører noen lyd fra noen mobiltelefon da Viggo Kristiansen fikk en sms kl. 19.24

Påtalemyndigheten viser også til tilsendte filmopptak hvor det under henvisning til en rekke vitneforklaringer konkluderes med «*Ingen har hørt noen tekstmelding*».

Statsadvokaten viser til noen av disse vitneforklaringene, og uttaler på side 15:

En grundig kontroll-lesing av disse 5 avhørene avdekker heller intet tema om mobiltelefon/tekstmelding. Vitnene er ikke spurt om mobiltelefon/tekstmelding og har heller ikke uoppfordret fortalt om mobiltelefon/tekstmeldinger i avhørene.

Det som fremgår med uthevet skrift nærmest ovenfor må derfor være Sjødins påstand/konklusjon, ikke saksopplysninger hentet fra dokumentene.

Ut fra tiden vi har til rådighet, har vi ikke hatt mulighet til å søke tilsvarende i de andre avhørene Sjødin viser til i denne forbindelse.

Vi må likevel legge til grunn at vi ikke har vitneavhør som bekrefter Andersens påstand om at Kristiansen låste sykkelen og satte den opp mot bommen ved Svarttjønn, jfr ovenfor.

Vi har heller ikke vitneavhør som bekrefter at Kristiansens mobiltelefon ble oppbevart ved sykkelen og mottok en tekstmelding, for det tilfelle at sistnevnte faktisk skulle være en realitet.

Det må understrekes at avhørene av de 35 personene Sjødin viser til var foreliggende saksdokumenter da tingretten og lagmannsretten behandlet saken. Baneheiasaken er en omfattende sak og mange vitner i saken ble ikke ført for retten. Påtalemyndigheten bestrider at innholdet i avhørene Sjødin viser til kunne ført til et annet domsresultat om flere vitner hadde blitt ført.

Statsadvokatene [har] som nevnt gjennomgått alle 14 filmopptak, men kan ikke se at opptakene gir nye opplysninger som endrer bevisbildet til gunst for Kristiansen.

Ut fra denne gjennomgangen av saksdokumentene Sjødin viser til bestrider påtalemyndigheten Sjødins konklusjoner på side 99 i skrivet.

Ettersom påtalemyndigheten viser til konklusjonen på side 99 i tilsvaret, finner kommisjonen det hensiktsmessig å gjenta denne. Advokat Sjødin har slik oppsummering av dette temaet:

Når det foreligger så mange vitnemål fra personer som har passert bommen i tidsrommet som sykkelen skulle ha hengt der, ifølge Andersen, og ingen har observert sykkelen, så er det en meget sterk indikasjon for at Andersen ikke snakker sant og at det var hans opprinnelige forklaring som var korrekt (Kristiansen syklet hjem).

Når retten bygger sin dom mot Kristiansen på denne opplysningen fra Andersen, både for å fastslå at Kristiansen gikk sammen med Andersen, og for å forklare Kristiansens mobildata, er det åpenbart at dommens grunnlag er svært tvilsomt og at beviskravet ikke er oppfylt.

Statsadvokaten i Agder avslutter sin uttalelse 4. november 2019 slik:

Oppsummering

Påtalemyndigheten bestrider at det foreligger nye bevis og omstendigheter som kan begrunne en gjenåpning. Det foreligger ikke forhold som etter strpl. § 391 kan begrunne gjenåpning. Det foreligger heller ikke særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen mot Viggo Kristiansen er riktig.

11.5 To brev fra advokat Sjødin 20.11.19

Advokat Sjødin har den 20. november 2019 gitt sitt tilsvaret til påtalemyndighetens uttalelse 4. november 2019, og han har gitt sine merknader til uttalelsen fra NFC 2. september 2019 og til politiavhøret av Grete Moljord 19. september 2000. Han har i brevet datert samme dag kommentert avisartikler fra lagmannsrettsbehandlingen i 2002, som han har fått tilsendt fra kommisjonen.

Tilsvaret fra advokat Sjødin er omfattende, og det er kun deler av dette som gjengis nedenfor.

Avslutningsvis i tilsvaret 20. november 2019 påpekes det igjen at det er DNA-beviset og mobiltelefonbeviset som står sentralt i domfeltes begjæring om gjenåpning:

Avslutningsvis vil vi nok en gang trekke saken inn mot det sentrale i gjenopptakelsesbegjæringen, som er spørsmålet om det er sikkert DNA-bevis for to gjerningsmenn og om Kristiansens teledata utgjør saklig tvil om Kristiansen kan ha vært sammen med Jan Helge Andersen i Baneheia mellom klokken 18.00 og cirka 20.00 og begått ugjerningene sammen med ham.

Til uttalelse fra NFC 2. september 2019 heter det i tilsvaret:

Vi oppfatter at den vedlagte uttalelsen fra NFC er en presisering som underbygger NFCs rapporterte konklusjoner etter DNA-analyser i 2018. Vi har ikke registrert at noen part har bestridt NFCs konklusjoner, utover at Rettsmedisinsk kommisjon ønsket en utdyping. Vi ser ikke at uttalelsene som nå foreligger inneholder informasjon som endrer NFCs konklusjoner etter analysene i 2018, og som vi tidligere har gitt våre kommentarer til.

Vi merker oss at det er påvist Y-kromosomalt DNA i flere prøver fra begge ofrene. Vi merker oss at NFC omtaler samtlige funn av Y-kromosomalt DNA som «*mycket svagt*». Videre merker vi oss at NFC fremholder at funnene inneholder for lite informasjon til å kunne knyttes mot person.

Det sentrale for hva angår bevisvurderingen, er at det heller ikke ved analysen i 2018 ble påvist DNA fra Viggo Kristiansen i prøver fra noen av ofrene.

Det foreligger ingen informasjon som sannsynliggjør at de Y-kromosomale funnene stammer fra flere gjerningsmenn. Det foreligger heller ingen sannsynlighetsvurdering av om funnene av Y-kromosomalt DNA stammer fra gjerningsmannen, eller om det kan være DNA-smitte fra en person som ikke har noe med saken å gjøre.

Vi ber Gjenopptakelseskommisjonen merke seg standarden som NFC angir for å knytte DNA til person. På første side i sin uttalelse skriver NFC at for at et resultat fra en Y-kromosomal DNA-analyse skal benyttes for sammenligning bør det som retningslinje finnes allel(er) i konsensus fra én person i 10 markører (vår oversettelse). Dersom man legger denne standarden til grunn for DNA-analysene som ble benyttet til å domfelle Viggo Kristiansen, så skulle ingen av resultatene fra 2000 vært fremlagt for retten, eller vært påberopt som bevis for at det hadde vært to gjerningsmenn. I rapporten fra Instituto de Medicina Legal (det spanske laboratoriet) fra 23. november 2000, presenteres kun funn av 2 markører.

Standarden som NFC legger til grunn for sine analyser gir etter vårt skjønn klar støtte til Dr. Susan Pope når hun uttaler at analyseresultatene fra Spania i 2000 er så svake at de ikke ville vært tillatt fremlagt for retten i Storbritannia. En kan ut fra dette konstatere at DNA-analysene som lå til grunn for påstanden om at det var to gjerningsmenn verken tilfredsstillende faglige standarder for DNA-rapportering i Storbritannia eller i Sverige.

Til statsadvokatens uttalelse om DNA-beviset, finner kommisjonen det tilstrekkelig å gjengi innledningen til dette temaet i tilsvaret fra advokat Sjødin:

Det mest sentrale forhold ved domfellelsen av Viggo Kristiansen som angripes i gjenåpningsbegjæringen, er at dommen mot Kristiansen er tuftet på et premiss om at det foreligger DNA-bevis for to gjerningsmenn på åstedet.

Derfor har vi bedt kommisjonen vurdere dette domspremisset opp mot at det senere har tilkommet sakkyndige uttalelser hvor konklusjonen er den motsatte: At det ikke foreligger konkluderende DNA-bevis for at det var to gjerningsmenn på åstedet.

Dersom de tilkomne sakkyndige uttalelsene medfører at det nå ikke kan slås fast utover enhver tvil at det foreligger sikkert DNA-bevis for at det har vært to gjerningsmenn, så utgjør de nye sakkyndige vurderingene et selvstendig gjenåpningsgrunnlag etter straffeprosesslovens § 391 nr. 3.

Vi viser til våre tidligere uttalelser om DNA, hvor vi har behandlet dette i større detalj. Før vi kommenterer statsadvokatens anførsel om DNA gir vi for oversiktens skyld en punktvis oppsummering over det mest sentrale for hva angår DNA og hvorfor de tilkomne sakkyndige

uttalelsene utgjør nye bevis med betydning for domfellelsen av Viggo Kristiansen:

1. Jan Helge Andersens DNA ble funnet fra et hår på åstedet i år 2000. Senere ble en tilnærmet fullverdig DNA-profil fra Andersen funnet i 2010, da det ble gjennomført en ny analyse av et ekstrakt av biologisk materiale fra offeret Stine Sofie Sørstrønen. Sistnevnte DNA-funn knytter Andersen til overgrep av en mer alvorlig karakter enn han har innrømmet.

Disse forhold er ikke bestridt av noen part.

2. Det er totalt gjennomført fem runder med DNA-analyser av biologisk materiale fra ofrene uten at man har funnet DNA som kan knyttes til Viggo Kristiansen. Analysene er gjennomført i henholdsvis 2000, 2010 og 2018 i laboratorier i Norge (RMI), Spania (USC) og i Sverige (SKL/NFC), med ulikt utstyr og teknologi.

Det er ikke bestridt av noen part at det aldri er funnet DNA fra åstedet eller ofrene som kan knyttes til Viggo Kristiansen.

3. Det ble fremlagt for dømmende rett at det ikke lot seg gjøre å finne DNA i analysene som kunne knyttes til Viggo Kristiansens DNA. Retten ble imidlertid fortalt at det spanske laboratoriet Instituto de Medicina Legal ved universitetssykehuset i Santiago de Compostela (USC) i noen av analysene fikk utslag på Y-kromosomale DNA-markører som kan være forenelig med Viggo Kristiansens DNA-type, men også med henholdsvis 95 prosent og 54,6 prosent av den mannlige befolkningen i Norge.

Det er ikke bestridt av noen part at dømmende rett fikk vite at det ikke lot seg gjøre å knytte DNA-funn til Viggo Kristiansens DNA.

Det er ikke bestridt av noen part at retten la til grunn at utslag på DNA-markører som kunne være forenelig med Kristiansens DNA også var forenelig med 54,6 prosent av befolkningen.

4. Retten la likevel til grunn at det var bevist gjennom DNA-analyser at ugjerningene var utført av *to gjerningsmenn*. Spesifikt ble det i begrunnelsen fra Kristiansand byrett hevdet at DNA-markøren som var forenelig med Viggo Kristiansens DNA-type var funnet i biologisk materiale fra begge ofrene, og at denne markøren ikke kunne stemme med Jan Helge Andersens tilsvarende DNA-type, som det på sin side var utslag for i analyser fra bare ett av ofrene.

Det fremgår av både dommen fra Kristiansand byrett og mediereferat fra lagmann Asbjørn Nes Hansens rettsbelæring i Agder lagmannsrett at retten legger til grunn at det er sikkert bevis for at det har vært to gjerningsmenn.

Bente Mevåg fra Rettsmedisinsk institutt (RMI), var oppnevnt som det eneste sakkyndige vitnet i retten angående DNA. I Oslo tingrett den 11. august 2011 (sivil rettssak) bekrefter hun at hun i straffesaken mot Andersen og Kristiansen i 2001 og 2002 fortalte retten at DNA-analysene fra Spania ga sikkert bevis for at det hadde vært to menn på åstedet. I uttalelsen fra 2011 opprettholdt hun denne vurderingen. Se advokat Klomsæts utskrift av Mevågs vitnemål dok 68, side 18, 19 og 21.

Det er ikke bestridt av noen part at retten la til grunn for sin domfellelse av Kristiansen at det var bevist gjennom DNA at det var to gjerningsmenn på åstedet.

5. Det fremgår av rettsbok fra Kristiansand byrett at retten legger til grunn at Jan Helge Andersens forklaring om hvordan ugjerningene ble begått styrkes både av at det var DNA-bevis for to gjerningsmenn og gjennom hvilket av de to ofrene USC fikk utslag på de ulike Y-kromosomale DNA-markørene.

Det er ikke bestridt av noen part at dømmende rett la til grunn at DNA-analysene fra USC styrket Andersens forklaring og hans troverdighet.

6. Etter domfellelsen har det tilkommet flere sakkyndige uttalelser hvor de sakkyndige stiller seg kritiske til at det foreligger sikkert DNA-bevis for to gjerningsmenn. Mest sentralt er uttalelsene fra den britiske ekspert Dr. Susan Pope hos daværende Forensic Science Service (FSS).

Susan Pope kommenterer flere forhold hun er kritisk til når det gjelder DNA-analysene som ligger til grunn for premisset om at det har vært to gjerningsmenn. Hun hevder at analyseresultatene er så usikre at de ikke ville vært tillatt fremlagt for retten i Storbritannia.

Hun uttaler seg kritisk til at en av analyseresultatene (av B24) ble rapportert som negativ i retten, til tross for at analysen viste utslag på fire ulike Y-kromosomale DNA-markører (DNA fra potensielt fire ulike menn). Utslag på fire mannlige DNA-typer er forenlig med såkalt kontaminering, DNA fra personer som ikke har tilknytning til ugjerningene. Dette sier mye om sannsynligheten for tilsvarende forklaringer også for de andre analysene.

Til sist kommenterer Pope funnet av det Y-kromosomale allel 10, som er forenlig med Viggo Kristiansens DNA-type, men også 54,6 prosent av den mannlige norske befolkningen. Hun oppstiller tre mulige alternativer for dette funnet. a) Det kan være DNA fra en gjerningsmann nummer to, b) Det kan skyldes et artefakt, en litt høy «stutter» og c) det kan skyldes forurensning/kontaminering. Susan Pope vektet de tre alternativene som bevismessig tilnærmet nøytrale. Hun uttaler at *«FSS would not have presented this as evidence of the presence of a second person. None of the DNA evidence*

provided to us has persuaded us that another scientist would have any reason to do so.»

Fra Viggo Kristiansens side er det fremlagt at denne sakkyndige uttalelsen utgjør nytt bevis.

Bistandsadvokatene bestrider at denne sakkyndige uttalelsen utgjør nytt bevis.

Statsadvokaten bestrider at denne sakkyndige uttalelsen utgjør nytt bevis.

Den Rettsmedisinske kommisjon (RMK) har kommentert Susan Popes uttalelse flere ganger, senest i brev til undertegnede datert 11. mai 2017. I dette brevet uttaler RMK at de har etterspurt statistisk vektning fra de sakkyndige og at det kun er Susan Pope som har gitt slik vektning. Vi har sitert fra dette brevet på side 24 i vårt tilsvaret av 30. juni 2019. Oppsummert uttaler RMK at Susan Popes vektning innebærer at DNA-analysene er svært nær ikke-konkluderende og at de taler omtrent like mye for og imot, men utelukker samtidig heller ikke den dømte. RMK uttaler seg ikke om bevisene som sådan, men det går klart frem av denne uttalelsen at Rettsmedisinsk kommisjon legger Susan Popes vektning til grunn.

Her skal det tilføyes at statsadvokaten har lagt en helt annen fortolkning til grunn for uttalelsen fra RMK. Se vår kommentar til dette lenger ned.

Til statsadvokatens uttalelse om Kristiansens telefondata, bemerkes det i tilsvaret blant annet:

For hva gjelder skyldspørsmålet mener vi at Viggo Kristiansens teledata utgjør a) et reelt motbevis som utelukker at Kristiansen har vært sammen med Jan Helge Andersen i det aktuelle geografiske området i tidsrommet for ugjerningene, og b) i alle tilfeller et reelt grunnlag for saklig tvil som skulle kommet Kristiansen til gode.

Opp mot spørsmålet om gjenåpning av straffesaken mot Viggo Kristiansen, kan teledataenes vurderingsområder deles inn i tre:

1) Teledataene må inngå i den samlede bevisvurderingen når kommisjonen skal ta stilling til Susan Popes sakkyndige uttalelse om DNA-analysene etter strpl § 391 nr. 3. Kravet er at de nye bevis må sees i sammenheng med sakens øvrige bevis. Dette gjelder naturlig nok også de bevis som kan tale til domfeltes fordel. Bevisene i en straffesak vurderes ikke i et vakuum, men blir vektet opp mot hverandre. Når nye sakkyndige uttalelser er egnet til å så tvil om et vesentlig bevis som ble brukt mot domfelte, vil også betydningen av sakens øvrige bevis kunne bli vurdert annerledes i en ny samlet vurdering. En kan ikke utelukke at teledataene til Kristiansen vil få vesentlig tyngre bevisvekt i en ny vurdering i dømmende rett, når det ikke lenger legges til grunn at det er sikkert DNA-bevis for to gjerningsmenn.

2) Teledataene kan vurderes selvstendig opp mot strpl § 391 nr. 3 som nye bevis, ut fra det forhold at det etter domfellelsen foreligger flere nye uttalelser som kaster nytt lys over teledataene. Vi sikter her i første rekke til Halvard Sivertsens analyse av Telenors og Teleplans rapporter, og presiseringene som Teleplans Inge Schøyen har gjort etter Sivertsens rapport. Som eksempel sier Schøyen til Dagbladet i 2016 at han frykter at retten har misforstått hans vitnemål dersom det har blitt benyttet til å domfelle Kristiansen. I tillegg kommer også uttalelsen fra politioverbetjent Ingunn Wike fra Oslo politidistrikt, som kommisjonen har fått tilsendt.

3) Teledataene kan vurderes opp mot strpl § 392 andre ledd. Fra domfeltes side har vi fremholdt at rettens vurdering av teledataene er tvilsom i så stor grad at det alene gjør domfellelsen tvilsom. At retten tilsidesetter et sentralt bevis i beviskjeden fordi det ikke harmonerer med andre bevis, er i seg selv tvilsomt. Det skulle isteden vært vurdert opp mot tvil som skal komme tiltalte til gode.

Begrunnelsen i domsslutningen er i tillegg tvilsom i seg selv. Alternativene retten oppstiller som mulige forklaringer på Kristiansens teledata er ikke forankret i de bevis som er ført for retten, er i direkte strid med de bevis retten legger vekt på i domsslutningen, henger ikke sammen logisk, og medfører i flere tilfeller at enten domfelte eller hans telefon har befunnet seg på flere steder samtidig. Rettens usannsynlige forklaring av Kristiansens teledata er så tvilsom at det gjør domfellelsen klart tvilsom. Det er ikke nødvendig å vite hvor dekningsområdene til basestasjonene går for å se at domfelte umulig kan ha lagt igjen telefonen sin i en sykkelveske ved Svarttjønn og samtidig motta og så sende tekstmelding i den samme telefonen en kilometer lenger syd en time senere, uten å ha vært tilbake ved Svarttjønn på noe tidspunkt i det handlingsforløpet som er fremlagt for retten. En trenger heller ikke vite noe som helst om teledata for å se at rettens fortelling er tvilsom når en på den ene side legger til grunn at domfelte har vært på åstedet og truet, voldtatt og drept, samtidig som han skal ha holdt sin 19 år gamle kamerat i sjakk med kniv, og hvor man på den andre side legger til grunn at han i samme tidsrom kan ha forlatt åstedet og beveget seg i til sammen cirka to kilometer for å sende tekstmelding mens ugjerningene pågikk. Det er heller ikke vanskelig å se det ulogiske i at en gjerningsmann skal forlate åstedet mens han voldtar og dreper og så løpe en kilometer gjennom et populært turterreng med blod på hendene for å sende en tekstmelding, for deretter å returnere til åstedet for å dekke til likene og vaske vekk blod fra hendene. Vi legger til grunn at rettens omgang med Viggo Kristiansens mobildata åpenbart er oppkonstruert.

Tilsvarende er det heller ikke nødvendig med spesialkunnskap om teledata for å se at retten i sin vurdering av Kristiansens teledata aldri vurderer teledataene opp mot tiltaltes egen forklaring om at han befant seg hjemme. Retten *skal* vurdere om det foreligger tvil som skal komme tiltalte til gode, men en skal ikke legge til grunn usaklig og oppkonstruert tvil. Når retten vurderer Kristiansens teledata, gjør imidlertid retten det motsatte. En vurderer utelukkende alternativer som er både usaklige, ulogiske og oppkonstruerte, mens det eneste alternativet som uten problem er forenelig med Kristiansens mobildata,

at han var hjemme, er ikke en del av rettens gjennomgang av teledataene. Dette er ikke bare en mindre saksbehandlingsfeil fra rettens side. Det forhold at retten aldri stiller alternativene hvor Kristiansen kan være gjerningsmann opp mot alternativet at han ikke er det, viser at konklusjonen om Viggo Kristiansens skyld gikk forut for rettens vurdering av telefondataene.

Advokat Sjødin kommenterer deretter enkelte av påtalemyndighetens uttalelser, som han er kritisk til. Kommisjonen finner ikke grunn til å gjengi dette i sin helhet, men i tilsvaret presiserer han blant annet:

Viggo Kristiansen ble IKKE observert nær åstedet kort tid før drapene den 19. mai 2000.

Han ble observert cirka en kilometer fra åstedet, cirka en time før drapene, en tre minutters sykkelstur fra der han selv bor. Det er ikke grunnlag for å hevde at observasjonen av Kristiansen ved Svarttjønn skjer kort tid før drapene, ved åstedet eller i nærheten av åstedet. Hvis Svarttjønn og lekeplassen ved boligfeltet på Eg er i nærheten av åstedet, så er i så fall er alle som oppholdt seg i boligområdet på Eg, alle som oppholdt seg i boligområdet på Grim og store deler av de som oppholdt seg i Kvadraturen også observert i nærheten av åstedet.

Videre må vi nok en gang presisere at Viggo Kristiansen IKKE er observert ved åstedet eller i nærheten av åstedet kort tid etter drapene. De eneste observasjonene som er gjort av Viggo Kristiansen etter klokken 18.00 på drapsdagen, er hjemme på Viggo Kristiansens bopel. Igjen må vi peke på konsekvensene for hele Kristiansands befolkning hvis det å være observert hjemme hos seg selv i statsadvokatens forståelsesramme kan sidestilles med å være observert nær åstedet. Statsadvokatens eneste relevante poeng opp mot denne saken er *hvem* Kristiansen er observert sammen med. Det er utvilsomt slik at Kristiansen har vært venn med den beviselige gjerningsmannen i Baneheia. At han på den bakgrunn tiltrekker seg politiets interesse, må være opplagt. At Kristiansens egen brokete fortid også spiller inn når politiet undersøker interessante personer, er heller ikke til å undres over. Men at det utgjør *bevis* for at han har begått ugjerningene i Baneheia at han traff kameraten sin en time før drapene, kan det ikke være noe grunnlag for å hevde. Det er ikke straffbart å kjenne gjerningsmannen og det er heller ikke bevis.

Statsadvokaten har flere ganger trukket inn at de to domfelte også er observert sammen senere på kvelden. Igjen understreker vi at dette møtet skjedde *hjemme* hos Viggo Kristiansen. Altså ikke i nærheten av åstedet. Det er ikke bestridt at møtet foregikk ved at det var Jan Helge Andersen som oppsøkte Kristiansen og ringte på hjemme hos ham. Det er heller ikke bestridt at Viggo Kristiansen på det tidspunktet Andersen ringte på befant seg hjemme. Er det en utenkelig mulighet at en gjerningsmann oppsøker en bekjent så fort han kan etter en forbrytelse, i håp om at den bekjente senere skal kunne si at de har vært sammen?

Vi legger til grunn at uansett hvem som var Jan Helge Andersens beste venn, er det påregnelig at vedkommende ville vært sett sammen med Andersen på ett eller annet tidspunkt før drapene, og at vedkommende etter all sannsynlighet hadde fått besøk så nært opp til drapene som Andersen klarte å få til.

Statsadvokaten uttaler at

«Det har også bevismessig betydning under hvilke omstendigheter vitnet etter hvert gav nye opplysninger om egen tilstedeværelse og aktivitet.»

Igjen påpeker vi statsadvokatens spekulative språk når han skriver «egen tilstedeværelse og aktivitet.» Vi opplever ordbruken og sammenhengen dette står i som et klart forsøk fra statsadvokaten på å insinuere at Kristiansens *tilstedeværelse og aktivitet* dreier seg om tilstedeværelse og aktivitet nær åstedet.

Det vi imidlertid helt klart vil gi støtte til, er statsadvokatens uttalelse om at det har betydning under hvilke omstendigheter vitnet etter hvert gav nye opplysninger. For Viggo Kristiansens del er dette godt dokumentert. Han møtte en person (Rødsvik) som opplyste ham om at de hadde møtt hverandre på drapsdagen. Da Kristiansen senere ble avhørt ga han opplysninger om dette uoppfordret. Dokumentert i politiets eget avhør.

Det vi imidlertid savner er at statsadvokaten bruker den samme standarden opp mot Jan Helge Andersens svært mange endrede forklaringer. Vi har påpekt hvilke omstendigheter som lå til grunn da han endret forklaring om at Viggo Kristiansen syklet hjem, og isteden hevdet at Kristiansen var hovedmannen bak drapene. Disse omstendighetene er dokumentert i avhør og de er kommentert av avhørsspesialister. En kunne tenke seg at statsadvokaten tok disse foranledningene innover seg, men statsadvokaten har til dette ingen kommentar.

Vi har også kommentert at Andersen flere ganger endrer forklaring om hendelsene på åstedet. Særlig betydningsfullt er det at han endrer forklaring om hvilket av ofrene han skal ha forgrepet seg på. En kunne tenke seg at statsadvokaten tok innover seg disse foranledningene, men til dette har statsadvokaten følgende kommentar på side 8:

Sjødin behandler i brevet side 28 – 44 «Andersens tilståelse og innrømmelse av eget overgrep», samt «Andersens troverdighet», jfr dok 82. Statsadvokaten legger til grunn at Andersen har gitt en rekke politiforklaringer, og at han forklarte seg flere ganger i både tingretten og lagmannsretten. Andersens troverdighet var utvilsomt et svært viktig tema for både aktor, forsvarere, dommere og lagrette. Jeg viser til vår gjennomgang i påtegning av 15.5.19, se dok 01/60 side 16, 1-3 avsnitt. Statsadvokaten kan ikke se at anførslene fra Sjødin bringer inn noe nytt av betydning for spørsmålet om gjenåpning.

En nødvendig konsekvens av denne uttalelsen må være at statsadvokaten for Andersens del ikke er interessert i foranledningen til at han endrer forklaring og at dette er noe som bare skal ha vekt for Viggo Kristiansen. En annen nødvendig konsekvens av uttalelsen er at statsadvokaten legger til grunn at Jan Helge Andersens forklaring er troverdig.

Vi vil igjen påpeke at det er en lang rekke påviselige usannheter og umulige påstander i Jan Helge Andersens forklaring og at mange av disse forholdene ikke ble presentert i retten. Statsadvokaten legger til grunn at det utgjør bevis mot Viggo Kristiansen at han gir helt korrekte opplysninger i avhør. Vi legger til grunn at Jan Helge Andersens forklaring ikke er troverdig fordi han beviselig forklarer seg uriktig om en lang rekke forhold.

Når det gjelder påtalemyndighetens uttalelse om bakgrunnen for at Viggo Kristiansen forklarte seg i politiavhør 14. juli 2001 om sykkelturen til 3. Stampe og at han og Jan Helge Andersen hadde møtt Rødsvik ved Svarttjønn den aktuelle ettermiddagen, uttaler advokat Sjødin blant annet:

Statsadvokatens argumentasjon utgjør et klart sirkelargument hvor konklusjonen om skyld er det eneste som opprettholder argumentet for skyld. Enten man mener Kristiansen er skyldig eller man mener han er uskyldig, finnes det ingen reell grunn til å hevde at Kristiansen forklarer seg helt riktig om sykkelturen til politiet av taktiske grunner. Som vi allerede har påvist lenger opp, har Kristiansen lenge før dette fortalt politiet hvordan sykkelen hans så ut, og er han skyldig må han vite at den har stått i to timer ved veibommen ved Svarttjønn. Den to minutter korte sykkel-turen til 3. Stampe, før jentene gikk hjemmefra, før møtet med Rødsvik og en time før jentene forsvant, har ingen ting med ugjerningene å gjøre. Det finnes ingen taktiske poeng her. Det eneste taktiske poenget vi kan se, er at det er taktikk fra statsadvokatens side å fortsette å påberope seg slike ulogiske og udokumenterbare påstander om at Kristiansen lyver.

Videre fortsetter statsadvokaten på side 11:

Statsadvokaten må i denne sammenheng presisere at verken Andersen eller Kristiansen i politiavhør hadde plassert seg sammen i området ved Svarttjønn før de ble avhørt den 14.7.00. Kristiansen har under rundspørringen den 22.5.00 opplyst til politiet at «Han kom hjem fra jobb fredag 19.5 ca kl. 1100. Var hjemme i og ved huset til kl. 1930», se dok 07.02.00.»

Igjen må en påpeke at dette også gjelder vitnet Rødsvik, som heller ikke plasserer seg sammen med Andersen og Kristiansen i sitt første avhør. Vi vil igjen påpeke at det i Baneheiasaken er en lang rekke eksempler på vitner som forklarer seg mye mer upresist, usikkert og klart uriktig om sine bevegelser i Baneheia den 19.05 2000, enn det Viggo Kristiansen gjør.

Statsadvokaten fortsetter sitt angrep mot Kristiansens forklaring på side 11:

På side 3 forklarer han seg «uoppfordret» om møtet med Rødsvik sammen med Andersen, jfr gjennomgangen ovenfor. Møtet stedfestes til gjerdet ved en lekepark ved Svarttjønnveien 10, se side 4.

Underveis i avhøret ble han gjort kjent med at «deres bevegelser som han har beskrevet nå ikke helt stemmer med de opplysningene politiet har fra andre. På spørsmål om vitnet ikke var lengre inn i heia enn til bommen, sier vitnet: Jo det stemmer, det var ikke ved bommen jeg traff Jan Helge», se dok 07/02/02, side 4, siste avsnitt. Deretter følger Kristiansens forklaring om at han syklet opp til nordenden av 3. Stampe.

Statsadvokaten finner derfor bevismessig dekning for at Kristiansen vegret seg mot på eget initiativ å forklare seg om sine bevegelser og om sin egen aktivitet ved Svarttjønn/3. Stampe drapsdagen. Dette er bevis som taler mot Kristiansen.

Vi merker oss [ved] at statsadvokaten her setter «uoppfordret» i anførselstegn. Det er åpenbart at statsadvokatens innledende innrømmelse av å ha gitt feil opplysninger til Gjenopptakelseskommisjonen om avhørene sitter langt inne, og at statsadvokaten i realiteten har store problemer med å akseptere det som står svart på hvitt i avhørene.

For øvrig er hele avsnittet et klart vitnesbyrd om at statsadvokaten ikke tar konsekvensen av sin egen beklagelse, men opprettholder den fastlåste forestillingen om at Kristiansen bedrar politiet i et avhør hvor han beviselig gir helt korrekte opplysninger.

Uttalelsen «Statsadvokaten finner derfor bevismessig dekning for at Kristiansen vegret seg mot på eget initiativ å forklare seg om sine bevegelser og om sin egen aktivitet ved Svarttjønn/3. Stampe drapsdagen» taler med tyngde om statsadvokatens manglende objektivitet. Her er det kun én mulighet som legges til grunn, samme hva avhørene sier. Statsadvokaten påberoper seg bevismessig dekning. Da skulle man kanskje tenke seg at statsadvokaten presenterer noe som ligner på bevis for disse påstandene?

Hvor er bevisene for at Kristiansen vegret seg mot på eget initiativ å forklare seg om sine bevegelser? Det statsadvokaten her påstår er at det er bevismessig dekning for at Kristiansen bevisst holder tilbake informasjon. Det er ikke en påstand man kan slenge ut, uten dekning i de avhørene man viser til. Det er ingen ting i avhøret som sier noe som helst om at Kristiansen vegret seg. Igjen – tvert imot – avhøret presiserer at Viggo Kristiansen gir opplysninger uoppfordret, selv om statsadvokaten setter det i anførselstegn aldri så mye. Avhøret presiserer også at Kristiansen bekrefter politiets opplysninger om at han har vært lengre inn i Baneheia og deretter gir detaljer om dette som

viser seg å være helt riktige. Hvor er *bevisene* for at han *vegrer seg* og forsøker å holde disse opplysningene tilbake?

Igen viser vi til at Kristiansen lenge før dette avhøret har gitt opplysninger til politiet om hvordan sykkelen hans så ut. Det finnes ikke noen plausibel grunn til at Kristiansen skal holde denne to minutter korte sykkelturen skjult for politiet. Statsadvokatens bevis mangler enhver form for substans.

I tilsvaret 20. november 2019 er det også gitt utfyllende merknader til statsadvokatens uttalelse om vitneobservasjoner ved Svarttjønn.

Fra tilsvaret gjengis:

Til tross for statsadvokatens uttalelse om at «*Tilstedeværelse av både biler og sykler i området når mange bruker turterrenget fremstår nok derfor generelt som ganske ordinært*» så har en rekke av vitnene vi viser til i vår gjennomgang, og som statsadvokaten her omtaler, fortalt at de har observert ulike biler ved parkeringsplassen ved Svarttjønn. Flere har merket seg både merke og farge og sjåførens utseende. Det er mange eksempler, men i og med at Leonard Hovdens vitnemål er et gjennomgående tema, fordi han observerer Kristiansens sykkel forut for sin løpetur, så nevner vi at da han returnerer fra sin løpetur og tøyer ut ved bommen, så forteller han at han blant annet observerer en mann som kommer fra Svarttjønn (Vidar Salvesen), at mannen tar ut hundeburet av bilen sin og løfter en collie inn i bilen. Hovden beskriver bilen som en Mercedes av S-klassen. Vidar Salvesen, som Hovden observerer, forteller på sin side at han kjørte en Mercedes C-klasse. Hovdens observasjonsevne er med andre ord ikke helt avskrudd da han returnerer fra løpeturen. Vidar Salvesen har også gjort observasjoner. Han forteller at han på parkeringsplassen merket seg en Audi A6, en Lada Samara og en Mitsubishi Colt. Salvesen gir disse opplysningene i avhør den 10. juli 2000 (dok 05,02,02,115).

Mange av vitnene som passerer bommen ved Svarttjønn i det aktuelle tidsrommet observerer hverandre, og gjør sammenfallende observasjoner av biler som står parkert der. Når statsadvokaten skriver at de har gjennomgått de 28 vitnemålene, må en legge til grunn at også statsadvokaten er klar over at vitnene gjør slike observasjoner. Statsadvokatens forsøk på å trivialisere biler og sykler slik at det ikke skal virke naturlig at noen av vitnene skal ha fortalt om slike observasjoner, synes å være fremsatt mot bedre vitende.

Vårt poeng er at når vi undersøker vitner som har passert bommen ved Svarttjønn i det aktuelle tidsrommet 18.00 til 20.00 på drapsdagen, så har alle vitnene det til felles at ingen av dem *opplyser* at de har observert noen sykkel ved bommen, hvor Jan Helge Andersen hevder at Viggo Kristiansen parkerte den – Dette til tross for sykkelens påfallende utseende, som også statsadvokaten aktivt benytter i sin øvrige argumentasjon.

I tilsvaret 20. november 2019 gis det også utfyllende kommentarer til «knivbeviset», som for en stor del også er inntatt i rapporten til Halvard Sivertsen. Deler av kommentarene gjengis nedenfor:

En av Kristiansens naboer, Grete Moljord, leverte en blå Morakniv til politiet etter at Kristiansen ble arrestert. Kniven fant hun på en gressplen like ved bua til Viggo Kristiansen. Kniven var av utseende helt i overenstemmelse med beskrivelsen som Viggo Kristiansen ga av en kniv han mente at lå i et verktøyskrin i bua, men som politiet ikke fant der Kristiansen mente han hadde sett den. Grete Moljord knyttet kniven til Kristiansen og Andersen og uttalte at hun ikke kunne tenke seg at kniven tilhørte noen annen enn de to, siden det kun var Andersen og Kristiansen som pleide å oppholde seg der hun fant kniven. Jfr. dok 00,134 Rapport – funn av kniv med blått skaft, og dok 00,135 avhør av vitnet Grete Moljord.

For denne innleverte kniven foreligger det kun to muligheter: Enten er kniven som blir innlevert av vitnet Moljord den samme kniven som Viggo Kristiansen beskriver i avhør. Eller så er det en annen kniv hun har funnet.

Vi mener det er det første alternativet som er klart mest sannsynlig, mens statsadvokaten hevder at det er det siste alternativet som er det sannsynlige.

Vårt poeng er at aktor Dahl ikke under noen omstendighet skulle ha presset Kristiansen i retten angående den forsvunne kniven, uten å samtidig opplyse om at en helt lik kniv var funnet like utenfor bua og levert inn av en nabo. Videre er vårt poeng at aktor Dahl ikke skulle ha insinuert for retten i sin prosedyre at Kristiansen løy om kniven, uten å samtidig fortelle at en helt lik kniv var funnet på bakken like utenfor bua.

Hvis aktor Dahl hadde opplyst retten om at kniven ikke befant seg der Viggo Kristiansen mente at den skulle være, men at det *også* var blitt innlevert en helt lik kniv av en nabo og at denne kniven ble funnet på bakken like ved bua noen måneder tidligere, så ville hele argumentet om at Kristiansen løy om kniven mistet beviskraft. Da måtte retten tatt med i sin vurdering at det fantes et mulig alternativ til at Kristiansen løy, nemlig at han hadde mistet kniven noen måneder tidligere og at opplysningen fra hans side om at kniven lå i et verktøyskrin i bua var en forveksling av knivene han oppbevarte der. Det lå tross alt en Morakniv i hvert av verktøyskrinene til Kristiansen da bua ble ransaket, og Kristiansen opplyste at han aldri hadde brukt den forsvunne kniven til noe som helst foruten at han hadde hatt den i beltet noen ganger.

Det er et vesentlig moment at det var aktor Dahl som brakte den manglende kniven i bua på bane i sin utspørring og prosedyre i retten. Påtalemyndigheten er utvilsomt ansvarlig for å opplyse det hele og fulle bildet for det saksforhold som aktor fremlegger.

At aktor med viten og vilje holdt tilbake opplysninger om knivfunnet for retten er dokumentert gjennom de mediereferat som er sitert i knivrapporten. Ordvekslingen mellom aktor Dahl og Kristiansen, som gjengis av media, viser at aktor Dahl i retten var fullt innforstått med at en nabo hadde levert inn en kniv som av utseende var helt sammenfallende med den kniven som manglet hos Kristiansen. I stedet for å spørre Kristiansen hvor han hadde opplysningene om den innleverte kniven fra, skulle aktor ha opplyst retten om realitetene i de opplysningene Kristiansen ga, når Kristiansen fortalte at han hadde hørt at kniven var levert inn.

Det andre alvorlige forholdet som belyses i knivrapporten, er at det fremgår av avhørene hvordan Jan Helge Andersen endrer forklaring om drapsvåpenet når politiet begynner å spørre om hans egne kniver.

Andersen gir først detaljerte beskrivelser av kniven han hevder at ble brukt på åstedet, både for hva gjelder knivens merke, knivens farge og helt ned på millimeternivå på kniveggen. Andersen lager også en (enkel) tegning av knivens utseende, hvor han markerer på tegningen hvor på kniveggen han mener at kniven hadde hakk.

Deretter endrer han seg og distanserer seg fra sin opprinnelige forklaring om kniven gjennom å hevde at han likevel ikke er i stand til å huske hvilken farge kniven hadde. Disse forholdene viser at Andersens fortelling om drapsvåpenet og ugjerningene mangler troverdighet.

Referatene fra avhørene dokumenterer også at Andersens endrede forklaringer ikke får noen konsekvens for hvordan politiet betrakter hans troverdighet. Vi mener at politiets manglende problematisering av at Andersen endrer forklaring om drapsvåpenet viser at politiets etterforskning var subjektiv og preget av tunnelsyn. Hvis politiet opptrådte objektivt, og så etter både det som talte mot tiltalte Viggo Kristiansen så vel som det som talte for ham, så ville det ikke vært vanskelig å finne forhold i Jan Helge Andersens forklaringer som klart talte for at hans fortelling om ugjerningene var preget av diktning.

Når det gjelder knivbevisets betydning for gjenåpningsspørsmålet, anføres det blant annet:

Vi vil igjen understreke at de mest sentrale forholdene i gjenåpningsbegjæringen er at Viggo Kristiansen ble domfelt under presumsjonen om at det forelå DNA-bevis for at det hadde vært to gjerningsmenn, samtidig som Kristiansens teledata ble satt til side av dømmende rett.

Andersens endrede forklaring om drapsvåpenet og den nå dokumenterte innleveringen av en kniv som var helt lik Kristiansens Morakniv, må først og fremst inngå i en samlet bevisvurdering.

Når kommisjonen vurderer DNA-analysene og teledataene opp mot strpl § 391 nr. 3. er det et krav at det foretas en samlet bevisvurdering

(jfr. Rt. 2001 side 1521). Dette gjelder også for de bevis som taler for domfelte.

Det er to sentrale forhold ved knivrapporten som må inngå i en samlet bevisvurdering:

1) Jan Helge Andersens endrede forklaring om drapsvåpenet må inngå i en vurdering av om Andersens fortelling om ugjerningene er troverdig.

2) Aktors tilbakeholdelse av opplysninger om den innleverte kniven til retten må vurderes opp mot kravet om at politi og påtalemyndighet skal opptre objektivt.

(...)

For hva knivrapporten angår, er det sentralt opp mot Andersens troverdighet at han endrer forklaring om drapsvåpenet i avhør. Når Andersen ikke konfronteres med dette forholdet, samtidig som politiet i retten hevder at de aldri har tatt Andersen i løgn, og aktor på sin side hevder at det tvert imot er Viggo Kristiansen som lyver om sin forvunnede kniv, så er summen av det som presenteres for retten et uriktig bilde av de to tiltaltes troverdighet.

Til statsadvokatens uttalelse om knivbeviset anføres det videre i tilsvaret blant annet:

For spørsmålet om Moljord innleverte kniv kan ha vært Kristiansens kniv, er det ikke tilstrekkelig å påpeke at det dreier seg om en vanlig knivtype og at det bor mange i nærheten. For at det skulle være noen andre enn Viggo Kristiansen som har mistet kniven der Moljord fant den, er det ikke tilstrekkelig at det finnes andre i nærheten som kan tenkes å eie en slik kniv. Det må også være andre i nærheten som faktisk har *mistet* en slik kniv. Det å miste en blå Mora-kniv må utvilsomt være noe mer uvanlig enn å kjøpe eller eie en blå Mora-kniv.

Hvor vanlig det er å miste blå Morakniver får man svar på når man ser de innleverte knivene i Baneheiasaken. Vi tar forbehold om at det er noe vi kan ha oversett, men så vidt vi har registrert er det kun *én* innlevert kniv i saken som passer til Viggo Kristiansens beskrivelse av sin arbeids-kniv – den Grete Moljord leverer inn.

At to personer (Viggo Kristiansen og en annen ukjent person) skal ha mistet to identiske blå Mora-kniver i et geografisk område på noen få kvadratmeter, i et tidsrom over noen få måneder, må være et langt mindre sannsynlig scenario enn at kniven som ble funnet i nærheten av Viggo Kristiansens bu er den samme kniven som Kristiansen trodde han hadde, men som manglet da bua ble ransaket.

Vi har veldig vanskelig for å se at statsadvokaten ville akseptert at det var helt umulig å si noe om hvem kniven hadde tilhørt dersom kniven ikke hadde blitt sjekket ut av saken, men at de tekniske undersøkelsene

isteden konkluderte med at det var det sannsynlige drapsvåpenet. Hvordan ville statsadvokaten i et slikt tilfelle stilt seg til opplysningene om at

- Viggo Kristiansen beskrev en helt maken kniv da han redegjorde for sine kniver
- Kniven ble funnet noen få meter fra Viggo Kristiansens bu
- Grete Moljord forteller at det kun er Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen som pleier å oppholde seg der kniven ble funnet

På side 6 skriver statsadvokaten:

Det er Kristiansen som i politiavhør påstår funn av morakniv med blått skaft og bladstopper, og at denne lå i verktøykassa dagen før pågripelsen i september. Hvis denne kniven har eksistert og lå i verktøykassa til tid som Kristiansen påstod, er det ikke mulig at dette er samme kniv som Moljord tok hånd om våren 00 og oppbevarte hos seg selv frem til etter pågripelsen.»

Dette opplever vi som en fullstendig logisk kortslutning. Statsadvokaten stiller spørsmål ved om kniven som Kristiansen beskriver i det hele tatt har eksistert.

Her må vi påpeke at statsadvokaten hele tiden legger til grunn at Viggo Kristiansen begikk ugjerningene i Baneheia. Følgelig må statsadvokaten akseptere Jan Helge Andersens forklaring om at drapene ble begått med en blå Morakniv som er helt lik den kniven Kristiansen forteller at han har (alternativet er at Andersens forklaring ikke er troverdig).

Hvorfor skulle en barnemorder sitte i et avhør og *finne på* en historie om at han var i besittelse av en kniv som var helt lik den kniven han selv brukte til å begå drapene?

Nok en gang presiserer vi at det ikke er noen grunn til å tro at kniven faktisk lå i verktøykassa dagen før arrestasjonen. Det som er temaet er om Viggo Kristiansen forveksler knivene sine og at den kniven som mangler i realiteten ble mistet utenfor bua noen måneder i forveien og at det er Grete Moljord som har funnet den og levert den inn.

12. Uttalelser til den danske, sakkyndige DNA-rapporten

12.1 Merknader fra advokat Sjødin

Domfelte, ved advokat Sjødin, har den 8. juni 2020 gitt sine merknader til den sakkyndige rapporten fra Danmark:

Frederik Torp Petersens konklusjoner

Vi bemerker at Torp Petersens sakkyndige uttalelse i det alt vesentlige, og i konklusjonene, er i tråd med tidligere sakkyndige uttalelser fra Forensic Science Service v/Susan Pope og GENA AS v/Ragne Farmen.

I likhet med Farmen og Pope slår Torp Petersen fast at DNA-analysene ikke skulle vært fremlagt som bevis i en strafferettssak.

Torp Petersens konklusjoner viser med tyngde at Kristiansand byrett og Agder lagmannsrett la til grunn uriktige og uholdbare premisser i bevisvurderingen. Videre viser uttalelsen at statsadvokaten i Agder har forestått en forfeilet vurdering av DNA-analysene i sine tilsvarende svar til Gjenopptakelseskommissjonen. Uttalelsen fra statsadvokaten må forkastes.

De sammenfallende vurderingene fra Frederik Torp Petersen, Susan Pope og Ragne Farmen gjør at de sakkyndiges uttalelser gjensidig styrker hverandre. Det forhold at vurderingene og konklusjonene til Torp Petersen, som kommissjonen selv har oppnevnt, så klart er i overensstemmelse med vurderingene i rapportene fra Pope og Farmen, viser at det åpenbart var grunnløst å trekke Pope og Farmens faglige troverdighet i tvil.

Uttalelsens betydning for gjenopptakelse av straffesaken

Det er ikke tvilsomt at sakkyndige uttalelser kan utgjøre nye bevis som er egnet til gjenåpning etter strpl §391 nr.3 (jf. Rt. 1964 s. 1426 og Rt. 1994 5.1149 «Liland»).

For spørsmålet om de nye bevisene er egnet til å føre til frifinnelse, viser vi til at det var Gjenopptakelseskommissjonen som engasjerte Torp Petersen. Det må ha formodningen mot seg at kommissjonen innhenter en sakkyndig uttalelse etter å ha hatt saken i to og et halvt år, hvis vurderingstemaet ikke er avgjørende for spørsmålet om gjenåpning. Vi antar derfor at sammenhengen mellom DNA-analysene og spørsmålet om gjenåpning allerede er klarlagt i tilstrekkelig grad.

I og med at uttalelsen fra Torp Petersen er så klar, hvor samtlige DNA-undersøkelser som har blitt brukt mot Viggo Kristiansen avvises, vil vi for ordens skyld knytte noen oppsummerende kommentarer til DNA-analysenes betydning for domfellelsen.

Kristiansand byrett la til grunn tre domspremiss for hva gjelder DNA-analysene:

- 1) Analysene viste DNA fra to menn (to gjerningsmenn).
- 2) Viggo Kristiansen kunne ikke ekskluderes.
- 3) Analyseresultatene støttet Jan Helge Andersens forklaring om hvem av de tiltalte som foregrip seg på hvilket barn.

Når tre sakkyndige etter domfellelsen uttaler at DNA-analysene ikke har bevisverdi i en straffesak, må alle tre premissene i dommen ansees for ugyldige.

Det fremgår av de sakkyndige uttalelsene at det ikke foreligger bevis for to gjerningsmenn (rettens hovedpremiss) og at små mengder biologisk materiale i kombinasjon med «*den meget aggressive oppformeringsstrategi*» som ble benyttet i Spania i år 2000 gir høy risiko for at utslagene som sees kan være kontaminering eller artefakter (ikke reelt DNA).

Spørsmålet om Kristiansen kan ekskluderes (domspremiss 2) er behandlet av Pope, som i sin rapport peker på flere forhold som peker vekk fra Viggo Kristiansen som bidragsyter. Torp Petersen avviser på sin side alle DNA-analysene som bevis i en straffesak, noe som i seg selv setter strek over spørsmålet. Det har lite for seg å diskutere om de enkelte plankene er råtne når hele gjerdet er borte. Vi nevner likevel at Torp Petersen påpeker at det kan være mannlige bidragsytere i analyseresultatet fra 2010 for prøve B-24, noe som undergraver premisset om at det y-kromosomale DNA-materialet med nødvendighet må stamme fra ugjerningene.

Når det gjelder byrettens tredje premiss, har vi tidligere påpekt at dette ikke var holdbart. Hvis retten hadde fått vite at Andersen endret forklaring om hvilket barn han foregrip seg på etter å ha blitt gjort kjent med DNA-analysene, kunne ikke retten lagt til grunn at DNA-analysene støttet Andersens forklaring. Det må være rimelig å anta at retten kunne kommet i betraktelig større tvil om Andersens troverdighet om den var forelagt avhørene hvor Andersen flyttet eget overgrep fra det ene barnet til det andre, uten annen foranledning enn at han ble fortalt at forklaringen hans ikke stemte med DNA-analysene.

I lagmannsretten la førstelagmann Asbjørn Nes Hansen til grunn to premisser i sin rettsbelæring om DNA-analysene:

- 1) Det er sikkert bevist at det har vært to gjerningsmenn.
- 2) Det er kun spekulasjoner at gjerningsmann nummer to skulle være noen andre enn Viggo Kristiansen.

Opp mot de nye sakkyndige uttalelsene kan vi slå fast at ingen av disse premissene skulle vært lagt til grunn.

Lovkravet for gjenåpning av straffesaken etter strpl § 391 nr. 3 er at nye bevis må gi en *rimelig mulighet* for frifinnelse. Sannsynlighetsovervekt er ikke nødvendig. Når det foreligger et nytt bevisbilde, skal terskelen for gjenåpning med andre ord være lav. Dette

syn er også i tråd med tidligere uttalelser fra kommisjonen. Jf. brev fra Helen Sæter til lovutvalget den 29. mars 2017.

I vår sak foreligger det flere nye omstendigheter (nye vitner og avhør som ikke var kjent for retten) og flere uttalelser fra fagpersoner angående bevisemaene som sto sentralt i hovedforhandlingen (DNA, politiavhør, teledata). Det må være åpenbart at det nå er etablert et nytt bevisbilde, hvor en rimelig mulighet for et annet resultat foreligger.

Vi har tidligere påpekt at bevisene skal vurderes samlet. I vår sak betyr det at det samlede bevisbildet må vurderes på nytt, uten den uriktige påstanden om at det foreligger DNA-bevis for at det har vært to gjerningsmenn. Det kan ikke være tvilsomt at enkeltbevisene i en samlet bevisvurdering vil få en annen vekt når en tar ut bevis som i domspremissene omtales som vesentlig. Kristiansens teledata, som klart indikerer at han ikke var sammen med Andersen, vitner som forteller at Kristiansens sykkel ikke var der Andersen hevder Kristiansen hensatte den, politiets dokumenterte påvirkning av Andersens forklaring og Andersens svært mange påviselige usannheter og endrede forklaringer i avhør, må nå vurderes av lagmannsretten uten at bevisvurderingen er farget av DNA-analyser som ikke er holdbare.

Vi viser også til kontradiksjonsprinsippet og prinsippet om rett til «second opinion» for sakkyndige uttalelser (if. Rognum-utvalget). Begge prinsippene tilsier at Kristiansen har et berettiget krav om at saken skal gjenåpnes for ny rettsbehandling. Når det i retten ble fremlagt DNA-bevis mot Viggo Kristiansen og bevisene senere viser seg å være uholdbare, har det blitt begått urett. Å forsvare seg mot feiltolkede og ugyldige DNA-bevis skal ingen tiltalt behøve å gjøre. I slike tilfeller må terskelen for å henvise saken tilbake til ny behandling i retten være lav. At det dessuten er tilkommet flere sakkyndige uttalelser til domfeltes gunst også på andre bevisområder, taler med tyngde for at terskelen for gjenåpning er overtrådt.

Også sakens alvor tilsier at terskelen for gjenåpning bør være lav når det tilkommer faguttalelser som tilbakeviser bevisene som ble brukt mot domfelte. Tunge samfunnshensyn tilsier at Gjenopptakelseskommisjonen har særlig oppfordring om å la faglig og saklig tvil om bevisene komme domfelte til gode når han er dømt til lovens strengeste straff (jf. strpl § 392 andre ledd). Den alminnelige rettsoppfatning og behovet for at befolkningen har tillit til rettsinstitusjonene, tilsier at en ikke kan la alvorlig og saklig begrunnet tvil få hefte ved de strengeste dommene. Desto større konsekvenser domfellelsen har for domfelte, desto mindre må toleransen være for å akseptere reell usikkerhet ved bevisene som ble lagt til grunn ved domfellelsen.

Viggo Kristiansens begjæring om gjenåpning av straffesaken mot ham må tas til følge.

12.2 Merknader fra bistandsadvokat Håkon Brækhus

Advokat Håkon Brækhus har avgitt sin uttalelse til den danske rapporten 16. juni 2020:

Det vises til uttalelse fra rettsgenetiker Pettersen mottatt her. Som bistandsadvokat i saken finner jeg det riktig å knytte noen overordnede kommentarer til uttalelsen. Slik jeg ser det er uttalelsen ikke noe nytt bevis men er kun en ny vurdering av analysene og DNA-funnene fra det spanske instituttet.

Jeg kan ikke se at hans erklæring tilfører saken noe nytt utover det som domstolene har lagt til grunn i vurderingene av de spanske sakkyndige erklæringene og jeg vil begrunne dette nærmere.

Innledende bemerkninger

Svaret som rettsgenetiker Petersen har gitt på oppdraget fra kommisjonen inngår som en second-opinion til DNA-analysene.

I likhet med Ragne Farmen og Susan Pope har ikke Petersen, slik vi har oppfattet det, noen praktisk erfaring med det analyseinstrumentet som de spanske spesialistene har benyttet i sitt arbeid under y-analyser av lite og delvis nedbrutt mannlig DNA som det er snakk om i herværende sak.

Om undersøkelsene i Spania:

Valget om å overføre materialet til analyse hos Instituto de Medicina Legal ved universitetet i Santiago de Compostella (USC) ble tatt av etterforskningsledelsen i dialog med fagmiljøet i RMI. USC var ett av to institutter som arbeidet med denne type DNA materiale og som hadde flere års erfaring fra forskning og metodeutvikling. Professor og instituttleder Angel Carracedo, som har medundertegnet analyserapportene, var og er svært anerkjent internasjonalt for sin kompetanse innen arbeidet og metodeutviklingen av DNA-analyser.

RMI utførte bare rutinemessige undersøkelser i saken og analyser av y-kromoson var noe de ikke gjorde selv. RMI har heller ikke kommentert analysen - kun oversatt den til norsk og overingeniør Bente Mevåg har i sin rolle som sakkyndig vitne under rettsforhandlingene formidlet det faglige innholdet i de spanske rapportene. DRK har tiltrådt Mevågs presentasjoner i domstolene og sagt at retten har oppfattet bevisverdien av de spanske funnene riktig, jf. brev til Gjenopptakelseskommisjonen av 12.03.2009.

Sporsikringen:

De to jentene var iført både truser, benklær, T-skjorter m.m. når de ble funnet tildekket ca. 10 meter fra selve åstedet. Klærne ble ikke tatt av og de ble sendt slik de ble funnet til undersøkelser i Oslo. DNA-prøvene ble sikret på de to ofrene ved obduksjonen i Oslo. Funnene er katalogisert i oversikten fra UIO av 18.04.2018. Prøvene B-22, B-24 og B-25 fra Stine Sofie Sørstrønen og C-25 fra Lena Sløgedal Paulsen

inneholdt både sædceller og epitelceller, mens det i B-23 kun ble påvist epitelceller. Dette ble hentet ut på vattpinner som ble splittet i to og bare den ene halvparten ble undersøkt.

RMI fikk kun frem jentenes DNA i undersøkelsene av materialet selv om de kunne observere både sædceller og epitelceller i 4 av de 5 omtalte prøvene. De øvrige halvpartene av det sikrede materialet ble deretter oversendt USC for analyse av markører på Y-kromosonet. Ekstraktene fra RMI's egne analyser ble frosset ned og oppbevart på RMI. Spanjolene laget sine egne ekstrakter på det materialet de fikk oversendt. De fikk også sædfraksjonene (DNA), men fikk ingen resultater på disse DNA ekstraktene.

Kommentarer til oppdraget og svarene i den danske rapporten

De anførselene vi har til rapporten fra Petersen og som vi omtaler nedenfor må sees i lys av at han synes å gjøre sine vurderinger basert på dagens videreutviklede metoder og det utstyret som benyttes i dag for tilsvarende krevende DNA-analyser. Denne problemstillingen har de spanske professorene også kommentert innledningsvis i brev av 13.11.2009 (dok.09.77) til Klomsæt når de svarer på spørsmål som det ble klarert at Ragne Farmen kunne stille instituttet.

IMPORTANT NOTE

The analysis was made in 2000 with different strategies and technologies to today but in place in our laboratory at the time. DNA techniques and procedures have changed significantly in the last 9 years, since the original request.

De spanske professorenes korrigerende påminnelse til Farmens spørsmål blir enda mer relevante i dag. Vi savner Petersens omtale av denne problemstillingen. Jeg mener at dette på negativt vis preger hans vurderinger av de spanske funnene.

Petersen opplyser at han ikke har erfaring med bruken av instrumentet spanjolene brukte under analyseprosessen. Det antas at Petersen ikke har praktisk erfaring fra tilsvarende analysearbeid, da jeg registrerer at han ikke refererer til denne type erfaring i presentasjon av egen kompetanse.

Merknader til rettsmedisiner Pettersens uttalelse

Slik jeg ser det har Petersen gått ut over mandatet for oppdraget når han kommenterer for egen del at analyseresultatene ikke burde vært rapportert. Dette har han ikke blitt spurt om. Det interessante spørsmålet er om hvor stor sjanse man anser det er for at funnene fra Spania er brukt feil av retten, og/eller hvor stor sjanse det er for at det hefter feil ved de spanske funnene.

Jeg mener at en rettsoppnevnt sakkyndig ikke selv kan bestemme hvorvidt det skal rapporteres eller ikke på hvilke funn som er gjort - enten disse kan karakteriseres som negative eller positive, avhengig av hvilken side en representerer i straffesaken.

Etter norsk rett er tradisjonen at alle funn og bevis skal frem og ikke sensureres. Også «svake funn» skal legges frem, enten de er til gunst eller ugunst for den tiltalte. Så er det opp til domstolen å ta stilling til

den samlede bevisverdien av alle funn (både «Sterke og Svake»). Hverken etterforskere, rettsmedisinere eller andre skal forkaste funn - i den forstand at de ikke skal fremlegges for domstolene.

Uavhengig av om man mener at DNA funnene i saken er sterke eller svake, så skal det etter mitt syn rapporteres og kommenteres slik USC har gjort i sine sakkyndige rapporter.

Det er domstolene som skal vurdere bevisverdien av de rettsmedisinske funnene i en straffesak. Manglende eller mangelfulle rapporteringer av både positive og negative funn setter også Den Rettsmedisinske Kommisjon ute av stand til å kunne gi sine vurderinger av de sakkyndige rapportene. Dette bidrar til ytterligere svekkelse av domstolenes muligheter for å foreta viktige og faglig kvalitetssikrede bevisvurderinger i et samlet bevisbilde.

De spanske professorene har i brev av henholdsvis 13.11. og 18.11.2009, som svar på Farmens spørsmål, vist til at de overlater til den enkelte dommer å vurdere relevansen av funn som er gjort i deres analysearbeider i forhold til øvrige bevis i saken.

Sitat fra brev av 13.11.09:

«The analysis represented the best available in 2000 and we obtained some results that we decided were optimally reported with a statistical approach. The judge is able to properly assess the meaning of the value of the LR after the analysis and give due importance to this LR and its bearing in the case.»

Sitat fra brev av 18.11.09:

«It is obvious that the result that we showed in the report (78/00) after the analyses of the samples, does not provide much information due to the quality and quantity of the samples but we cannot say it is inconclusive. We need to report the findings that are consistent as we did with the sample C25 (number 8) and to give a Likelihood Ratio (LR) to the judge and it is the judge who must decide how important is this LR for his final verdict.»

Den sakkyndiges teorier om mulige kontamineringer

Petersens vurderinger av de spanske analysene preges av at han er så opphengt i faren for at funnene kan skyldes mulige kontamineringer og/eller tekniske artefakter/drop-inns m.m. at dette blir helt bærende for hans kritiske vurderinger av de rapporterte positive DNA funnene. Med de reservasjonene han utleder av disse hypotesene, hadde jeg forventet at han kunne underbygge antagelsene sine med noe mer substansielt. Hans rapport inneholder ingen faktisk sannsynligjøring om hvordan eller hvor dette i så fall skal ha skjedd.

Som ett av to ledende institutt i analyser av denne type DNA-materiale, har USC selvsagt høy fokus på tiltak som skal sikre dem mot mulige kontamineringer under arbeidet med materialet. Det har da også formodningen mot seg at de med en slik status ville underkommunisere denne typen problemstillinger i sine rapporteringer.

De spanske professorene har opplyst i tidligere omtalte brev av 13.11.2009, at det utelukkende har vært kvinner som har arbeidet med materialet og at de har en fullstendig eliminasjonsdatabase for alle ansatte og for alle markører som er brukt i arbeidet. Det har heller ikke kommet frem noe som tyder på kontaminering av materialet i Spania, og spanjolenes sikringstiltak ville avslørt et slikt tilfelle. Petersen finner også kontaminering i Spania som lite trolig i sin rapport.

Når det gjelder Petersens reservasjoner basert på mulige kontaminasjoner, vurderer jeg det dithen at han heller mot at kontaminering kan ha skjedd på åstedet eller under sporsikringen og bearbeidelsen av materialet hos rettsmedisinerne i Oslo, selv om han ikke presenterer noe substansielt som underbygger en slik hypotese.

Med tanke på at jentene var påkledde når de ble funnet og transportert til UIO, så er det ikke mulig å se for seg kontaminering på åstedet av DNA funnene som ble sikret innvendig fra jentene på UIO. Det er heller ikke gjort andre funn som indikerer noe slikt i RMI's rapporter.

Den siste muligheten for kontaminering er under de de rettsmedisinske undersøkelsene på UIO. Det synes som om Petersen ikke har registrert at RMI ikke fikk frem noe mer enn jentenes DNA i sine undersøkelser av de sikrede prøvene. Dette gjorde heller ikke det svenske instituttet gjennom bruk av nyere metoder når de i 2010 fikk i oppdrag å analysere de samme epitellekstraktene som RMI i 2000 hadde undersøkt med negativt resultat. Det samme negative resultatet ble det i analysene i 2018 ved det svenske instituttet.

Min påstand er at når det verken dukker opp annet enn jentenes DNA under analysene i Norge og i Sverige så er det etter vårt syn sannsynliggjort at materialet ikke kan ha blitt kontaminert i Norge siden det er de samme ekstraktene som er analysert i Sverige. Når det heller ikke har kommet frem noe som tyder på kontaminering under de spanske undersøkelsene sammenholdt med de sikringsrutinene de har fulgt, så kan jeg ikke se at foreligger noen holdepunkter som gir støtte for hypotesene om mulig kontaminering av DNA-materialet funnet på jentene.

Den teoretiske tilnærmingen om at de positive funnene kan være resultat av kontaminering, fremstår dessuten som svært usannsynlig sett hen til at funnene av allel 10 og allel 11 i B--prøvene fra Stine Sofie Sørstrønen som passer med de to domfeltes DNA-typer. Når det så i tillegg kun kommer frem allel 10 som passer med Viggo Kristiansens DNA-type i C-25 prøvene fra Lena, som ikke kan stamme fra Jan Helge Andersen, da får vi et samlet bilde av funnene i de spanske analysene som jeg mener ikke lar seg forklare verken gjennom statistiske tilfeldigheter eller teoriene om kontaminering/artefakter eller andre bidragsyttere.

Den eneste logiske forklaringen som gjenstår er konklusjonen om at det var to gjerningsmenn som utførte overgrepene i Baneheia, og at domstolene har konkludert riktig i bevisverdien av de spanske DNA-funnene.

De spanske DNA-funnenes bevisverdi i det samlede bevisbildet

Som bemerket tidligere av statsadvokatene (referert i kommisjonens avgjørelse av 17. juni 2010 side 10 øverste del), foreligger det ikke DNA bevis av identifiserende karakter som utpeker Viggo Kristiansen som gjerningsperson. Dette er også konklusjonene til domstolene, DRK og Gjenopptakelseskommisjonen. Men som allerede kommentert ovenfor, underbygger DNA-funnene de øvrige bevisene om to gjerningsmenn.

Selv om det som har blitt omtalt som mulig blandingsmateriale i prøvene B22 og B25 som beskrives som vanskelige prøver, er det en tydelig mannlig komponent i begge prøver. Og de spanske professorene skriver videre i rapporten at resultatene passer med at det er en blanding av DNA fra to menn av type 10 og 11, men det er vanskelig å beregne sannsynligheten for dette resultatet.

Men så kommer i tillegg resultatet fra prøve C-25. Her sier de spanske rettsakkyndige: «Prøve C25 (nummer 8) er ved alle analysene av DYS391 type 10, et resultat som stemmer overens med V048 (prøve 10), men ikke med V006 (prøve 9). Det betyr at hvis prøven stammer fra en de to mistenkte, må det være fra V048.»

Som kjent er V048 Viggo Kristiansens referanseprøve og V006 J.H. Andersens. Det totale fraværet av spor fra Jan Helge Andersen i prøven er i seg selv en meget viktig observasjon som etter vår mening har en sterk bevismessig vekt idet den styrker Andersens tilståelse. Andersen forklarte at de var sammen om ugjerningene, men at det kun var Viggo Kristiansen som forgrep seg på Lena Sløgedal Paulsen.

Rettsgenetiker Petersen har en mer positiv tilnærming til hva som rapporteres/observeres av funn fra analysene av C-25, hvor det ikke kan dreie seg om et mulig blandingsmateriale fra de to domfelte med deres forskjellige DNA-typer. Likevel reserverer han seg mot at det ikke kan utelukkes at resultatet kan skyldes kontaminering uten noen nærmere begrunnelse.

Vi mener at en samlet bedømmelse av funnene, sammenholdt med hvordan prøvene har blitt behandlet, hvor det analyserte materiale er funnet, hva det analyserte materialet har bestått av, tilsier at det ikke er holdepunkter for hypotesene om kontaminering av DNA-materialet som har vært analysert i saken. Det betyr etter vårt syn at de spanske funnene har den bevisvekten som domstolene la til grunn i sine fellelser av de to gjerningsmennene.

For øvrig skal bemerkes at DNA funn kun er et av flere støttebevis for Jan Helge Andersens forklaring.

Det er de øvrige bevisene i saken som har ført til at Viggo Kristiansen har blitt utpekt av begge rettsinstanser som initiativtaker og hovedmann. DNA-bevisene har kun vært med på å understøtte de øvrige bevisene i saken som viser at det var to menn som begikk ugjerningene. Det mest sentrale av de øvrige bevisene er selvsagt forklaringen fra Viggo Kristiansens nærmeste venn J.H. Andersen om at de var sammen om voldtektene og drapene.

Den Rettsmedisinske Kommissjon (DRK) har gjort vurderinger av resultatene fra det spanske instituttet. DRK har også vurdert synspunktene fra Ragne Farmen og Susan Pope. De har konkludert med at deres uttalelser ikke endrer på DRK'S vurderinger av de spanske rapportene. Sett fra vårt ståsted gjøres det ikke påpekninger i den danske vurderingen som bringer noe mer til saken enn tidligere sakkyndige vurderinger.

12.3 Merknader fra påtalemyndigheten

Statsadvokaten i Agder har avgitt sin uttalelse til den danske rapporten 19. juni 2020:

Jeg tillater meg å anmode om at Kommissjonen påpeker følgende til Den rettsmedisinske kommissjon:

Som det fremgår av rapporten side 2-4 har den sakkyndige i sin vurdering av analyseresultatene fra prøvene B-22, B-24, B-25 og C-25 anført at «Rettsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhet som dette».

Jeg er av den oppfatning at slik vurdering faller utenfor det mandat Kommissjonen har gitt den sakkyndige.

Enn videre foretar den sakkyndige vurderinger om hvorvidt resultatene bør brukes som bevismateriale i en straffesak:

- a) Rapporten side 2, pkt. B 22, nest siste setning: *Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheten angående antallet af bidragsydere eller sandsynligheden for drop-in eller stutter, men efter min vurdering er begge dele så høje, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag.*
- b) Rapporten side 3, pkt B 25, nest siste setning: *Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for sandsynligheden for drop-in, men efter min vurdering er den så høj, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag.*
- c) Rapporten side 3, pkt C 25, nest siste setning: *Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheten for resultatet, men efter min mening er den, selv om den er mindre end for de foregående prøver, så høj at disse resultater kun bør anvendes til prioriteringsformål i en efterforskning af en straffesag, og ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale.*

Jeg er av den oppfatning at slike vurderinger faller utenfor det mandat Kommissjonen har gitt den sakkyndige. Bevis er opplysninger og funn som kaster lys over et saksforhold. Det er domstolenes oppgave å vurdere bevisverdien av slike opplysninger og funn i en straffesak, herunder å foreta en samlet vurdering av det totale bevisbildet, uavhengig av vekten av det enkelte bevis.

Jeg viser i denne forbindelse til brev fra bistandsadvokat Håkon Brækhus til Kommissjonen av 16.6.20 side 3 og 4 der tilsvarende anførsler fremsettes og utdypes.

Avslutningsvis viser jeg til mandatet fra pkt. 2d) der det spørres om; *«Er det ut fra prøveresultatene i 2000 eller 2010 er noen holdepunkter for om noen av prøvene er kontaminerte? I så fall bes dette spesifisert og begrunnet nærmere.»* Den sakkyndige fremfører i sitt svar under pkt 2 d på side 6 kun en generell betraktning om at jo større mengde DNA som er påvist, dess mindre er sannsynligheten for at det er en kontaminering.

Advokat Brækhus har i sitt brev av 16.6.20 til kommissjonen påpekt flere saksopplysninger som må ha begrenset muligheten for kontaminering. Jeg viser til avsnittet «Sporsikringen» på side 2, og avsnittet «Den sakkyndiges teorier om mulige kontaminasjoner».

Påtalemyndigheten kan i det alt vesentlige tiltre det som her anføres

12.4 Ytterligere merknader fra advokat Sjødin

Advokat Sjødin har i brev til kommissjonen 25. juni 2020 gitt sitt tilsvarende til uttalelsene fra advokat Brækhus 16. juni 2020 og fra påtalemyndigheten 19. juni 2020:

Vi viser til brev fra advokat Håkon Brækhus til Gjenopptakelseskommissjonen datert 16. juni 2020, samt uttalelse fra førstestatsadvokat Erik Erland Holmen datert 19. juni s.å.

Bistandsadvokat Brækhus angriper den sakkyndige begjæringen til Frederik Torp Petersen. Statsadvokaten i Agder fremfører få egne momenter, men gir tilslutning til uttalelsen fra Brækhus. Vi vil derfor kommentere statsadvokatens uttalelse og advokat Brækhus' uttalelse under ett, med vekt på anførselene til Brækhus.

Overordnet mener vi det må være de sakkyndige uttalelsene om DNA-analysene som skal vektlegges, ikke uttalelsen fra Brækhus, som på sin side ikke redegjør for noen kompetanse innen fagområdet DNA-analyser. Det er et beklagelig mønster i vår sak at statsadvokaten gjennomgående motarbeider sakkyndige som gir uttalelser til domfeltes fordel, og isteden tiltrer uttalelser fra personer uten fagkompetanse.

Oversendelse til Den rettsmedisinske kommisjon

Vi reagerer på at statsadvokaten og advokat Brækhus forsøker å påvirke behandlingen av Torp Petersens rapport i Den rettsmedisinske kommisjon (DRK). Vi mener at DRK må få vurdere den sakkyndige uttalelsen slik den foreligger, uten innblanding fra partene. Vi forutsetter at partene på vanlig måte gis mulighet til kontradiksjon når uttalelsen foreligger. Det er etter vårt syn uheldig om det åpnes for partsprosess opp mot Den rettsmedisinske kommisjon, før den i det hele tatt har påbegynt arbeidet med å vurdere Torp Petersens erklæring.

Påstand om at Torp Petersen går utover sitt mandat

Vi stiller oss uforstående til at statsadvokaten og en bistandsadvokat mener at en oppnevnt sakkyndig burde holde sine vurderinger av bevisene for seg selv. Rett nok er det et viktig prinsipp at sakkyndige i straffesaker ikke skal uttale seg utover sin kompetanse eller om andre fagområder og bevis enn det de er satt til å vurdere. Imidlertid er det opplagt at vi ikke står overfor et slikt tilfelle her. Det er åpenbart innenfor fagområdet til en rettsgenetiker å uttale seg om DNA-analysers bevisverdi i straffesaker. Oppdraget var å vurdere DNA-analyser som ble benyttet som bevis i straffesaken som Gjenopptakelseskommisjonen har oppe til behandling. Det ligger da klart innenfor sakkyndigheten å vurdere DNA-analysenes beskaffenhet og egnethet som bevismiddel.

Vi viser også til brev vedrørende den sakkyndige oppnevnelser fra Siv Hallgren datert 28. januar 2020. Der fremgår det at den sakkyndige var bedt om å vurdere rapportene fra USC i Spania opp mot innsigelsene fra Forensic Science Service (FSS- Susan Pope) og GENA (Ragne Farnen). I disse uttalelsene er DNA-analysenes bevisverdi et sentralt tema. Det fremgår også av mandatet at de nevnte uttalelsene var vedlagt som underlagsmateriale til den sakkyndige. Spørsmålet om DNA-analysene er egnet som bevis i en straffesak, er omfattet av det materialet som var forelagt den sakkyndige og som han ble bedt om å gi sin uttalelse til.

Vi kan ikke se at det ville være forsvarlig av Torp Petersen å unnlate å opplyse til kommisjonen at han anser DNA-analysene som så usikre at de ikke er egnet som bevis i en straffesak. Når han oppdager dette, har han etter vårt syn en klar oppfordring og plikt til å gjøre dette kjent. Vi viser til NOU 2007:7 hvor det blant annet uttales at:

«Rettsoppnevnte sakkyndige og sakkyndige oppnevnt av politiet skal opptre objektivt og sannhetssøkende» (s. 324) og «Sakkyndige skal i sine konklusjoner gi uttrykk for den tvil som det er faglig grunnlag for» (s 325).

Når den sakkyndige ser at DNA-analysene er uegnet til bruk som bevismiddel i en straffesak, utgjør det åpenbart en tvil knyttet til spørsmålene han tar stilling til. Denne tvilen skal den sakkyndige gi uttrykk for. Det følger også av mandatets ordlyd.

Vi påpeker at formålet med et sakkyndig mandat skal være å sikre at den sakkyndige belyser de spørsmålene som er relevant for saken (Jf. NOU 2001:12). Statsadvokaten og advokat Brækhus synes å ha inntatt motsatt tilnærming til det sakkyndige mandatet. Deres holdning synes å være at mandatets formål skal være å blokkere den sakkyndige slik at

han hindres fra å gi relevante opplysninger til Gjenopptakelseskommissjonen.

Vi opplever det som direkte påfallende at Brækhus og statsadvokaten ber kommissjonen systematisk se vekk fra den fagkunnskapen om DNA-analysene som er tilkommet etter domfellelsen. Uttalelsene bærer dessverre preg av at begge parter utelukkende ser det som sin oppgave å forsvare dommen og motarbeide gjenåpningsbegjæringen.

Påstand om hva som skal rapporteres for retten

Brækhus og statsadvokaten hevder at samtlige analyseresultat skal fremlegges for retten, uavhengig av analysenes kvalitet. Begge hevder at det skal være opp til retten å vurdere hva som er faglig og bevismessig holdbart og ikke.

Dette er nye påstander fra begge parter. Verken statsadvokaten eller bistandsadvokat Brækhus har anført innsigelser mot at det spanske laboratoriet USC i år 2000 ikke rapporterte til retten at de fikk utslag for fire menn i en av DNA-analysene. Dette til tross for at manglende rapportering av dette resultatet fra USC har vært tema i vår sak over tid og at dette forholdet også er omfattet av mandatet og erklæringen til Torp Petersen. Legger man til grunn påstanden om at alle resultat skulle vært rapportert, taler også dette synet tungt for at saken må gjenåpnes. Retten kunne vanskelig konkludert med at DNA-analysene utgjorde bevis for at to menn begikk ugjerningene, hvis det var fremlagt et analyseresultat som viste DNA fra fire menn. Dette ville åpenbart skapt tvil om hva analysene viste både samlet og hver for seg. De uforbeholdne uttalelsene fra advokat Brækhus og statsadvokaten om at alle analyseresultater skal rapporteres, må sees som klar støtte til at analyseresultatene av sporprøven B-24 hos USC i 2000 og 2010 utgjør nye bevis som må lede til gjenåpning etter strpl § 391 nr. 3. Begge analyser viser DNA fra minst fire menn.

Fra denne side legger vi imidlertid til grunn at uttalelsene fra Brækhus og statsadvokaten er forfeilet. Vi påpeker at det følger av samtlige sakkyndige uttalelser i saken, også i rapportering fra Rettsmedisinsk institutt (RMI) i Norge, USC i Spania og Nationellt forensiskt centrum (NFC tidligere SKL) i Sverige, at alle laboratorier kvalitetssikrer undersøkelser og resultat og gjør faglige vurderinger. Laboratoriene vurderer hvilke tester som skal utføres, hvilke strategier som skal følges i testingen, hva som rapporteres og hva man av faglige grunner ikke rapporterer. Dette kan man også lese ut fra utvekslingen mellom Den rettsmedisinske kommisjon og det svenske laboratoriet NFC, angående rapporteringsstandarden som NFC benyttet for sine konklusjoner ved DNA-analysene som kommissjonen mottok i 2018.

Vi viser også til rapporten fra USC i Spania datert 12. februar 2010, hvor USC ekskluderer alle testutslag med rfu (relativ fluoresens enheter) < 50 og hvor de også ekskluderer andre utslag ut fra egne vurderinger.

Når tre sakkyndige fra Norge, Storbritannia og nå Danmark uttaler at DNA-analysene som ble benyttet til domfellelse av Kristiansen ikke har den bevisverdi som retten la til grunn, må det være tungtveiende.

Påstand om kontamineringsrisiko

Påstanden fra Brækhus og statsadvokaten om at det er usannsynlig at prøvene kan ha blitt kontaminerte og at utslag for mannlige DNA må stamme fra to gjerningsmenn, står i et svært underlig lys opp mot det forhold at USC i Spania både i 2000 og i 2010 fikk utslag for flere tilfeller av mannlige DNA som ikke er forenelig med verken Jan Helge Andersen eller Viggo Kristiansen. Hvis det ikke er mulig eller sannsynlig at prøvene er kontaminerte, eller at utslagene kan skyldes artefakter, hva er da disse ulike forekomstene av mannlige DNA som ikke kan stamme fra noen av de domfelte?

Vi viser her til at USC i 2000 fikk utslag for DNA fra fire menn i markøren DYS391 i en analyse av sporprøve B-24 (jf. elektroferogram fra USC datert 19. oktober 2000). Videre viser vi til tabellen på side 9 i USC sin rapport av 12. februar 2010. Her fremgår det at en ny analyse av samme sporprøve i 2010 også viste utslag for DNA fra fire ulike menn.

Av tabellen fra analysen av sporprøven B-24 i 2010 fremgår det at USC fikk utslag for DNA fra *tre menn* i markøren DYS437, hvor ingen av de tre forekomstene er forenelig med Viggo Kristiansens DNA.

Videre fikk de utslag for DNA fra *tre menn* i markøren DYS635, hvor to av forekomstene er uforenelige med Andersen og Kristiansens DNA-type (de domfelte har samme DNA-type i denne markøren).

Videre fikk de utslag for DNA fra *fire menn* i markøren YGATAH4, hvor *tre av disse* forekomstene er uforenelig med Andersens og Kristiansens DNA (også i denne markøren har Andersen og Kristiansen samme DNA-type).

Vi viser her også til Torp Petersens vurdering av B-24 analysen fra 2010, hvor han uttaler at analysen viser mulig DNA fra minst fire menn. Susan Pope (FSS) viser i sin rapport at flere markører i denne analysen peker vekk fra Viggo Kristiansen som bidragsyter. Også Ragne Farnen (GENA) konkluderer med at Kristiansen ikke er bidragsyter i denne sporprøven.

Vi legger til grunn at både Brækhus og statsadvokaten er klar over at det både i 2000 og 2010 var utslag for DNA fra minst fire menn i prøven B-24, og at de følgelig uttaler seg mot bedre vitende når de hevder at det er usannsynlig at sporprøvene kan ha blitt kontaminerte.

For øvrig viser vi til at risikoen for kontaminering ved DNA-undersøkelser er en kjent problemstilling. Brækhus sin utgreiing er ikke på noen måte dekkende for kjente kontamineringskilder og den alminnelige risikoen som foreligger. I vår sak har Chris Hadkiss fra Forensic Science Service (FSS) uttalt at alle laboratorier har kontaminering, også FSS. Susan Pope (FSS) har påpekt flere kjente kontamineringskilder i laboratoriene. Som eksempel nevner hun smitte fra prøveutstyr og smitte fra en prøve til en annen i selve analysen. Hun opplyser at smitte mellom prøver i analyse-prosessen er grunnen til at man krever minst to analyser for å fremlegge et resultat. Ragne Farnen (GENA) har vist til forskningsstudier som demonstrerer problemstillingene i analyser av kjent DNA-materiale. Hun viser i sin

uttalelse dessuten til et konkret tilfelle av kontaminering hos RMI hvor det ble påvist at en DNA-profil fra en prøve smittet over til en analyse i en annen straffesak. Vi har også vist til at Bente Mevåg (RMI/OUS) uttalte til Oslo Tingrett at man i 2011 hadde bedre forståelse for kontamineringsrisikoen enn hva tilfellet var i år 2000, og at det var kommet til bedre rutiner for å unngå smitte enn tidligere. Mevåg uttalte i samme vitnemål at ingen kunne garantere at prøvene i Baneheia-saken ikke var kontaminerte.

Nå foreligger også uttalelsen fra Torp Petersen, hvor også han peker på kontamineringsrisikoen. I likhet med Pope og Farmen viser Torp Petersen til at det er økt risiko for at man ser rester av kontaminering eller artefakter ved analyse av små mengder DNA. Torp Petersen uttaler også at risikoen øker ved det høye antall sykler som USC benyttet i 2000. Også dette er påpekt av Pope og Farmen. I tillegg påpeker Torp Petersen at mange av analysene fra USC ikke tilfredsstiller den etablerte praksis med ikke å rapportere analyser som kun fremkommer én gang (se over).

Uttalelsene fra Brækhus og statsadvokaten bærer beklageligvis også på dette punkt preg av at man i første rekke forsøker å motarbeide gjenåpningsbegjæringen, og ikke går av veien for å omgå fakta eller å gi uttalelser stikk i strid med all kjent fagkunnskap.

Manglende erfaring med analyseinstrumenter

Brækhus hevder at Torp Petersens uttalelse må settes til side som følge av at han ikke har erfaring med analyseverktøyet som ble benyttet av USC i 2000.

Vi påpeker at Torp Petersen *ikke* uttaler seg om spørsmålene som er direkte knyttet til analyseverktøyet som ble benyttet i Spania. Tvert imot presiserer han at han ikke vil uttale seg om det var riktig å ikke rapportere utslag for mannlig DNA fra fire menn i prøve B-24 i år 2000, nettopp på grunn av manglende erfaring med ABI377 (jf. svar til spørsmål 2c på side 5 i erklæringen).

Slik vi leser den sakkyndige erklæringen, uttaler Torp Petersen seg om analyseresultatene opp mot kjente problemstillinger ved y-kromosomale DNA-analyser. Dette inkluderer risiko for kontaminering og artefakter, problemstillinger ved analyser av små mengder materiale, samt strategien med bruk av høyt antall sykler. Dette er kjente tema for fagområdet, og er ikke spesifikt for analyseverktøyet som ble benyttet av USC i år 2000.

Brækhus' syn på Torp Petersens kompetanse fremstår i det hele som lite velbegrunnet, og vi mener hans uttalelser ikke kan tillegges vekt. Skulle kommisjonen likevel komme til at det er et relevant innspill, mener vi det i første rekke må være den sakkyndige selv som besvarer kommentaren om sin kompetanse. I så måte kan det være relevant om Gjenopptakelseskommisjonen oversender Brækhus sitt skriv til Torp Petersen for uttalelse, dersom dette kan skje uten ytterligere forsinkelse.

Opp mot Brækhus' kritikk av Torp Petersens kompetanse vil vi påpeke at Bente Mevåg fra RMI var oppnevnt som rettens sakkyndige på

DNA-analysene, hvorpå hun vitnet uten å inneha kompetanse på verken y-kromosomale undersøkelser eller programvaren som ble benyttet hos USC (i 2000 utførte ikke RMI y-kromosomale analyser). Vi vil også påpeke at Mevåg vitnet uten å ha tilgang til elektroferogrammene fra undersøkelsen hun uttalte seg om. Følger man Brækhus sitt standpunkt må også Mevågs vitnemål om DNA-analysene for retten ansees som ugyldig, noe som i så fall må være et tungt argument for å gjenåpne saken.

Brækhus hevder at Mevåg ikke har gitt en egen vurdering av bevisene, men at hennes rolle begrenser seg til å oversette og gjengi en rapport fra USC. Dette er positivt feil. Mevågs vitnemål var ikke begrenset til en opplesning av rapporten fra USC. Det følger av Mevågs uttalelser og av dommen fra Kristiansand byrett at hun fikk spørsmål fra rettens aktører og at hun ga sine egne vurderinger av både arbeidet som var utført hos USC og av analyseresultatene. Det følger også av sakens dokumenter at det er Mevåg som presenterte analyseresultatene for etterforskningsledelsen, noe som fikk betydelige følger for hvordan politiet forholdt seg negative til øvrige bevis som talte til Kristiansens fordel.

Opp mot Brækhus kommentarer om at Den rettsmedisinske kommisjon nærmest ratifiserer Mevågs vitnemål, har vi tidligere vist til brev fra DRK til undertegnede datert 11. mai 2017. I brevet uttaler DRK at de ser at tidligere uttalelser kan være uheldige når de blir tatt ut av sin sammenheng. Det fremgår også av brevet at DRK har etterlyst statistisk og bevismessig vektning fra sporavdelingen i OUS (tidligere RMI), uten å ha mottatt det.

Påstand om at sakkyndige uttalelser ikke er nye bevis

Vi registrerer at advokat Brækhus ikke viser til noe rettslig grunnlag for sin påstand om at de sakkyndige erklæringene ikke utgjør nye bevis.

Fra denne side anføres nok en gang at det ikke er tvilsomt at sakkyndige uttalelser kan utgjøre nye bevis som kan føre til gjenåpning av en straffesak, selv om uttalelsene ikke bygger på nytt materiale. Jf. Rt. 1964 s. 1426, Rt. 1994 s.1149 (Liland) og Gjenopptakelseskommisjonens uttalelse i avgjørelse 2004-198 (Moen), med henvisning til forutgående rettspraksis.

Brækhus gjengir i store trekk den samme fortolkningen av DNA-analysene som påtalemyndigheten og retten gjorde, hvor det ble lagt til grunn at det var DNA-bevis for to gjerningsmenn. Han viser også til at retten benyttet disse analysene til å støtte opp om Jan Helge Andersens forklaring. Når DNA-analysene ble benyttet av dømmende rett på den måten Brækhus beskriver, og sakkyndige i ettertid kommer til motsatt slutning; at analyseresultatene er så usikre at de ikke har bevisverdi i en straffesak, foreligger det en ny bevissituasjon etter strpl § 391 nr. 3.

På samme måte er kravet om gjenåpning etter strpl § 392 annet ledd oppfylt. Når dømmende rett la til grunn en fortolkning av DNA-analyser som senere viser seg å ikke være faglig holdbar, må domfellelsen som baserte seg på disse analysene ansees som tvilsom.

For ordens skyld viser vi her også tilbake til våre tidligere anførsler om samme tema. Vi viser særlig til vårt skriv til kommisjonen med tittel «*Viggo Kristiansens sluttinnlegg*» datert 16. mai 2019, hvor temaet nye bevis og det rettslige grunnlaget for slike bevis er drøftet i større detalj.

Torp Petersens sakkyndige erklæring er et nytt bevis.

Betenkning om statsadvokatens rolle

Det er påfallende at statsadvokaten i vår sak gjennomgående ser vekk fra samtlige vitner, bevis og sakkyndige uttalelser som har tilkommet til domfeltes gunst, og isteden tiltrer uttalelser fra personer uten fagkompetanse når disse passer til statsadvokatens tydelige agenda om å hindre gjenåpning.

Vi minner om statsadvokatens tidligere innlegg, hvor statsadvokaten anførte at de sakkyndige uttalelsene til Susan Pope og Ragne Farnen ikke kunne tillegges vekt fordi de sakkyndige var blitt engasjert på initiativ fra forsvarer. Nå har statsadvokaten blitt forelagt en ny uttalelse fra en tredje sakkyndig, som er oppnevnt av kommisjonen, og som i det alt vesentlige gir samme konklusjon som Pope og Farnen. Da forlater statsadvokaten uten videre sitt tidligere standpunkt og mener nå at uttalelsen fra en bistandsadvokat har større vekt enn en oppnevnt sakkyndig. Bistandsadvokatens partsrolle har nå ingen betydning for statsadvokaten. Dette følger et tydelig mønster. En minner blant mye annet om statsadvokatens uttalelse om at en var og er skeptisk til vitnemålet til Telenor, uten annen begrunnelse enn at konklusjonen ikke passet politiets hypotese.

Vi har tidligere påpekt at statsadvokaten er lovpålagt å opptre objektivt. Statsadvokaten har plikt til å vurdere både det som taler mot og det som taler for en tiltalt. Jf. strpl §§ 55 a. fjerde ledd, og 226 tredje ledd. Vi har også påpekt at statsadvokatens rolle ikke skal være å motarbeide gjenåpningsbegjæringer, men i første rekke å opplyse kommisjonen om bevisførselen i retten. Vi viser her til flere av uttalelsene i Ot.prp. Nr. 70 (2000-2001), særlig Riksadvokatens høringsuttalelse om påtalemyndighetens rolle i gjenåpningsbegjæringer, men også departementets uttalelse om påtalemyndighetens tiltenkte rolle i slike saker. Vi mener at statsadvokaten i Agder både bryter sin lovpålagte plikt til å opptre objektivt og går langt utover sin oppgave i gjenåpningsbegjæringer når en angriper nye sakkyndige uttalelser til kommisjonen.

Konklusjon

Oppsummert argumenterer statsadvokaten og advokat Brækhus for at kommisjonen skal se vekk fra fagkunnskap og sakkyndige uttalelser, at kommisjonen skal se vekk fra analyseresultat som peker i motsatt retning av domspremisset om at DNA-analysene viste to gjerningsmenn, og at man isteden skal legge til grunn en selektiv vurdering av DNA-analysene. Dette er en velkjent oppskrift for hvordan uriktige dommer oppstår, og hvordan man opprettholder og ratifiserer justismord.

Vi oppfordrer innstendig til at man trekker lærdom av de grove tilfellene av uriktige domfellelser vi har hatt i norsk strafferettspleie.

Kommisjonen må legge til grunn de sakkyndige uttalelsene som er tilkommet i saken og se vekk fra advokat Brækhus sine ukvalifiserte uttalelser.

13. Kommisjonens vurderinger

13.1 Innledning

Det følger av straffeprosessloven § 389 første ledd at en sak som er avgjort ved rettskraftig dom, etter begjæring av en part kan gjenåpnes når vilkårene i §§ 390 – 393 foreligger.

Gjenopptakelseskommisjonen prøver om vilkårene for gjenåpning er til stede. I denne saken er det aktuelt å drøfte straffeprosessloven § 391 nr. 1 og nr. 3, samt § 392 annet ledd.

Når det gjelder bevisførsel i gjenåpningssaker har Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalt seg om dette i en kjennelse om gjenopptakelse inntatt i Rt. 2001 side 1521. Kjennelsen er fra før opprettelsen av Gjenopptakelseskommisjonen, men vurderingene er i hovedsak også gyldige for kommisjonens behandling.

Ved avgjørelsen av krav om gjenopptakelse etter § 391 nr. 3 og § 392 annet ledd er det av vesentlig betydning at når den dømmende rett har funnet at det ikke er rimelig tvil om tiltaltes skyld, er det skjedd på grunnlag av umiddelbar bevisførsel. Bevisførselen ved krav om gjenopptakelse er derimot middelbar - eventuelt supplert med gransking og muntlige forhandlinger av begrenset karakter i forhold til forhandlingene for den dømmende rett. Bevisumiddelbarhet - at den dømmende rett selv skal høre tiltalte og vitnene - er et bærende prinsipp i straffeprosessen. Ved de forklaringer som avgis, og de tilføyelser, endringer og avklaringer som skjer gjennom eksaminasjon i retten, og ved det inntrykk som formidles gjennom den personlige opptreden i rettssalen, får den dømmende rett normalt et langt bedre grunnlag for å vurdere troverdigheten og holdbarheten av forklaringer enn man kan få ved lesing av dokumenter der forklaringene er nedtegnet.

De hensyn som i sin alminnelighet tilsier at gjenopptakelsesretten viser varsomhet i overprøvingen av en avgjørelse truffet etter umiddelbar bevisførsel, forsterkes med tiden. Nye forklaringer vil gjennomgående preges av at erindringer svekkes og forskyves over tid, eller

forklaringer lar seg ikke gjenta. Tekniske bevis vil kunne reduseres i verdi eller gå tapt.

Av betydning er det også om den avgjørelse som søkes gjenopptatt, er begrunnet eller ikke. I saker med lagrette, der avgjørelsen av skyldspørsmålet ikke er begrunnet, lar det seg normalt vanskelig gjøre å si noe sikkert om hvorledes de enkelte bevis i sin tid ble vurdert av lagretten. Lagretten må forutsettes å ha bygget på en samlet vurdering av det bevismateriale som ble presentert. Og det vil i sin alminnelighet kunne antas at enkelte bevis har spilt en mer fremtredende rolle enn andre. Men utover dette må den domstol som tar stilling til gjenopptakesspørsmålet, vise tilbakeholdenhet med å forutsette hvorledes lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre.

Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte videre i kjennelsen fra 2001:

Lagrettens kjennelse var ikke begrunnet. Kjennelsen må antas å være bygget på en samlet vurdering av det som kom frem under hovedforhandlingen. Under lagmannsrettssaken har åpenbart troverdigheten og påliteligheten av tiltaltes forklaring og de forskjellige vitneforklaringer stått sentralt. Vesentlig må også de nevnte sakkyndiges forklaringer antas å ha vært. Hvorledes de enkelte bevis er vektlagt, er det for øvrig ikke mulig å si noe sikkert om.

Selv om det kan reises en viss tvil ved ett eller flere av bevisene, vil ikke det i seg selv bety at saken skal gjenåpnes, så lenge en samlet bedømmelse av bevisene ikke gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jf. vilkårene i straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Som nevnt innledningsvis har advokat Sjødin i brev 5. januar 2018 presisert at de to viktigste spørsmålene i saken er om DNA kan vise om det var to gjerningsmenn på stedet og om det er dekning fra EG_A senderen på åstedet.

Det er Agder lagmannsretts dom av 13. februar 2002 som er begjært gjenåpnet. Lagmannsretten var satt med lagrette (jury), og det er lagretten som avgjorde skyldspørsmålet. Det var 10 legmedlemmer i lagretten/juryen, og etter tidligere § 372 i straffeprosessloven, måtte det «*kreves minst sju stemmer*», for å finne tiltalte skyldig. Det skulle tilføyes i svaret at «*det er gitt med flere enn seks stemmer*». Stemmetallet skulle ikke opplyses nærmere. Kommisjonen benytter i denne avgjørelsen både begrepet lagrette og begrepet jury.

I gjenåpningssaken er det, forståelig nok, en rekke henvisninger til hva som er fremkommet blant annet i politiavhør, under hovedforhandlingen i byretten og til vurderinger som er gjort av byretten. Det er også vist til oppslag i media under etterforskingen og under iretteføringen i byretten og lagmannsretten.

Det fremgår av rettsboken fra lagmannsretten at det ble ført 48 vitner og 6 sakkyndige, som har forklart seg umiddelbart for den dømmende rett. I tillegg ble det foretatt en omfattende dokumentasjon fra både aktor og forsvarere. Det er det som er fremkommet under bevisførselen i lagmannsretten som lagretten har bygget sin avgjørelse av skyldspørsmålet på.

I lagmannsrettssaker med lagrette, er det ikke gitt noen begrunnelse for avgjørelsen av skyldspørsmålet. Hvordan det enkelte lagrettemedlem har vurdert bevisene – enkeltvis og samlet – vet vi ikke. Selv om lagmannsretten i dommen har gitt en beskrivelse av hendelsesforløpet som legges til grunn ved avgjørelse av straffutmålingen, er det ikke gitt at det er den samme beskrivelsen av faktum som lagrettens medlemmer har vektlagt ved bevisbedømmelsen som ligger til grunn for avgjørelsen av skyldspørsmålet.

Et fravær av begrunnelse for avgjørelsen av skyldspørsmålet i lagmannsretten, innebærer ikke at man da kan legge til grunn tingrettens (byrettens) beskrivelse av det faktum den har lagt til grunn for avgjørelse av skyldspørsmålet. Bevistilbudet og bevisførselen kan ha vært en helt annen i lagmannsretten enn i tingretten (byretten), og dessuten kan det heller ikke her legges til grunn at vitner som forklarte seg i tingretten (byretten) forklarer det samme i lagmannsretten på et senere tidspunkt.

Kommisjonen vil være tilbakeholden med å legge stor vekt på opplysninger som er fremkommet i politiavhør av vitner. Det er ikke gitt at et vitne, som forklarte seg for politiet, gir den samme forklaringen som vitne for den dømmende rett. Det kan være mange grunner til at forklaringene ikke er i overensstemmelse med hverandre. Vitnet kan ha moderert eller presisert sin forklaring, eller vitnet kan ha glemt detaljer eller husker mer eller mindre eller

annerledes på grunn av tiden som er gått, jf. det som er sagt tidligere om bevisbedømmelse i straffesaker.

Kommisjonen vil også være varsom med å legge vekt på opplysninger som fremgår av medias dekning av rettsforhandlingene, men ser at løpende referater fra forhandlingene til en viss grad kan bidra til å opplyse hva som kom frem under rettssaken.

Høyesterett har i kjennelsen som det er vist til ovenfor (Rt. 2001 side 1521) uttalt at innholdet i de vitneforklaringene som ble avgitt under rettsforhandlingen i hovedsak må antas å samsvare med de skriftlig nedtegnede politiforklaringer som er avgitt og at også de sakkyndiges forklaringer i hovedsak må antas å være i overensstemmelse med innholdet i de skriftlige erklæringene som er avgitt:

De skriftlige nedtegnelser som foreligger, gir imidlertid på ingen måte et fullstendig bilde av det som fremkom under hovedforhandlingen. Både tiltalte, vitner og sakkyndige må antas å ha vært gjenstand for til dels inngående eksaminasjon fra rettens, aktors og forsvarerens side. Dette har på vanlig måte ført til utdypninger, nyanseringer, oppklaringer av uklareheter mv. Det er således ikke grunnlag for å trekke vidtgående slutninger fra det skriftlige materialet til hva som har kommet frem under hovedforhandlingen.

Kjæremålsutvalget uttaler videre:

I en viss, men begrenset, utstrekning kan avisoppslag fra rettsforhandlingene tenkes å kaste et supplerende lys over det som fremkom.

Dette er momenter som kommisjonen må ta i betraktning når den skal vurdere om bevisbildet er blitt endret etter rettskraftig dom på en slik måte at det kan ha betydning for spørsmålet om gjenåpning.

Det ble ikke tatt lydopptak eller videoopptak av forhandlingene i byretten og i lagmannsretten. Hjemmel for å ta slikt opptak var til stede i 2001-2002, men det var ikke vanlig å gjøre. Fravær av opptak vanskeliggjør arbeidet med å rekonstruere det som fremkom i retten.

13.2 Straffeprosessloven § 391 nr. 1

13.2.1 Innledning

Etter straffeprosessloven § 391 nr. 1 skal krav om gjenåpning til gunst for domfelte tas til følge når noen som har handlet i saken på det offentliges vegne «har gjort seg skyldig i straffbart forhold med hensyn til saken, eller et vitne har gitt uriktig forklaring i saken, eller et dokument som er brukt under saken er falsk eller forfalsket, og det ikke kan utelukkes at dette har innvirket på dommen til skade for siktede». Bestemmelsen er forstått slik at det må foreligge en rimelig sannsynlighetsovervekt for at det ble avgitt en bevisst uriktig forklaring, jf. bl.a. Rt. 2004 side 449, jf. Rt. 2000 side 1285.

Høyesterett har i sin avgjørelse Rt. 2001 side 1521 uttalt at det ved avgjørelsen av om det er utvist straffbart forhold fra politi, påtalemyndighet eller vitners side «... i hvert fall må foreligge klare holdepunkter for å anta at det forholder seg slik. Det er ikke tilstrekkelig at domfelte anfører at det er begått straffbare handlinger.»

Det er fra domfeltes side ikke påberopt at vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 1 er til stede. På bakgrunn av enkelte anførsler som er fremkommet, har kommisjonen likevel valgt å drøfte om vilkårene for gjenåpning etter denne bestemmelsen kan være oppfylt.

13.2.2 Knivbeviset

Det fremgår ovenfor at advokat Sjødin i brev 28. august 2019 anfører at aktors spørsmålsstilling i lagmannsretten etterlot en oppfatning om at Viggo Kristiansen hadde skjult en kniv han hadde hatt i sin besittelse, til tross for at kniven allerede var beslaglagt av politiet. Advokat Sjødin uttaler at denne bevisføringen var falsk, og kan ha påvirket lagretten. Halvard Sivertsen uttaler i sin rapport på side 28:

Når retten får høre fra aktor at Viggo Kristiansen snakker usant om kniven, til tross for at den i realiteten ble innlevert av en nabo og er sjekket ut av saken, er det ikke lenger tilstrekkelig å beskrive det som en subjektiv saksfremstilling. Retten blir forledet med en beviselig usannhet. Når det klart følger av sakens dokumenter at kniven er funnet, undersøkt og sjekket ut av saken, og det også følger av avisreferat fra byrettsbehandlingen at aktor spesifikt blir gjort oppmerksom på dette av Viggo Kristiansen under utspørringen, må det vurderes om aktor Dahl begår et lovbrudd når han mot bedre viten påstår at Viggo Kristiansen lyver om kniven. Hvis aktor ikke i forkant av rettsbehandlingen var klar over at kniven var funnet, må man samtidig stille spørsmål om hvorfor politiet unndrar denne informasjonen fra påtalemyndigheten.

Påtalemyndighetens subjektive bevisfremstilling forsterkes ytterligere ved at retten aldri får vite at tiltalte Andersen ikke kan gjøre rede for en grønn militærkniv som han var i besittelse av for drapene.

Retten fikk heller ikke vite at politiet aldri gjorde noe forsøk på å oppspore den savnede kniven til Andersen.

Det kan ikke være tvilsomt at aktors uriktige påstand om at Viggo Kristiansen snakket usant om kniven og politiets tilbakeholdelse av informasjon om både det antatte drapsvåpenet og Andersens savnede kniv kan ha hatt betydning for rettens vurdering av skyldspørsmålet.

Statsadvokaten i Agder har til denne påstanden blant annet vist til at Kripos undersøkte både knivene som ble beslaglagt i Viggo Kristiansens bu og kniven som ble funnet av en nabo. Det ble utarbeidet en tilleggsrapport om laboratorieundersøkelse 19. januar 2001, og det fremgår av rettsboken fra byretten at aktor fremla dokumentet (dok. 03.16) og dokumenterte konklusjonene. Dokumentet ble fremlagt og dokumentert av Kristiansens forsvarer i lagmannsretten. I tillegg er kniven som ble funnet omtalt i en rapport fra Kripos (dok. 03.10) og i en rapport fra RMI (dok. 03.12), og det bemerkes at begge disse rapportene ble fremlagt i tingretten. Påtalemyndigheten bestrider at politiet eller aktoraten i tingretten/lagmannsretten tilbakeholdt informasjon til skade for Kristiansen.

Kommisjonen viser til at Halvard Sivertsen i sin rapport har gjengitt fra en artikkel i Bergens Tidende 26. april 2001, som er skrevet under behandlingen i byretten. Her fremgår det innledningsvis at den kniven Kristiansen mente var i bua hans

dagen før pågripelsen, og som politiet ikke hadde funnet, sto sentralt i utspørringen av Kristiansen:

En av knivene som Viggo Kristiansen hadde, ble funnet på en søppelplass like utenfor Kristiansand. Kristiansen tok denne kniven med seg hjem. Dette fortalte han sin mor og Jan Helge om. Kniven ble lagt i en verktøykasse i bua. Den ble liggende i verktøykassa, og tatt opp bare en gang.

Dahl: - Husker du om kniven lå der da du ble pågrepet 13. september?

Kristiansen: - Ja, jeg mener den lå der dagen før.

Dahl: - Det som er så rart er at politiet ikke fant denne kniven den 13. september.

Kristiansen: - Ja, det synes jeg også er litt rart. Jeg har hørt at kniven ble funnet på plenen utenfor bua.

Dahl: - Denne dama som skal ha funnet kniven. Hvor har du hørt det fra?

Kristiansen: - Fra politiet.

Dahl: - Har du noen forklaring på at kniven er borte?

Kristiansen: - Nei, det lurert jeg også på.

Dahl: - Kan Jan Helge ha tatt kniven?

Kristiansen: - Det tror jeg ikke.

Dahl: - Han som jobbet sammen med deg når du skal ha funnet kniven på søppelplassen, kan ikke huske å ha sett kniven. Politiet kan heller ikke huske å ha sett kniven da de var i bua i forbindelse med en annen sak.

Da kommer vi vel ikke lenger med denne kniven. Er det litt rart?

Kristiansen: - Ja, det er rart.

Ut fra referatet kan det synes som at statsadvokaten og Viggo Kristiansen snakker om to forskjellige kniver. Etter kommisjonens vurdering er det uansett ingen holdepunkter for at politiet eller påtalemyndigheten holdt tilbake informasjon om kniven i retten. Kniven som ble funnet av naboen, har vært et tema under eksaminasjonen av Kristiansen i byretten. Knivene som ble beslaglagt i bua (S-2 og S-3) og kniven som ble funnet av naboen (H-20) er omtalt i rapporten fra Kripos 19. januar 2001 (dok. 03.16). Det fremgår av rettsbøkene at rapporten ble fremlagt og

dokumentert i byretten 30. april 2001 og i lagmannsretten 30. januar 2002. Det samme ble rapporten fra RMI 22. januar 2001 (dok. 03.12), hvor alle tre knivene er omhandlet, jf. rettsbok fra byretten 2. mai 2001 og fra lagmannsretten 15. januar 2002.

For øvrig skal det bemerkes at kniven som er betegnet som H-20 er en annen kniv enn den kniven Jan Helge Andersen beskrev som drapsvåpenet. Den samsvarer heller ikke med den kniven Viggo Kristiansen forklarer at han fant på søppelfyllinga. Det var følgelig ikke grunnlag for å gå nærmere inn på funnet av H-20, som ikke har bladstopper.

13.2.3 Gjerningsmannsprofilen

Domfelte viser i sin begjæring til gjerningsmannsprofilen som på etterforskningsstadiet ble utarbeidet av Kripos sin «Gjerningsmannsprofilgruppe». Konklusjonen i denne rapporten var blant annet at det kun var én gjerningsmann som sto bak drapene, «... fordi begge jentene var drept med et identisk knivstikk i halspulsåren.» Det fremgår av begjæringen at psykolog Atle Austad fikk opplyst av psykolog Brit Røisli, som var medlem av gruppen, at politiinspektør Arne Pedersen hadde fjernet rapporten «... for at ikke forsvarerne skulle bli kjent med den.» Det anføres fra domfeltes side at det var straffbart å fjerne denne rapporten, og at det innbar en motarbeidelse av rettssystemet.

Anførsler knyttet til gjerningsmannsprofilen har vært fremmet også ved tidligere gjenåpningsbegjæringer, og blitt vurdert av kommisjonen, både opp mot vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 1 og nr. 3. Det vises til avgjørelsene 24. oktober 2010, 11. desember 2013 og 9. desember 2014. Gjerningsmannsprofilen var også sentral under hovedforhandlingen i Oslo tingrett i 2011, der blant annet Atle Austad og Brit Røisli forklarte seg som vitner. I sin avgjørelse 24. september 2010 uttalte kommisjonen på side 117-118:

Ut fra de redegjørelser som er gitt fra politidistriktet og fra Kripos, er det ingen holdepunkter for å slutte at utarbeidelsen av gjerningsmannsprofilen var et ledd i den ordinære etterforskningen under ledelse av Agder politidistrikt. Det synes å være på det rene at dette var et prøveprosjekt under ledelse av Kripos, og at koblingen til Baneheiasaken ble gjort for at prosjektet skulle få tilgang til en aktuell sak hvor metodene kunne utprøves. Dette var således ikke et bidragsoppdrag fra Kripos som ble utført etter anmodning fra Agder politidistrikt, men tvert imot var det prosjektet selv som «inviterte seg ut til enkelte pågående etterforskninger», jf. redegjørelsen fra Kripos. Det fremgår av redegjørelsen fra Kripos at det ikke ble gitt noe mandat til prosjektgruppen, og det ble heller ikke avlevert noen sluttrapport.

Kommisjonen legger til grunn at gjerningsmannsprofilen ble utarbeidet i forbindelse med et prøveprosjekt under ledelse av Kripos, og at Baneheiasaken, etter anmodning fra prosjektet, ble benyttet som en «prøvesak». Etterforskningsledelsen i Agder politidistrikt hadde ikke anmodet om en slik gjerningsmannsprofil, den hadde ingen ledelse av eller innflytelse på prosjektet, og var heller ikke mottaker av en sluttrapport fra prosjektet. Det at det var kontakt mellom etterforskerne og prosjektet med blant annet utveksling av informasjon om drapshandlingen og resultater fra etterforskningen så langt, endrer ikke dette standpunktet.

Etter kommisjonens vurdering står vi ikke her overfor et tilfelle hvor et dokument i straffesaken er unndratt fra forsvarerne og domstolen.

Kommisjonen vil også bemerke at det som vedlegg til begjæringen følger to utklipp fra Verdens Gang, henholdsvis 8. og 10. juni 2000. I disse to artiklene er gjerningsmannsprofilering et tema, og artikkelen 10. juni 2000 omtaler konkret prosjektet til Kripos, hvor psykolog Brit Røisli trekkes frem som en av medarbeiderne. Det fremgår av artikkelen blant annet at formålet er «et forsøk på å avdekke gjerningsmannens personlighet med bakgrunn i alt politiet vet om fremgangsmåten ved den brutale ugjerningen 19. mai.» Det må derfor legges til grunn at Kripos sitt arbeid med å utarbeide en gjerningsmannsprofil var alminnelig kjent.

Kommisjonen ser at det kan være gode grunner for at gjerningsmannsprofileringen kunne vært lagt inn som en del av saksdokumentene i straffesaken, og derved gjort tilgjengelig for forsvarerne i sin helhet. Kommisjonen kan likevel ikke under noen omstendighet se at det har vært gjort noe forsøk fra politiets side på å unndra dokumentene fra saken.

Etter kommisjonens vurdering er det ikke grunnlag for å hevde at noen i politiet eller påtalemyndigheten har gjort seg skyldig i et straffbart forhold med hensyn til saken, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 1.

Gjerningsmannsprofilen ble også viet bred oppmerksomhet i kommisjonens avgjørelse 11. desember 2013, hvor store deler av

Oslo tingretts domspremisser er gjengitt. På side 69 i avgjørelsen uttaler kommisjonen blant annet:

Kommisjonen kan ikke se at det i nærværende begjæring er fremkommet noen opplysninger som tilsier at man skal komme til et annet resultat i dag enn man gjorde i 2010. Etter kommisjonens vurdering står vi ikke her overfor et tilfelle hvor et dokument i straffesaken er unndratt fra forsvarerne og domstolen. (...)

Kommisjonen kan i det vesentlige slutte seg til tidligere kommisjoners vurderinger, og kan ikke se at det er holdepunkter for domfeltes anførsel om at det fra politiets side ble begått en straffbar handling knyttet til håndteringen av gjerningsmannsprofilen.

All den tid gjerningsmannsprofilen ikke ble lagt frem i retten, er den å anse som et nytt bevis som skal vurderes etter vilkårene for gjenåpning i straffeprosessloven § 391 nr. 3.

13.2.4 Avsluttende merknader

Etter kommisjonens vurdering er det heller ikke ut over det som er drøftet ovenfor fremkommet opplysninger i domfeltes begjæring, etterfølgende skriv eller i saken for øvrig, som gir holdepunkter for at politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i anledning saken. Det kan heller ikke ses at det er avgitt uriktige forklaringer eller fremlagt forfalskede dokumenter som kan ha innvirket på dommen til skade for Kristiansen. Vilårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 1 er ikke til stede.

13.3 Straffeprosessloven § 391 nr. 3

13.3.1 Innledning

Etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 skal krav om gjenåpning til gunst for domfelte tas til følge «når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegulering eller en vesentlig mildere rettsfølge». En rimelig mulighet har vært ansett tilstrekkelig, jf. eksempelvis Rt. 2001 side 1521 og senere Rt. 2003 side 1389 avsnitt 97.

Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett.

Nye undersøkelser av teknisk materiale vil kunne anses som nye bevis. Det samme gjelder nye vurderinger av tidligere avgitte sakkyndige uttalelser, og da særlig hvis de nye vurderingene baserer seg på ny innsikt som har alminnelig faglig tilslutning, jf. Rt. 2001 s. 1521.

Det at enkeltpersoner har nye teorier, «analyser» og argumentasjoner knyttet til bevisene som ble ført for retten, er ikke å anse som nye bevis eller omstendigheter som skal vurderes etter straffeprosessloven § 391 nr. 3, men kan inngå i vurderingen av om det foreligger særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd, jf. nedenfor.

Når det gjelder bevisvurderingen, og vekting av enkeltbevis, viser kommisjonen til Høyesteretts uttalelse i Rt. 2001 s. 1521 som er gjengitt ovenfor, og som særlig retter seg mot lagrettens (juryens) bevisbedømmelse.

Tematisk er domfeltes anførsler i det alt vesentlige de samme som er fremsatt i tidligere gjenåpningsbegjæringer. Dette gjelder blant annet DNA-beviset, mobiltelefonbeviset, Jan Helge Andersens forklaring og øvrige vitneforklaringer som er avgitt. Kommisjonen viser blant annet til brev fra advokat Sjødin 5. januar 2018, der han presiserer at de to viktigste spørsmålene i saken er om DNA kan vise om det var to gjerningsmenn på stedet og om det er dekning fra EG_A senderen på åstedet. Nåværende begjæring er lagt opp på en noe annen måte enn tidligere begjæringer, og argumentasjonen er en del endret. En slik endring innebærer ikke i seg selv at det foreligger noen nye bevis eller omstendigheter etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Etter domfellelsen i lagmannsretten i 2002 er det tilkommet noen nye sakkyndige vurderinger knyttet til DNA-beviset og mobilbeviset. Disse er å anse som nye bevis i henhold til straffeprosessloven § 391 nr. 3, selv om de har vært undergitt grundige drøftelser ved behandlingen av de tidligere gjenåpningsbegjæringer.

Som nevnt innledningsvis må det være tilstrekkelig for kommisjonen å vise til de drøftelsene og konklusjonene som er gjort ved tidligere behandlinger, dersom den nye begjæringen kun inneholder de samme anførselene som i tidligere begjæringer, eller argumentasjonen etter sitt innhold er den samme, dersom kommisjonen slutter seg til disse.

13.3.2 DNA-beviset

13.3.2.1 Innledning

Advokat Sjødin har i brev til kommisjonen 5. januar 2018 presisert at ett av de to viktigste spørsmålene i gjenåpningsbegjæringen er om DNA kan vise at det var to gjerningsmenn på åstedet.

I begjæringen side 24 vises det særlig til Susan Pope (FSS) sin vurdering om at DNA- beviset «... *verken viste det ene eller det andre*», og til Ragne Farmens (GENA) vurdering om at DNA'et som hevdes å knytte Viggo Kristiansen til åstedet kunne være en forurensning. Det vises også til at undersøkelsene i Sverige «... *ikke viste mannlig kromosom men kun kvinnelig cellemateriale.*» Advokat Sjødin påpeker at Gjenopptakelseskommissjonen har vært klar over at DRK ikke hadde merknader til Susan Popes redegjørelse der hun opplyste at «... *det ikke kunne legges til grunn DNA da resultatet viste like mye mot som for.*» I begjæringen understrekes det at DRK i sitt brev 11. mai 2017 gir sin støtte til Susan Popes konklusjoner, og at Gjenopptakelseskommissjonen ikke nå kan se bort fra Susan Popes ekspertuttalelse.

Statsadvokaten i Agder har i sin uttalelse 15. mai 2019 på side 50 uttalt at påtalemyndigheten legger til grunn at «... *saken med hensyn til DNA ikke står i noen annen bevismessig stilling i dag enn da Kommisjonen avsa sin avgjørelse 17.6.10. At det kan være faglig uenighet om tolkingen av funn endrer ikke på dette.*» Etter påtalemyndighetens vurdering kan det ikke ses at det er «... *foretatt nye DNA-analyser som svekker gyldigheten av DNA-analysene av sæddelen av C-25 prøven i Spania i 2000 og tilsvarende analyser av B-22 og B-25 på samme tid.*» I sin uttalelse 4. november 2019 fastholder påtalemyndigheten sin uttalelse, og kan ikke se at det foreligger nye DNA-analyser eller vurderinger som svekker bevisbildet mot Kristiansen.

Det ble sikret en mengde materiale under etterforskingen med sikte på DNA-analyse. Dette var materiale både fra de to drepte jentene, fra åstedet og området omkring, fra de to mistenktes klær m.m. Hver enkelt prøve ble gitt en egen benevnelse, hvor en bokstav anga hvor materialet stammet fra og et tall anga nærmere beskrivelse av funnstedet. For oversiktens skyld nevnes her at prøver som er merket med bokstaven «B» stammer fra Stine Sofie Sørstrønen og prøver som er merket med bokstaven «C» stammer fra Lena Sløgedal Paulsen. Referanseprøve fra Jan Helge Andersen benevnes som «006» og referanseprøve fra Viggo Kristiansen benevnes som «048».

DNA-beviset var et sentralt spørsmål både under etterforskningen og under irettføringen for byretten og lagmannsretten. Beviset har også stått sentralt ved tidligere gjenåpningsbegjæringer, og fikk bred omtale i kommisjonens avgjørelse i 2010 (GK-2008-0121).

Når det gjelder undersøkelsene som er omtalt nedenfor er det verdt å merke seg at rapportene fra RMI, Spania (USC) og Sverige (SKL/NFC) baserer seg på førstegangsanalyse og reanalyse av DNA-materialet som ble sikret under etterforskningen. Rapportene fra GENA, og FSS baserer seg på gjennomgang av det skriftlige materialet som er utarbeidet ved analysene. Det samme gjør den sakkyndige rapporten fra Danmark (Frederik Torp Petersen).

Kommisjonen vil også bemerke at den i sin avgjørelse i 2010 opplyste at prøve C-25 ikke hadde vært gjenstand for ny analyse, idet det var opplyst at dette DNA-materialet var forbrukt. Kommisjonen siktet her til DNA-materialet, benevnt som «sædcellefraksjonen», som var sendt fra RMI til Spania i 2000, og som hele tiden etter dette hadde vært oppbevart i Spania. Gjenoptakelseskommisjonen fikk i 2010 opplyst fra det spanske laboratoriet at det ikke var noe mer igjen av prøve C-25. Det fremgår for øvrig av kommisjonens avgjørelse at RMI hadde DNA-ekstrakter i behold på sitt laboratorium i Oslo fra prøve C-25 (epitel), og at det var dette som ble sendt til Sverige for reanalyse i 2010.

I oppsummeringen nedenfor tas det utgangspunkt i deler av beskrivelsen som er gitt i kommisjonens tidligere avgjørelser, supplert med nyere uttalelser og analyser.

13.3.2.2 Om vurdering av DNA-bevis

Domfelte har gjentatte ganger i sin begjæring understreket at det ikke er grunnlag for å fastslå at det er to mannlige bidragsytere i DNA-materialet som er analysert. Han viser særlig til de sakkyndige rapportene fra FSC v/ Susan Pope, som blant annet uttaler at resultatene var så svake at de ikke kan gi grunnlag for å

konkludere med at det var to gjerningsmenn. Advokat Sjødin skriver i sitt tilsvare 20. november 2019 til uttalelsen fra NFC 2. september 2019, se sitat ovenfor, at dersom man legger den svenske standarden til grunn for DNA-analysene «... som ble benyttet til å domfelle Viggo Kristiansen, så skulle ingen av resultatene fra 2000 vært fremlagt for retten, eller vært påberopt som bevis for at det hadde vært to gjerningsmenn.» I tilsvaret vises det videre til uttalelsen fra Susan Pope om at analyseresultatene fra Spania «... er så svake at de ikke ville vært tillatt fremlagt for retten i Storbritannia.» Også i sin uttalelse 8. juni 2020 til den danske sakkyndige rapporten, bemerker advokat Sjødin at den sakkyndige, i likhet med Farmen og Pope «... [slår] fast at DNA-analysene ikke skulle vært fremlagt som bevis i en straffesak.»

For så vidt gjelder disse uttalelsene, finner kommisjonen grunn til å vise til Ragna Aarli: DNA-bevis (2011), som på side 119-120 skriver:

Prinsippet om fri bevisføring innebærer at det kreves et særlig rettslig grunnlag for å avskjære et bevis. Det er få slike hjemmelsgrunnlag i norsk rett. Bevis som er «uten betydning for dommens innhold», «allerede er tilstrekkelig bevist» eller «åpenbart ikke har noen beviskraft», kan avskjæres i medhold av strprl. § 292 andre ledd, men det skal en del til før disse vilkårene er oppfylt. Selv om et DNA-bevis kan være usikkert fordi det biologiske materialet kan være mangelfullt og metodene som er benyttet for å fremstille en DNA-profil i større eller mindre grad åpner for feilkilder, er det vanskelig å utelukke at resultatet kan ha betydning for dommens innhold eller ha bevisverdi. I motsetning til i England eller USA finnes det i norsk rett ingen generelle bestemmelser som kan tjene som rettsgrunnlag for å avskjære potensielt villedende eller forstyrrende bevis. Det følger av prinsippet om fri bevisbedømmelse at partene kan føre de bevis de ønsker, og dette omfatter også en adgang til å føre bevis med usikker beviskraft:

«At det hefter usikkerhet ved bevismiddelets beviskraft, gir etter norsk rett ikke grunnlag for å nekte beviset ført. Om det må oppstilles unntak fra dette for helt særegne tilfeller, behøver jeg ikke gå inn på. Hvilken beviskraft et usikkert bevis skal tillegges i den konkrete sak, vil det høre under den dømmende rett å ta stilling til ved den frie bevisbedømmelse.»

Det faktum at beviset er et resultat av omstridte eller ikke alminnelig anerkjente vitenskapelige metoder har i norsk rett ikke vært ansett som et særegent tilfelle som kan begrunne et forbud mot å nekte beviset ført. Vernet av det som har vært karakterisert som «restbevisverdien», den forklaringskraft som tross alt gjenstår når usikkerhetsmomenter ved et bevis er skåret bort, er svært sterkt i norsk rett.

Ragna Aarli har på side 38-39 også skrevet noe om betydningen av blandingsspor:

Den sakkyndige blir ikke sjelden stilt overfor et resultat som tyder på at flere personer har bidratt med cellemateriale i prøven. Det er i seg selv ikke videre komplisert å avklare at det biologiske sporet rommer celler fra ulike personer. Dersom det viser seg mer enn to alleler (topper) per markør, slik som på omslaget for denne boken, kan ikke analysematerialet stamme fra en enkelt person. Stor ubalanse i allelenes måleverdi innenfor hver enkelt markør, tyder også på at det er tale om DNA fra ulike individer i prøven.

Mer komplisert enn å konstatere at det er tale om et blandingsspor, er det å angi hvor mange bidragsyttere det er tale om og hvem som har bidratt med hva. Blandingsspor gir tolkningsmessige utfordringer. Bidragsyterne kan ha identiske alleler i enkelte av markørene, og det er som regel ikke mulig å identifisere fullstendige profiler fra ulike individer. I tolkningen av blandingsprofiler må den DNA-sakkyndige foreta flere skjønsmessige vurderinger enn ved tolkningen av enkle profiler. Muligheten for å identifisere profiler fra ulike individer er i blandingsspor knyttet til muligheten for å identifisere en hovedkomponent (major) i sporet. I Danmark stilles det strenge krav til den mengdemessige fordelingen for å kunne gi et profilresultat fra et blandingsspor. Det er stilt minstekrav til utslag for hovedkomponenten (major) og utslaget må være minst tre ganger så stort som for andre bidragsyttere til sporet (minor). Disse kravene skal sikre påliteligheten av profilen for rettssystemet.

Årsaken til blandingsspor kan være kontaminasjon, det vil si at prøven har blitt smittet av fremmed DNA i sporsikrings- eller analyseprosessen. Dersom alle som har vært i kontakt med det biologiske materialet avlegger en referanseprøve som kan analyseres, vil det være mulig å identifisere en eventuell kontaminasjon. En kontaminasjon er med andre ord ikke nødvendigvis ødeleggende for å kunne oppnå et analyseresultat av høy informasjonsverdi. Dersom blandingsresultatet ikke kan tilskrives en identifisert kontaminasjon, vil derimot bevisverdien av analyseresultatet i de fleste tilfeller være svekket.

13.3.2.3 Sakkyndige undersøkelser ved RMI og i Spania i 2000 - 2001

Materialet som ble sikret med tanke på DNA-undersøkelser ble sendt til daværende Rettsmedisinsk institutt (RMI), Universitetet i Oslo, for analyse. Senteret er i dag en del av Oslo universitetssykehus, Avdeling for rettsmedisinske fag, og benevnes som «Seksjon for rettsgenetikk i straffesaker». RMI søkte bistand

hos det spanske instituttet Instituto de Medicina Legal ved universitetet i Santiago de Compostela i Spania (USC). Det var prøver sikret fra de to avdøde jentene, hvor RMI hadde påvist sædceller, som ble analysert i Spania. Disse prøvene ble sammenliknet med referanseprøver fra de to mistenkte. RMI ga en samlet rapport til påtalemyndigheten 22. januar 2001, som også inkluderte resultatene fra undersøkelsen i Spania.

I den sakkyndige rapporten fra RMI 22. januar 2001 heter det i konklusjonen blant annet:

Undersøkelsen av det mottatte materialet omfatter testing/typebestemmelse m.h.p. nærvær av blod og sæd. Prøver er også sikret av mulig cellemateriale fra hud/slimhinne-celler (epitel) - i noen tilfeller for om mulig å påvise annet cellemateriale enn det forventede i prøven (f.eks. epitel fra andre enn de avdøde i blodet under deres negler). Hår er vurdert m.h.p. opprinnelse/tilstedeværelse av røtter (morfologisk undersøkelse), og bare hår med røtter er typebestemt (PCR/SGM+). I tillegg er tre hår undersøkt m.h.p. mitokondrielt DNA (mtDNA).

På grunn av undersøkelsens omfang omtales ikke alle prøver i konklusjonen. Prøver der biologisk spormateriale ikke er påvist eller som ikke har latt seg typebestemme, er ikke omtalt. For detaljer om den enkelte prøve henvises det til materialbeskrivelsen og resultat-tabellen.

Få sædceller, henholdsvis to, fem og en, kunne påvises i prøvene B-22 (ytre skjede), B-24 (ytre anus) og B-25 (indre anus) sikret fra Stine Sofie Sørstrønen, mens en sædcelle kunne påvises i prøve C-25 (ytre endetarm) fra Lena Sløgedal Paulsen. Prøvene er undersøkt i Spania ved Universitetet i Santiago de Compostela m.h.p.

Y-kromosom- spesifikke markører. I henhold til rapport av 23.11.00 er det påvist DNA av mannlig opprinnelse i prøvene B-22, B-25 og C-25. DNA i prøve C-25 er av samme type som Viggo Kristiansen for de foreliggende typeresultatene (to markørene), mens det i prøvene B-22 og B-25 kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsyttere.

For det øvrig undersøkte materialet, er det ikke påvist DNA av samme type som noen av de mistenkte i prøver fra de avdøde eller på deres klær. Det er heller ikke påvist DNA av samme type som noen av de avdøde på klær/beslag fra de mistenkte.

Hår mrk. A-1.1.1.2 fra området A-1 som tidligere er funnet å være av samme DNA-type som Jan Helge Andersen jmf. rapport av 14.9.00. er også av samme mitokondrielle DNA-type som ham.

Vurderingene og konklusjonen i rapporten 23. november 2000 fra det spanske instituttet ble av RMI oversatt fra engelsk til norsk.

Begge versjonene ble lagt frem i lagmannsretten. Kommisjonen vil bemerke at det er enkelte unøyaktigheter og forenklinger i den norske oversettelsen. Dette har ikke hatt noen betydning for innholdet, men for ordens skyld gjengis både den engelske og norske versjonen.

Den engelske versjonen fra Spania lyder:

DISCUSSION

In addition to the samples analyzed some microscopical slides were examined (references KL208/OO, KL 210/00) and some spermatozoids (heads) were observed although in a very small amount.

Concerning the DNA samples analysed, it is important to clarify that when using low copy number strategies, as is the case, the only way to be absolutely sure of a result is by repetition of independent experiments.

Working on the hypothesis that one or two of the suspects had committed the crime we concentrated our efforts on the DYS391 system.

Sample C25 (number 8) was always consistent with a DYS391 type 10 which is compatible with V048 (sample 10) but not with V006 (sample 9). That is to say that if the sample belongs to one of the suspects it must belong to suspect V048.

Sample B24 is negative. Samples B22 and B25 are difficult samples, the intensity of the amplification is low but it is clear that there is a male component in both samples. The results are compatible with a mix of DNA from two men of type 10 and 11, but it is difficult to estimate a probability for this assertion.

One Y chromosome SNP (SRY-2627) was successfully analyzed in samples (swabs) B22, B2 and C25 and in the suspects [samples 9 (V006) and 10 (V048)]. In all the swabs samples as well as in the suspects the Allele C was found. However, the frequency of the allele C is very high in Europeans (0.95). New investigations on newly reported Y chromosome SNPs are currently being carried out.

CONCLUSIONS

First. There is male DNA in samples C25, B22 and B25 which is compatible with the spermatozoa findings in the microscopical examination.

Second. DYS391 type 10 found in the sample C25 is compatible with the suspect V048 but not with Suspect V006. The frequency of the allele 10 in the Norwegian population is 0.546 The likelihood ratio is 1.8315 (Probability of the DNA evidence if the suspect left the male

DNA divided by the probability of the DNA evidence if some other person left the male DNA equal to 1.8315)

Third. It is possible that samples B22 and B25 have a contribution from two different males and neither of the suspects can be excluded as contributors to these samples.

Den norske oversettelsen lyder:

DISKUSJON:

I tillegg til DNA-analyse av prøvene, ble også noen utstrykspreparater (referanse KL208/00, KL210/00) undersøkt i mikroskop der få sædceller kunne observeres.

I forbindelse med de utførte analysene er det viktig å understreke at for at et resultat skal anses som sikkert ved typing av prøver med lite cellemateriale/DNA som i denne saken (få sædceller), må analysen gjentas flere uavhengige ganger.

Ut fra hypotesen om at den ene eller begge av de to mistenkte har begått ugjerningen, konsentrerte vi vårt arbeide om DYS391.

Prøve C25 (nummer 8) er ved alle analysene av DYS391 type 10, et resultat som stemmer overens med V048 (prøve 10), men ikke med V006 (prøve 9). Det betyr at hvis prøven stammer fra en av de to mistenkte, må det være fra V048.

Prøve B24 er negativ. Prøvene B22 og B25 er vanskelige prøver; resultatene er svake, men det er en tydelig mannlig komponent i begge prøver. Resultatene passer med at det er en blanding av DNA fra to menn av type 10 og 11, men det er vanskelig å beregne sannsynligheten for dette resultatet.

En Y-kromosom-SNP (SRY-2627) lot seg analysere i prøvene (vattpinner) B22, B25 og C25 og i prøvene fra de mistenkte [prøve 9 (V006) og prøve 10 (V048)]. Alle vattpinneprøvene og begge mistenkte er av type C. Frekvensen av type C er imidlertid svært høy i den europeiske befolkningen (0.95). Nye undersøkelser av andre, nylig rapporterte Y-kromosom-SNP'er er under arbeide.

KONKLUSJON:

1. Det er DNA av mannlig opprinnelse i prøvene B22, B25 og C25, noe som stemmer overens med funnet av sædceller ved den mikroskopiske undersøkelsen.
2. DNA i prøve C25 er av samme type som mistenkt V048 (DYS391 type 10). Frekvensen av allel 10 i den norske befolkningen er 0,546, "Likelihood ratio" er 1,8315 (d.v.s sannsynligheten for dette resultatet hvis DNA stammer fra den mistenkte dividert med sannsynligheten for at DNA stammer fra en ukjent, er 1,8315).

3. Det er mulig at det i prøvene B22 og B25 er DNA fra to menn, og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsytere.

De spanske sakkyndige avga tilleggserklæring 20. desember 2001, som også ble fremlagt i lagmannsretten. Her ble prøvene B-22, B-24, B-25 og C-25 analysert etter sju andre systemer. Samtlige resultater var negative.

13.3.2.4 Rapporter fra GENA i 2009

Viggo Kristiansens tidligere forsvarer, advokat Sigurd Klomsæt, opplyste i brev til kommisjonen 6. desember 2008 at han hadde vært i kontakt med et frittstående firma, GENA, Institutt for DNA analyse i Stavanger, for vurdering av DNA-funnene i saken. GENA avga en sakkyndig rapport 4. februar 2009 som blant annet omhandler en analyse av rapporten fra RMI av 2001. I oppsummeringen heter det blant annet:

Jeg er av den oppfatning at RMIs konklusjon, sitat: «DNA i prøve C 25 er av samme type som Viggo Kristiansen for de foreliggende typeresultatene (to markørene), mens det i prøvene B-22 og B-25 kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsytere» således ikke er uriktig, men er formulert på en slik måte at konklusjonen kan oppfattes å inkludere de to tiltalte på et tynt bevismessig grunnlag for disse tre sporprøvene. Det er viktig å framheve at de to påviste allelene er svært vanlige i den mannlige norske befolkningen, hvor hhv 95 % vil ha SNP allel C og 55 % av mennene vil ha DYS319 allel 10.”

For å summere opp er det gjort ett funn som var et hårfunn på åstedet som med stor grad av sannsynlighet stammer fra Jan Helge Andersen, men det er ikke gjort noe funn som sannsynliggjør at Viggo Kristiansen er opphavet til ett eller flere av de biologiske sporprøvene.

DRK's uttalelse til rapporten fra RMI (2001) og GENA (2009)

Gjenopptakelseskommisjonen oversendte den sakkyndige rapporten fra RMI fra 2001 og rapporten fra GENA 4. februar 2009 til Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for behandling. Den 12.

mars 2009 avga DRK uttalelse både til rapporten fra RMI 22. januar 2001 og rapporten fra GENA 4. februar 2009.

Til rapporten fra RMI fra 2001 uttalte DRK:

Kommisjonen har ingen bemerkninger til den sakkyndige uttalelsen fra RMI (inkl. vedlegg) av den 22.01.01.

Til GENAs rapport 4. februar 2009 uttalte DRK:

Kommisjonen har også behandlet en ny sakkyndig uttalelse fra GENA datert 04.02.09, der oppdragsgiver er advokatfirmaet Klomsæt & Co. I denne rapporten fra Gena blir det gjort en vurdering av funnene og konklusjonene i rapporten fra RMI av 22.01.01. Kommisjonen mener at uttalelsen fra GENA ikke bringer nye opplysninger inn i saken. Fremstillingen er likevel rettsgenetisk korrekt, og som for den opprinnelige uttalelsen fra RMI, har vi heller ikke her bemerkninger til det faglige ved denne nye uttalelsen fra GENA. GENA sin uttalelse legger i oppsummeringen særlig vekt på formuleringene om DNA bevisets vekt i RMI sin rapport som ligger til grunn for dommen. Dommen fra Kristiansand byrett av 01.06.01 tyder på at retten har forstått hvilken bevismessig vekt DNA funnene i saken har. I uttalelsen fra GENA om DNA analysene av tre prøver hvor det ble funnet sædceller blir det oppsummert at «konklusjonen i RMIs rapport kan oppfattes å inkludere de to tiltalte på et tynt bevismessig grunnlag.» I dommen sies det helt klart at identiteten ikke kan bestemmes, og at den svært begrensede DNA-profil som er identifisert og som stemmer med Kristiansen, stemmer med tilsvarende profil på over 50 % av norske menn. Kommisjonen forstår det slik at retten har oppfattet RMIs rapport av 22.01.01 på korrekt måte, og således bringer ikke rapporten fra GENA noen nye faglige elementer av betydning inn i saken.

Den rettsmedisinske kommisjon ga en slik samlet konklusjon:

Konklusjon: Den rettsmedisinske kommisjon har ingen bemerkninger til sakkyndiguttalelsene i rapporten fra RMI (inkl. rapporten fra Universitetet i Santiago de Compostela) og GENA. Kommisjonen konkluderer med at retten (rettsbok av 01.06.01) har oppfattet RMIs rapport av 22.01.01 på korrekt måte. Vi mener at rapporten fra GENA gir ingen nye faglige vurderinger på det rettsgenetiske området som har betydning for gjenåpning av saken.

13.3.2.5 Sakkyndige undersøkelser i Spania i 2010

Under behandlingen av den første gjenåpningsbegjæringen oppnevnte Gjenopptakelseskommisjonen det spanske instituttet

som sakkyndige for å foreta fornyet DNA-analyse av materiale som fortsatt var i behold i Spania etter undersøkelsene i 2000. Instituttet avga sin rapport 12. februar 2010, som har slik konklusjon i norsk oversettelse:

5. KONKLUSJONER

1. Med strategi 1 (forutgående helgenomamplifikasjon, WGA) gav de 17 analyserte Y-STR-ene negativt resultat for prøve 5 (B22), prøve 6 (B24) og prøve 7 (B25).

2. Med strategi 1 (forutgående helgenomamplifikasjon, WGA) gav de analyserte 11 Y-SNP-ene negativt resultat for prøve 5 (B22), prøve 6 (B24) og prøve 7 (B25).

3. Med strategi 2 (direkte amplifikasjon ved hjelp av AmpF/STR Y-filer PCR amplifikasjonskit) gav de 17 analyserte Y-STR-ene negativt resultat for prøve 5 (B22) og prøve 7 (B25). Konsentrasjonen for disse prøvene lot seg ikke bestemme med Quantifiler Y-kitet.

4. Med strategi 2 (direkte amplifikasjon ved hjelp av AmpF/STR Y-filer PCR amplifikasjonskit) fikk vi fram en Y-STR blandingsprofil for prøve 6 (B24).

5. I prøve 6-B24 gav Y-STR-ene DYS635, YGATAH4 og DYS437 ikke noe klart svar, ettersom mønsteret etter amplifikasjon så ut som en stige av alleler av de analyserte STR-ene (dvs, en stige av alle observerte alleler). Slike artefakter er ganske vanlige når DNA-mengden er minimal eller prøvene er delvis nedbrutt.

DYS458-systemet viste to topper med RFU>50 for allel 16 (minst vanlig) og 17 (mest vanlig). Den minst vanlige allel 16 har imidlertid omtrent samme høyde som skyggebåndene i et normalt allel 17, og i et slikt tilfelle lar det seg ikke gjøre å skille skyggebånd fra lavfrekvente alleler. Det ble derfor ikke tatt hensyn til toppen i posisjonen til allel 16.

DYS391-systemet med RFU>50 for allelene 10 (minst vanlig) og 11 (mest vanlig). I dette tilfellet er forholdet mellom høyden på skyggebåndet og selve allel 11 0,17 (gjennomsnittet for dette allelet er 0,06). Etter vår mening er det derfor mest sannsynlig at allel 10 er til stede. Dette er også forenlig med vår tidligere rapport.

6. I prøve 6-B24 er profilen som framkom for de analyserte Y STR-ene, forenlig med Y-STR-profilen til donoren av prøve 9 (V006).

Denne profilen ble ikke funnet hos noen av de 6773 europeere som er oppført i YHRD-basen, og heller ikke hos noen av de 24409 i hele databasen.

Merk: Vi har oppdaget en trykkfeil i den tidligere rapporten (vår referanse 78/00), i Y-STR: DYS393 for prøve 9 (V006). Dette ble feilaktig registrert som allel 12, men prøve 9 (V006) har allel 13 for DYS393. Dette resultatet ble bekreftet flere ganger, og det kan gis en uavhengig vurdering ut fra de vedlagte elektroferogrammene for denne prøven, eller prøven kan types på nytt i et annet laboratorium.

Den spanske rapporten fra 2010 ble oversendt DRK for behandling 23. februar 2010. DRK uttalte i brev til Gjenopptakelseskommisjonen 6. april 2010 at den har behandlet tilleggsrapporten uten å finne grunnlag for bemerkninger.

Gjenopptakelseskommisjonen ba også RMI om å gi en forklaring til resultatene i den spanske rapporten, og mottok denne i en rapport 29. mars 2010. RMI skriver vedrørende prøve B-24 blant annet:

For DYS391 mener man imidlertid at høydeforskjellen mellom hovedtoppen og ekstratoppen ikke er av en slik størrelse at man kan anse 10 som et skyggetall til hovedallelet 11. Man mener det er mer sannsynlig at allelet 10 skyldes at sporet også har en bidragsyter som har allelet 10 i DYS391.

Rapporten ble forelagt DRK som skriver i sin uttalelse 4. juni 2010 blant annet:

Rapporten nevner ikke noe sted at DNA typen for denne ene markøren hos referansen V. Kristiansen (allelet 10 for markøren DYS391/AmpFISTR-Y-filer systemet) passer med tilblendingen i sporprøven 6 for denne ene markøren. I dette tilfellet er det vanskelig å beregne en presis bevismessig vekt, men observasjonen taler likevel med en svak vekt for at noe DNA kommer fra V. Kristiansen mot at denne tilblendingen kommer fra en tilfeldig person. Vi mener at i en rapport som skal gi en forklaring av resultatene burde sakkyndige ta stilling til dette spørsmålet, selv om ikke bevismessig vekt kan beregnes helt presist.

13.3.2.6 Rapporter fra GENA og FSS i 2010

Advokat Klomsæt oversendte den spanske rapporten fra 2010 til GENA og Forensic Science Service (FSS) i London for uttalelse.

GENA avga sin uttalelse til advokat Klomsæt 3. mars 2010, og skriver blant annet:

Som det fremgår av tabell 4.2.2, ble det for flere av markørene påvist flere alleler, men Compostela mener at kun en av disse er en ekte allel. De andre toppene som ble typet mener Compostela er artefakter av DNA. Med unntak av en topp typet for markøren DYS458 og tilsvarende for DYS391 så stemmer ikke de andre 7 mulige allelene

med DNA profilen til Viggo Kristiansen. Blandingsresultatet for markøren DYS391 mener Compostela at er reell, mens for DYS458 er kun allel 17 som er reell og ikke allel 16.

I sin konklusjon skriver Compostela at det er sannsynlig at DYS391 allel 10 er til stede, og at dette er forenlig med deres tidligere rapport. Forskjellen er at nå er det en annen prøve og ikke de prøvene som i 2000 ga et resultat for denne ene Y-STR markøren.

Compostela oppfatter det nå som i sin første rapport i 2000 at resultatet er forenlig med en blanding av DNA fra to menn av type 10 og 11. De skriver i 2000 at det er vanskelig å gi et statistisk sannsynlighetsestimert for denne påstanden. I sin rapport av 2010 gis det ikke noen uttalelse om statistisk sannsynlighet.

I sammendraget skriver GENA:

Av tre gjenværende DNA ekstrakter ga én prøve resultater. Det ble påvist Y-DNA av samme type som Jan Helge Andersen i prøve 6 (B24). Det er ikke påvist Y-DNA fra Viggo Kristiansen i prøven. Instituto de Medicina Legal, University of Santiago de Compostela konkluderer med at prøven viste et blandingsresultat, da det for en markør DYS391 ble typet to alleler. Undertegnende sakkyndige er ikke enig i denne konklusjonen og mener at det ikke er bevist at resultatet viser en blandingsprofil, da allel 10 for DYS391 markøren kan være et artefakt DNA (stutter) produkt.

FSS avga uttalelse til advokat Klomsæt den 9. april 2010.

Konklusjonen gjengis nedenfor i norsk oversettelse. Oversetteren gjør oppmerksom på at formuleringen avslutningsvis i punkt 1 - «*from an unknown, unrelated man*» - er oversatt med «... *fra en ukjent mann uten tilknytning til saken.*»

Min foreløpige uttalelse er gitt uten at det foreligger svar på spørsmålene jeg stilte ovenfor.

Uttalelsene og konklusjonene nedenfor er basert på de opplysninger som var tilgjengelige for meg på undersøkelsestidspunktet. Om disse opplysningene endres på en måte som er av betydning, vil jeg muligens måtte foreta en ny vurdering. En slik ny vurdering er mer effektiv dersom den foretas forut for en eventuell rettssak.

1. Etter min mening gir resultatet av prøven tatt fra Lena Sløgedal Paulsen (C-25) bare en svak eller begrenset støtte for en oppfatning om at DNA-et mer sannsynlig kom fra Viggo Kristiansen enn fra en ukjent mann uten tilknytning til saken.

2. På det nåværende tidspunkt bør etter min mening resultatene av prøve B24 vedrørende Stine Sofie Sørstrønen anses som nøytrale hva angår Viggo Kristiansen (dvs. at de verken støtter eller avkrefter oppfatningen om at hans DNA er til stede).

3. Selv OM det hadde vært mulig å fastslå at allel DYS391 10 i

prøve B-22, B-24 og B-25 skyldtes en blanding av DNA, OG det ble fastslått at Jan Helge Andersen var en av de to bidragsyterne, OG det ble fastslått at DNA-blandingen ikke skyldtes kontaminering med eksogent DNA, ville bevismaterialet etter min mening likevel bare gi en svak eller begrenset støtte for en oppfatning om at det ekstra DNA-materialet mer sannsynlig kom fra Viggo Kristiansen enn fra en ukjent mann uten tilknytning til saken.

Om nødvendig drøfter jeg gjerne disse spørsmålene direkte med Kommisjonen og påtalemyndigheten.”

Rapporten fra FSS 9. april 2010 har vært forelagt DRK. I uttalelse 17. juni 2010 opplyser DRK at de har behandlet rapporten uten å finne grunnlag for bemerkninger.

I brev til kommisjonen 12. april 2010 viste advokat Klomsæt til at det spanske laboratoriet skriver i sin rapport at resultatene er forenlige med en blanding av DNA fra to menn for den påviste DNA-markøren som ga resultater, men at det er vanskelig å estimere en sannsynlighet for denne påstanden. Advokat Klomsæt viser videre til at eksperter fra FSS og GENA, uavhengig av hverandre, har uttalt at beviset er for svakt til å kunne gi det noe bevismessig tyngde. Han understreker at det derfor er høyst usikkert om det faktisk ble påvist DNA fra to menn på åstedet.

Advokat Klomsæt hadde på nytt et møte med FSS i London 4. juni 2010. I brev fra advokat Klomsæt 9. juni 2010 var det vedlagt en rapport fra FSS datert samme dag. Advokat Klomsæt uttaler at «*Sakkyndighetsuttalelsen d.d. fra FSS v/Dr Susan Pope er selvforklarende*».

Rapporten fra FSS 9. juni 2010 har slik konklusjon:

In my view the results obtained from sample B24 relating to Stine Sofie Sørstrønen should be treated as neutral with regard to Viggo Kristiansen; that is they neither support nor refute the view that his DNA is present.

In addition, in my view the results obtained from sample B24 relating to Stine Sofie Sørstrønen should be treated as neutral with regard to whether ANY second person has contributed.

DRK har i en uttalelse 17. juni 2010 opplyst at den har behandlet tilleggsrapporten fra FSS uten å finne grunnlag for bemerkninger.

13.3.2.7 Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2010

I 2009 rettet Gjenopptakelseskommissjonen en henvendelse til RMI med forespørsel om det aktuelle spormaterialet fortsatt var i behold, og i så fall om ytterligere analyse av dette kunne antas å ville tilføre noe nytt i saken. Kommisjonen fikk i juli 2009 muntlig tilbakemelding fra RMI om at RMI hadde vært i kontakt med Agder politidistrikt og fått opplyst at materialet var destruert. Det var derfor ikke mulig å foreta de undersøkelsene kommisjonen hadde bedt om. Kommisjonen hadde ny kontakt med RMI våren 2010, og i brev fra RMI 3. mai 2010, heter det:

Det vises til kommisjonens brev av 12. mai 2009 og 29. juni 2009, samt 19. april 2010, der kommisjonen ber om skriftlig svar på følgende:

- Har Rettsmedisinsk institutt DNA-materiale fra saken i behold?

Svar: Vedlagt følger en liste over de DNA-ekstrakter som foreligger ved RMI. Dette er DNA isolert fra det sikrede materialet og som tidligere er analysert og omtalt i svarrapportene. DNA-ekstraktene har vært oppbevart nedfrosset og er hentet frem, er listeført og oppbevares nå i kjøleskap.

- Kan ytterligere undersøkelser av dette materialet enten ved RMI eller andre steder antas å tilføre noe nytt i saken?

Svar: Undertegnede kan verken utelukke eller sannsynliggjøre at nye analyser vil kunne tilføre saken noe nytt. Ved ønske om dette fra Gjenopptakelseskommissjonens side vil imidlertid undertegnede legge til rette for at materialet kan analyseres der kommisjonen finner dette formålstjenlig.

DNA-ekstrakt fra den såkalte sædcellefraksjonen av prøvene fra B-22, B-24 og B-25 er i sin helhet oversendt Universitetet i Santiago de Compostela, og er i henhold til rapporten derfra av 12. februar 2010, forbrukt.

Kommisjonen ønsket å foreta fornyede analyser av deler av materialet som var i behold ved RMI, og valgte å benytte Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Linköping, Sverige, for å foreta disse analysene. Instituttet heter i dag «Nasjonellt forensiskt centrum» (NFC). Etter at valg av sakkyndig og utkast til mandat var forelagt partene til uttalelse, ble SKL oppnevnt som sakkyndige 6. mai 2010. Mandatet gjengis ikke her. SKL avga sin uttalelse til kommisjonen i rapport 4. juni 2010 med slik konklusjon:

Undersøkning og slutsats

Samtlige prøver kvantifiseres og analyseres därefter avseende STR-markører med SGM+.

I prøverna B22-B25, og B31 kunde endast DNA som överensstämmer med Stine Sofie Sørstrønen själv påvisas.

I prøverna C22-C25, och C36-C38 kunde endast DNA som överensstämmer med Lena Sløgedal Paulsen själv påvisas.

Pröverna analyserades avseende Y-kromosomalt DNA (manligt DNA). Vid den utförda analysen kunde Y-kromosomalt DNA som kan jämföras mot person inte påvisas i något av prøverna B22-B25, C22-C25 och C36-C38.

Kommisjonen oversendte den svenske rapporten til DRK for behandling 8. juni 2010. DRK uttalte i brev til kommisjonen 14. juni 2010 at den har behandlet rapporten fra SKL uten å finne grunnlag for bemerkninger.

13.3.2.8 Uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon i 2017

Advokat Sjødin opplyser i sitt tilsvarende 30. juni 2019 til påtalemyndighetens uttalelse, jf. ovenfor, at det i den spanske rapporten fra 2010 fremgår at det i prøve B-24 er gjort funn av allel 10, som er det man finner hos Viggo Kristiansen, og som instituttet mener kan dreie seg om et reelt funn av DNA fra en annen bidragsyter enn Andersen. Han viser videre til at rapporten ble forelagt Ragne Farmen i GENA og Susan Pope i FSS, som begge konkluderte med at tolkningen fra det spanske laboratoriet var en mulig tolkning, men ikke den eneste mulige tolkningen. Han uttaler videre at både Farmen og Pope påpeker at selv om dette skulle dreie seg om et reelt funn fra en annen bidragsyter, kan man ikke konkludere med at det dreier seg om en gjerningsmann nummer to, idet det like gjerne kan skyldes en kontaminasjon (forurensing) av prøven.

Som nevnt ovenfor anmodet advokat Sjødin DRK om å gi en vurdering av fraværet av en vektning av funnene i den spanske

rapporten. Han henvendte seg til DRK både ved brev 10. november 2016 og 2. april 2017. I det første brevet hadde han vedlagt utskrift av Susan Popes forklaring i Oslo tingrett i 2011, og refererer fra hennes vitneforklaring blant annet:

Av disse grunnene, selv om jeg er enig i det spanske laboratoriet når de i konklusjonen sier det er mulig (it is possible) at DNA fra to menn er tilstede, tror jeg det er usikkert å kunne konkludere at det sikkert var DNA fra to menn som var til stede.

Under henvisning til Susan Popes forklaring anførte han at det ikke er riktig at det spanske laboratoriet påviste en blandingsprofil i 2010. Funnet var en tilnærmet komplett DNA-profil for Jan Helge Andersen, men det var ikke noen sannsynlighetsovervekt for at funnet av allel 10 for en av markørene stammer fra en annen bidragsyter.

Henvendelsene ble besvart av DRK 19. desember 2016 og 11. mai 2017. Det siste svaret er i sin helhet inntatt ovenfor. Her gjentas kun det siste avsnittet:

Oppsummert i dag kan vi vel si at det er kun sakkyndige Susan Pope som har gitt en slik fullstendig vurdering av resultatene. Med den beskrevne vektingen (Likelihood-ratio) som Susan Pope beskriver er resultatene svært nær ikke-konkluderende, det vil si at DNA-resultatet taler omtrent like mye for og imot, men utelukker samtidig heller ikke den dømte. Det vil fortsette å være slik, forutsatt at det ikke skulle dukke opp nye analyser med forbedrede teknikker, om det er mulig.

13.3.2.9 Sakkyndig undersøkelse i Sverige i 2018

Som nevnt ovenfor ble det i 2010 avklart at RMI hadde en rekke DNA-ekstrakter i behold som ble oppbevart ved RMI. Noen av disse ble reanalysert i Sverige i 2010, uten at man fant annet DNA enn det som var i overensstemmelse med jentene selv.

I gjenåpningsbegjæringen 18. juni 2017 vises det til at det kun var 15 ekstrakter som ble reanalysert i Sverige, og kommisjonen ble av domfeltes forsvarer anmodet om å besørge nye analyser av alt materialet.

På grunnlag av dette ble Nationellt forensiskt centrum NFC (tidligere SKL) i Sverige oppnevnt av kommisjonen den 9. juli 2018 for å foreta en fornyet analyse av 22 ekstrakter av B- og C-prøvene. Det vises av omtalen til dette ovenfor.

NFC avga sin rapport 2. oktober 2018, og det fremgår av denne at det ikke kunne påvises mannlig DNA i 8 av B-prøvene (Stine Sofie Sørstrønen). I prøve B-26 ble det påvist mannlig DNA, men resultatet kunne «... *inte användas för jämförelse mot person då resultatet innehåller för lite information.*» Prøve B-26 var sikret fra misfarging/blåmerker på avdødes høyre lår.

Av C-prøvene (Lena Sløgedal Paulsen) kunne det ikke påvises mannlig DNA i 9 av prøvene. I prøve C-8, C-10A, C-27 og C-28 ble det påvist mannlig DNA, men resultatet kunne «... *inte användas för jämförelse mot person då resultatet innehåller för lite information.*». Disse fire prøvene var sikret fra høyre hånd, negleavklipp på høyre hånd, prøve fra misfarging (sted ikke angitt) og prøve fra misfarging på venstre lår.

DRK har i brev til Gjenopptakelseskommisjonen 14. november 2019 uttalt at den har behandlet den sakkyndige erklæringen fra Sverige uten å finne vesentlige mangler. DRK finner heller ingen mangler ved konklusjonen om at resultatene ikke skal brukes til sammenligning med personprøver, og bemerker at dette er i samsvar med laboratoriet (NCF) sine egne retningslinjer for tolkning av Y-resultater. DRK mener likevel at den sakkyndige uttalelsen kunne ha oppsummert dette, og tydeliggjort enda bedre hvorfor de sakkyndige mener at resultatene ikke skal brukes til sammenligning med personprøver. DRK finner likevel at saken er tilstrekkelig belyst, og har ingen flere kommentarer.

13.3.2.10 Sakkyndig rapport fra Danmark i 2020

Rettsgenetiker ph.d. Frederik Torp Petersen ved Københavns Universitet, ble den 17. februar 2020 oppnevnt som sakkyndig for

å gjennomgå tidligere rapporter og uttalelser om foretatte DNA-analyser. Han avga sin rapport til Gjenopptakelseskommissjonen 26. mai 2020. Det vises til omtalen ovenfor der både mandatet og den sakkyndiges uttalelser er referert.

Kommissjonen finner ikke grunn til å gjenta uttalelsen her, men vil i korthet vise til at Torp Petersen, for flere av prøvene, uttaler at det er vanskelig å beregne den bevismessige vekt av profilen og at resultatet ikke burde ha vært rapportert. Han beskriver blant annet resultatene av prøve C-25 som «*mindre upålitelig enn resultatene for de foregående prøver*», men kan ikke utelukke kontaminering. Han uttaler at resultatene av prøve C-25 «*... kun bør anvendes til prioriteringsformål i en efterforskning af en straffesag, og ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale.*» Prøve B-24 anser han som et nøytralt bevis, og den bevismessige vekten av profilen kan ikke beregnes. Hans primære tolking er at denne DNA-profilen bør aksepteres i sin helhet, og da viser den en blanding av DNA fra «*mindst fire mænd*».

Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) har i sine merknader til rapporten 8. juli 2020 uttalt at den sakkyndige erklæringen har vesentlige mangler og finner det ikke nødvendig med en tilleggserklæring.

Når det gjelder den videre oppfølgingen av den danske rapporten viser Gjenopptakelseskommissjonen til omtalen ovenfor.

13.3.2.11 Oppsummering og konklusjon

Kommissjonen har ovenfor gitt en kort oversikt over undersøkelser og rapporter om DNA-beviset fra 2000 til 2020, og en oversikt over partenes anførsler. Oversiktene er ikke uttømmende.

Undersøkelsene i Spania /USC) i 2000 konkluderte med at det var DNA i prøve C-25 (Lena Sløgedal Paulsen) av «*samme type*» som Viggo Kristiansen (DYS391 type 10), og at «*Frekvensen av allel 10 i den norske befolkningen er 0,546.*» I denne prøven ble det ikke

funnet DNA av samme type som Jan Helge Andersen, som har allel 11. Det ble videre opplyst at det er mulig at det i prøvene B-22 og B-25 (Stine Sofie Sørstrønen) er DNA fra to menn, og verken Viggo Kristiansen eller Jan Helge Andersen kunne utelukkes.

Rettsmedisinsk Institutt (RMI) oppsummerte i sin rapport 22. januar 2001 at det er funnet sædceller i prøve B-22, B-24 og B-25 (Stine Sofie Sørstrønen) mens det er funnet én sædcelle i prøve C-25 (Lena Sløgedal Paulsen). Det refereres til den spanske undersøkelsen og bemerkes at det i prøve C-25 er DNA av samme type som Viggo Kristiansen, mens det i prøve B-22 og B-25 kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes.

Det var blant annet disse opplysningene knyttet til DNA-beviset som byretten og lagmannsretten hadde å forholde seg til under hovedforhandlingen og ankeforhandlingen. Kommisjonen viser til Kristiansand byretts dom side 11-12 hvor det blant annet uttales:

På de to fornærmede ble det videre tatt prøver hvor det ble funnet sædceller. Disse sædcellene hadde imidlertid ligget for lenge til at det var mulig å foreta en fullstendig DNA-analyse. Da man gjorde forsøk på å analysere prøvene som var tatt fra de to fornærmede, klarte man ikke å få frem en DNA-profil annet enn på celler som stammet fra de fornærmede selv. Ved Rettsmedisinsk Institutt tok man imidlertid kontakt med spanske rettsmedisinere ved universitet i Santiago de Compostela hvor man har forsket særskilt på DNA-analyse på y-kromosomer. Man foretok en rekke tester på denne måten og fikk ifølge overingeniør Bente Mevåg ved Rettsmedisinsk Institutt, som har vært oppnevnt som sakkyndig, sikker bekreftelse på at det i de innleverte prøver var celler fra to forskjellige menn. Man fikk likevel ikke noen fullstendig DNA-profil, og det er derfor ikke grunnlag for å si noe nærmere om identiteten til de to mennene dette dreier seg om. De rettsmedisinske funnene viser imidlertid at det er funnet DNA i skjede og endetarm på Stine Sofie Sørstrønen forenlig med begge de to tiltalte, samtidig som det også er funnet DNA i endetarmsåpning på Lena som ikke er i overensstemmelse med DNA fra Jan Helge Andersen, men som passer med Viggo Kristiansen. Det skal for øvrig bemerkes at den svært begrensede DNA-profil som er identifisert, og som stemmer med DNA fra Kristiansen, stemmer med tilsvarende profil på over 50 % av norske menn. Det er likevel et poeng at analysen er i overensstemmelse med tiltalte Andersens forklaring hvoretter begge forgrep seg på Stine Sofie Sørstrønen, mens kun tiltalte Kristiansen gjorde dette på Lena Sløgedal Paulsen.

Det forhold at man har funnet DNA fra to forskjellige menn er videre et vesentlig bevis når man skal vurdere troverdigheten av Andersens forklaring, når han hevder at Kristiansen var med i Baneheia og utførte

drapene og voldtektene. Videre støttes Andersens forklaring når det gjelder lokaliseringen av DNA fra ham bare på Stine Sofie Sørstrønen, og ikke på Lena Sløgedal Paulsen.”

Hvilke vurderinger av DNA-beviset lagretten har gjort kan det ikke gis noe svar på, idet lagretten ikke begrunner sin kjennelse. Det må imidlertid antas at det i stor grad var den samme bevisførselen om dette spørsmålet i lagmannsretten som i byretten.

For oversikten skyld finner kommisjonen det hensiktsmessig å sammenfatte noen av hovedpunktene i fremstillingen av DNA-beviset:

- Det er aldri blitt påvist en full DNA-profil som kan knytte Viggo Kristiansen til åstedet, jentene eller handlingene. Dette var klart for retten.
- Det er påvist DNA som knytter Jan Helge Andersen til åstedet, jf. funn av hårstrå. Dette var klart for retten.
- Retten var gjort kjent med den sakkyndige rapporten fra RMI fra 2001 (inkludert den spanske rapporten fra 2000). Resultatet viste at det i prøve B-22 og B-25 muligens kunne være DNA fra to menn og at ingen av de to mistenkte kunne utelukkes som bidragsyttere. I prøve C-25 ble det funnet DNA av samme type som Viggo Kristiansen, men som også passet med 54,6 % av den norske befolkningen.
- Lagmannsretten var kjent med tilleggsrapporten fra Spania 20. desember 2001, hvor samtlige resultater var negative.
- I 2009 gjorde GENA en vurdering av den sakkyndige rapporten fra RMI fra 2001. De uttaler i sin rapport blant annet at RMI's konklusjon om at resultatet av prøve C-25 (samme type som Viggo Kristiansen) og B-22 og B-25 (to bidragsyttere hvor ingen av de mistenkte kan utelukkes) «... ikke er uriktig, men er formulert på en slik måte at konklusjonen kan oppfattes å inkludere de to tiltalte på et tynt bevismessig grunnlag for disse tre sporprøvene.»
- Den 12. mars 2009 ga Den Rettsmedisinske kommisjon (DRK) sine merknader til RMI's rapport fra 2001 og GENA's rapport fra 2009, og uttaler at den ikke har

merknader til rapporten fra RMI, inkludert rapporten fra Spania. Ut fra beskrivelsen i dommen fra Kristiansand byrett mener DRK at byretten «... *har oppfattet RMI's rapport av 22.01.01 på korrekt måte*», og at rapporten fra GENA ikke gir «... *nye faglige vurderinger på det rettsgenetiske området som har betydning for gjenåpning av saken.*»

- I 2010 gjør det spanske instituttet (USC) fornyet analyse av DNA-materialet som er i behold, og uttaler i rapport 12. februar 2010 blant annet at det i prøve B-24 var funnet DNA forenlig med profilen til Jan Helge Andersen, men at det også mest sannsynlig er en blandingsprofil, slik de konkluderte med i 2000. DRK har i sin uttalelse 6. april 2010 ikke funnet grunnlag for bemerkninger til denne rapporten.
- GENA skriver i brev til advokat Klomsæt 3. mars 2010 at de ikke er enig i den spanske konklusjonen om at prøve B-24 viste et blandingsresultat. GENA mener «... *at det ikke er bevist at resultatet viser en blandingsprofil, da allel 10 for DYS391 markøren kan være et artefakt DNA (stutter) produkt.*»
- Forensic Science Service (FSS) avgir uttalelse i brev til advokat Klomsæt 9. april 2010, og har blant annet vurdert den spanske rapporten fra 23. november 2000 og 12. februar 2010. FSS uttaler blant annet resultatet fra prøve C-25 vedrørende Lena Sløgedal Paulsen bare gir «... *en svak eller begrenset støtte for en oppfatning om at DNA-et mer sannsynlig kommer fra Viggo Kristiansen enn fra en ukjent mann uten tilknytning til saken*», at resultatene av prøve B-24 vedrørende Stine Sofie Sørstrønen bør «... *anses som nøytrale hva angår Viggo Kristiansen (dvs. at de verken støtter eller avkrefter oppfatningen om at hans DNA er til stede)*». DRK har i sin uttalelse 17. juni 2010 ikke funnet grunnlag for bemerkninger til denne rapporten.
- FSS avgir tilleggsuttalelse til advokat Klomsæt 9. juni 2010, og konkluderer med at resultatene av prøve B-24 «... *should be treated as neutral with regard to Viggo Kristiansen; that is they neither support nor refute the view*

that his DNA is present», og videre at resultatene fra prøve B-24 «... should be treated as neutral with regard to whether ANY second person has contributed.»

DRK har i sin uttalelse 17. juni 2010 ikke funnet grunnlag for bemerkninger til denne rapporten.

- Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL), avga uttalelse til Gjenopptakelseskommissjonen 4. juni 2010, og i de prøvene de hadde undersøkt fant man ikke annet DNA enn fra jentene selv. DRK har i sin uttalelse 14. juni 2010 ikke funnet grunnlag for bemerkninger til denne rapporten.
- Advokat Sjødin henvender seg til DRK i 2016 og 2017 med spørsmål knyttet til konklusjonen i den spanske rapporten fra 2010 om at det kunne være funnet en blandingsprofil i prøve B-24. Han viser til tidligere rapporter og til Susan Popes forklaring i Oslo tingrett i 2011 hvor hun sier at; «... selv om hun er enig i det spanske laboratoriet når de i konklusjonen sier det er mulig at DNA fra to menn er til stede, tror jeg det er usikkert å kunne konkludere at det sikkert var DNA fra to menn som var til stede.»
- DRK uttaler i sitt svar 11. mai 2017 at med den vektingen Susan Pope beskriver er «... resultatene svært nær ikke-konkluderende, det vil si at DNA-resultatet taler omtrent like mye for som imot, men utelukker samtidig heller ikke den dømt.»
- Nationellt forensiskt centrum (NFC), tidligere SKL, foretok i 2018 fornyet analyse av enkelte av B- og C-prøvene, hvor det i noen ble påvist mannlig DNA. Resultatene inneholdt imidlertid for lite informasjon til at de, i henhold til NFCs interne retningslinjer, kunne sammenliknes med referanseprøvene.
- Ved ny sakkyndig undersøkelse i Danmark i 2020 er konklusjon i korte trekk at resultatene av prøvene er så usikre at de ikke bør tillegges bevismessig vekt. DRK har i sin uttalelse 8. juli 2020 konkludert med at den danske rapporten lider av vesentlige mangler og at den ikke gir en ny vurdering av de rettsgenetiske resultatene, men skaper derimot en ny usikkerhet ved å innføre nye verbale

vurderinger som ikke kan knyttes opp mot standarder eller sensitivitetsnivå.

13.3.2.12 Kommisjonens flertall

Et flertall i kommisjonen, bestående av Dag Jodaa, Elin Ramleth Østli og Arne Gunnar Aas, vurderer det slik at saken, med hensyn til biologiske spor, står i en vesentlig annen bevismessig stilling i dag enn da saken var oppe for lagmannsretten. Flertallet har i den forbindelse lagt til grunn at lagretten både gjennom bevisførsel, prosedyrer og rettsbelæring ble foreholdt at DNA-beviset utgjorde en sikker bekreftelse på at overgrepene ble begått av flere gjerningsmenn. Dernest har flertallet kommet til at det i dag hersker reell usikkerhet ved hvorvidt de biologiske spor i saken viser DNA fra flere gjerningsmenn. Saken med hensyn til biologiske spor står således i en vesentlig annen stilling i dag.

Flertallet vil nedenfor begrunne denne konklusjonen nærmere, og vil først drøfte hvordan DNA-beviset bevismessig fremstod da saken ble behandlet i retten. Sentralt er i så måte især de forklaringer som ble gitt om hvorledes DNA-funnene skulle forstås, og hvordan dette ble formidlet til lagretten.

Flertallet legger i sin vurdering til grunn at det ble funnet et hår på åstedet som ble analysert av RMI, og som med sikkerhet stammet fra Jan Helge Andersen. I tillegg forelå i byretten en rettsgenetisk rapport fra Spania hvor DNA-funnene ble presentert og beskrevet, og i lagmannsretten også en tilleggsrapport fra Spania. Konklusjonen i de spanske rapportene er det redegjort nærmere for ovenfor. Selv om det ikke nevnes i de spanske rapportene bemerker flertallet at det ikke lot seg gjøre å avklare hvilke celletyper DNA-funnene stammet fra. Det var således uklart hvorvidt DNA-funnene stammet fra hudceller, sædceller eller andre type celler. Dette fremkommer blant annet i en artikkel fra Dagbladet 1. februar 2002, jf. nedenfor.

De spanske rettsgenetikerne som hadde gjennomført analysene og utarbeidet rapportene forklarte seg ikke for retten. I stedet forklarte sakkyndig Bente Mevåg v/RMI seg om de spanske undersøkelsene og hva som kunne utledes av disse.

Flertallet finner det hensiktsmessig å vise til enkelte avisartikler fra behandlingen i byrett og lagmannsrett, hvor Bente Mevågs rettslige forklaring belyses:

Under byrettens behandling skrev Bergens Tidende 2. mai 2001 blant annet:

I Kristiansand byrett var det overingeniør Bente Mevåg ved Rettsmedisinsk Institutt som forklarte seg som sakkyndige vitne onsdag. Rettsmedisinere i Spania har konkludert med at prøver funnet på yngste jenta viser at det var to menn som forgrep seg mot henne. Prøver fra den eldste jenta gir spor bare fra en mann.

(...)

Bente Mevåg: - Sædveske er også blant annet undersøkt. Ved første analyse fikk vi først bare frem jentenes egen DNA. Vi gjorde en henvendelse til et rettsmedisinsk institutt i Santiago i Spania hvor det på forskningsbasis er nyere teknikk i bruk. Teknikken er ikke rutinemessig tatt i bruk ennå.

Det sakkyndige vitnet fra Rettsmedisinsk Institutt sa at analysen fra Spania viser at prøvene tatt fra den ene jenta kommer fra to menn. Verken Jan Helge Andersen eller Viggo Kristiansen kan utelukkes. At det er to menn, er et absolutt resultat. På den andre jenta er det DNA-analyser som bare kan tilbakeføres en mann.

Flertallet vil bemerke at beskrivelsen ovenfor stemmer godt overens med hva som er lagt til grunn i byrettens dom. *Flertallet* finner grunn til å sitere følgende fra dommen s. 11;

Ved Rettsmedisinsk institutt tok man imidlertid kontakt med spanske rettsmedisinere ved universitetet i Santiago de Compostela hvor man har forsket særskilt på DNA-analyse på Y-kromosoner. Man foretok en rekke tester på denne måten og fikk ifølge overingeniør Bente Mevåg ved Rettsmedisinsk institutt, som har vært oppnevnt som sakkyndig, sikker bekreftelse på at det i de innleverte prøver var celler fra to forskjellige menn.

Det fremkommer av sitatet ovenfor at henvisningen til to forskjellige menn kun refererer seg til analysene som var utført i Spania, og ikke omfatter DNA-resultatet fra hårprøve analysert i Norge. Ut over forklaringen fra Bente Mevåg, og fremleggelse av

analyserapporten fra Spania, ble det ikke ført noen vitner eller sakkyndige angående DNA.

NTB beskrev videre fra Bente Mevågs forklaring i Agder lagmannsrett følgende:

Mot Viggo Kristiansen (22) finnes det ikke andre tekniske bevis enn en DNA-analyse som ikke utelukker ham som gjerningsmann, men som samtidig slår fast at to forskjellige gjerningsmenn foregrip seg. Mevåg opplyste i Agder lagmannsrett at analysene er gjort ved universitetet i Santiago de Compostela, hvor forskerne tok i bruk nye fremgangsmåter for å kartlegge den vanskelig identifiserbare DNA-strukturen.

Advokat Pettersen stilte flere spørsmål om faren for at prøver kan forurennes på laboratoriet, før han gikk løs på troverdigheten til de spanske forskerne.

Han fikk til svar at de regnes som ledende på sitt felt.

Pettersen fikk deretter bekreftet at fremgangsmåten ikke var benyttet tidligere.

-Men det er kjente teknikker som ble benyttet, forklarte Mevåg.

På et siste avklarende spørsmål fra dommer Asbjørn Nes Hansen, slo Mevåg fast at DNA-analysene fra Spania utvilsomt viser at to gjerningsmenn gjennomførte overgrepene.

Flertallet finner det også hensiktsmessig å vise til enkelte avisartikler som kan belyse hva andre aktører ga uttrykk for under rettsforhandlingene. Disse gir, slik *flertallet* vurderer, det inntrykk av at DNA-funn i prøver tatt fra jentenes underliv ble oppfattet som en sikker bekreftelse på at ugjerningene ble begått av flere gjerningsmenn.

Dagbladet refererte 21. mai 2001 fra aktors prosedyre i byretten blant annet:

(...)

«Flere ting peker på at ugjerningene ble begått av to gjerningsmenn. Både at det var to jenter som ble mishandlet og drept, og at det er funnet DNA som viser at det var to menn som begikk overgrepene».

- Et godt og tungt bevis. Hvem var den andre? sa Dahl.

NRK refererte 31. januar 2002 fra aktors prosedyre i lagmannsretten blant annet:

- Hva er alternativet til det bildet som Jan Helge Andersen forklarer, spurte Dahl juryen.

Deretter resonerte Dahl omkring muligheten for at Andersen skulle ha gjennomført ugjerningen alene. En mulighet han kategorisk avviste i neste øyeblikk. Dahl påpekte at det er funnet DNA-spor fra to menn og at Andersen ikke passer inn i et slikt bilde.

Aktor ba også juryen tenke gjennom om den andre gjerningsmannen kan ha vært en annen enn Viggo Kristiansen. Dahl tvilte på det. Han påpekte at Andersen skal ha en særdeles god grunn for å holde denne tilfeldige personen skjult.

Dette blir hypotetisk og ikke særlig besnærende, mente Dahl, som likevel oppfordret retten til å tenke denne tanken før den avsier sin kjennelse.

I tråd med dette refererte NTB blant annet følgende fra aktors prosedyre for lagmannsretten:

Kristiansen og Andersen er sett ved inngangen til Baneheia like før drapene, og de er sett hjemme hos Kristiansen klokka 20.30. Påtalemyndigheten mener at drapene er begått en gang mellom 19 og 20.

Kristiansen har nærhet i tid og sted, og vi har forklaringen fra den andre drapsmannen. Lagretten må spørre seg selv hva som er alternativet til det bildet Jan Helge tegner. Hvem andre kan ha vært med enn Kristiansen, sa Dahl.

Jan Helge må i så fall ha hatt en veldig god grunn til å holde denne personen skjult, og en enda bedre grunn til å legge skylda på Viggo Kristiansen, resonerte aktor. Han påpekte at det er bevist ved DNA at det var to gjerningsmenn, og at den ene av prøvene utelukker Andersen

Slik flertallet ser det, hadde forsvarer ingen støtte i bevisførselen for at prøvematerialet kunne være forurenset. Etter prosedyrene i lagmannsretten skrev Dagbladet i tråd med dette i en artikkel 1. februar 2002 blant annet:

Pettersen gikk til frontalangrep mot DNA-beviset og beskrev metodene som forskningsbasert. Han gikk også langt i å antyde muligheten for at DNA-prøvene av sæd kan ha blitt forurenset, til tross for at rettsmedisiner Bente Mevåg i sin forklaring tidligere under ankesaken fremholdt at bare kvinner hadde hatt med prøvene å gjøre.

Dette har også juryen hørt, og flere av de edsvorne reagerte med å sette seg langt tilbake i stolen, legge armene i kors og trekke på smilebåndet under Pettersens angrep på DNA-beviset.

Forsvarers omtale av DNA-beviset er videre omtalt slik i VG 2. februar 2002:

Pettersen mener DNA-undersøkelsene som viser at to menn var på åstedet, ikke er til å stole på.
Det kom oppsiktsvekkende frem under Pettersens avsluttende prosedyre i Agder lagmannsrett i går.
Pettersen brukte ikke dette som argument under byrettens behandling i fjor, og han har heller ikke brakt det frem som tema under bevisførselen i ankesaken.
- Jeg åpner for at det bare kan ha vært en person med på gjerningen, sier Tore H Pettersen til VG.
Jan Helge Andersens forsvarer, advokat Ben Fegran, reagerer kraftig på denne oppfatningen.
Jeg mener at den er fullstendig feil. Det er overhodet ikke grunnlag for å hevde at min klient gjorde dette alene. Pettersen har dratt tolkningen av DNA-undersøkelsene i Spania altfor langt, sier Fegran.

Før lagretten skulle avgjøre skyldspørsmålet holdt lagmannen en rettsbelæring hvor de viktigste bevisene i saken ble gjennomgått. Lagmannen gjorde det samtidig klart at lagretten ikke var bundet av hans redegjørelse for bevisene. *Flertallet* finner det hensiktsmessig å vise til to avisartikler hvor rettsbelæringen belyses nærmere:

NTB refererer blant annet følgende fra lagmannens rettsbelæring:

Baneheia-juryen fikk med seg en grundig rettsbelæring med klare anbefalinger, før de trakk seg tilbake for å avgjøre om barnedrapstiltalte Viggo Kristiansen (22) er skyldig eller ikke.

(..)

Basert på de rettsoppnevnte sakkyndige må en regne å ha sikre biologiske bevis for at det var to gjerningsmenn i Baneheia, sa Nes Hansen.

Agderposten skrev i en artikkel 5. februar 2002, etter at lagmannen hadde gitt sin rettsbelæring, blant annet:

Det er dere som jury som avgjør skyldspørsmålet, sa han. Fredag sådde forsvarer Pettersen tvil om det kunne ha vært to gjerningsmenn på åstedet, da han blant annet beskrev DNA-analysene fra Spania som «forskningsbasert». – Basert på de rettsoppnevnte sakkyndige må en regne med å ha sikre biologiske bevis for at det var to gjerningsmenn i Baneheia, sa Nes Hansen.

I forlengelse av dette finner *flertallet* det hensiktsmessig å referere følgende fra domfeltes anke til Høyesterett, 25.02.02:

I rettsbelæringen ga Førstelagmann Asbjørn Nes Hansen uttrykk for at det var sikkert bevist at det var to gjerningsmenn. Dette ble bygget på forklaringen fra den sakkyndige forklaring fra Rettsmedisinsk institutt Bente Mevåg. Hun uttalte seg om analysene foretatt i Spania og den behandlingen av prøvematerialet som ble foretatt der.

Det ble også opplyst under hovedforhandlingen at det var tatt ut en del av det prøvematerialet som ble sendt til analyse ved Universitetet i Santiago de Compostella. Det ble tatt ut fibre fra vattpinnene med pinsett for å kunne analysere dette i mikroskop. Faren for at dette skulle påvirke prøvematerialet som ble analysert i Spania ble ikke berørt av Førstelagmannen i hans rettsbelæring (..)

Verken aktor eller lagmannsretten innga kommentarer eller bemerkninger til denne delen av anken i forbindelse med at saken ble oversendt Høyesterett.

Flertallet legger til grunn at det alltid hefter usikkerhet ved avisreferat og avisartikler utarbeidet i forbindelse med rettssaker. Imidlertid er bildet nokså entydig og det er etter *flertallets* syn derfor vanskelig å se det annerledes enn at lagretten – både gjennom de bevis som ble ført – og ikke minst hvorledes bevisene ble forklart og forstått – må ha oppfattet det som sikkert at DNA-funnene viste at ugjerningene var begått av flere gjerningsmenn. *Flertallet* kan ikke utelukke at juryen kan ha oppfattet DNA-beviset annerledes og som mer usikkert enn hva redegjørelsen ovenfor gir grunnlag for å hevde. Dette er imidlertid usannsynlig, og *flertallet* kan heller ikke ut fra bevisførselen forstå hva som skulle begrunne en slik usikkerhet.

Flertallet vil dernest påpeke at det – utover at det dreide seg om lite DNA av dårlig kvalitet, og at metoden det spanske laboratoriet benyttet var forskningsbasert – ikke foreligger holdepunkter for at det under ankeforhandlingene ble ført noen bevis for å beskrive hvilke usikkerhetsmomenter og feilkilder som foreligger ved analyse av svært begrenset mengde biologisk materiale. Dette forhold er derimot sterkt fremhevet i sakkyndige uttalelser som er tilkommet saken etter 2002, jf. nedenfor.

Flertallet kan heller ikke se at det i tingrett eller lagmannsrett ble ført noen bevis for å avklare eller belyse om prøveresultatene kunne være beheftet med usikkerhet på bakgrunn av forurensning, drop-in eller skyggealleler. *Flertallet* har ikke funnet noen holdepunkter for at problemer knyttet til drop-in eller skyggealleler var et tema under bevisførselen. Med bakgrunn i forsvarers anke til Høyesterett samt refererte avisartikler er det holdepunkter for at forsvarer i lagmannsretten påpekte at prøvene kunne ha blitt forurenset på laboratoriet. En slik mulighet forelå imidlertid reelt sett ikke dersom kun kvinner hadde behandlet prøvene, jf. sitat fra avisartikkel ovenfor. Det er samtidig vanskelig å se at andre mulige kilder til forurensning ble berørt av forsvarer. Det er heller ingen holdepunkter for at usikkerhet knyttet til mulighet for forurensning ble fremholdt eller påpekt av andre aktører i saken.

Flertallet finner støtte for det som er angitt ovenfor i Bente Mevågs forklaring for Oslo tingrett i 2011. Hun forklarer her at kontaminering verken var et tema i 2000, 2001 eller 2002, og at forsvarer heller ikke stilte henne noen spørsmål angående dette. Det siste må bero på en forglemmelse da avisreportasjer taler for at forsvarer spurte om prøvene kunne være forurenset i laboratoriet. Hennes forklaring for Oslo tingrett i 2011 gir imidlertid et klart inntrykk av at DNA-bevisene, slik hun oppfattet det, ikke var omstridte. Et slikt inntrykk styrkes også av at det på side 11 i byrettens dom kort vises til at Bente Mevåg skal ha forklart at det var «... sikker bekreftelse på at det i de innleverte prøver var celler fra to forskjellige menn.» Ut over forklaringen fra Bente Mevåg, og fremleggelse av analyserapporten fra Spania, ble det ikke ført noen vitner eller sakkyndige angående DNA. De spanske ekspertene, som hadde utført analysene, og som kunne ha forklart seg nærmere om usikkerhetsmomenter, ble heller ikke ført for retten. De faktorene som er nevnt i avsnittet ovenfor, og som skaper usikkerhet, var således slik *flertallet* vurderer det, i det store og hele ikke et tema under bevisførselen.

Slik *flertallet* vurderer det underbygger således både tingrettens dom og rettsbelæringen for lagretten, at de omstendigheter som senere har skapt usikkerhet rundt DNA-resultatene, ikke var et tema under bevisførselen i saken. *Flertallet* viser her til at det i

tingrettens dom og med referanse til undersøkelsene i Spania – uten nærmere drøftelse – kun fastslås at det er funnet DNA fra to forskjellige menn. Når det under rettsbelæringen i lagmannsretten stilles spørsmål om hvem som var den andre gjerningsmannen, dersom det ikke var Viggo Kristiansen, så viser også dette at resultatene ble forstått som en sikker bekreftelse på funn av DNA fra to gjerningsmenn.

Kommisjonens *flertall* konkluderer etter det ovennevnte med at det er klart at lagretten, ut fra bevisførselen, må ha oppfattet DNA-beviset som en sikker bekreftelse på at overgrepene ble begått av flere gjerningsmenn.

Spørsmålet er dernest hvorvidt DNA-beviset i saken står i en annen stilling i dag enn da lagmannsretten behandlet saken i 2002.

Slik *flertallet* vurderer det er DNA-beviset svekket som bevis i saken. Dersom de sakkyndige rapportene som er utarbeidet i etterkant av lagmannsrettens behandling, og resultatene av testene som ble foretatt i Spania i 2010 hadde vært kjent for lagmannsretten, antas det således at beviset ville ha blitt tillagt mindre vekt ved vurderingen av om de straffbare handlinger ble begått av to gjerningsmenn.

Flertallet bemerker i den forbindelse først at tilbakemeldingen fra rettsgenetikerne i Spania i 2000 var at analysen av det materialet som inneholdt mest materiale – B-24 – var negativ. I etterkant av dette har FSS v/sakkyndig Susan Pope gitt uttrykk for at resultatene etter hennes vurdering burde ha vært rapportert, og at analyseresultatet også kan tolkes dithen at det foreligger DNA fra minst fire ulike menn. Tilsvarende vurdering er gjort av GENA v/sakkyndig Ragne Farnen.

Flertallet bemerker at dersom analysen av B-24 viser spor av minst fire ulike menn, så kan dette støtte opp rundt en mistanke om at prøven er kontaminert. Kommisjonen bemerker samtidig at det er uklart om analysen av B-24 fra 2000 viser DNA fra fire menn, eller om det var riktig å konkludere med negativt resultat slik de spanske rettsgenetikerne gjorde. Lagretten ble ikke gjort kjent med denne

uklarheten, og spørsmålet for *flertallet* i kommisjonen vil være hvilken betydning den usikkerheten dette skaper ville fått for DNA-bevisets betydning i saken.

Flertallet vil videre bemerke at det i 2020 er foretatt nye vurderinger av prøveresultatene fra 2000 og 2010 av den sakkyndige Frederik Torp Petersen som er oppnevnt av kommisjonen. Den sakkyndige har i sin vurdering av resultatene av prøve B-24 fra 2010, kommet frem til at prøven mest sannsynlig viser DNA fra fire menn. Lagretten var naturlig nok heller ikke kjent med denne vurderingen. Slik *flertallet* vurderer det forsterker vurderingen mistanken om at prøven kan være kontaminert. Dette da det dreier seg om nye analyser fra det samme prøvematerialet 10 år senere, som uavhengig av den første analysen peker i retning av mulig kontaminering.

Kommisjonens *flertall* kan ut fra dette utlede at det i etterkant av 2002 er tilkommet bevis som gir grunn til å stille spørsmål ved om kontaminering av prøvematerialet har forekommet. At forsvarer under ankeforhandlingene fremholdt kontaminering som en mulighet, har slik *flertallet* ser det ingen betydning for hvorvidt forholdet kan anses som et nytt bevis eller en ny omstendighet. Spørsmålet er ikke om muligheten for kontaminering var nevnt av forsvarer. Spørsmålet er hvordan lagretten ville vurdert muligheten for kontaminering dersom de nye sakkyndige bevisene og vurderingene hadde vært kjent. De bevisene som kan underbygge kontaminering forelå ikke da saken ble behandlet i 2002, og er således utvilsomt å anse som nye bevis.

I tillegg til ovennevnte er det på det rene at nye analyser gjennomført i 2010 av prøve B-24, gir langt sikrere bevis for funn av DNA fra Jan Helge Andersen enn analysene som ble gjennomført i 2000. *Flertallet* viser til at dette er lagt til grunn av kommisjonen i tidligere avgjørelser, samt av DRK, FSS, Ragne Farmen og påtalemyndigheten. Verken Susan Pope, Ragne Farmen eller Frederik Torp Petersen mener at alle 10 «*mest sannsynlig*» er til stede i denne prøven (som gjelder bare én markør). De mener dermed at resultatet av prøven ikke peker i retning av en bidragsyter nr. 2.

Kommisjonens *flertall* mener at dette knytter Jan Helge Andersen sterkere til overgrepet mot den yngste jenta, og at dette forholdet har betydning for vurderingen av Jan Helge Andersens troverdighet i saken. Det ville for lagretten måtte ha fremstått som et paradoks dersom de hadde vært kjent med at Jan Helge Andersen hadde etterlatt sikre DNA-spor i prøver tatt fra den yngste jentas ytre endetarm, mens slike spor ikke var etterlatt fra Viggo Kristiansen. Dette da Jan Helge Andersen beskrev at Viggo Kristiansen gjennomførte seksuelle overgrep mot den yngste jenta ved to ulike anledninger, mens han selv verken hadde reisning, utløsning eller gjorde forsøk på å trenge inn i endetarmen.

Kommisjonens *flertall* vil igjen påpeke at det er uklart i hvor stor grad usikkerhetsmomenter og ulike feilkilder ved analyser av svært begrenset mengde materiale ble gjort kjent under ankesaken i 2002. *Flertallet* har merket seg at rapporten fra Spania ikke nevner noe om problematikken knyttet til testing av svært begrenset biologisk materiale. Den nevner noe om testmetode, men det er ingen informasjon å hente om hva dette betyr i forhold til risikoen for å få frem et resultat som ikke er sikkert. Disse forhold kommer klarere frem i de rapporter som er tilkommet etter 2000, både fra Ragne Farmen, Susan Pope og Frederik Torp Petersen.

Den sakkyndige kommisjonen selv har oppnevnt, Frederik Torp Petersen, opplyser f.eks. i sin rapport følgende om prøvene tatt i 2000:

Desuden er der for alle prøvers vedkommende tale om meget små mængder dna, hvilket i betydelig grad øger risikoen for at se resultater, som skyldes kontamineringer og drop-in og samtidigt bevirker, at artefakter som eksempelvis stutertoppe optræder på en mindre forudsigelig måde. Den meget aggressive opformeringsstrategi (35 PCR-cykler) forstærker risikoen yderligere.

Slik kommisjonens *flertall* vurderer det, ville større fokus på dette under bevisføringen – noe som ville skjedd dersom de nye rapporter hadde vært forelagt lagretten - kunne fått betydning for hvorledes lagmannsretten så på - og veide - analyseresultatene.

Kommisjonens *flertall* viser til at det i Norge er fri bevisføring og at retten således kunne vektlegge de svar som ble mottatt fra

Spania selv om bevisene etter andre lands lovgivning eller retningslinjer ikke ville blitt ført for retten. Fri bevisføring innebærer imidlertid også at lagretten ville ha mottatt informasjon fra de sakkyndige fra England og Danmark om at resultatene etter deres retningslinjer var ansett som så usikre at de enten ikke ville blitt rapportert som funn, eller ikke ville blitt tillatt ført for retten. *Flertallet* mener at slik informasjon også ville kunne ha betydning for hvilken vekt lagretten hadde tillagt beviset.

Flertallet nevner videre at det i rapporten fra NFC i Sverige i 2018 fremkommer at det er gjort funn av mannlig DNA på flere markører enn i 2000, men at resultatet etter NFCs retningslinjer samtidig inneholder for lite informasjon til at det skal rapporteres. *Flertallet* mener at dette indirekte sier noe om bevisverdien av resultatene fra 2000.

Flertallet anser det sannsynlig at den dømmende rett gjennom bevisførsel om de mange faktorer som er tilkommet etter 2002 og som tilsier at DNA-beviset er usikkert, etter rasjonelle vurderinger ville ha tillagt beviset begrenset vekt.

Kommisjonens *flertall* ser at prøve C-25 fortsatt er et bevis som kan være av betydning i vurderingen av om det foreligger DNA fra flere menn. Dette da det med sikkerhet ikke foreligger DNA fra Jan Helge Andersen i prøven og det samme resultat kommer i flere tester. Slik *flertallet* forstår det relaterer usikkerheten ved denne prøven seg til tre forhold: funnet omfatter kun en markør, potensialet for kontaminering samt fare for alleliske drop-in da resultatet var ekstremt svakt og allel 10 er svært vanlig, jf. rapport av 10. juni 2011 fra Susan Pope.

Den sakkyndige som kommisjonen selv har oppnevnt, Frederik Torp Petersen, uttaler seg i tråd med dette slik om prøve C-25:

Allel C observeret en gang. Allel 10 observeret fire gange. Det reproducerbare resultat er etter min vurdering mindre upålitelig end resultatene for de foregående prøver, om end kontaminering ikke kan udelukkes. Det er ikke mulig å angi en nøjagtig verdi for usikkerheten for resultatet, men etter min vurdering er den, selv om den er mindre end for de foregående prøver, så høy at disse resultater kun bør anvendes til prioriteringsformål i en efterforskning av en straffesag,

og ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhet som disse.

Samlet sett mener kommisjonens flertall at også prøve C-25 fremstår som usikker.

Kommisjonens *flertall* vurderer det samlet slik at DNA beviset ville ha blitt tillagt mindre vekt dersom alle disse forhold hadde vært kjent. *Flertallet* viser i den forbindelse til at det foreligger en reell mulighet for kontaminering i prøvematerialet og at dette skaper praktisk tvil rundt resultatene. Især vil dette gjelde i en situasjon hvor det allel som Viggo Kristiansen innehar, er svært alminnelig i den mannlige befolkning. Det er også ellers fremkommet forhold som gir grunnlag for å se på DNA-beviset med nye øyne. Kommisjonens *flertall* viser i den forbindelse til de vurderinger som er gjort ovenfor og som alt i alt innebærer at DNA-beviset fremstår langt mer usikkert enn hva som var tilfellet for lagmannsretten i 2002.

Flertallet legger således kort oppsummert til grunn at DNA-beviset i 2002 ble forstått som en sikker bekreftelse på at de straffbare forholdet ble begått av flere gjerningsmenn. Slik situasjonen er i dag vurderer *flertallet* det slik at DNA-beviset samlet sett må anses tilnærmet nøytralt for så vidt gjelder spørsmålet om ugjerningene ble begått av flere gjerningsmenn. DNA-bevisets stilling som bevis er således vesentlig endret.

Flertallet vil - etter at øvrige forhold som er anført under straffeprosessloven § 391 nr. 3 er gjennomgått - foreta en vurdering av om den svekkede betydningen av DNA-beviset er et forhold som innebærer at lovens vilkår for gjenopptakelse er til stede.

13.3.2.13 Kommisjonens mindretall

Et mindretall i kommisjonen, bestående av Siv Hallgren og Tor Ketil Larsen, mener at saken med hensyn til biologiske spor ikke

står i noen vesentlig annen bevismessig stilling i dag enn den gjorde da saken var oppe for retten.

Mindretallet vil innledningsvis vise til den sakkyndige rapporten fra RMI 22. januar 2001. Her fremgår det at det ble sikret et hår på åstedet som er av samme type som Jan Helge Andersen, og han er følgelig allerede ved dette knyttet til åstedet. I tillegg ble det i prøve B-22 (ytre skjede), B-24 (ytre anus) og B-25 (indre anus), sikret fra Stine Sofie Sørstrønen, påvist henholdsvis to, fem og én sædcelle. I prøve C-25 (ytre endetarm), sikret fra Lena Sløgedal Paulsen, ble det påvist én sædcelle. Ettersom det var påvist sædceller i disse prøvene, ble de sendt til Universitetet i Santiago de Compostela (USC) i Spania, for videre undersøkelser med henblikk på Y-kromosom-spesifikke markører. Det var følgelig påvisning av sædceller som tilsa at det måtte være en mannlig bidragsyter i disse prøvene, uten at man da visste om det kunne være snakk om én eller flere mannlige bidragsyttere, og heller ikke om Jan Helge Andersen eller Viggo Kristiansen kunne være en av dem.

Mindretallet bemerker at den spanske rapporten fra 2000 konkluderte med at det var «mulig» at det i prøve B-22 og B-25 var DNA fra to menn, og ingen av de to mistenkte kunne utelukkes. Det fremgår av rapporten at disse to prøvene ble karakterisert som «vanskelige» prøver og at resultatene var «svake», men at resultatene passet med at det var en blanding med DNA fra to menn med alleler 10 og 11. Det var «vanskelig å beregne sannsynligheten» for dette resultatet.

Prøve B-24 var negativ i 2000.

I prøve C-25 var det et resultat som kunne stemme overens med Viggo Kristiansen, men likevel slik at dette resultatet, allel 10, også stemte overens med 54 % av den norske befolkningen. Resultatet i denne prøven stemte ikke med Jan Helge Andersen, som ikke har allel 10 ifølge analysene for hans DNA.

De spanske ekspertene vitnet ikke i retten, men deres rapport ble dokumentert, og også muntlig presentert av Bente Mevåg fra RMI i

begge rettsinstanser. De ble gjennomgått i sammenheng med resultatene fra RMI.

Mindretallet finner det hensiktsmessig å vise til enkelte avisartikler fra behandlingen i byretten og lagmannsretten som refererte til at usikkerheten omkring DNA-beviset var et bevistema under rettsforhandlingene. *Mindretallet* anser det også som sannsynlig at de som har vurdert saken i de ulike rettsinstansene på et grunnleggende nivå har vært klar over at kontaminering (forurensing med andres DNA) alltid vil være en problemstilling i saker som denne, hvor DNA-funnene baserer seg på lite og nedbrutt materiale. Jentene hadde ligget ute, delvis i regnvær, i to døgn før de ble funnet.

Da saken ble behandlet i byretten skrev VG, i en artikkel 3. mai 2001 med overskriften «DNA-beviset rakner», blant annet om Viggo Kristiansen; «*Han kan ikke utelukkes, lenger kan vi ikke gå, sa Bente Mevåg fra Rettsmedisinsk Institutt.*» Videre står det i artikkelen blant annet; «*I Kristiansand byrett var det tydelig overraskelse over at de spanske DNA-ekspertene ikke med større sikkerhet kunne knytte Kristiansen til ugjerningen, eller helt sikkert slå fast at det har vært to menn på stedet.*»

Adresseavisen skriver samme dag blant annet:

Isolert sett er DNA-beviset derfor ikke tilstrekkelig til å kunne knytte den drapstiltalte Viggo Kristiansen (21) til åstedet og handlingene. - Det eneste vi kan fastslå med sikkerhet er at ingen av de to tiltalte kan utelukkes som opphavsmenn til det biologiske materialet som ble funnet på drapsofrene, sa Mevåg. Årsaken til at det ikke lot seg gjøre å få en fullverdig profil, er at det DNA-materialet som ble undersøkt, var mangelfullt og delvis nedbrutt.

Aftenposten skriver 3. mai 2001 under overskriften «*Baneheia-drapene. Fortsatt tvil om DNA-bevis*» blant annet:

Også rettsmedisinerne som forklarte seg for retten i går, styrker Andersens forklaring. DNA-sporene utelukker nemlig ikke at Viggo Kristiansen er skyldig. Men det biologiske funnet som DNA-analysen er bygget på, var i så dårlig forfatning at det ikke lot seg gjøre å lage en fullstendig profil.

Dermed fremstår ikke saken som så sikker som politiet kunne tolkes da nyheten om det biologiske sporet mot Kristiansen sprakk i fjor høst. Men spanske forskere ved universitetet i Santiago de Compostela har påvist at både Viggo Kristiansens og Jan Helge Andersens DNA-typer passer med de sparsomme funn av biologisk materiale.

De spanske forskerne har klart det overingeniør Bente Mevåg ved Rettsmedisinsk institutt betegner som en bragd: De skilte ut det mannlige kromosomet i biologisk materiale fra de seksuelle overgrepene. Spanjolene mener å kunne konstatere at to menn misbrukte det ene av barna.

Dette inngår i påtalemyndighetens beviskjede sammen med bl.a. andre funn på åstedet, rettsmedisinernes beskrivelse av forbrytelsen, vitneobservasjoner, Andersens forklaring og Kristiansens mange motstridende forklaringer.

(...)

Kristiansens forsvarer, advokat Tore H. Pettersen, ville vite om metoden og resultatene var til å stole på.

-Spanjolene har interessert seg for og har brukt to år på å jobbe spesielt med det mannlige DNA, altså Y-kromosomet. Med ny maskin og annen teknikk har de på dette området kommet lenger enn andre forskningsmiljøer, sa Mevåg og mente de har dekning for sin konklusjon. Hun ville likevel ikke «selge» påvisningen av DNA fra to menn som noe mer enn den er verdt:

-Spanjolene tolker sitt resultat som at det var to menn på åstedet, men her er det grunnlag for diskusjon. To analyser av samme prøve viser to menn, én viser én mann og to er negative, påpekte hun. Totalt ble det påvist fire sædspor på ofrene. De spanske forskerne fikk treff på tre prøver, hvorav en blandingsprøve som kan knyttes til begge de tiltalte og to som kan knyttes til Kristiansens DNA-gruppe.

-Det er uklart om DNA-beviset forskerne klarte å spore, stammer fra sæd eller annet biologisk materiale. Det gir ikke analysen svar på. Grunnen til at prøvematerialet ikke var bedre, var bl.a. at ofrene ble funnet først nær to døgn etter drapene.

Avisartikler fra lagmannsrettsbehandlingen i 2002 viser at usikkerheten og uenigheten rundt DNA-beviset var et tema også under ankeforhandlingen.

Etter at Bente Mevåg avga sin forklaring i lagmannsretten 15. januar 2002, skrev NTB blant annet at hun «... ble presset hardt av advokat Tore H. Pettersen da hun la fram DNA-analysene fra hår, blod og sæd som er funnet på åstedet og på de drepte jentene ...». Videre heter det: «Mot Viggo Kristiansen finnes det ikke andre tekniske bevis enn en DNA-analyse som ikke utelukker ham som gjerningsmann, men som samtidig slår fast at to forskjellige gjerningsmenn forgrep seg.» Det fremgår videre at forsvareren,

under eksaminasjon av Mevåg, «... *stilte flere spørsmål om faren for at prøver kan forurenses på laboratoriet, før han gikk løs på troverdigheten til de spanske forskerne.*»

NRK skrev i en artikkel 15. januar 2002 blant annet:

Overingeniør ved rettsmedisinsk institutt, Bente Mevåg, åpnet sin vitneforklaring med å gi juryen en omfattende innføring i hvordan DNA-analyser gjennomføres. Totalt analyserte rettsmedisinsk institutt 160 biologiske prøver i etterkant av barnedrapene i Baneheia.

(...)

Etter dette viste hun til et diagram hvor utvidede DNA-analyser viser at Viggo Kristiansen kan ha vært en av to gjerningsmenn. Prøven er imidlertid så unøyaktig at materialet kan stamme fra rundt halvparten av alle norske menn.

(...)

Mevåg sa at disse DNA-analysene må betraktes på linje med en blodprøve. Overingeniøren holdt den reneste rettsbelæringen for juryen, da hun sa at DNA-resultatene måtte vurderes i den store sammenhengen, og at de ikke er egnet til å stå på egne ben. Mevåg ba også juryen om å vurdere bevistygden i det biologiske materialet, ikke sannsynligheten for skyld.

Som nevnt ovenfor ble den spanske tilleggsrapporten fremlagt i lagmannsretten 30. januar 2002, noen dager etter at Bente Mevåg hadde avgitt sin sakkyndige forklaring. NTB refererer i en artikkel til at Kristiansens forsvarer viser til at de spanske sakkyndige har forsøkt seg på «... *andre deler av DNA-tråden, uten å finne noe. Hva det betyr, får enhver spekulere i, sa Pettersen.*» I artikkelen fremgår det videre at forsvarerens taktikk «... *trolig er å så tvil om holdbarheten av den tidligere konklusjon.*» Ettersom tilleggsrapporten fra Spania ble fremlagt i retten etter at Mevåg hadde avgitt sin forklaring, fant forsvareren grunn til å stille ytterligere spørsmål. Mevåg avga ny forklaring for retten dagen etterpå.

Etter prosedyrene i lagmannsretten skrev Dagbladet i en artikkel 1. februar 2002 blant annet:

Viggo Kristiansens forsvarer åpner for at Jan Helge Andersen alene voldtok og drepte i Baneheia. Det finnes ikke fnugg av bevis mot Kristiansen, mener advokaten.

- Er det mulig å begå overgrep og drepe to jenter, uten å legge igjen et eneste teknisk bevis? spurte forsvarer Tore H. Pettersen mot slutten av sin fem timer lange prosedyre i Agder lagmannsrett fredag.

Han ga selv svaret:

- Aktoratet har ikke greid å føre bevis for at Viggo Kristiansen voldtok og drepte Stine Sofie Sørstrønen (8) og Lena Sløgedal Paulsen (10) i Baneheia 19. mai 2000.

DNA-angrep

Dermed setter Pettersen en strek over DNA-analysene fra de spanske ekspertene. Disse konkluderer med at to gjerningsmenn har voldtatt og at ingen av de tiltalte kan utelukkes.

Pettersen gikk til frontalangrep mot DNA-beviset, og beskrev metodene som «forskningsbasert». Han gikk også langt i å antyde muligheten for at DNA-prøvene av sæd kan ha blitt forurenset, til tross for at rettsmedisiner Bente Mevåg i sin forklaring tidligere under ankesaken fremholdt at bare kvinner har hatt med prøvene å gjøre.

Dette har også juryen hørt, og flere av de edsvorne reagerte med å sette seg langt tilbake i stolen, legge armene i kors og trekke på smilebåndet under Pettersens angrep på DNA-beviset.

Aftenposten skrev i en artikkel 2. februar 2002 at forsvareren prosederte på at det er Jan Helge Andersen som har trukket Viggo Kristiansen inn i saken gjennom sin tilståelse og at det «*er lite annet som knytter 22-åringen til voldtektene og drapene ...*». Senere i artikkelen står det:

Pettersen presenterte også en teori som går ut på at det ikke var to menn om ugjerningene i Baneheia 19. mai 2000. – DNA-analysene som viste at to menn forgrep seg, er usikre. Det er for mange usikkerhetsmomenter i denne saken til at dere kan dømme min klient.»

Fædrelandsvennen skrev 2. februar 2002:

Det kan være bare en gjerningsmann i Baneheiasaken, fremholdt Pettersen overfor Fædrelandsvennen etter at prosedyren om skyldspørsmålet var over i lagmannsretten i går. Han viste til at ingenting annet enn Jan Helge Andersens forklaring knytter Kristiansen til Baneheiasaken. Pettersen understreket at det er så mange mulige feilkilder og usikkerhetsmomenter med DNA-testene som ble gjennomført ved universitetet i Santiago de Compostela i Spania, at han ikke kunne støtte konklusjonen fra de sakkyndige.
(...)

Til lagretten sa han dette om mulig forurensning av materialet som ble DNA-testet eller om muligheten for at det har skjedd en viss etterprøving av resultatene:

- Det er ikke min oppgave å bevise at det er gjort slik, men dere må ta det med som en usikkerhetsfaktor, sa Pettersen direkte henvendt til juryen og la til:
- Man kan ikke uten videre legge til grunn det tekniske resultatet at det egentlig er to menn som har lagt igjen sin DNA-kode på åstedet, sa Pettersen.

Stavanger Aftenblad skrev 5. februar 2002 blant annet:

Andersen var på åstedet. Han har tilstått dette, og det er funnet DNA-bevis på åstedet knyttet til Andersen. Undersøkelsene fra Spania utelukker Andersen fra et av de seksuelle overgrep, men ikke Kristiansen. Det er klart at Andersen og Kristiansen gikk mye sammen, både før og etter drapene. Stort sett var det bare de to som var sammen. Hvis vi ser bort fra forklaringen til mor til Kristiansen, er det ingen vitneobservasjoner av de to tiltalte etter at lederen for onsdagsklubben forlater guttene ved lekeplassen ved Svarttjønn frem til kameratene kommer på trappa til Kristiansen senere på kvelden. Mor til Viggo Kristiansen sier at hun har hørt sønnen ringe i mobiltelefonen. Dette ble ikke forklart til politiet, og ingen telefonutskrifter kan bekrefte denne samtalen. Hvem var den andre gjerningsmannen hvis det ikke var Viggo Kristiansen?

Agderposten skrev i en artikkel 5. februar 2002, etter at lagmannen hadde gitt sin rettsbelæring, blant annet:

- Det er dere som jury som avgjør skyldspørsmålet, sa han. Fredag sådde forsvarer Pettersen tvil om det kunne ha vært to gjerningsmenn på åstedet, da han blant annet beskrev DNA-analysene fra Spania som «forskningsbasert». – Basert på de rettsoppnevnte sakkyndige må en regne med å ha sikre biologiske bevis for at det var to gjerningsmenn i Baneheia, sa Nes Hansen.

Etter *mindretallets* oppfatning må juryen (lagretten), bestående av 10 legdommere, ha fått med seg den usikkerheten som ligger i konklusjonene til de spanske sakkyndige, at konklusjonene inneholder flere forbehold og at mulig kontaminering (forurensning) av prøvene var et tema under bevisførselen. Det vises blant annet til eksaminasjonen av den rettsoppnevnte sakkyndige, Bente Mevåg. Det fremgår klart av avisreferater fra lagmannsrettsbehandlingen at det var uenighet om man ut fra DNA-resultatene kunne utlede om det var to mannlige bidragsytere eller om det kunne dreie seg om forurensing. Det fremgår videre av avisartiklene at Bente Mevåg ble presset hardt av advokat Tore H.

Pettersen da hun la fram DNA-analysene, og at han gikk langt i å antyde muligheten for at DNA-prøvene av sæd kan ha blitt forurenset.

I rettsboken er det protokollert når de oppnevnte sakkyndige fra RMI, og andre vitner som forklarte seg om åstedet og funnene m.v., var til stede under ankeforhandlingen:

Professor dr. med. Kari Ormstad var til stede fra åpningen av saken i lagmannsretten den 7. januar 2002 til og med den 15. januar med unntak av én time den 9. januar. Professor dr. med Torleiv Rognum og overingeniør Bente Mevåg var til stede fra den 9. januar 2002 og frem til og med den 15. januar 2002, da de alle tre forklarte seg.

Viggo Kristiansen forklarte seg den 7. og 8. januar 2002. Jan Helge Andersen forklarte seg den 9. og 10. januar, hvoretter Viggo Kristiansen fremsto på nytt. Andersen forklarte seg videre den 11. januar 2002.

Den 11. januar forklarte politispesialist Gøran Dyvesveen seg, og politispesialist Tom Luka var også til stede. De redegjorde for åstedet og funnet av likene med videre. Illustrasjonsrapporter om åstedet, om klær etc. dok, 03.11 og 03.4 ble fremlagt.

Forklaringene fra rettsmedisinerne Rognum og Ormstad, og fra politispesialist Dyvesveen gikk for lukkede dører, men med pressen til stede.

I forbindelse med forklaringene fra de rettsmedisinske sakkyndige ble det ifølge rettsboken fremlagt følgende dokumenter:

- rapport om bistand ved sakkyndig likundersøkelse - dok 04.03
- Rettsmedisinsk undersøkelse dat. 23.05.00 – dok 04 01 01 (obduksjonsrapport Lena Sløgedal Pulsen)
- Rettsmedisinsk undersøkelse dat. 23.05.00 – dok 04 02 01 (obduksjonsrapport for Stine Sofie Sørstrønen)
- Rapport fra Rettsmedisinsk institutt dat. 22.01.01 – dok 03.12 (inkludert den spanske rapporten)

Den spanske tilleggsrapporten datert 20. desember 2001, ble fremlagt den 30. januar 2002. Den 31. januar 2002 ble altså Bente Mevåg avhørt på nytt.

Juryen har således, etter *mindretallets* mening, fått en grundig innføring i hvordan politiet arbeidet på åstedet og hva man gjorde for å forhindre kontaminering (forurensing). Man fikk også, via politiets vitnemål, forklart hvordan åstedet ble undersøkt og hvordan likene ble funnet. Videre om hvordan obduksjonene ble gjennomført og hvordan sporprøver fra likene ble tatt av Rognum og Ormstad. Videre har Bente Mevåg forklart hvordan prøvene deretter ble behandlet og om undersøkelsene som de rekvirerte fra Spania. De tre medisinsk sakkyndige ble samlet dimittert av retten, etter at Mevåg hadde forklart seg.

Etter at bevisførselen i lagmannsretten var avsluttet, og etter at partene hadde holdt sine prosedyrer, holdt lagmannen sin «rettsbelæring». Fra rettsboken 5. februar 2002 er det protokollert:

Rettsens formann gjennomgikk saken og dens bevisligheter og forklarte spørsmålene og de rettssetninger som skulle legges til grunn for lagrettens svar.

Lagmannens rettsbelæring er for øvrig *ikke* protokollert, noe som heller ikke var vanlig etter de daværende reglene. Forsvarer eller aktor kunne på vanlig måte be om protokollasjon, men dette har ikke vært gjort.

Kommisjonens *mindretall* vil generelt bemerke at «rettsbelæringen» var en del av prosessen i de sakene som tidligere ble behandlet i lagmannsretten med lagrette (jury). Juryen fikk ved rettsbelæringen en oppsummering av de viktigste bevisene i saken og en veiledning om rettsspørsmålene. I rettsbelæringen skulle lagmannen helst ikke gi direkte uttrykk for sin egen oppfatning av bevisenes styrke i den aktuelle saken, men dersom han likevel gjorde det, var juryen ikke bundet av dette. Juryen sto helt fritt ved bevisbedømmelsen, og var ikke bundet av hva påtalemyndigheten

eller forsvarer(e) måtte anføre eller hevde om bevisene i saken eller hvilken vekt de skulle tillegges.

Kommisjonens *mindretall* legger til grunn at juryen i nærværende sak har foretatt en objektiv og uavhengig vurdering av bevisene, og at avgjørelsen av skyldspørsmålet ble truffet på grunnlag av en samlet vurdering av alle bevisene i saken.

Som tidligere nevnt, var det ikke slik at juryen skulle begrunne sin avgjørelse. Det foreligger heller ikke opptak fra ankeforhandlingen som i ettertid kan dokumentere hva som fremkom under bevisførselen. Etter *mindretallets* syn kan likevel avisartikler fra lagmannsrettsbehandlingen, jf. sitater inntatt ovenfor, underbygge at den usikkerheten omkring resultatene som fremgår av den sakkyndige rapporten fra Spania i 2000 ble løftet frem under ankeforhandlingen. *Mindretallet* tar for gitt at juryen har skjønt dette og tatt hensyn til dette ved sin samlede vurdering av skyldspørsmålet.

DNA-analyser og arbeid med dette har foregått siden 80-tallet. I NOU 1993:31 kapittel 3.2.4 står det for eksempel at:

Siden 1987 har DNA-analyse vært et viktig bevismiddel i kriminalsaker der det finnes biologiske spor. I 190 av de 331 sakene sendt inn til Rettsmedisinsk institutt i 1992 ble det utført DNA-analyser. I 140 av disse lot det seg gjøre å få en DNA-profil som enten knyttet en person til sporet eller utelukket vedkommende.

Videre:

Etter hvert som analysemetodene forbedres kan stadig mindre og mindre spormengder danne grunnlag for en vellykket analyse. Nå kan undersøkelse av selv relativt sterkt beskadiget (degradert) DNA ofte lykkes. Og den tiden som trengs til analysen forkortes. Alt dette fører til at DNA-analyse benyttes oftere og oftere, og slik at undersøkelse etter hvert tas i bruk i nye sakstyper.

Etter *mindretallets* syn må det per 2000 – 2002 ha vært slik at det var en allmenn forståelse for at man i en drapssak som denne måtte sikre spor på en omhyggelig måte for å forhindre at analyser av

DNA ikke ble forurenset. Vi forutsetter at juryen til en viss grad må ha hatt en forståelse av dette, i og med at slik sporsikring både er tema i krimlitteratur, filmer og i media, men også noe man fikk problematisert i rettsforhandlingene.

Kommisjonens *mindretall* mener at det ovenfor nevnte underbygger at DNA-beviset var usikkert da saken ble behandlet i lagmannsretten, og at Viggo Kristiansens forsvarer åpenbart var opptatt av å fremstille mulige svakheter og mangler ved DNA-beviset samt at han har viet dette spørsmålet stor oppmerksomhet både under bevisførselen og i prosedyren.

For kommisjonen vil spørsmålet være om det etter dette er fremkommet noe nytt som rokker ved det bevisbildet som juryen må ha lagt til grunn. Det er tidligere redegjort i detalj for de nye undersøkelsene og uttalelsene som foreligger etter 2002. Noen av disse gjentas bare i korthet nedenfor.

På oppdrag fra Viggo Kristiansens tidligere forsvarer, advokat Sigurd Klomsæt, avga GENA en skriftlig uttalelse 4. februar 2009 til konklusjonene i den spanske rapporten om at DNA i prøve C-25 var av «*samme type*» som Viggo Kristiansen, mens det i prøvene B-22, B-25 «*kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsytere*». GENA skriver at de spanke ekspertenes konklusjon «*således ikke er uriktig, men er formulert på en slik måte at konklusjonen oppfattes å inkludere de to mistenkte på et tynt bevismessig grunnlag for disse tre sporprøvene.*»

Rapporten fra RMI fra 2001 (inkludert den spanske rapporten) og GENAs rapport fra 2009 ble av Gjenopptakelseskommisjonen oversendt DRK for behandling. DRK har i sitt svar 12. mars 2009 uttalt at den ikke har merknader til rapporten fra RMI i 2001, og at rapporten fra GENA i 2009 ikke gir noen nye faglige vurderinger på det rettsgenetiske området som har betydning for gjenåpningsspørsmålet. *Mindretallet* ser det på samme måte.

Prøve C-25 ble forbrukt ved analysene i 2000, og det foreligger derfor ikke en fornyet analyse av denne prøven i Spania i 2010.

Analysen av prøve C-25 i Spania i 2000 var altså en del av bevismaterialet som ble fremlagt for den dømmende rett.

Som nevnt konkluderte den spanske rapporten med at prøve B-24 var negativ i 2000. Ved reanalysen i 2010 av prøve B-24 fremkom det et DNA-funn som var forenlig med Jan Helge Andersen. De spanske sakkyndige konkluderte videre med at det var mest sannsynlig at allel 10 (som Viggo Kristiansen, men ikke Jan Helge Andersen har) også var til stede i denne prøven (blandingsspor). Dette var forenlig med resultatet fra undersøkelsene i 2000.

RMI har i en uttalelse til Gjenopptakelseskommissjonen 29. mars 2010 kommentert den nye spanske undersøkelsen og referert til at spanjolene ikke anser allel 10 i prøve B-24 som et skyggeallel til hovedallelet 11, men anser det sannsynlig at allel 10 skyldes at sporet også har en bidragsyter som faktisk har allel 10 i DYS391.

GENA har i en uttalelse til advokat Klomsæt 3. mars 2010 blant annet uttalt at de ikke er enige i at prøve B-24 viser en blandingsprofil, men at allel 10 kan være en artefakt i form av et DNA (stutter) produkt.

FSS avga uttalelse til advokat Klomsæt den 9. april 2010, og det vises til konklusjonen som er gjengitt tidligere. I korthet sier FSS at selv om visse forutsetninger hadde vært til stede, ville bevismaterialet bare *«gi en svak eller begrenset støtte for at det ekstra DNA-materialet mer sannsynlig kom fra Viggo Kristiansen enn fra en ukjent mann uten tilknytning til saken.»*

I en ny uttalelse fra FSS til advokat Klomsæt 9. juni 2010 heter det at resultatene av prøve B-24 bør anses som nøytrale i forhold til Viggo Kristiansen, og at de verken støtter eller avviser synspunktet om at hans DNA er til stede.

Advokat Sjødin henvendte seg senere til DRK og viste til Susan Popes forklaring i Oslo tingrett i 2011, hvor hun uttalte at hun *«er enig i det spanske laboratoriet når de i konklusjonen sier det er mulig at DNA fra to menn er til stede»*, men at det er usikkert om

man kan «konkludere at det sikkert var DNA fra to menn som var til stede.»

DRK svarte i brev til advokat Sjødin den 11. mai 2017 at resultatene er «svært nær ikke-konkluderende, det vil si at DNA-resultatet taler omtrent like mye for som imot, men utelukker samtidig heller ikke den dømte.»

Mindretallet finner ikke grunn til å referere til øvrige undersøkelser og uttalelser her, men viser til oversikten som er gitt tidligere.

For gjenåpningsspørsmålet vil vurderingstemaet være hvilken betydning de nye rapportene, som er innhentet etter 2002, ville ha hatt for avgjørelsen av skyldspørsmålet, dersom de hadde vært kjent for lagmannsretten i 2002. Det vises til gjennomgangen av de forskjellige undersøkelsene og rapportene ovenfor. Disse analysene og rapportene er å anse som nye bevis og omstendigheter etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Etter *mindretallets* vurdering må det legges til grunn at juryen fikk med seg forbeholdene i den spanske sakkyndige rapporten, som blant annet peker på at det var prøvemateriale med lite cellemateriale, at B-22 og B-25 var vanskelige prøver og at resultatene var svake. Videre må juryen ha fått med seg den spanske rapportens konklusjon om prøve C-25, og at resultatet i denne prøven var forenlig med Kristiansen, men ikke med Andersen. *Mindretallet* bemerker at denne prøven, i konklusjonen fra Spania i 2000, fremstår som en sikrere prøve enn de øvrige. Dette er også påpekt av den sakkyndige Frederik Torp Petersen, som skriver at det «reproducerbare resultat er etter min vurdering mindre upålitelig end resultaterne for de foregående prøver, om end kontaminering ikke kan udelukkes.»

Det må likeledes legges til grunn at juryen skjønnte at partene var uenige om hvorvidt det kunne fastslås at det var en eller flere gjerningsmenn som hadde begått handlingene. Herunder må det legges til grunn at juryen ved sin avgjørelse også har tatt med i sin vurdering at Viggo Kristiansens forsvarer fant grunn til å stille ytterligere spørsmål til Bente Mevåg, at han prosederte på at det

kunne være en forurenset prøve og at Andersen følgelig kunne ha vært alene om drapene. Denne usikkerheten har, etter *mindretallets* oppfatning, åpenbart vært løftet frem som en del av bevisførselen i lagmannsretten. *Mindretallet* legger til grunn at juryen har vurdert DNA-bevisene på selvstendig grunnlag og sammenholdt dette opp med de øvrige bevisene i saken. Det vises til *mindretallets* samlede vurdering senere.

De senere sakkyndige som har uttalt seg i sakens anledning, GENA, FSS og den danske sakkyndige som ble engasjert av kommisjonen i 2020, har alle gitt uttrykk for ytterligere tvil og nyanser enn hva de mener det ble gitt uttrykk for i den spanske rapporten. De engelske og den danske sakkyndige viser videre til at resultatene er så svake at de ikke ville ha blitt lagt frem i retten/rapportert innenfor det engelske og danske rettsvesen. Slik *Mindretallet* ser det, har slike sammenlikninger med hvordan man håndterer denne type informasjon i andre land, liten betydning i denne saken. Vi viser her til den frie bevisvurdering vi har i Norge, som omtalt ovenfor, og vi legger til grunn at DNA-resultatene uansett ville blitt lagt frem i norsk rett.

Etter *mindretallets* vurdering er de nye analysene og rapportene som foreligger i hovedtrekk bare en videreføring og gjentakelse av den uenigheten som har foreligget om forståelsen av DNA-beviset, og gir ikke grunnlag for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

13.3.3 Mobiltelefonbeviset

Advokat Sjødin har i brev 5. januar 2018 presisert at det såkalte «Mobiltelefonbeviset» er det andre viktige spørsmålet i saken, ved siden av DNA-beviset. Spørsmålet han stiller er om det er dekning fra åstedet til basestasjonen EG_A, som befinner seg ved Viggo Kristiansens hjem.

I begjæringen viser han til den sakkyndige utredningen fra Halvard Sivertsen som viser at mobiltelefonbeviset er «*et faktisk*

utelukkelsesbevis», idet Viggo Kristiansen ikke kan ha befunnet seg på åstedet da han sendte og mottok tekstmeldinger. Dersom Kristiansen hadde befunnet seg på det stedet Jan Helge Andersen forklarer, ville mobiltelefonen ha koblet seg opp mot en av de andre basestasjonene som hadde dekning på åstedet og i området rundt. Kommisjonen viser til utdrag fra begjæringen og Sivertsens rapporter som er gjengitt ovenfor.

Det fremgår videre av begjæringen at rapporten til Sivertsen viser at alle målingene og beregningene som Teleplan gjorde, støtter opp om konklusjonene i Telenors rapport, og at dette utgjør hoveddelen av Teleplans rapport. Teleplan uttaler imidlertid avslutningsvis i sin rapport at de argumenterer for at rapporten bare gjelder for den perioden da målingene ble utført, og at det er umulig å fastslå hvordan forholdene var på drapskvelden. Sivertsen påviser i sin rapport at det ikke finnes noe empirisk grunnlag for påstanden i Teleplans rapport om at det «... *ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG_A den 19.05.00.*»

Det anføres i begjæringen at dette er et nytt moment, ettersom det ikke tidligere er gjort en kritisk gjennomgang av Teleplans rapport. Telenor hadde allerede før dette avgitt en sakkyndig rapport som slo fast at det ikke forelå forhold som tilsa at dekningsforholdene på drapskvelden kunne ha vært vesentlig annerledes enn da Telenor foretok sine målinger.

I sluttinnlegget 16. mai 2019 viser advokat Sjødin til rapporten fra politioverbetjent Wike, som uttaler at det ut fra mobildataene ser ut til at Viggo Kristiansen har alibi for drapstidspunktet.

Fra domfeltes side anføres det at rapportene fra Sivertsen og Wike er nye bevis som gir grunnlag for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Påtalemyndigheten har i sin uttalelse 15. mai 2019 bestridt Sivertsens påstand om at Viggo Kristiansens bruk av mobiltelefonen ser ut til «... *å gi ham et klart alibi for det tidsrommet da ugjerningene ble begått.*» Det anføres at det heller

ikke i dag kan sies noe sikkert om EG_A senderen inkluderte åstedet i sitt dekningsområde om kvelden 19. mai 2000 da overgrepene og drapene fant sted. Påtalemyndigheten viser videre til at resultatet av dekningsstudien som ble foretatt over ett år etter at hendelsen fant sted, og som viste at det ikke var dekning på åstedet, ble presentert for den dømmende rett. Sivertsens vurderinger trekker i samme retning, men det kan etter påtalemyndighetens vurdering likevel ikke sies noe sikkert om dette. I sin uttalelse 4. november 2019 viser påtalemyndigheten til uttalelsen 15. mai 2019, og bestrider at det foreligger et utelukkelsesbevis. Det kan ikke ses at det foreligger noen nye bevis eller omstendigheter som tilsier at saken skal gjenåpnes.

Kommisjonen vil bemerke at mobiltelefonbeviset sto sentralt ved behandlingen i byretten og i lagmannsretten, og har også vært påberopt i tidligere gjenåpningsbegjæringer fra domfelte. Kommisjonen viser særlig til sine avgjørelser i 2010 og 2013. I den sistnevnte avgjørelsen uttaler kommisjonen på side 62 flg. blant annet:

Det fremgår av sluttinnlegget at mobiltelefonbeviset anses som et utelukkelsesbevis. Advokat Sjødin opplyser at dette må ses i sammenheng med den taktiske gjennomgangen han har gjort som flytter dødstidspunktet. Han opplyser videre at Robert Hercz, som har drevet eget mobiltelefonselskap, har vurdert det som lite sannsynlig at en telefon ville bli koblet opp mot Eg A fra åstedet i Baneheia ved en samtale. Advokat Sjødin ber kommisjonen om å utrede dette nærmere, og ber blant annet om at det innhentes uttalelse fra eksperter i Telenor om dette. Han viser til at Telenors mandat var begrenset til å gjelde spørsmålet om en telefon i Baneheia ville bli koblet opp mot Eg A-senderen ved mottak av SMS, men ikke om det samme kunne ha skjedd ved en utgående telefonsamtale fra samme sted.

Kommisjonen finner ikke grunn til å gjøre nærmere undersøkelser omkring dette. Forut for hovedforhandlingen var det foretatt undersøkelser om mobiltelefondekningen på åstedet, og representanter fra Telenor Mobil avga forklaring under hovedforhandlingen. Mobiltelefonbeviset fikk bred oppmerksomhet i byretten, og i dommen uttales det på side 13 blant annet:

"Målinger foretatt av Telenor over dekningsområdet for Eg-A senderen viser at man på åstedet ikke fikk kontakt med denne og at man måtte til nordenden av 3. Stampe før en vanlig mobiltelefon slår inn på denne senderen, dvs innenfor det som er beskrevet som primærdekningsområdet."

I dommen uttales det videre at det for retten ikke er mulig å fastslå endelig hva som har skjedd med Kristiansens mobiltelefonbruk, men at det ut - fra bevisførselen - likevel ikke er forhold ved mobiltelefonbruken som endrer på vurderingen av de øvrige bevisene.

Til tross for uttalelser fra Telenor om at det ikke vil være praktisk mulig å foreta ytterligere undersøkelser som kan utdype dette, ble det foretatt ytterligere undersøkelser forut for ankebehandlingen i lagmannsretten. Kommisjonen viser til omtalen av dette i sin avgjørelse 17. juni 2010 side 90-92. Det ble da innhentet ny sakkyndig uttalelse fra Telenor, som fastholdt sin tidligere konklusjon. I tillegg ble det innhentet sakkyndig uttalelse fra Teleplan som avga rapport 11. oktober 2001. I denne rapporten har Teleplan - med noen forbehold - ett punkt med slik konklusjon:

"Med basestasjonsnettet slik det var i august 2001, da Teleplans målinger og analyser ble foretatt, anses det ikke for sannsynlig at dekningsområdet for EG-A omfatter åstedet. Avstanden fra åstedet til estimert cellegrense for EG-A er anslagsvis 150-400 meter i luftlinje. Dette er presentert i form av kart i rapportens Figur 12."

Det må derfor legges til grunn at både byretten og lagmannsretten var kjent med de(n) sakkyndige uttalelse(n) som konkluderte med at EG-A senderen ikke ga dekning på åstedet. Forutsetningen den gang var imidlertid at ugjerningen fant sted mellom kl. 19.00 - 20.00, - i et tidsrom hvor det hadde vært SMS-trafikk på Viggo Kristiansens mobiltelefon, men ingen samtaler.

(...)

Kommisjonen kan ikke se at det i forbindelse med mobiltelefonbeviset foreligger noen nye bevis eller omstendigheter som gir grunnlag for gjenåpning, eller at det foreligger noen særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3 og § 392 annet ledd.

I en egenrapport 3. mai 2001 fra politiførstebetjent Geir Filseth i Kripos fremgår det at han var i kontakt med Sikkerhetsavdelingen i Telenor for å få hjelp til å tolke oversikten over bruken av Kristiansens mobiltelefon i det aktuelle tidsrommet. Pfb. Filseth skriver avslutningsvis med uthevet skrift:

Med bakgrunn i det ovennevnte er det utvilsomt at Kristiansens mobiltelefon har vært innenfor dekningsområdet til basestasjonen benevnt som EG_A da det ble sendt og mottatt tekstmeldinger kl. 18:55:59, 18:57:34, 19:24:50, 19:37:39 og 21:22:54

Som nevnt tidligere var bruken av Kristiansens telefon et sentralt tema i byretten. Telenor hadde foretatt målinger i Baneheia, og det

fremgår av rettsboken fra byretten at dekningsdirektør Bjørn Amundsen og avdelingsingeniør Terje Øie, begge i Telenor Mobil, forklarte seg som vitner. Det ble også fremlagt et luftfoto over Baneheia med sannsynlig dekningsområde for EG_A senderen. Byretten skriver i sin dom på side 13 blant annet:

Imidlertid er det fremlagt en utskrift fra Telenor som viser bruken av Kristiansens mobiltelefon i det aktuelle tidsrom. Av denne fremgår det at han kl. 18.55 mottok en tekstmelding og selv sendte en kl. 18.57. Disse to meldingene gikk over basestasjon EG_A. Primærdekningsområdet for denne basestasjonen dekker området nord for åstedet, vel 300 meter fra dette. Målinger foretatt av Telenor over dekningsområdet for EG_A senderen viser at man på åstedet ikke fikk kontakt med denne og at man måtte til nordenden av 3. Stampe før en vanlig mobiltelefon slår inn på denne senderen, dvs. innenfor det som er beskrevet som primærdekningsområdet. Etter de opplysninger retten har fått seg forelagt, bekrefter dette at da mobiltelefonen mottok en tekstmelding kl. 18.55 og senere sendte en melding kl. 18.57 så befant telefonen seg innenfor dekningsområdet til EG_A senderen, dvs. et stykke nord for det som har vært åstedet for handlingene tiltalens post I – III bygger på. Senere er det mottatt en tekstmelding til samme mobiltelefon kl. 19.24 og sendt en tekstmelding kl. 19.37. Også disse to meldingene er gått over EG_A senderen. Neste gang mobiltelefonen er i aktivitet er kl. 20.19 i forbindelse med at Kristiansen ringer til to venner, vitnene Loland og Bakke, som Kristiansen inviterte på besøk, etter rettens vurdering åpenbart for å skaffe seg alibi.

Det er således på det rene at byretten har lagt til grunn Telenors konklusjon om at basestasjonen EG_A ikke dekket åstedet. Retten drøfter mulige forklaringer på hvorfor aktiviteten har gått over EG_A, både at Kristiansen underveis kan ha beveget seg over til dekningsområdet, at mobiltelefonen kan ha ligget i en veske på sykkelen som var parkert ved Svarttjønn eller at Andersen ikke forklarte seg korrekt om alle ting som skjedde på åstedet. Byretten uttaler at det ikke er mulig for retten å fastslå endelig hva som har skjedd med hensyn til Kristiansens mobiltelefonbruk, men ut fra bevisførselen mener retten at mobiltelefonbruken ikke endrer på vurderingen av de andre bevisene, som etter rettens vurdering bekrefter ut over enhver rimelig tvil at tiltalte utførte handlingene sammen med Jan Helge Andersen.

Forut for ankeforhandlingen i lagmannsretten ble Teleplan AS oppnevnt som sakkyndige for å foreta en uavhengig gransking av mobiltelefontrafikken knyttet til Viggo Kristiansens mobiltelefon i

forbindelse med Baneheiasaken. De utarbeidet en dekningsstudie 11. oktober 2001, som på side 38 har slik konklusjon:

Ut fra studien av trafikk og dekningsområde som er foretatt i kapittel 2 og 3 trekker Teleplan følgende konklusjoner:

- Det er overveiende sannsynlig at Viggo Kristiansen, eller rettere sagt hans GSM-telefon med SIM-kort registrert på ham, har mottatt en SMS-melding klokken 19:24:50 den 19.05.00 og at telefonen da har vært slått på.
- Viggo Kristiansen mottok SMS-meldingen 19:24:50 den 19.05.00 via Telenor Mobils radiobasestasjon EG_A. Hans telefon og SIM-kort befant seg derfor innenfor dekningsområdet til EG_A slik det var 19.05.00 på det aktuelle tidspunktet.
- Med basestasjonsnettet konfigurert slik det var i august 2001, da Teleplans målinger og analyser ble foretatt, anses det ikke for sannsynlig at dekningsområdet for EG_A omfatter åstedet. Avstanden fra åstedet til estimert cellegrense for EG_A er anslagsvis 150-400 meter i luftlinje. Dette er presentert i form av et kart i rapportens Figur 12.
- Dekningsvurderingen beskrevet i det foregående punkt bygger helt og fullt på data fra august måned 2001. En rekke forhold kan ha bidratt til at dagens dekningsforhold er forskjellig fra dekningsforholdene 19. mai 2000, da ugjerningen ble begått.
- Teleplan har vurdert atmosfæriske forhold og mulige koblinger mellom mobiltelefonen og bruk av Internett til å ha neglisjerbar påvirkning på dekningsområdet. Imidlertid betrakter Teleplan forandringer i nettverkskonfigurasjonen i form av fysiske forandringer i nettet, ny softwarefunksjonalitet, nye softwarereleaser, samt nye parameterinnstillinger for basestasjonene, som en stor usikkerhetsfaktor. Forandringer i nettverkskonfigurasjonen siden 19.05.00 vil kunne ha påvirket dekningsområdet for EG_A.
- På grunn av at det ikke finnes tilgjengelige data med en fyllestgjørende beskrivelse av nettverkskonfigurasjonen den 19.05.00 er det ikke mulig å konstatere hvordan dekningen var på dette tidspunktet. Det er dermed heller ikke mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til stasjonen EG_A den 19.05.00.

Konklusjonene er basert på målinger og analyser foretatt av Teleplan samt innhentede data fra Telenor Mobil og utstyrsleverandøren Ericsson.

Det fremgår av rettsboken fra Agder lagmannsrett at domfeltes forsvarer, advokat Tore H. Pettersen fremla «Dekningsstudien for Baneheiasaken», en illustrasjon av dekning for EG_A og cellegrenseområdet mellom EG_A, Tinnheia og Tinghuset samt en oversikt over sannsynlig dekningsområde for EG_A. Det fremgår videre av rettsboken for 16. januar 2002 at seniorkonsulent Inge

Schøyen i Teleplan AS forklarte seg som sakkyndig. Tilstede i retten var også hans overordnede, Tom Smedby. Dekningsdirektør Bjørn Amundsen og Audun Tollum Andersen fra Telenor Mobil avga forklaring som sakkyndige vitner. Det samme gjorde driftsingeniør Terje Øye fra Bravida Sør.

Hva som ble forklart i lagmannsretten, kan det vanskelig gis noe svar på i dag. Forklaringene ble ikke protokollert, og det er ikke lydopptak fra forhandlingene. Aftenposten skrev følgende 17. januar 2002, dagen etter lagmannsrettens behandling av mobiltelefonbeviset:

Mobil-teori kan knuse alibi

Muligheten for at Viggo Kristiansens mobiltelefon kan ha hatt dekning over basestasjonen Eg A ved åstedet, er til stede. Men den er høyst teoretisk.

Strides

Selv om den er aldri så teoretisk og usannsynlig så fikk retten servert muligheten for at Viggo Kristiansens mobil hadde dekning tett opptil åstedet. Seniorrådgiver Inge A. Schøyen i selskapet Teleplan har som rettsoppnevnt sakkyndig gransket mobildekningen i Baneheia. Hans konklusjon er todelt:

Det er umulig å si noe sikkert om hvordan dekningen var den 19. mai 2000, den kvelden Lena Sløgedal Paulsen (10) og Stine Sofie Sørstrømen (8) ble drept.

Det finnes en teoretisk mulighet for at en kan ha dekning i området. Mye skal klaffe. Dersom de rette forutsetninger er til stede, er det altså teoretiske muligheter for å oppnå mobildekning over basestasjonen Eg A bare kort avstand fra åstedet.

Årsaken til at Eg A kan sende ut over sitt mest sannsynlige dekningsområde, har blant annet å gjøre med en rekke faktorer knyttet til andre basestasjoner i området.

Det som da skjer er at et såkalt grensecelle-område, altså et område hvor flere basestasjoners dekning overlapper hverandre, strekker seg ned i retning åstedet. I tillegg mener ekspertene at dette området igjen kan tøyes pluss minus 100-150 meter hver vei. Forutsetter man at en utvider dette området med 150 meter, er man farlig nær selve stedet der pikene ble mishandlet og drept om kvelden 19. mai 2000.

- Hvorvidt disse faktorene var til stede den aktuelle dagen, kan ingen si. Jeg sier bare at det er en mulighet, sa Schøyen i Agder lagmannsrett i går.

Telenor enig

Også dekningsdirektør Bjørn Amundsen i Telenor Mobil støtter konklusjonene fra Teleplan-eksperten.

- Vi er enige, men bruker litt andre ord. Konklusjonene til Schøyen kan

jeg slutte meg til.

Tidligere er det blitt oppfattet at Telenor og Teleplan hadde inntatt hvert sitt standpunkt i denne saken. I går modererte representanten fra Telenor Mobil seg noe i forhold til hva han sa i Kristiansand byrett i fjor vår.

For Viggo Kristiansen kan dette spørsmålet være helt avgjørende. Hans alibi-muligheter er knyttet opp til tekstmeldinger han mottok og sendte henholdsvis klokken 19.24 og 19.37 drapskvelden. Hans forsvarere mener han umulig kunne forgripe seg på, drepe og skjule de to småpikene dersom han samtidig sendte tekstmeldinger fra et sted senderen Eg A ikke hadde dekning.

- Dette kommer fortsatt til å være et poeng i min prosedyre. Det er forskjell på teori og praksis, var alt forsvarer Tore H. Pettersen ville si. Det han sikter til er at Telenor, tross mange målinger, aldri har klart å etablere kontakt med Eg A i nærheten av åstedet. Selv om de har forsøkt å «låse» mobilutstyret fast til Eg A, har de aldri lyktes med å få kontakt på eller nær åstedet. Pettersen vil hevde at teoretiske beregninger bør vektlegges mindre.

Det sakkyndige vitnet fra Teleplan har både bekreftet at sannsynligheten for at Kristiansens telefon hadde dekning i området er svært liten, samtidig som han altså åpnet for muligheten. 22-åringens forsvarere vil utvilsomt vektlegge det som taler for deres klients fordel.

Alibi sprekker

For aktor, førstestatsadvokat Edward Dahl, vil det være et viktig poeng at det nå åpnes for at det kan være dekning nær åstedet. Selv om muligheten er aldri så liten, kan dette være avgjørende når spørsmålet holdes opp mot de resterende bevis i den svært alvorlige straffesaken. Jan Helge Andersens forsvarer, advokat Ben Fegran, mener mobilsporet nå er uten verdi.

- Dette viser at mobiltelefonen ikke er så viktig ettersom det åpnes for dekning nær åstedet. Det avgjørende er jo ikke hvordan dekningen var da Telenor og Teleplan utførte målinger, men hvordan den var den 19. mai 2000. Det kan ingen si noe om, understreker Fegran.

Verdens Gang skrev 17. januar 2002 blant annet:

KAN HA BRUKT MOBIL LIKE VED ÅSTEDET

Ny beregning lagt frem i retten i går. Teleekspert Inge Schøyen har gjort en matematisk beregning som viser at Viggo Kristiansen kan ha stått like ved åstedet da han brukte mobiltelefon drapskvelden.

Men teorien støttes ikke av de mange omfattende målingene som er gjort av dekningsområdet til basestasjon Eg A i Baneheia

Innfløkt

Juryen i Agder lagmannsrett må ta stilling til denne innfløkte blandingen av teori og praksis for å avgjøre om Kristiansen er skyldig eller ikke.

Teleplan har teoretisk og matematisk beregnet at det overlappende dekningsområdet mellom basestasjonene Eg A og Tinnheia kan dekke

så langt sør som ved badeplassen i 3. Stampe, der jentene sist ble sett. Teleplan forskjøv dermed dekningsområdet tett inntil åstedet. Nyheten slo overraskende ned i retten

Kan ha dekning

Fra det overlappende dekningsområdets yttergrenser kan det også finnes dekning i opptil 150 meter, sa seniorkonsulent Inge Schøyen i Teleplan.

Da er vi nærmest på åstedet, kommenterte rettens administrator, Asbjørn Nes-Hansen

Ja, det er korrekt, sa Schøyen.

Dekningsdirektør Bjørn Amundsen i Telenor Mobil opplyser at de aldri gjorde en tilsvarende undersøkelse.

Vi har målt den faktiske dekningen, men hadde nok kommet til et tilnærmet likt resultat som Teleplan hvis overlappende dekning skulle vært målt, sier Amundsen.

Men usikkerheten om mobiltelefonbruken ble mottatt med lettelse blant de pårørende.

Telenor har endret sin bastante forklaring i byretten for mulig dekning.

Dermed er det ingenting igjen av mobilbeviset, mener Marit H. Thorvaldsen, bistandsadvokat for Stine Sofies far, Jostein Sørstrønen.

Forsvarer for Viggo Kristiansen, Tore H. Pettersen, vil ikke gi en vurdering av om mobilbeviset er styrket eller svekket.

Men jeg forholder meg til de praktiske og faktisk opplysningene. I tillegg er det kommet frem en del teoretisk tvil, sier Pettersen.

Han kjempet i går innbitt for at juryen i Agder lagmannsrett skal legge faktiske målinger og ikke teoretiske muligheter til grunn for om Kristiansen kan ha deltatt i voldtekt og drap.

Dagens bevisførsel svekket Viggo Kristiansens sak. Mobiltelefonen gir ham på ingen måte alibi, sier forsvarer for Andersen, Ben Fegran.

Ingen av teleselskapene har greid å gjenskape dekningsforholdene i Baneheia 19. mai. Stridens kjerne er tre tekstmeldinger til og fra Kristiansens mobil klokken 18.57, 19.24 og 19.37.

Den 22. januar 2002 skriver Teknisk Ukeblad blant annet:

I ankesaken i Agder lagmannsrett etter Baneheiadrapene ble ekspertene fra Telenor Mobil og konsulentfirmaet Teleplan langt på vei enige om at det er umulig å si noe sikkert om mobildekningen på åstedet 19. mai 2000, da de grufulle drapene på to små jenter ble begått.

(...)

Dekningsområdet til Eg slutter normalt rundt en halv kilometer unna. Cellegrenseområdet, der basestasjonen av og til under varierende forhold kan ha dekning, slutter etter Teleplans beregninger rundt 150 meter unna åstedet.

(...)

Telenor Mobil gjorde sine undersøkelser så tidlig som i mai 2001, før den nye basestasjonen ble etablert. Ved å låse sitt spesialutstyr til

frekvensene, klarte ekspertene å fange opp signaler fra seks-sju andre basestasjoner på åstedet, men ikke fra Eg A. Der mistet de signalet rundt 200 meter unna, fortalte dekningsdirektør Bjørn Amundsen.

Det betyr imidlertid ikke at vi totalt avviser at det kan forekomme dekning også fra Eg A i området. Det kan skje ved spesielle forhold som gir reflekser fra snøflekker, vannspeil eller svaberg, fra lavtflygende fly eller andre midlertidige forhold. Vi vil likevel konkludere med at det er lite sannsynlig.

Amundsen ville ikke begi seg ut på å estimere graden av sannsynlighet nærmere.

Den 1. februar 2002, gjengir Sunnmørsposten fra prosedyren til Kristiansens forsvarer, advokat Pettersen:

Tidligere i prosedyren sa Pettersen at tekstmeldingene til og fra Kristiansens mobiltelefon langt på vei gir ham alibi. Han brukte lang tid på denne delen. - Det er ikke påvist at det er mulig å få dekning på åstedet for den telefoni som Viggo Kristiansen har utført. Tidspunktene for tekstmeldingene og dekningsområdet for sendemasten er ikke forenlig med Jan Helge Andersens forklaring. Dette må dere ha med dere som et viktig argument, jeg vil nesten si som et alibi for Viggo Kristiansen, sa Pettersen til juryen.

Den 5. februar 2002, før lagretten avsa sin kjennelse, skrev VG Nett blant annet:

Viggo Kristiansens mobil-bruk drapskvelden er det momentet som gir størst grunn til tvil i saken, noe også hans forsvarer understreket sterkt i sin prosedyre, skriver NTB. Det er ikke påvist at det er mulig å få dekning på åstedet for den telefoni som Viggo Kristiansen har utført. Tidspunktene for tekstmeldingene og dekningsområdet for sendemasten er ikke forenlig med Jan Helge Andersens forklaring. Dette må dere ha med dere som et viktig argument, jeg vil nesten si som et alibi for Viggo Kristiansen. Det sa forsvarer Pettersen til juryen før de gikk fra hverandre fredag.

Etter kommisjonens oppfatning må det ha stått klart for retten hva som var de sakkyndiges konklusjon. Telenor Mobil konkluderte med at EG_A ikke dekket åstedet, og at man med en vanlig mobiltelefon måtte til nordenden av 3. Stampe for å slå inn på denne senderen. Teleplan AS sin konklusjon er primært den samme, - det anses ikke for sannsynlig at dekningsområdet for EG_A omfatter åstedet, og avstanden fra åstedet til estimert cellegrense for EG_A er anslagsvis 150-400 meter i luftlinje. Teleplan AS presiserer imidlertid at deres konklusjon tar utgangspunkt i slik basestasjonsnettet var konfigurert da deres

målinger og analyser fant sted i august 2001. Mangel på data med beskrivelse av nettverkskonfigurasjonen den 19. mai 2000 gjør at det ikke er mulig å konstatere hvordan dekningen var på dette tidspunktet. Teleplan AS mener derfor at det ikke er mulig å fastslå hvorvidt åstedet var eller ikke var innenfor dekningsområdet til EG_A da drapene fant sted.

Etter kommisjonens vurdering inneholder ikke rapportene fra Halvard Sivertsen noe nytt som kan ha betydning for gjenåpningsspørsmålet. Han har gjennomgått det skriftlige materialet i saken og gitt sine vurderinger av disse. Han konkluderer i korthet med at Telenors analyse av dekningsforholdene er gyldig også i dag, og at rapporten til Teleplan er beheftet med vesentlige metodologiske svakheter.

Det kan heller ikke ses at notatet til pob. Ingunn Wike inneholder noen nye bevis eller omstendigheter som kan føre til gjenåpning.

Som nevnt tidligere kan avisoppslag fra rettsforhandlingene i en viss, men begrenset, utstrekning tenkes å kaste et supplerende lys over det som fremkom. Det som fremkommer av oppslagene ovenfor synes å underbygge at mobiltelefonbeviset ble grundig behandlet i lagmannsretten, der konklusjonene, både i Telenors og Teleplans rapporter, kom tydelig frem. Det var fire sakkyndige vitner som forklarte seg i lagmannsretten, og det må legges til grunn at de gjennom eksaminasjon fra aktor, forsvarere og retten ble gitt anledning til å utfylle og utdype sine skriftlige rapporter og illustrasjoner.

Hvilken vekt lagretten har lagt på de sakkyndige rapportene og forklaringene som fremkom om mobiltelefonbruken, og hvordan de bedømte dette sammen med de andre bevisene i saken, er det ikke mulig å gi noe svar på. Etter kommisjonens vurdering er de nye rapportene som er fremlagt, kun analyser og til dels meningsytringer som støtter opp om konklusjonen til Telenor Mobil, uten at det er fremkommet noe nytt som i noen grad rokker ved det samlede bevisbildet som lagretten har bygget sin avgjørelse på.

Selv om mobilbeviset ikke står i noen vesentlig annen stilling i dag enn i 2002, vil kommisjonen likevel komme tilbake til dette beviset nedenfor under den samlede vurderingen av om det foreligger nye bevis eller omstendigheter som kan gi grunnlag for gjenåpning av saken.

13.3.4 Sykkelen ved veibommen ved Svarttjønn

I gjenåpningsbegjæringen side 47 er det vist til Jan Helge Andersens forklaring om at Viggo Kristiansen hadde låst sykkelen til bommen ved Svarttjønn. Politiet avhørte en rekke vitner som hadde oppholdt seg i området ved Svarttjønn i det aktuelle tidsrommet, men det var ingen som hadde lagt merke til den spesielle sykkelen som skulle ha stått låst til bommen i to timer.

I sitt tilsvaer 30. juni 2019 til statsadvokatens uttalelse 15. mai 2019 viser advokat Sjødin videre til at det var en rekke vitner som var i Baneheia denne kvelden som har forklart i politiavhør at de ikke observerte noen sykkel. Det anføres at dette viser at Andersens forklaring om sykkelen som var låst til veibommen ikke er sann.

Det er grunn til å merke seg at avhørene som advokat Sjødin viser til i all hovedsak ble foretatt i mai og juni 2000. Det er først i avhør 14. juli 2000 at Andersen, som vitne, forklarer at Viggo Kristiansen kom syklende opp til Svarttjønn for å låne nøklene hans. Som nevnt ovenfor var dette en opplysning Jan Helge Andersen kom med etter at Viggo Kristiansen hadde fortalt ham at Rødsvik hadde sagt til Kristiansen at han hadde møtt dem ved Svarttjønn.

Opplysningen om at Kristiansen hadde låst sykkelen ved bommen kom Andersen først frem med i avhør 13. september 2000, da han ønsket å avgi en uforbeholden tilståelse. Han forklarte da at

... Han husker at Viggo satte fra seg sin sykkel på parkeringsplassen. Sykkelen ble låst. Den ble stående støttet opp mot vegsperringen.

Ut fra dette må det antas at vitnene som i avhør i mai og juni 2000 forklarte seg om sine bevegelser i Baneheia drapsdagen, ikke uten

videre har hatt noen spesiell foranledning til å forklare seg om eventuelle observasjoner av en låst sykkel ved Svarttjønn. Det var først i avhør 14. juli 2000 at Andersen forklarte at Viggo Kristiansen kom syklende til Svarttjønn og i avhør 13. september 2000 at han forklarte at sykkelen ble låst og «... stående støttet opp mot vegsperringen» til bommen. Før dette var ikke den låste sykkelen et moment ved kartlegging av et mulig hendelsesforløp. Når advokat Sjødin i tilsvaret understreker at vitner har forklart at de ikke har observert noen sykkel ved bommen, så er ikke dette fremkommet som svar på et konkret spørsmål, men som en del av vitnenes frie forklaringer på et tidspunkt politiet ennå ikke hadde informasjon som ga grunnlag for å rette spørsmålene inn mot sykkelen ved Svarttjønn. Det at vitner som var i Baneheia drapskvelden, og som ble avhørt av politiet i dagene etter drapet, ikke har forklart seg om observasjoner av en eventuell sykkel som skal ha stått låst ved bommen ved Svarttjønn, kan etter kommisjonens vurdering ikke anses som bevis for at det ikke var noen sykkel der.

Som et eksempel nevner advokat Sjødin i tilsvaret, se ovenfor, at vitnet Jan Arvid Nygård i sitt avhør 27. mai 2000 ikke har noen opplysninger om å ha observert noen sykkel ved bommen ved Svarttjønn. I telefonsamtale med politiet 22. september 2000 får han eksplisitt spørsmål om sykkelen, og han svarer da at han ikke kan huske dette etter så lang tid. Kommisjonen vil bemerke at det fremgår av avhøret 27. mai 2000 at Nygård forklarer at han løp fra Svarttjønn sammen med Leonard Hovden, og tror at de startet kl. 17.55 og at de returnerte til bilen kl. 19.15. I dette avhøret har han ikke forklart seg om – og er heller ikke blitt spurt om – konkrete observasjoner ved Svarttjønn. Nygård blir på nytt kontaktet av politiet 22. september 2000, etter at Jan Helge Andersen har avgitt sin tilståelse 13. september 2000. Han ble da spurt om han kunne huske om han hadde sett noen sykkel på eller ved parkeringsplassen, og i politirapporten 22. september 2000 er det notert; «Jan Arvid forklarte at han ikke kunne huske noe verken fra eller til om dette.» På spørsmål om han kunne huske om det sto en sykkel ved bommen da de tøyde ut etter løpeturen har han svart; «Jan Arvid forklarte at han ikke kunne huske noe om dette etter så lang tid.»

I tilsvaret vises det også til forklaringene til Leonard Hovden, som heller ikke observerte noen sykkel ved bommen, til tross for at de tøyde ut der i flere minutter. Advokat Sjødin bemerker at Hovden vitnet i retten, og at han da var sikker på at han ikke hadde sett noen sykkel. Kommisjonen vil bemerke at Hovden ble avhørt 11. juli 2000, tre dager før Andersen og Kristiansen forklarte seg om sitt møte med Rødsvik. Hovden forklarte da at han, etter å ha parkert bilen ved Svarttjønn, så en gutt som kom syklende på en gul og rød offroadsykkel med dempere både foran og bak. Sykkelen så «rimelig» ny ut. Hovden forklarer seg videre om observasjoner av denne gutten, som etter hvert observeres sammen med en annen gutt, og om sine øvrige observasjoner i Baneheia før han og Nygård returnerer til Svarttjønn kl. 19.20. I avhøret forklarer han ingen ting om hvorvidt han har observert en sykkel ved bommen. I avhør 22. september 2000, etter at Jan Helge Andersen har avgitt sin tilståelse 13. september 2000, ble han eksplisitt spurt om han kunne huske om det sto en sykkel ved bommen. Han svarte at han «... *ikke trodde at det stod noen sykkel på stedet, men han var svært usikker på det.*» Han forklarte videre at han «... *trodde at han ville ha husket det*» fordi han syntes sykkelen var spesiell. På spørsmål om han kunne utelukket at sykkelen var der svarte han «... *at han etter så lang tid ikke kunne utelukke at det stod en sykkel der.*»

I korthet kan det sies at de vitnene som ble avhørt tidsnært ikke ble spurt om sykkelen, og de vitnene som forklarte seg om sykkelen ikke ble avhørt tilstrekkelig tidsnært.

Kommisjonen vil bemerke at politiet avhørte et stort antall vitner som forklarte seg om sine bevegelser i Baneheia den aktuelle dagen. Noen av disse forklarte seg som vitner i lagmannsretten, deriblant flere av vitnene som er påberopt av domfelte for å underbygge at det ikke var noen sykkel ved bommen.

Avisen Fædrelandsvennen skriver den 22. januar 2002 at Kristiansens forsvarer vil føre nye vitner som kan forklare seg om «... *hva de så eller ikke så ved bommen*», og at det særlig er

«... forhold knyttet til sykkelen ved bommen som vil stå sentralt ...» Det fremgår videre av artikkelen at flere vitner «... allerede så langt i ankesaken» har gitt følgende melding til juryen: «Jeg så ikke sykkelen ved bommen». At dette var et tema som ble trukket frem i ankeforhandlingen, underbygges også ved en NTB-artikkel 28 januar 2002. Under henvisning til aktors uttalelser refereres det her til spørsmål som ikke er blitt klarere «så langt» i ankesaken, blant annet; «Hvor ble det av sykkelen til Viggo Kristiansen?», og «Hvorfor har ingen vitner sett sykkelen ved bommen på vei inn til Baneheia, i tråd med Andersens forklaring om at Kristiansen låste sykkelen fast der?» Det fremgår videre av rettsboken fra lagmannsretten 31. januar 2002 at domfeltes forsvarer, advokat Pettersen, fremla illustrasjoner av sykkelen.

Noen av vitnene som påberopes av domfelte nå, ble ikke ført som vitner i lagmannsretten. Disse er derfor å anse som nye bevis etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Etter kommisjonens vurdering må det legges til grunn at lagmannsretten, gjennom vitnenes forklaringer og etterfølgende eksaminasjon av vitnene, har kunne dannet seg et bilde av bevegelsene i Baneheia, og herunder også fått belyst spørsmål knyttet til Andersens forklaring om at Viggo Kristiansen hadde parkert sykkelen ved bommen.

Kommisjonens kan ikke se at de vitnene som nå påberopes av domfelte har opplysninger som kan gi et annet bevisbilde knyttet til spørsmålet om det sto en sykkel ved bommen ved Svarttjønn. Dette er i hovedsak vitner som forklarte seg i dagene etter at drapene fant sted, lenge før Jan Helge Andersen forklarte seg om sykkelen ved bommen, og som ikke kan tilføre noe nytt ut over det som i hovedsak allerede var kjent for retten gjennom bevisførselen under ankeforhandlingen, jf. sitatet fra NTB-artikkelen ovenfor.

Selv om det ikke er noen vitner som har forklart at de så sykkelen parkert ved bommen, slik Jan Helge Andersen skal ha forklart, er ikke det i seg selv et nytt bevis for at Jan Helge Andersen forklarer seg uriktig om dette. Dette vil likevel være relevant ved totalbedømmelsen, jf. nedenfor.

13.3.5 Jan Helge Andersens forklaring

Under henvisning til straffeprosessloven § 391 nr. 3 har Viggo Kristiansen anført at Jan Helge Andersen har forklart seg usant om ham, og at sakkyndige vurderinger av avhørsprotokoller fra Andersens avhør viser at politiet begikk store feil og at det var politiet som oppfordret Andersen til å knytte Kristiansen til saken. Det vises til brev fra advokat Sjødin 23. februar 2019, jf. ovenfor. På side 69 i brevet heter det blant annet:

Videre utgjør de mange åpenbare usannhetene i forklaringen til Andersen nye bevis etter loven. Nå vet vi at Andersens forklaring ble endret, med assistanse fra politiet, slik at det han forklarte i retten skulle stemme overens med DNA-analysene.

Avhørsprotokollene som viser at avhørsleder Geir Olav Hansen ga informasjon om DNA-analysene til Andersens advokat Ben Fegran, og protokollene som viser at Andersen senere endret sin forklaring slik at den skulle passe med DNA-analysene, utgjør både en ny omstendighet og et særlig forhold som gjør dommen tvilsom. Professor Gisli Gudjonssons sakkyndige uttalelse om Jan Helge Andersens vitnemål er fremkommet etter domfellelsen og utgjør følgelig et nytt bevis.

At Andersen først forklarte at han hadde begått overgrep mot Lena Sløgedal Paulsen og senere endret forklaring, etter at politiet fortalte ham hvilken jente de mente å ha bevis for at han hadde begått overgrep mot, var forhold som ikke ble gjort kjent for retten. Når samsvar mellom DNA-analyser og Andersens forklaring om overgrepene ble tillagt vekt i vurderingen av Andersens troverdighet, utgjør kunnskapen om at dette var en tilpasset forklaring en ny omstendighet som gjør dommen klart tvilsom.

De mange påviselige usannhetene i Andersens forklaring, som vi har redegjort for i våre svar til påstandene overfor, var ukjent for retten da Kristiansen ble domfelt. Retten fikk høre at politiet i det store og hele gikk god for Andersens troverdighet. Det ble i retten lagt vekt på at det Andersen fortalte stemte med tekniske funn og at han ikke var tatt i løgn, utover at han holdt tilbake informasjon om eget overgrep mot Stine Sofie Sørstrønen, fordi han angivelig var flau over det han hadde gjort.

I forbindelse med tidligere gjenåpningssak innhentet advokat Sjødin en rapport fra professor Gisli Gudjonssons, som ble avgitt 9. juli 2012. Sammendraget og konklusjonen gjengis her i norsk oversettelse:

Andersens MMPI-2 vurderingsprofil.

Psykolog Egil Launes lot Andersen undergå personlighetstesten MMPI-2 den 10. desember 2000. Validitetsskalaene ble sagt å falle innenfor det normale området. Den kliniske profilen ble kategorisert som en 6-2-profil med Paranoia (T = 75) og Depresjon (T = 66) som de høyeste skalaene. Den høye paranoiaskåren tyder på hypersensivitet overfor andres reaksjoner.

På "tilleggskalaene" oppnådde Andersen lave skårer på "Ego Strength" (dvs. tyder på svak evne til å tåle stress og mangel på selvrespekt) og "sosialt ansvar" (dvs. viser svakt ansvar for egen oppførsel), og høy skåre på "overkontrollert fiendtlig innstilling" (dvs. følelser av oppdemmet sinne og fiendtlighet som så kan eksplodere etter mindre provokasjoner og lede til ekstrem voldelighet - se Megargee, Cook og Mendelsohn, 1967). Høy skåre for overkontroll later til å være knyttet til trekk som selvfornektelse, selvforsvar og fravær av selvsikkerhet i denne forbindelse (Gudjonsson, 1992, side 73-74).

Det store antall skader på begge jentene (se forsvarerens innlegg til Kommisjonen datert 31.3 201) synes å samsvare med MMPI-2-personlighetsprofilen til en person med overkontrollert fiendtlig innstilling som midlertidig mister kontroll. En slik profil kan også forbindes med sterk motvillighet mot å akseptere hans/hennes handlinger (Se Gudjonsson, 1992, side 73-74).

Håndboken til MMPI-2 (Hathaway & McKinley, 1991) beskriver en person med lav "sosialt ansvar"-skåre som en av dem "som ikke ser seg selv og ikke blir sett av andre som en som er villig til å ta ansvar for sin egen oppførsel" (side 42). Denne profilen er i samsvar med profilen til en person som er motvillig til ta ansvar for sine handlinger, som minimaliserer sin rolle i et lovbrudd og som legger ansvaret på andre.

Politiavhørene.

En detaljert analyse av politiavhørene av Andersen er gitt i Vedlegg 1, og i denne rapporten er bare de sentrale funnene i analysen inntatt. Vedlegg 1 må derfor leses i sammenheng med denne rapporten.

Det er to hovedproblemer med politiavhørene av Andersen. Det er mangelen på elektronisk og samtidig opptak av politiavhørene, og den uheldige avhørsstrategien til politiavdelingsjef Geir O. Hansen 13. september 2000, der han bruker en minimaliseringsteknikk for å fremskaffe en tilståelse fra Andersen.

1. Mangel på elektronisk og samtidig opptak.

Så langt jeg er kjent med, ble det ikke foretatt noe lydopptak eller videoopptak av noen av politiavhørene som ble foretatt av Andersen. Det ble heller ikke foretatt noen samtidige opptak av avhørene (dvs. det eksisterer ingen utskrift av spørsmålene som ble stilt og svarene som ble gitt). Avhørsprotokollene gir et sammendrag av mange timers utspørring ved tallrike anledninger. De gir ingen detaljer om spørsmålene som ble stilt, og bare noen av svarene er gjengitt ord for ord (dvs. angitt i

anførselstegn). Det fremgår av lengden på avhørene og de relativt korte protokollene som foreligger at bare en liten del av alt som foregikk mellom Andersen og de som foretok avhørene, ble protokollert. Denne måten å protokollere politiavhør på er for lengst foreldet (Gudjonsson, 1992, 2003, 2012; Kassin m.fl. 2010).

Vi vet derfor ikke nøyaktig hva som ble sagt eller gjort under disse avhørene. Gudjonsson (2012) hevder at det er mange fordeler ved elektronisk opptak av alle politiavhør, så som: (1) transparens, som gir opplysninger om hva som "virkelig" foregikk i avhørsrommet, (2) ansvarlighet, dvs. at avhørerne og de som blir avhørt blir holdt ansvarlig for hva de "sier og gjør" under avhøret, (3) læring og tilbakemeldinger, som hjelper avhørerne til å forbedre måten de foretar avhørene på, (4) beskyttelse, som gir beskyttelse for politiet og de mistenkte mot ubegrunnede anklager, og (5) bevis for de avhørtes kompetanse, som belyser deres forståelse av sine juridiske rettigheter, deres alminnelige forståelse av spørsmålene, hvor stort deres vokabular er, og hvordan de håndterer press under avhøret, noe som kan gi verdifullt bevismateriale under rettssak eller anke.

Fahsing og Rachlew (2010) hevder at mangelen på rutinemessig elektronisk opptak av politiavhør i Norge har hemmet vurderingen av den nylig utviklede "taktiske avhørsmodell" som ble utviklet for å overkomme de alvorlige avhørsproblemene som Gudjonsson (2003, 2004) påviste i Birgitte Tengs-saken når det gjelder modellens anvendelse og effektivitet som et redskap til å innhente opplysninger. Dette bør bli gjenstand for umiddelbar oppmerksomhet fra det norske juristmiljøet, fordi elektronisk opptak av avhør gjør det enklere å forstå hva som ble "sagt og gjort" under politiavhørene, hvordan mistenkte responderte på spørsmålene og presset under avhøret, og gir utmerket tilbakemelding når det gjelder bedre opplæring, faglig utvikling og tjenestemessig vurdering (Gudjonsson, 2012).

2. Teknikken som ble anvendt.

Tidslinjen i vedlegg 1 viser at Andersen var gjenstand for omfattende avhør av politiet i saken. Han ble først avhørt under "dør-til-dør-utspørringen" 22. mai 2000, tre dager etter drapet. Han ble så avhørt ved ytterligere fire anledninger (5. juni, 4. og 14. juli og 29. august) da han urokkelig nektet ethvert kjennskap til saken og faktisk later til å ha forsøkt å lede mistanken mot andre (dvs. uidentifiserte personer). 29. august avla Andersen en DNA-prøve og uttalte at "han er 100 % sikker på at han ikke har vært innenfor det avgrensede området etter begynnelsen av år 2000". Dette har vist seg å være en uriktig påstand.

Resultatet av DNA-typebestemmelsen, kombinert med avhør basert på den minimaliseringsteknikken som politiavdelingssjef Geir Hansen brukte 13. september 2000, førte til at Andersens avvisninger og motstand for en del ble brutt ned, men han fortsatte å innta en stilling der han distanserte seg fra fullt ansvar for sine gjerninger. Dette vises best av hans påstand om at han snudde ryggen til mens jentene ble seksuelt misbrukt, av påstanden om at han ble fysisk truet av Kristiansen til å drepe den yngste jenta, av at han gjentatte ganger benektet at han hadde begått noen seksuelt angrep inntil han ble konfrontert med DNA-bevis om det motsatte, og av at han så minimaliserte sin rolle i det seksuelle

overgrepet mot den yngste jenta (dvs. ved å hevde at han ble fysisk truet av Kristiansen til å begå det seksuelle overgrepet, "Jeg rørte ved jenta med pikken ... midt i skrittet ... det var bare så vidt jeg rørte ved henne", ved å nekte å ha hatt ereksjon, og ved å forsøke å bortforklare sæden han hadde etterlatt på åstedet med at den kom fra en mulig masturbering tidligere på dagen).

Denne formen for minimalisering som Andersen brukte, blir ofte sett hos seksualforbrytere som er motvillig mot å akseptere fullt ansvar for sine handlinger på grunn av sterke følelser av skam og som søker å unnvike å ta ansvar for sine handlinger (Gudjonsson, 1992, 2006; Salter, 1988).

Hvis Andersen var blitt fysisk truet av Kristiansen til å begå det seksuelle overgrepet på den yngste jenta, slik han hevder, er det usannsynlig at han under forholdene ville vært i stand til å oppnå tilstrekkelig seksuell tenning til å ejakulere. Andersen teori om det kunne ha funnet sted en tidligere sædutløsning, synes usannsynlig.

Politiavdelingssjef Geir O. Hansens politirapport, datert 13. september 2000, viser til et avhør som begynte kl 12.15, der følgende avhørsmåte ble brukt for å frembringe en tilståelse fra Andersen:

1. "Jeg meddelte ham også at politiet hadde fremskaffet biologisk materiale fra åstedet og at dette materialet var i overensstemmelse med Andersens profil. Han ble derfor meddelt at vi var sikre på at han var en av overgriperne".
2. "Andersen ble også spurt om han selv kunne være et slags offer i denne saken - i den forstand at hans beste venn Viggo Kristiansen - kunne ha vært den mest aktive på åstedet".
3. "Da jeg nevnte dette temaet, var det klart at Andersen fikk noe å tenke på. Vi snakket litt frem og tilbake om Andersen og Kristiansens forhold seg i mellom - det var ingen tvil om at Kristiansen var 'den sterkeste av de to' - den som traff avgjørelsene".

Denne politirapporten er uhyre viktig, fordi den gir en solid og troverdig forklaring på Andersens tilsynelatende plutselig fremskaffede tilståelse, etter gjentatte ganger å ha nektet i flere langvarige tidligere forhør.

Den forklarer tilsynelatende også hvorfor Andersen fra begynnelsen av dette avhøret tar avstand fra de to drapene og det seksuelle overgrepet mot de to jentene, og han beskylder Kristiansen for å "ha fått meg med på dette" (dvs. å planlegge det, foreta seksuelle overgrep mot de to jentene, være i besittelse av kniven som ble brukt til å drepe de to jentene, tvinge Andersen til å stikke den yngste [av] jentene og ta ledelsen når det gjaldt å skjule likene).

Det fremgår av politiavdelingssjef Geir Hansens rapport at han forhørte Andersen før Ben Fegran kom tilstede ("Da avhøret var avsluttet, hadde advokat Ben Fegran ankommet").

Det er flere mangler ved måten politiavdelingssjef Geir Hansen forhørte Andersen på som sannsynligvis har hatt en skadelig innvirkning på hele saken fra de første politiuttalelsene til utfallet av rettssaken.

Manglene er:

Han gjorde det klart for Andersen at politiet mente at det var to gjerningsmenn (Hvilke tilgjengelige bevis lå bak denne antagelsen på det tidspunktet?).

Dette er potensielt svært ledende, fordi politiavdelingssjef Hansen iscenesatte en innblanding i saken fra Kristiansens side, uansett om dette da faktisk var korrekt.

Andersens DNA var funnet på åstedet, så han var klarligvis innblandet i saken, og i første omgang skulle det ha dreiet seg om å fastslå hans rolle i drapene og de seksuelle overgrepene (dvs. han skulle ha blitt oppfordret til å gi en fri redegjørelse for sine handlinger og ikke vært gjenstand for en minimaliseringsteknikk).

Ved å spørre Andersen om han kunne ha vært et offer i saken, med Kristiansen som "den mest aktive på åstedet", la han opp til en tankegang hos Andersen der han lett kunne minimalisere sin rolle i forbrytelsen, han kunne distansere seg selv fra forbrytelsen og legge all skyld på Kristiansen, herunder at Kristiansen hadde begått det seksuelle overgrepet mot begge jentene og tvunget Andersen til å drepe den yngste jenta.

Denne måten å foreta utspørring på er ytterst risikabel og medfører alvorlig tvil om troverdigheten til alle senere uttalelser Andersen ga i saken. Vel vitende om at han var solid knyttet til saken via DNA, ble han blitt gitt en gyllen mulighet til å minimalisere og marginalisere sin rolle i saken, en mulighet han tilsynelatende dro nytte av senere.

Konklusjoner

1. Det er to hovedproblemer med politiavhørene av Andersen. Det er mangelen på elektronisk og samtidig opptak av politiavhørene, og det er den uheldige strategien for avhør av Andersen som politiavdelingssjef Geir Hansen anvendte om ettermiddagen 13. september 2000, der han brukte en minimaliseringsteknikk for å fremskaffe en tilståelse fra Andersen. Minimaliseringsteknikken har sannsynligvis bidradd til Andersens strategi med avvisning, minimalisering og eksternt henføring av skyld (dvs. å legge skylden for lovbruddene på Kristiansen og å hevde at han ble tvunget til å delta i drapet på den yngste jenta og begå seksuelt overgrep på en av jentene), som sannsynligvis har hatt en skadelig innvirkning på en riktig forståelse av hele saken.
2. Det fremgår klart at Andersen gjennom alle politiavhørene distanserer seg fra å akseptere ansvar for drapene og det seksuelle overgrepet på de to jentene. Han endrer først standpunkt når han blir konfrontert med solid biologisk bevis som knytter ham til saken, og da rettfærdiggjør han sine handlinger ved å hevde at han ble direkte truet av Kristiansen til å delta i forbrytelsen.
3. Andersen hadde en betydelig egeninteresse i å involvere Kristiansen i saken for å unngå å bli siktet for mer omfattende forbrytelser og dermed potensielt få redusert lengden på sin eventuelle fengselsdom.

4. MMPI-2-profilen til Andersen, utarbeidet av psykolog Egil Launes 10. desember 2000, stemmer med profilen til en person som er uvillig til å påta seg ansvar for sin handling, som minimaliserer sin rolle i en forbrytelse og som legger skylden på andre. Det er derfor kombinasjonen av Andersens personlighetstrekk og kontekst som sannsynligvis har ført til hans beslutning om og fastholdelse av å distansere seg fra forbrytelsen og legge all skyld på Kristiansen.
5. Andersens redegjørelse under politiavhørene for det begrensede omfanget av hans rolle i drapene på og det seksuelle overgrepet mot de to jentene, og hans delaktiggjøring av Kristiansen, må behandles med skepsis og stor forsiktighet.

Statsadvokaten i Agder har i sin uttalelse, jf. ovenfor, understreket at Andersens forklaringer og troverdighet ble et svært viktig tema i retten, ettersom Kristiansen ikke tilsto. Da rettsforhandlingene fant sted i byretten og i lagmannsretten var bevisene og vitneforklaringene relativt «ferske», og det ble blant annet ført vitner som hadde et nært kjennskap til både Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen. Statsadvokaten uttaler blant annet:

Forklaringene fra Andersen var avgjørende bevis mot Kristiansen. Tingretten, og senere lagmannsretten ved henvisning til tingrettens dom, har beskrevet hvordan domstolene vurderer Andersens forklaringer om ulike tema. Statsadvokatene legger til grunn at domstolene viet Andersens forklaringer, og Andersens troverdighet, den største oppmerksomhet under forhandlingene. Som det fremgår av rettsboken for tingretten forklarte Andersen seg i retten både den 23.04.01, den 24.4.01, den 25.4.01 og den 9.5.01. Av lagmannsrettens rettsbok fremgår at Andersen «forklarte seg»/«avga tilleggsforklaring»/«fremstod»/«fremstod på ny» følgende dager: 9.1.02, 10.1.02, 11.1.02, 18.1.02, 25.1.02 og 30.1.02. Det ligger i dette at Andersen under forhandlingene har forklart seg flere ganger under selve bevisførselen, at dommere, aktor og forsvarere har hatt rik anledning til å spørre ut Andersen og at domstolene før domsavsigelsene har hatt det beste fundament for å vurdere holdbarheten av forklaringene, og Andersen troverdighet.

Statsadvokatene kan ikke se at anførselene om Andersens forklaringer/troverdighet i begjæringen bringer inn noe nytt av betydning for spørsmålet om gjenåpning.

Kommisjonen vil bemerke at spørsmålet om Andersens troverdighet og innholdet i hans forklaringer har vært tema også i tidligere gjenåpningsbegjæringer. Kommisjonen gjengir nedenfor deler av de vurderingene som er gjort av tidligere kommisjoner, blant annet i avgjørelsen 17. juni 2010:

2. Jan Helge Andersens forklaringer

Som nevnt tidligere anføres det at Viggo Kristiansen utelukkende er dømt på grunnlag av forklaringen til Jan Helge Andersen, og at hans forklaring var det avgjørende beviset mot Viggo Kristiansen. Advokat Klomsæt påpeker at Andersen nektet å ha noe med saken å gjøre, inntil politiet fortalte at det var funnet DNA-spor som knyttet ham til saken. Det anføres videre at Andersen ikke av seg selv fortalte at Viggo Kristiansen var involvert, før politiet åpnet for at kanskje han selv var et «offer» i saken. Advokat Klomsæt hevder at politiet ga Andersen en mulighet til å lage en historie om seg selv som offer, for å komme seg unna ansvaret for ugjerningen som DNA-funnet knyttet ham til. I begjæringen går advokat Klomsæt gjennom en rekke forhold ved forklaringen til Andersen som, etter hans vurdering, tilsier at det kan stilles spørsmål ved hans troverdighet. Kommisjonen viser her til anførselene fra domfelte og til påtalemyndighetens uttalelse ovenfor.

Kommisjonen har gjennomgått de punktene i Andersens forklaring som anføres å vise at forklaringen ikke er troverdig. De forholdene som advokat Klomsæt tar opp har i det alt vesentlige vært gjenstand for bevisføring både i tingretten og i lagmannsretten. Dette gjelder både med hensyn til observasjoner av de domfelte, plassering av Kristiansens sykkel, hvorvidt jentene kunne observeres fra stien, gjennomføring av overgrepene og drapene samt andre omstendigheter omkring dette, funn av et kjønnsår, bruk av kniv, tildekking av likene m.v.

Kommisjonen vil likevel bemerke at det i de nye undersøkelsene i Spania 2010 ble funnet DNA-spor som knyttet Jan Helge Andersen til overgrepet på Stine Sofie Sørstrønen på en noe mer alvorlig måte enn hans forklaring tilsier. Kommisjonen finner til tross for dette at Andersens forklaring, både med hensyn til eget og Viggo Kristiansens overgrep, i hovedsak fremstår som troverdig.

Etter kommisjonens vurdering må det legges til grunn at de forholdene som tas opp av domfelte, og som anføres å reise tvil om troverdigheten av Andersens forklaring, nettopp har vært en del av lagrettens bevisvurdering. Både de tiltalte og vitner forklarte seg for retten og var gjenstand for eksaminasjon både av aktor, forsvarer og retten. Ettersom lagretten ikke begrunner sin avgjørelse, vet vi ikke hvilke bevis som ligger til grunn for deres avgjørelse og vi vet heller ikke hvilken vekt som er lagt på det enkelte bevis. Kommisjonen kan imidlertid ikke se at det er fremkommet nye bevis eller omstendigheter som tilsier at hendelsesforløpet er et annet enn det som er lagt til grunn i dommen.

Jan Helge Andersens forklaring ble også et tema i etterfølgende begjæringer. I avgjørelsen fra kommisjonens leder 9. desember 2014 er dette spørsmålet drøftet, og det vises der også til avgjørelsen fra kommisjonen 11. desember 2013. I avgjørelsen fra 2014 heter det på side 36-37:

I støtteskrivet punkt 5.1.6 viser advokat Sjødin til at kommisjonen i tidligere avgjørelser har funnet Jan Helge Andersens forklaring troverdig, jf. også punkt 1.1 nr. 24-25. Han anfører som nytt bevis at professor Gisli Gudjonsson har gjennomgått saksdokumenter som omhandler Jan Helge Andersen, og har tilkjennegitt at man bør utvise forsiktighet «med å legge til grunn noe som helst av det Jan Helge Andersen har forklart om Viggo Kristiansen.»

Domfelte har også i tidligere begjæringer reist spørsmål ved Andersens troverdighet. Dette er drøftet av kommisjonen i avgjørelsen 17. juni 2010 side 87-89, i avgjørelsen 24. september 2010 side 19 og i avgjørelsen 11. desember 2013 side 60-62.

Kommisjonen uttalte i sin avgjørelse 11. desember 2013 på side 60 flg:

Gisli Gudjonsson viser i sin rapport til at MMPI-2-profilen til Andersen, utarbeidet av psykolog Launes, «stemmer med profilen til en person som er uvillig til å påta seg ansvar for sin handling, som minimaliserer sin rolle i en forbrytelse og som legger skylden på andre», jf. konklusjonen punkt 4. Advokat Sjødin viser i sluttinnlegget til den rettspsykiatriske undersøkelsen av Andersen som ble foretatt av psykiaterne Bakke og Gamman, hvor det ved vurdering av om Andersen hadde mangelfullt utviklede sjelsevner ble lagt vekt på «hans gradvise innrømmelse av faktiske handlinger og hans tendens til å «skylde på den medsiktede Viggo Kristiansen.»

I den siste avgjørelsen uttalte kommisjonen på side 62:

Rapporten fra Gisli Gudjonsson er utarbeidet i 2012, og er å anse som en ny omstendighet etter straffeprosessloven § 391 nr. 3. Spørsmålet for kommisjonen er om rapporten, som tar for seg Andersens politiforklaringer, inneholder opplysninger som er egnet til å føre til frifinnelse eller mildere straff for Viggo Kristiansen. Ut fra det som er bemerket ovenfor inneholder ikke rapporten, etter kommisjonens vurdering, noe avgjørende nytt av betydning for gjenåpningsspørsmålet.

Rapporten fra professor Launes 16. januar 2001 ble fremlagt i byretten. I tillegg mottok retten forklaringer fra de rettspsykiatriske sakkyndige Bakke og Gammann, og deres rapport 16. januar 2001 og tilleggsrapport 8. mars 2001 ble fremlagt i retten, jf. ovenfor. De beskrivelser av Andersens personlighet som er gjengitt ovenfor var følgelig kjent for retten.

Kommisjonens leder kan ikke se at det i den siste begjæringen er fremkommet noe om Gisli Gudjonssons rapport eller om Jan Helge Andersens forklaringer som gir grunnlag for en annen vurdering nå.

Som nevnt ovenfor har Viggo Kristiansen blant annet vist til at sakkyndige vurderinger av avhørprotokoller fra Jan Helge

Andersens avhør viser at politiet begikk store feil og at det var politiet som oppfordret Andersen til å knytte Kristiansen til saken.

Kommisjonen vil bemerke at det siden 2000 har vært et betydelig større fokus rettet mot politiets avhørsmetoder, og økt bevissthet om hvilken betydning avhørsmetodene har for opplysning og oppklaring av straffesaker. Avhørsmetodene i dag baserer seg på nyere forskning, og gjennom grunnutdanning og etterutdanning ved Politihøgskolen gis polititjenestepersonell en helt annen skolering innen avhørmetoder og avhørteknikk enn for 20 år siden.

Riksadvokaten har ved gjentatte anledninger presisert viktigheten av gode avhør, både generelt og innenfor særområdet som for eksempel avhør av barn og avhør av særlig sårbare personer.

Kommisjonen viser blant annet til Riksadvokatens publikasjon nr. 2/2002, «Etterforskning av drapssaker med ukjent gjerningsmann». Dette var en rapport av 29. april 2002 fra en arbeidsgruppe nedsatt av Riksadvokaten 18. januar 2000, forut for drapene i Baneheia. Om behovet for opplæring i avhørsteknikk uttaler arbeidsgruppen blant annet:

Den taktiske etterforsker har til alle tider vært mer eller mindre selvlært - erfaring har blitt ansett som kompetanse. Det kreves ingen formalkompetanse, annet enn grunnutdanningen på Politihøgskolen, hos den som gis i oppgave å foreta avhør i straffesaker, heller ikke i de mest alvorlige saker. På flere områder, typisk innenfor operativt politiarbeid, stilles det krav til tjenestemenn/-kvinner om godkjenning før de kvalifiseres til ulike oppgaver. Avhør er fortsatt den viktigste metode for innsamling av informasjon i en straffesak. Det er tankevekkende at det på dette område, som åpenbart er et felt som krever særlig dyktighet, ikke gjennom videreutdanning gis tilbud eller stilles formelle og reelle krav til de som skal foreta avhør. Internasjonalt har politiavhør som metode vært gjenstand for adskillig forskning. Kunnskap ervervet gjennom slik forskning inngår, etter det arbeidsgruppen forstår, i en del andre land i opplæring i avhørsteknikk. Særlig skal dette gjelde England, som på bakgrunn av noen omtalte saker som satte fokus på avhørsmetoder, har bygget ut opplæring i såkalt «investigative interviewing».

Kommisjonen vil også kort nevne en rapport som ble avgitt 8. oktober 2013 av en arbeidsgruppe nedsatt av Riksadvokaten 13. juli 2012, «Avhørsmetodikk i politiet». Som ett av flere anbefalte tiltak foreslår arbeidsgruppen om utdanning innen politiavhør:

Arbeidsgruppen foreslår en utvidelse av dagens K.R.E.A.T.I.V.-opplæring, med fokus på mer trening i produksjon og vektlegging av tilbakemelding/støtte (tilsvarende Videreutdanning i avhør – K.R.E.A.T.I.V. II). I den forbindelse påpeker arbeidsgruppen betydningen av at videreutdanningen tilbys regionalt for å unngå «flaskehals»-problematikk.

Påtalejurister og taktiske etterforskningsledere bør vies ekstra oppmerksomhet, og man bør tilrettelegge reviderte og målrettede K.R.E.A.T.I.V.-kurs for disse gruppene.

I alle avhørsutdanningene som tilbys (også bachelorstudier), bør følgende prioriteres: juridiske fag, rapportskriving, konfrontasjon (taktikk) og diktat til lydopptak.

Avhør må gjøres til et satsingsområde i den fremtidige masterutdanningen i etterforskning ved Politihøgskolen.

Kommisjonen vil også kort bemerke at det fra påtalemyndighetens side er reist spørsmål om hvilket motiv Andersen skulle ha hatt for å trekke sin beste venn inn i saken, dersom det forholder seg slik at Viggo Kristiansen ikke var med på ugjerningene. Etter kommisjonens vurdering er det et åpenbart motiv at han ved dette kunne distansere seg noe fra saken og minimalisere sin egen rolle, og derved oppnå en mildere straff.

Etter kommisjonens vurdering er det grunn til å være kritisk til gjennomføringen av avhøret av Jan Helge Andresen, og kommisjonen kan slutte seg til Gudjonssons konklusjon for så vidt gjelder enkelte forhold. Det må legges til grunn at Andersens forklaringer har stått helt sentralt ved bevisførselen i retten, og at hans forklaringer er blitt utdypet og presisert gjennom eksaminasjon fra dommere, aktor og forsvarere. I lagmannsretten forklarte Andersen seg 9. januar 2002 med fortsettelse påfølgende dag. Etter dette avga han tilleggsforklaringer flere ganger under forhandlingene.

Byretten uttaler i sin dom at den finner Andersens forklaring med hensyn til det som skjedde i all hovedsak er korrekt, «... *dog slik at han ikke er like troverdig når det gjelder eget overgrep overfor Stine Sofie Sørstrønen.*» Psykolog Launes har i sin rapport uttalt at personlighetsprofilen til Andersen «... *stemmer med profilen til en person som er uvillig til å påta seg ansvar for sin handling, som*

minimaliserer sin rolle i en forbrytelse og som legger skylden på andre», jf. ovenfor.

Retten har følgelig hatt anledning til å vurdere Andersens troverdighet og holdbarheten av hans forklaringer, og sammenholdt dette med forklaringene til Viggo Kristiansen og et stort antall vitner.

Rapporten fra Gisli Gudjonsson om verdien av Jan Helge Andersens forklaringer og etterfølgende rapporter om nye avhørsmetoder, er å anse som «nye omstendigheter» som er fremkommet etter lagmannsrettens dom. Etter kommisjonens vurdering er det likevel ikke nå fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter knyttet til Andersens forklaringer eller troverdighet som, isolert sett, gir grunnlag for gjenåpning.

Hvilken betydning forholdende omkring Andersens forklaringer eventuelt kan ha ved en samlet vurdering, blir drøftet nedenfor.

13.3.6 Vitner som ikke er ført i retten – flytting av drapstidspunktet

I domfeltes begjæring side 37 flg. vises det til flere vitner som har forklart seg for politiet, men som ikke ble ført som vitner i retten. Dette er vitner som forklarer seg om observasjoner, hendelser og lyder fra kl. 19.50 – kl. 20.20. I begjæringen heter det:

Det er grunn til å tro at disse vitnene har hørt og observert forhold i tilknytning til drapene og overgrepene. Her er det viktig å merke seg at tidspunktet samsvarer med et vitnes observasjon rundt kl. 19.50 som er mye senere enn det domstolene la til grunn som drapstidspunktet. Årsaken til at alle disse ikke ble ført er at de kolliderer med Viggo Kristiansens telefonbruk, som blant annet er kl. 20.20.

Kommisjonen finner det riktig å gjøre oppmerksom på at advokat Sjødin i brev 30. juni 2019 har kommet med en korreksjon til opplysninger han har gitt i begjæringen. Det gjelder opplysninger i politiavhøret av vitnet Vidar Salvesen, som skal ha forklart at han var på tur med sin hund i Baneheia denne kvelden, og at hunden

hadde en påfallende reaksjon da de var mellom 2. og 3. Stampe. Salvesen forklarte at han i ettertid har forstått at hunden må ha hørt eller luktet noe som han ikke oppfattet. Advokat Sjødin skriver på side 40 i begjæringen:

Igjen en forklaring som samsvarer med de øvrige forklaringer og plasserer handlingene på åstedet til rundt kl. 20.00

Legg merke til følgende forklaring:

Salvesen forteller at denne hendelsen sitter spikret i hukommelsen den dag i dag. Han påpeker at det var jo rett under åstedet at hunden reagerte. Han husker at den «ville opp, opp, opp i heia».

Hva annet enn hendelsene på åstedet var det hunden fanget opp?

I brevet 30. juni 2019 vises det til andre vitner som har observert det som etter all sannsynlighet er Salvesen, og på grunnlag av disse opplysningene, mener advokat Sjødin «... å kunne anslå at hans hund markerer i retning åstedet mellom kl. 19.00 og 19.15». Det er derfor ikke lenger «... grunnlag for å anføre ham som et vitne som dokumenterer aktivitet ved åstedet klokken 20.00.» Advokat Sjødin påpeker for øvrig at det er andre vitner som har observert aktivitet ved åstedet etter klokken 20.00.

Kommisjonen har merket seg denne korreksjonen, og tar til etterretning at advokat Sjødin har flyttet Salvesens observasjoner til mellom kl. 19.00 og 19.15 til tross for at Salvesen i sitt politiavhør 26. mai 2000 antar at klokken var ca. 20.00.

Påtalemyndigheten har uttalt at det etter det totale bevisbildet i saken er lagt til grunn at de to fornærmede ble møtt av Andersen og Kristiansen ca. kl. 19.00, da de var på vei hjem etter avsluttet bading. Det vises videre til at forbrytelsenes karakter og omfang «taler med styrke for at flere gjerningsmenn samvirket.»

Påtalemyndigheten påpeker videre at Kristiansen selv har fastholdt at Andersen kom hjem til ham litt før kl. 19.30, og kan ikke forstå dette annerledes enn at domfeltes forsvarer «... prøver å tidfeste forbrytelsene til et tidspunkt Kristiansen gir Andersen et falskt alibi.» Statsadvokaten uttaler videre at argumentet om at

påtalemyndigheten har utelatt vitner fordi politiet ville ha et alternativt dødstidspunkt, «*faller på sin egen urimelighet.*»

Kommisjonen vil bemerke at domfelte allerede i den første gjenåpningsbegjæringen trakk frem nye vitner som kunne underbygge at hendelsesforløpet var et annet enn det som ble lagt til grunn i retten. Dette var til dels de samme vitnene som nå påberopes, som var avhørt av politiet, men som ikke ble ført som vitner i retten. Fra kommisjonens avgjørelse 17. juni 2010 side 57 hitsettes:

Advokat Klomsæt opplyser at han har analysert samtlige tilgjengelige saksdokumenter, og presenterer på bakgrunn av dette et nytt hendelsesforløp. Det dreier seg i hovedsak om opplysninger som er hentet fra saksdokumentene og som har vært tilgjengelig for sakens aktører, inkludert tidligere forsvarer. Han refererer blant annet til politiforklaringer fra vitner som befant seg i Baneheia drapskvelden, og som har gjort observasjoner i området, som Klomsæt mener er av betydning for saken. Dette er vitner som ikke ble ført for den dømmende rett. Kommisjonen finner ikke grunn til å gjengi innholdet i disse politiforklaringene, men viser til sluttinnlegget. Advokat Klomsæt anfører at disse nye opplysningene, sett i sammenheng med opplysninger om telefondata fra Viggo Kristiansens mobiltelefon, gir et nytt bilde av handlingsforløpet.

Kommisjonen uttalte i sin avgjørelse på side 96-97:

Advokat Klomsæt anfører at lagmannsrettens dom er feil og at den ble avsagt med feil bevilbud og bevisbedømmelse. Han tilbyr et nytt hendelsesforløp, tidsmessig så vel som gjerningsmessig. Han anfører at Jan Helge Andersen kan ha vært alene om ugjerningene, eller at det kan ha vært en ukjent sammen med Andersen. Dersom nye DNA-analyser viser spor fra en annen mann, så er det viktig å avklare hvem det kan være. Funn av DNA fra en annen mann enn Jan Helge Andersen kan også forklares med at DNA'et kan stamme fra et tidligere overgrep eller avsmittning ved for eksempel forurensing av prøvene eller tidligere klesvask.

Etter kommisjonens vurdering har ikke advokat Klomsæt sannsynliggjort at hans teori er riktig. Han synes å ha hentet fragmentarisk informasjon fra straffesaksdokumentene for å beskrive et hendelsesforløp som passer med den teorien han presenterer.

Kommisjonen vil til dette bemerke at både byretten og lagretten avgjorde skyldspørsmålet på grunnlag av en svært omfattende bevisførsel. Det er de samlede bevis som ble presentert for retten, som ført til at Viggo Kristiansen ble funnet skyldig. Advokat Klomsæt har ikke fremlagt noen nye beviser som, etter kommisjonens vurdering,

trekker i retning av at et annet hendelsesforløp er sannsynlig, og at vilkårene for gjenåpning derfor er til stede.

Observasjonene til disse vitnene, som argument for at drapene fant sted på et senere tidspunkt enn det som var lagt til grunn, ble også påberopt i senere gjenåpningsbegjæringer. I avgjørelsen 11. desember 2013 uttalte kommisjonen på side 70-71:

Advokat Sjødins teori om at ugjerningen skjedde på et langt senere tidspunkt baserer seg på forklaringer fra et fåtall vitner som ikke ble ført for retten, jf også anførelse fra advokat Klomsæt. Det må antas at verken påtalemyndigheten eller forsvarerne den gang anså deres forklaringer som så sentrale at det var behov for å stevne dem som vitner for retten.

Den nye teorien bygger på at Andersen var alene om drapene, og at vitner har gjort observasjoner som tilsier at drapene skjedde på et «langt senere» tidspunkt enn det som er lagt til grunn. Til støtte for dette anføres blant annet at vitnet Hogner observerte en mannsperson og to jenter ved 3. Stampe ca. kl. 19.40 -19.45. Vitnet Salvesen har forklart at hunden hans reagerte voldsomt da de passerte åstedet ca. kl. 20.00. Vitnet B. O. Hansen hørte skrik i området ca. kl. 20.05 og vitnet Steinar Hansen hørte raslelyder i nærheten av funnstedet ca. kl. 20.20. I sluttinnlegget anføres det at disse opplysningene må ses i sammenheng med opplysninger om telefonsamtaler som er foretatt den aktuelle kvelden, jf. sluttinnlegget side 55 flg.

Kommisjonen vil for ordens skyld bemerke at den nye teorien som nå lanseres om at drapene skjedde på et «langt senere» tidspunkt enn det som er blitt lagt til grunn, står i kontrast til Viggo Kristiansens egne forklaringer. Etter tiltalen skal drapene ha funnet sted i tidsrommet ca. kl. 19.00 - 20.00. I gjentatte politiavhør har Kristiansen forklart at Andersen kom hjem til ham ca. kl. 19.30, mellom kl. 19.15 og 19.30 eller litt før kl. 19.30, - etter at Andersen hadde vært på joggetur. Av byrettens dom fremgår det at Viggo Kristiansen forklarte at han var alene i sin arbeidsbod fra ca. kl. 18.00 og frem til Andersen kom fra joggetur noe etter kl. 20.00.

Ettersom det vises til forklaringer fra vitner som ikke ble ført for den dømmende rett, er forklaringene å anse som nye bevis etter straffeprosessloven § 391 nr. 3. Spørsmålet for kommisjonen er om forklaringene kan anses som nye bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller mildere straff.

Kommisjonen viser til drøftelsene og konklusjonene i avgjørelsen 17. juni 2010. Det var en omfattende bevisførsel både i byretten og i lagmannsretten som ga et samlet bilde av hendelsesforløpet, og som dannet grunnlag for rettens avgjørelse av skyldspørsmålet. Etter kommisjonens vurdering er det ingen holdepunkter for at forklaringene fra det fåtall vitner som nå påberopes, ville ha endret det bevisbildet retten la til grunn etter bevisførsel i retten. Det må antas at forsvarerne den gang var kjent med disse vitneavhørene, og at de ville ha stevnet

vitnene dersom de hadde ment at de satt inne med opplysninger som var av sentral betydning i saken. Kommisjonen kan ikke se at disse «nye» vitnene har gjort noen sikre observasjoner som gir grunnlag for å fastslå at Jan Helge Andersen var alene om drapene og at drapene skjedde på et «langt senere» tidspunkt enn det som tidligere er blitt lagt til grunn.

Selv om disse vitneobservasjonene isolert sett kan støtte opp om domfeltes egen teori om et alternativt hendelsesforløp, jf. også mobiltelefonbeviset og aktuelle telefonsamtaler denne kvelden, er det ingen rimelig mulighet for at retten ville ha kommet til et annet resultat dersom vitnene hadde blitt ført direkte for den dømmende rett. Etter kommisjonens vurdering har disse vitneforklaringene begrenset verdi både med hensyn til observasjonenes art og tidsangivelse.

Etter kommisjonens vurdering foreligger det ingen nye bevis eller omstendigheter knyttet til disse vitneforklaringene som gir grunnlag for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

I avgjørelsen 9. desember 2014 ble det vist til kommisjonens tidligere vurderinger, og på side 39 konkluderes det med at det ikke er fremkommet noe nytt som gir grunnlag for å vurdere dette annerledes enn tidligere.

Nåværende kommisjon viser til tidligere avgjørelser fra kommisjonen, og kan i det vesentlige slutte seg til de vurderingene som er gjort. De nye vitnene som påberopes av domfelte ble ikke ført for den dømmende rett, og er følgelig å anse som nye etter straffeprosessloven § 391 nr. 3. Sett i sammenheng med de øvrige bevisene som ble ført for retten, kan det imidlertid ikke ses at de nye vitnene har opplysninger som rokker ved det bevisbildet som er lagt til grunn for så vidt gjelder fastsettelsen av gjerningstidspunktet.

13.3.7 Knivbeviset

Som nevnt ovenfor anfører advokat Sjødin i sitt brev 28. august 2019 at aktors spørsmålsstilling i lagmannsretten etterlot den oppfatning at Viggo Kristiansen hadde skjult en kniv han hadde hatt i sin besittelse, til tross for at kniven allerede var beslaglagt av politiet. Tekniske undersøkelser av kniven hadde vist at den var «ren». Advokat Sjødin uttaler at denne bevisføringen var falsk, og

kan ha påvirket lagretten, og at dette er en ny omstendighet etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Kommisjonen har tidligere drøftet denne anførselen i lys av vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 1, og det vises til omtalen ovenfor. Etter kommisjonens vurdering er det ikke fremkommet noen opplysninger som gir grunnlag for påstanden om at påtalemyndighetens bevisførsel var falsk, og anførselen kan heller ikke begrunne gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Kommisjonen kan ikke se at det foreligger noen nye bevis eller omstendigheter knyttet til «knivbeviset», som berører bevisbildet på en slik måte at det er egnet til å føre til frifinnelse av Kristiansen.

Kommisjonen legger til grunn at drapsvåpenet aldri er funnet. Jan Helge Andersen beskrev drapsvåpenet som en kniv som var tilsynelatende lik den kniven som Viggo Kristiansen hevder at han fant på søppelfyllinga. Den kniven som naboen fant, er ikke lik den kniven som Viggo Kristiansen fant på søppelfyllinga.

Det er følgelig ikke grunnlag for påstanden om at den kniven Kristiansen hevder at han fant i Støleheia er den samme kniven som ble funnet av Moljord, og som derved er sjekket ut av saken.

Det er ikke fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter som støtter opp under domfeltes anførsel om at kniven som ble funnet av Moljord etter all sannsynlighet er den samme kniven som domfelte fant på søppelfyllingen, og at dette etter all sannsynlighet er den samme kniven som Andersen beskriver som drapsvåpenet.

13.3.8 Gjerningsmannsprofilen

I begjæringen viser domfelte til at dersom lagretten hadde kjent til at gjerningsmannsprofilgruppen til Kripos konkluderte med at det var en gjerningsmann, så ville dette, sammen med blant annet

DNA-beviset og mobiltelefonbeviset, ha ført til at lagretten måtte ha svart nei på skyldspørsmålet. Det vises til omtalen av gjerningsmannsprofilen ovenfor under kap. 13.2.3.

Gjerningsmannsprofilen er også tidligere blitt anført av domfelte som grunnlag for gjenåpning. Kommisjonen uttalte i sin avgjørelse 24. september 2010 at det syntes å være på det rene at rapporten fra gjerningsmannsprofileringsgruppen ikke var fremlagt i eller gjort kjent for retten, og at den var å anse som ny omstendighet etter straffeprosessloven § 391 nr. 3. Kommisjonen uttalte i sin avgjørelse blant annet:

Spørsmålet for kommisjonen er hvilken betydning denne gjerningsmannsprofilen ville ha hatt for utfallet av saken dersom den var blitt fremlagt for den dømmende rett, sett i sammenheng med de øvrige bevisene som ble fremlagt.

Påtalemyndigheten har i sin uttalelse anført at dette dokumentet ikke kan tillegges nevneverdig vekt ved bevisvurderingen, og kan ikke under noen omstendigheter anses å være egnet til å føre til frifinnelse.

Kommisjonen vil innledningsvis vise til det som er uttalt i drøftelsene etter straffeprosessloven § 391 nr. 1 ovenfor, og bemerker at gjerningsmannsprofilen ble utarbeidet i prosjektet før noen var pågrepet i saken. Etter kommisjonens vurdering vil en slik «forhåndsanalyse» av mulig(e) gjerningsperson(er) ha begrenset bevismessig vekt. Analysen vil kunne ha en begrenset verdi for politiet i en etterforskningsfase hvor man står uten holdepunkter for hvem som kan ha begått den straffbare handlingen. Etter hvert som etterforskningen skrider frem vil andre bevis og omstendigheter som avdekkes kunne svekke betydningen av gjerningsmannsprofilen.

Etter kommisjonens vurdering ville en eventuell fremleggelse av gjerningsmannsprofilen for retten i dette tilfellet ikke hatt noen slik bevismessig vekt i forhold til de øvrige bevisene som ble fremlagt, at den ville være egnet til å føre til frifinnelse av Viggo Kristiansen.

Nåværende kommisjon slutter seg til tidligere kommisjons vurderinger og konklusjon, og kan ikke se at gjerningsmannsprofilen er en ny omstendighet som er egnet til å føre til gjenåpning av saken.

13.3.9 Øvrige anførsler i begjæringen

Kommisjonen har gjennomgått domfeltes begjæring og etterfølgende skriv og rapporter som er mottatt, herunder den oppsummering av nye bevis og omstendigheter som fremgår på side 67 – 68 i brev fra advokat Sjødin 23. februar 2019. Det kan ikke ses at det i dette materialet, ut over det som er drøftet særskilt ovenfor, er fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter som er egnet til å føre til frifinnelse av Viggo Kristiansen.

13.3.10 Samlet vurdering

13.3.10.1 Innledning

Kommisjonen viser til det som er sagt ovenfor om bevisvurdering i straffesaker, og vil understreke at lagretten ble presentert for et stort bevismateriale som, foruten de to tiltaltes forklaringer, besto av en rekke vitneforklaringer, sakkyndige erklæringer og forklaringer, rapporter, illustrasjoner m.v. Det må legges til grunn at lagretten har bedømt vekten av hvert enkelt bevis, både alene og sammen med de øvrige bevisene i saken. Det er på grunnlag av denne samlede bevisvurderingen at Kristiansen ble funnet skyldig i de tiltalepostene han ble dømt for. Selv om det i ettertid er reist tvil ved holdbarheten til enkelte av bevisene, og fremskaffet opplysninger som må anses som «nye» etter straffeprosessloven § 391 nr. 3, vil vurderingstemaet være om disse er så sterke at de rokker ved det samlede bevisbildet som lagretten har bygget sin avgjørelse av skyldspørsmålet på.

13.3.10.2 Kommisjonens felles vurderinger

Kommisjonen har under drøftelsene ovenfor kommet til at det ikke er fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter som isolert sett er av en slik art at de er egnet til å føre til frifinnelse av Viggo

Kristiansen. Selv om det etter domfellelsen er innhentet nye sakkyndige rapporter og nye vitneforklaringer m.v. som er å anse som nye bevis og omstendigheter etter straffeprosessloven § 391 nr. 3, vil vurderingstemaet være om det som er nytt svekker bevisbildet på en slik måte at det er en rimelig mulighet for at det kunne ha ført til frifinnelse av Viggo Kristiansen, dersom lagretten hadde vært kjent med dette da skyldspørsmålet ble avgjort.

Lagretten har truffet sin avgjørelse av skyldspørsmålet på grunnlag av en samlet bevisbedømmelse, der sentrale bevis som blant annet DNA-beviset og mobilbeviset har blitt vurdert og veiet opp mot en rekke andre bevis. Kommisjonen vil ikke i dette kapitlet gjenta de drøftelsene av enkeltbevis som er beskrevet ovenfor, men trekker frem noen andre forhold som må antas ha blitt tillagt vekt i den samlede bevisbedømmelsen.

Kommisjonen legger til grunn at Viggo Kristiansens personlighet og karakter, hans nære forhold til Jan Helge Andersen, hans atferd etter at jentene var savnet og senere funnet drept, utviklingen i hans forklaringer til politiet m.v. har inngått i lagrettens totale bedømmelse av skyldspørsmålet. Enkelte av forholdene gjengis her:

- Viggo Kristiansen ble dømt i byretten i 2001 for gjentatte ganger å ha hatt utuktig omgang med en jente på 6-8 år da han selv var 15-17 år gammel.
- I byretten ble han også dømt for skremmende eller plagsom atferd overfor en kvinne ved å kikke inn gjennom hennes soveromsvindu om kvelden når hun skulle legge seg, noe som synes å ha være seksuelt motivert.
- Ved pågripelsen av Viggo Kristiansen 13. september 2000 ble det hjemme hos ham beslaglagt store mengder pornografiske blader og filmer av til dels grov karakter. Det ble også beslaglagt action- og krigsfilmer med brutalt og makabert innhold.
- Flere vitner forklarte seg om Kristiansens atferd i nabolaget hvor han overfor kvinner gjentatte ganger kom med tilrop og slengbemerkinger med seksualisert innhold.

- Flere vitner forklarte seg om det tette forholdet mellom Kristiansen og Andersen, at de alltid holdt sammen og at Kristiansen var den førende mens Andersen holdt seg mer i bakgrunnen.
- Både Kristiansen og Andersen viste stor interesse for militære forhold og friluftsliv, og tilbrakte mye tid sammen i Baneheia. Flere vitner reagerte på at de ikke deltok i leteaksjonen etter jentene, og at de tilsynelatende ikke var interessert i leteaksjonen som pågikk.
- Viggo Kristiansen har forklart at han oppholdt seg i bua og ved hjemmet resten av kvelden etter at han hadde møtte Jan Helge Andersen ved Svarttjønn ca. kl. 18.00 for å låne nøklene hans. Flere vitner har observert dem sammen både før og etter at drapene skal ha funnet sted. Ingen vitner har observert Viggo Kristiansen ved bua i perioden ca. kl. 18.15 til ca. kl. 20.00, da han forklarer at Andersen kom hjem til ham. Det eneste unntaket er hans mor, som skal ha forklart at hun mente å ha hørt sønnen utenfor vinduet i tidsrommet for drapene.
- Kristiansen forklarte ikke noe om at han og Andersen hadde vært sammen ved parkeringsplassen/lekeplassen ved Svarttjønn drapskvelden, før i vitneavhør 14. juli 2000, etter at Viggo Kristiansen hadde møtt Per Egil Rødsvik som hadde nevnt at de tre hadde møtt hverandre ved parkeringsplassen denne kvelden.
- Kristiansen forklarte ikke noe om at han hadde syklet forbi bommen og møtt Andersen inne i Baneheia, før han senere i avhøret 14. juli 2000 ble gjort kjent med at deres opplysninger om at de hadde møttes på parkeringsplassen/lekeplassen ikke stemte med andre vitneobservasjoner.
- Vitnet Rødsvik har i 2001 opplyst at han traff Kristiansen og Andersen noe senere på sommeren 2000. Han hadde da spurt dem om de hadde vært inne i Baneheia etter at de hadde møttes denne fredagskvelden. Viggo Kristiansen hadde da svart at han hadde reist hjem til bestemoren sin for å sove, noe han også skulle ha forklart til politiet.

- Under rundspørringen tre dager etter at jentene forsvant, forklarte ikke Kristiansen noe om at han i det aktuelle tidsrommet fredag kveld hadde låst seg ute av bua, vært i Baneheia for å lete etter Andersen for å få tak i nøkkelen, at de der hadde møtt den tidligere lederen for Onsdagsklubben. Dette forklarte han heller ikke i første avhør som vitne 4. juni 2000.
- Viggo Kristiansen har ikke i politiavhør forklart noe om at han hadde reist hjem til bestemoren sin for å sove etter at de hadde møtt Rødsvik ved Svarttjønn fredagskvelden..
- I avhør 14. juli og 21. september 2000 har Kristiansen vært i stand til å forklare hva han hørte på radioen og TV fredag kveld, henholdsvis to og fire måneder tidligere.
- Heller ikke Andersen forklarte under rundspørringen tre dager senere eller i første avhør at han hadde møtt Viggo Kristiansen ved Svarttjønn, og at de der hadde møtt på lederen for Onsdagsklubben. Dette forklarer han først i avhør 14. juli 2000, etter at Kristiansen hadde fortalt ham om sitt møte med Rødsvik, der Rødsvik hadde nevnt for Kristiansen at de hadde møttes drapskvelden.
- Andersen forklarer i avhøret 14. juli 2000 at han satt på bommen og ventet da han så at Viggo Kristiansen «plutselig» kom syklende. Først senere i avhøret, etter at han ble gjort kjent med vitneobservasjoner, forklarer han at han møtte Kristiansen innenfor bommen.

Slik kommisjonen ser det må det være klart at retten, gjennom vitneførsel og fremleggelse av dokumentbevis, fikk et bilde av personlighetene til Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen, og av styrkeforholdet mellom dem. Det må likeledes legges til grunn at retten, gjennom bevisførselen, fikk en oversikt over de to tiltaltes forklaringer, både under rundspørringen og i senere avhør, og hvordan forklaringene endret seg i takt med nye opplysninger de ble kjent med. Dette er også en del av det bevisbildet som vil inngå i rettens samlede bedømmelse av samtlige bevis i saken.

Kommisjonen har delt seg i et flertall og et mindretall i vurderingen av om bevissituasjonen slik den samlet sett fremstår i

dag, medfører en rimelig mulighet for at Viggo Kristiansen ville ha blitt frifunnet. Flertallet mener at det foreligger en rimelig mulighet for dette, mens mindretallet vurderer dette spørsmålet annerledes.

Den samlede kommisjon har imidlertid en felles oppfatning av at det foreligger en rekke bevis og omstendigheter som kan tale for at dommen mot Viggo Kristiansen er riktig. Disse momentene – som altså er felles for både flertallet og mindretallet – gjennomgås derfor først. Deretter vil flertallet og mindretallet hver for seg redegjøre for hva som har vært avgjørende i den samlede vurderingen.

Kommisjonen mener at følgende momenter har betydning i den samlede vurderingen av om vilkårene for gjenåpning foreligger:

Etter kommisjonens vurdering er det grunn til å påpeke at Viggo Kristiansen også ble tiltalt og dømt for gjentatte ganger å ha hatt utuktig omgang med en liten jente. Dette skjedde i perioden mai 1994 til desember 1996. Han var da 15 – 17 år gammel og jenta, som er født i juni 1987, var ifølge tiltalen 6 år da overgrepene startet. Kristiansand byrett skriver på side 18 i dommen blant annet:

Tiltalte har erkjent at han i denne perioden misbrakte fornærmede seksuelt. Tiltalen bygger på at tiltalte gned sin penis mot kjønnsorganet til fornærmede og at han stakk en finger inn i hennes skjede og for øvrig slikket henne i skrittet. Retten finner det hevet over enhver rimelig tvil at dette har funnet sted. Disse overgrepene fant sted i Egsområdet og fordelte seg over flere enkeltepisoder. Tiltalte har konkretisert dette til 5-6 ganger. Fornærmede har i dommeravhør tallfestet dette til minst 10 ganger. Retten finner det unødvendig å gå nærmere inn på dette, idet retten legger til grunn at overgrepene fordeler seg over mer enn 5 ulike tilfeller fordelt over den perioden tiltalen omfatter.

Tiltalen bygger videre på at overgrepene overfor fornærmede Y ble gjennomført med tvang. Fornærmede har i dommeravhør konkretisert dette til at hun mot sin vilje ble trukket med av tiltalte og også holdt nede mot sin vilje. Fornærmede var da overgrepene startet 7-8 år, mens tiltalte på det tidspunkt var 15 år. Det har formodningen mot seg at fornærmede frivillig skulle ha gått med på de overgrepene tiltalte gjennomførte. Snarere tvert imot er det svært sannsynlig at han brukte sin fysiske overmakt for å få gjennomført dette. Når man videre tar hensyn til at tiltalte var meget sterkt overlegen fornærmede, ligger det nærmest i dagen at selv en liten kraftanstrengelse fra hans side vil representere fysisk tvang overfor fornærmede. (...)

I politiavhør 11. oktober 2000 ble Kristiansen spurt om hvordan han fikk med seg jenta, og han svarer at han lokket henne med å si at «*det lå noe der nede og at hun skulle få noe hvis hun kom*». Han fortsetter: «*De små er lettlurte – og det var ho*». Han forklarer videre i avhøret at han oppsøkte jenta bevisst fordi han ville ha sex.

Kommisjonen viser også til at Kristiansen ble rettskraftig dømt i byretten for skremmende eller plagsom opptreden ved at han i 1998-1999 gjentatte ganger klatret opp på altanen utenfor soverommet til en kvinne og kikket inn til henne. Domfelte erkjente dette forholdet, og byretten skriver på side 20 i dommen blant annet:

Han gjorde dette for å kikke inn i hennes leilighet når hun skulle legge seg, åpenbart i den hensikt å se henne når hun var avkledd. Tiltalte ble observert av fornærmede og løp fra stedet da han ble klar over at han var oppdaget. På tross av dette opphørte ikke forholdet, og han ble observert på altanen opptil flere ganger i uken i en periode.

Det fremgår på side 23 i rettsboken fra lagmannsretten at aktor dokumenterte fra byrettens dom vedrørende de tiltalepostene som var rettskraftig avgjort ved byrettens dom. Det følger av dette at lagretten også har vært kjent med domfellelsen av Viggo Kristiansen for disse handlingene og hva de gikk ut på.

Viggo Kristiansen ble også tiltalt for å ha hatt utuktig omgang med den fornærmede jentas 2 år yngre bror. Han ble dømt etter denne tiltaleposten i byretten, men frifunnet av lagretten. Til tross for frifinnelsen ble han idømt oppreisningserstatningsansvar av lagmannsretten, som på side 74-75 i dommen skriver i forbindelse med erstatningsutmålingen:

Retten har kome til at det er «klar» sannsynlighetsovervekt for at Kristiansen 2-3 ganger har ført kjønnslemlen sin inn i munnen til X. Ved denne bevisvurderinga har retten lagt stor vekt på at guten i to domaravhøyr har forklart seg konkret og detaljert om overgrep. Det var i siste avhøyr X forklara at han hadde blitt misbrukt fleire gonger. X gav eit truverdig inntrykk og retten fester lit til hovudtrekka i det han har forklara, likevel slik at ein ikkje tek stilling til om alle detaljar kring overgrepa er rette. X's forklaring blir styrkt av vitneforklaringa frå mora. Ho forklara at ho blei kjend med overgrepa etter at guten låg oppe på soverommet og gret. Han fortalte henne då om det han hadde vore utsett for. Dette var

hausten 2000, etter at det hadde kome opp at Kristiansen hadde misbrukt systema Y, jf. postane V og VI i tiltalen. Mora kunne og stadfeste at ein gong hadde «dukka opp» eit akebrett hos dei, noko som samsvarar med X's forklaring om at Kristiansen lokka med og gav han eit slikt i samband med overgrep. Domfellinga for utuktig omgang og valdtekt av Y er og eit bevismoment, om enn av avgrensa vekt.

Da Kristiansen ble pågrepet 13. desember 2000, ble det foretatt ransaking og beslag hjemme hos ham. Beslagsrapporten, som er datert 19. september 2000, inneholder beslag som er gjort i forbindelse med «kikkersaken» og beslag som er gjort etter at han ble pågrepet 13. september 2000. Det opplyses i rapporten at det i den såkalte «bunkersen» ble beslaglagt diverse dameundertøy, «løspupper», pornografiske utklipp og pornoblader. Enkelte av beslagene nevnes nedenfor, og de er i rapporten beskrevet slik:

- 7 stk. magasiner/blader med pornografisk innhold. Bladenes innhold karakteriseres som «normal» porno.
- Ca. 148 utklippssider innh. ordinær porno.
- 1 stk. perm/mappe innh. utklippssider med ordinær porno.
- 2 stk. pornoblader med analt innhold. Bildene omhandler hovedsakelig en dame som blir «tatt» av to menn samtidig, deriblant i analåpningen. Bladet inneholder også ordinær porno.
- 13 stk. enkle ark innh. til dels meget grove bilder som omhandler hovedsakelig analsex. Det benyttes blant annet dildoer og stokker.
- 10 stk. ark med dyreporno. Bildene omhandler kvinner som har sex med hest, kalv og hunder. Det er også med en mann på bildene hvor hesten er involvert.

Under skapet på soverommet til Kristiansen ble det beslaglagt 22 pornografiske filmer hvorav noen er beskrevet slik i beslagsrapporten:

- Anal sex og normal porno
- Hovedsakelig anal sex samt normal porno
- Normal porno og anal sex
- Animal. Med hunder, samleie – suging
- Bare kvinner, lesbisk også analt innhold
- Mye analt innhold, svært dominant porno, trekant og gruppe
- Analt, til dels dominant rå porno med urinerings
- Rå hard porno
- Analsex – menn/kvinner

Fra en pilotkoffert ble det blant annet beslaglagt:

- 43 stk. løse sider innh. ordinær porno.

- 1 stk. blå ringperm med perverst innhold. Deriblant anal, transvestitter, urinering og avføring. I tillegg reklame for sexhjelpemidler
- 3 stk. blader/magasiner med ordinær porno
- 2 stk. reklamefoldere med reklame for barneporno

Fra Kristiansens rom ble det også beslaglagt 54 videofilmer, hvorav flere «actionfilmer» og «krigsfilmer». Noen er beskrevet slik:

- Brutal actionfilm
- tenårings sexdebut – rå og brutal
- Syk militær thriller med flere knivdrap. (Kutting av struper) iført kamuflasjetøy.
- Pornofilm med tittel Dominant Desire. 1 dame, 2 transvisitter. Dominans og klipp fra en annen pornofilm innh. sex mellom 2 transvestitter og 1 mann.

Det ble også beslaglagt et fotoapparat med film hvor 20 bilder ble fremkalt:

- Bildene er av en lastebil som står parkert på parkeringsplassen v/ Sykepleierhøyskolen og av formentlig Viggo i seksuell omgang med seg selv iført dametruse. Det blir også brukt dildo. Bildene er tatt inne på toalettet v/ Fant Olsen.

Beslagsrapporten av 19. september 2000 (dok. 07.09.20) ble fremlagt og dokumentert i lagmannsretten. Politioverkonstabel Hogne Teigland, som utarbeidet rapporten, forklarte seg som vitne.

I tillegg til dette ble det ført en rekke vitner i lagmannsretten som beskrev Viggo Kristiansens atferd i nabolaget hvor han gjentatte ganger, overfor flere kvinner, skal ha kommet med seksualiserte kommentarer, slengbemerkinger og tilrop. Etter kommisjonens vurdering er også dette en del av bevisbildet som har inngått i lagrettens totalbedømmelse.

Det må i denne sammenheng også tas i betraktning at lagretten har hørt forklaringer fra en rekke vitner som gir en helt annen beskrivelse av atferden til Jan Helge Andersen, se mer om dette nedenfor.

Det ble også ført vitner som beskriver det nære vennskapet mellom Andersen og Kristiansen og rollefordelingen mellom dem. Blant vitnene som forklarte seg i lagmannsretten var Maj Hege Reinertsen, som i politiavhør har forklart at hun ikke «*orket*» Viggo Kristiansen, og at hun «*... opplevde ikke Jan Helge som et problem. Men synes at det var ubehagelig å møte ham pga. at han så ofte gikk sammen med Viggo.*» Et annet vitne som forklarte seg i lagmannsretten, Hilde Gunn Tellefsen, forklarte i politiavhør at Viggo Kristiansen ikke var som andre gutter. Han var svært høyrøstet, hadde et vulgært ordforråd og et vanvittig temperament. Om Jan Helge Andersen forklarte hun at han var mer «normal». «*Han diltet stort sett alltid etter Viggo, og gjorde slik som han sa. Det eneste hun har reagert på med Jan Helge er hvordan han kunne finne seg i behandlingen han fikk av Viggo.*» Tor Lumumba Jones forklarte seg også i lagmannsretten og i politiavhør har han forklart at han syntes det var helt tydelig at det var Viggo Kristiansen som var sjefen blant de to. Han forklarte videre: «*Viggo og Jan Helge var stort sett alltid sammen, så man den ene kunne man være sikker på at den andre kom like bak. Vitnet vil helt klart si at det var Viggo som ledet an i forhold til Jan Helge. Det virket ikke som om det var et likeverdig forhold dem imellom.*» Elin Samuelsen Olsen forklarte i sitt politiavhør at hennes inntrykk var at Viggo Kristiansen var «sjefen» og at Jan Helge Andersen «dilter etter». Når hun har sett og hørt dem «*er det alltid Viggo som fører ordet og styrer det hele.*»

Kommisjonen viser her også til politiavhøret av Viggo Kristiansen 13. september 2000, etter at Andersen hadde tilstått samme dag, hvor det blant annet er protokollert:

Siktede ble videre spurt om det er slik at han dekker sin beste venn i denne saken, og dersom det er slik, så kan han si det nå siden Jan Helge selv har forklart seg. Siktede forklarer at han er overrasket over at Jan Helge har tilstått dette. «Jeg kjenner han som en kjernekar, en man kan fortelle alt til og en som ikke røper hemmeligheter».

«Men nå har han gjort det» sier rapportskriver.

«Ja» svarer siktede.

Siktede ble foreholdt at han i den såkalte «kikkersaken» ikke tilsto denne uten videre og at han her forsøkte å skyve skylden over på Jan Helge.

Siktede forklarer på spørsmål at han gjorde det «i håp om ikke å bli tatt».

På bakgrunn av dette blir siktede foreholdt at Jan Helge ser på siktede som den dominerende dem imellom, mens han selv bare «dilter etter». Siktede sier seg enig i dette og fortsetter med at «Jan Helge tør ikke å motsi meg».

(...)

Siktede ble spurt om hvorfor Jan Helge skal trekke siktede inn i forklaringen sin dersom det ikke er sant. Han ble videre foreholdt at det ikke er Jan Helge som har for vane å skyve skyld mot andre.

Siktede ble spurt om det ikke er slik at han igjen forsøker å la Jan Helge i stikken for om mulig å slippe unna selv.

Siktede forklarer at han ikke vet hvorfor Jan Helge sier dette. Siktede sier ellers at han forteller det som er sant, så får det være opp til retten hvem de tror på.

På spørsmål om Jan Helge noen gang har skjøvet skyld over på siktede forklarer han at det aldri har skjedd. «Ikke det jeg vet om», sier han.

De rettspsykiatriske sakkyndige, Kjell Noreik og Jofrid Nygaard, som observerte Viggo Kristiansen, avga en rettspsykiatrisk erklæring 31. desember 2000, forut for hovedforhandlingen i byretten. De avga også en rettspsykiatrisk tilleggserklæring 12. desember 2001, forut for ankebehandlingen i lagmannsretten, og etter at de selv hadde fulgt saken i byretten og avgitt forklaringer som sakkyndig der.

Noreik og Nygaard avga også forklaring som sakkyndige i lagmannsretten 30. januar 2002, forut for lagrettens avgjørelse av skyldspørsmålet. Samme dag ble de to rettspsykiatriske erklæringene fremlagt og dokumentert. Etter at lagretten hadde avsagt sin kjennelse, avga de sakkyndige på ny forklaring 6. februar 2002 under behandling av straffespørsmålet.

I tilleggserklæringen 12. desember 2001, som lagretten var kjent med heter det blant annet:

De sakkyndige oppfattet han til å ha en alvorlig personlighetsforstyrrelse, og da mest sannsynlig en emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse F 60.3, men hvor det også kom inn umodne trekk. Den aggressive holdningen han i faser hadde vist, kunne oppfattes som et uttrykk for lavt selvbilde, lav selvtillit og være ledd i den nevnte personlighetsforstyrrelsen.

Emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse er omtalt som et avvik kjennetegnet ved tendens til å handle impulsivt, uten å tenke på konsekvensene. Stemningsleiet er uforutsigbart og svingende, og vedkommende har tendens til sterke følelsesutbrudd og manglende evne til å kontrollere eksplosiv atferd. Det er også en tendens til kranglete oppførsel og konfliktsøkende atferd. – Ikke alle disse trekk

vil finnes hos alle personer som oppfattes til å ha dette personlighetsavviket. Dette inntrykk ble forsterket ved vår tilstedeværelse under byrettssaken i Kristiansand, og ytterligere befestet under samtaler med han høsten 2001 i fengselet i Kristiansand, dog med den tilføyelse at de umodne trekk etter hvert nok har blitt mer markert etter hvert som vi har blitt mer kjent med han. Han har således etter de sakkyndiges oppfatning et alvorlig personlighetsavvik, men også en intelligens som ligger i nedre området av det normale.

(...)

Når det gjelder framtidig risiko, har obs. hele tid, - både i politiavhør, under samtaler med de sakkyndige og under byrettens behandling av saken, benektet å ha begått de mest alvorlige handlinger han er tiltalt for. Han synes på flere vis – som ikke har med aktuell sak å gjøre – å ha noe manglende innsikt for egne reaksjoner og atferd, og hans selvforståelse er noe mangelfull. Han synes å ha en viss tendens til å fremstille seg i noe gunstigere lys enn andre oppfatter han. (...)

Aftenposten har i en artikkel 7. februar 2002, etter rettens behandling av straffespørsmålet, gjengitt rettspsykiaternes beskrivelse av Kristiansen:

«Umoden seksualitet som retter seg mot barn», «høy voldsrisiko», «fare for gjentagelse både med hensyn til vold og seksuelle overgrep» og «betydelige avvik i evnen til empati» var bare noen av begrepene som ble brukt for å tegne et bilde av mannen.

Om Jan Helge Andersen heter det i samme artikkel:

Jan Helge Andersen ble av overlege Olaf Bakke nærmest karakterisert som Kristiansens rake motsetning. «Fredelig, sjenert og tilbakeholden» og «ikke spesielt viljestærk, handlekraftig eller heltemodig», var ord som Bakke brukte for å forklare lagmannsretten Andersens profil.

Lagmannsretten uttaler på side 71 i sin dom, under behandlingen av straffespørsmålet, blant annet:

Dei sakkunnige har forklara seg ved ankeforhandlinga. Dei har halde fast ved vurderingane i dei skriftlege fråsegnene, og har halde fram at dei etter at skuldspørsmålet er avgjort mot Viggo Kristiansen er visse på at han har eit personlegdomsavvik som nemnt. Med større visse kan dei no òg oppfatte han å ha pedofile tendensar, noko som heng saman med dei umodne trekka hans.

Etter kommisjonens vurdering må det legges til grunn at bevisførselen omkring Viggo Kristiansens alvorlige personlighetsavvik, hans karakter og seksualiserte atferd, det nære forholdet til Jan Helge Andersen og styrkeforholdet mellom dem,

har inngått i lagrettens totale vurdering av Kristiansen som medvirker til handlingene, slik Jan Helge Andersen har forklart.

I saken har det også kommet frem at de to domfelte hadde en uvanlig stor interesse for friluftsliv og militære forhold, noe de også selv bekrefter. Begge hadde en bakgrunn fra HV-ungdommen, hvor Jan Helge Andersen fortsatt var aktiv. De ble ofte observert sammen iført kamuflasjeuniform, også i situasjoner som kan karakteriseres som «feltmessig» lek. Det er også kommet frem at de var veldig godt kjent i Baneheia, hvor de begge hadde tilbrakt mye tid. Flere vitner, også personer i Kristiansens familie, har forklart de de fant det underlig at ikke Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen deltok i leteaksjonen da det ble kjent at to jenter var savnet i Baneheia. Viggo Kristiansens svoger, Mårten Bergstøl, som forklarte seg som vitne i lagmannsretten, forklarte i politiavhør at han fant det merkelig at Kristiansen og Andersen ikke var med på leteaksjonen og at de ikke snakket mer om letingen. I ettertid ser han at *«... hadde ikke guttene hatt noe med saken å gjøre hadde de helt klart vært med på leteaksjonen, det var jo slike ting de elsket.»*

Christian Helliksen, som også forklarte seg som vitne i lagmannsretten, var med i HV-ungdommen. Han var innom Viggo Kristiansen søndag 21. mai 2000 og forklarte i politiavhør 1. oktober 2000 blant annet:

Vitnet forklarte at han ringte til Viggo på lørdag den 20.5.00 og på søndag den 21.5.00, vitnet lurte på om ungdoms HV ville bli kalt ut i forbindelse med leteaksjonen. Vitnet gikk ned til Viggo på søndagen, vitnet hadde kledd seg opp for å delta i leteaksjonen. Vitnet spurte Viggo og Jan Helge om de ikke skulle gå opp i heia å se hva som skjedde og evt delta i letingen. Vitnet husket at Viggo sa: «Vi kuler han litt, drikker opp kaffen og bare venter litt». Vitnet forklarte at de 3 ble sittende å prate om hvor jentene kunne ha tatt veien, vitnet merket ikke noe spesielt på verken Viggo eller Jan Helge.

Espen Bakke, som forklarte seg i lagmannsretten, forklarte i politiavhør 25. september 2000 at det første han gjorde da han fikk høre at jentene var savnet var å ringe til Viggo Kristiansen, som sa at han ikke visste noe særlig om saken. Bakke syntes det var rart at Kristiansen ikke visste noe, og at han ikke var i Baneheia for å se på det som skjedde. Vitnet forklarte om en episode på Odderøya

hvor det hadde vært en stor militærøvelse. Både Kristiansen og Andersen var på plass, selv om de ikke hadde noe med militærøvelsen å gjøre. De hadde på seg militært utstyr og sambandsutstyr på øret, og lekte at de var med på øvelsen som spioner. De ble etter hvert jaget vekk fra området. Bakke viser også til at Helliksen hadde fått inntrykk av at de to ikke ville være med opp i Baneheia for å lete, og Helliksen hadde i ettertid sagt at dette var så spesielt at han trodde at de kunne ha noe med dette å gjøre.

Etter kommisjonens vurdering må opplysningene om Viggo Kristiansens manglende interesse for å delta i leteaksjonen tillegges vekt ved den samlede bevisvurderingen. Man sitter igjen med et bilde av Kristiansen som en person som er svært godt kjent i Baneheia, som har interesse for friluftsliv og militære ferdigheter og som ubetinget ville ha vist interesse for å delta i den storstilte leteaksjonen. Reaksjonsmønsteret hans er imidlertid mer forståelig dersom han hadde noe med ugjerningen å gjøre.

Kommisjonen mener at det er grunn til å være skeptisk til Viggo Kristiansens politiforklaringer. Disse kan bære preg av at Kristiansen forsøker å opprettholde en alibihistorie, som han har avtalt med Andersen, og at han må justere denne etter hvert som han mottar ny informasjon. Flertallet og mindretallet kommer tilbake til dette senere.

Viggo Kristiansen har forklart at han allerede kvelden jentene forsvant fikk høre om dette av sine foreldre, og at Røde Kors og politiet var ute og lette. Han fikk også vite at jentene var funnet søndag ettermiddag. Allerede mandag 22. mai 2000 kl. 21.45 ble Kristiansen oppsøkt av politiet som foretok en omfattende rundspørring etter at jentene var funnet drept. Dette var tre dager etter at jentene forsvant, og for publikum må det ha fremstått som særdeles viktig å gi all informasjon til politiet som kunne bidra til oppklaring av saken. Fra rundspørringen av Viggo Kristiansen er det notert:

Kom hjem fra jobb fredag 19/5 ca kl. 1100.

Var hjemme i og ved huset til kl. 1930.

Da kom kamerat Jan Helge Andresen og ble sittende på trapp utenfor til ca. kl. 2330-2345. Foreldrene kom hjem ca. kl.2400.

Viggo Kristiansen forklarte seg som vitne for politiet 4. juni 2000. Han forklarer at han var hjemme mellom kl. 18.00 – 21.00. Jan Helge Andersen kom til ham ca. kl. 19.30, og gikk hjem for å dusje ca. kl. 20.30. Kristiansen forklarer: «*Han vet ikke om Jan Helge hadde vært i Baneheia tidligere på dagen*». Han forklarer videre at Jan Helge Andersen kom tilbake ca. kl. 21.00, og senere på kvelden, ca. kl. 22.15, fikk han besøk av kameratene Espen Bakke og Eyvind Loland.

Det er først i vitneavhør 14. juli 2000 at Kristiansen forklarte at han likevel hadde vært i Baneheia denne fredag. Han forklarte blant annet:

Vitnet sier uoppfordret at det var noe han glemte forrige gang han var i avhør. For noen uker siden møtte vitnet en som var hjelpeleder på noe som het Onsdagsklubben da vitnet var 13-14 år gammel. Vitnet kan ikke huske hva han heter. Personen kom bort til vitnet og spurte om han hadde vært i avhør i Banehei-saken. Vitnet fortalte at han og Jan Helge har vært i avhør. Personen sa noe slikt som: «Ja jeg så jo dere der oppe den dagen». Vitnet sa bare ja, men skjønnte ikke hva mannen mente, fordi vitnet ikke kunne huske at han var i Baneheia denne dagen. Vitnet gikk og tenkte på det, og nevnte det for Jan Helge.

Det skal her bemerkes at lederen i Onsdagsklubben, Per Egil Rødsvik, ble avhørt på kvelden den 14. juli 2000, etter at Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen hadde forklart seg. I dette avhøret forklarer han at han traff Viggo Kristiansen i uke 24 eller 26. Dette var utenfor sykehjemmet i Kongens gate hvor Kristiansen var på jobb som hjelpemann på søppelbilen. I avhøret, hvor Rødsvik mener å huske at Kristiansen het Trond til fornavn, står det blant annet:

Vitnet husker at han sa til Trond: «Husker du fredagen vi møttes, det var den fredagen det skjedde».
Vitnet forklarte at han sa at han hadde meldt seg til politiet. Vitnet spurte Trond om han hadde hørt noe.

Senere i avhøret 14. juli 2000 forklarer Kristiansen at bakgrunnen for at han var i Baneheia denne ettermiddagen var at han skulle hente nøklene som Jan Helge Andersen hadde, og forklarer at:

Vitnet hev seg på sykkelen og traff Jan Helge ved Svarttjønnveien 10, rett ved en lekepark. Jan Helge satt der og ventet på sin løpetrener. De ble sittende på dette gjerdet og snakke 10-15 minutter. Det var der de satt da de møtte personen fra Onsdagsklubben.

Da Kristiansen i avhøret 14. juli 2000 ble gjort kjent med at hans forklaring (at Jan Helge Andersen satt ved lekeparken og ventet på treneren sin) ikke stemte helt med de opplysningene politiet hadde fra andre, og ble spurt om han ikke var lengre inn i heia enn ved bommen, svarer han:

«Jo det stemmer, det var ikke ved bommen jeg traff Jan Helge». Da vitnet kom syklende opp mot bommen, så han ikke Jan Helge der. Vitnet fortsatt derfor inn til nordenden av 3. Stampe der han heller ikke så Jan Helge. Vitnet snudde og syklet tilbake. Da han kom til Svarttjønn på østsiden, sto Jan Helge der. De tok følge, og gikk bort til bommen der vitnet tidligere har forklart at de satt da mannen fra Onsdagsklubben kom.

Viggo Kristiansen forklarte videre i avhøret 14. juli 2000 at han dro rett hjem og oppholdt seg i bua hvor han stelte med sykkelen. Han forklarer:

Vitnet husker at han hørte på nyhetene på radio klokken 1900. Vitnet er litt usikker på om det var P4 eller Radio 1. Vitnet husker ikke hva nyhetene handlet om, men han tror det var nevnt en eller annen ulykke. Vitnet kan ikke huske hvor den hadde skjedd. Vitnet husker heller ikke hvilken type ulykke det var snakk om.

I avhør som siktet 21. september 2000 forklarte han at Jan Helge Andersen kom hjem til ham fredag 19. mai 2000 for å få tilbake nøklene som han hadde lånt av Andersen tidligere på kvelden. Han opplyser at dette var i 19.15 – 19.30 – tiden. Han forklarer at han lurte på om Dagsrevyen nesten var slutt eller at værmeldingen hadde begynt. *«Han mener at det var Gislefoss som hadde været og at han hørte noe om Troms og Nordmøre».*

Etter kommisjonens vurdering kan det – selv om Viggo Kristiansen senere gir en begrunnet korrigerende av opplysningene – anses som en svakhet ved hans forklaring at han mandag den 22. mai 2000, i en kritisk fase der han måtte forstå at alle opplysninger kunne være viktige for politiet, åpenbart unnlater å nevne at han var i Baneheia fredag kveld og at han der traff Jan Helge Andersen og lederen for onsdagsklubben, Per Egil Rødsvik. Dersom hans forklaring om at

han opprinnelig trodde møtet med Rødsvik mv. skjedde torsdag - og ikke fredag - ikke er riktig, kan man kan lett tenke seg at både den omstendighet at han hadde låst seg ute av boden og måtte finne Jan Helge Andersen i Baneheia, samt at dette førte til at han traff igjen sin tidligere leder i Onsdagsklubben, var to opplevelser som kunne være enkle referanser når han tre dager senere skal forklare seg under rundspørringen om hva han gjorde fredag ettermiddag/kveld. Om det forholder seg slik at han faktisk hadde glemt dette etter tre dager, kan det anses påfallende at han i avhør nær to måneder senere kan forklare seg om hva han hørte på radioen denne kvelden og at han fire måneder senere kan forklare seg nokså detaljert om hva han så på TV den aktuelle fredagskvelden. Heller ikke i vitneavhøret 4. juni 2000, drøyt to uker etter rundspørringen, forklarte han noe om at han traff Jan Helge Andersen i Baneheia denne fredag, men sier at han «... *ikke [vet] om Jan Helge hadde vært i Baneheia tidligere på dagen*».

Det er også på det rene at Kristiansens senere forklaring om at han likevel hadde vært i Baneheia denne fredagen først kom etter at han hadde truffet Rødsvik, som hadde minnet ham om at de tre hadde møttes oppe ved bommen ved Svarttjønn. Etter kommisjonens vurdering var det god grunn for Kristiansen til å forstå at denne opplysningen kunne tilflytte politiet, og det var følgelig forståelig og fordelaktig at han selv «uoppfordret» fortalte om dette møtet med Rødsvik til politiet i avhør 14. juli 2000. Det skal likevel bemerkes at Rødsvik, i sitt avhør 14. juli 2000 jf. ovenfor, skal ha fortalt til Viggo Kristiansen da de møttes «... *at han hadde meldt seg til politiet.*»

Lederen i Onsdagsklubben, Per Egil Rødsvik, forklarte seg som vitne i byretten. I etterkant av byrettsbehandlingen skrev han den 15. juni 2001 et brev til aktor, statsadvokat Dahl, hvor det fremgår at han etter avhøret 14. juli 2000 møtte Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen utenfor Jokerbutikken i Tollbodgata i Kristiansand. Rødsvik hadde ikke tenkt å bringe Baneheiasaken på banen, men det var Kristiansen som sa at de hadde vært inne til «kjeftrøven». I brevet heter det videre:

Etter politiets avhør av meg i sommer var jeg nysgjerrig på om Viggo og Jan Helge hadde vært i Baneheia. Jeg fant det også litt spesielt at de var blitt kalt inn så raskt for å avlegge DNA-prøve – kanskje var de to fortsatt ikke sjekket ut av saken. Ettersom Viggo brakte Baneheiasaken på banen fant jeg det naturlig å spørre om de hadde vært i Baneheia siden de måtte avlegge DNA-prøve, så jeg spurte da Viggo og samtalen forløp videre som følger:

Jeg: Siden dere har blitt tatt prøve av var dere inne i Baneheia etter å ha snakket med meg?

Viggo: Nei jeg gikk hjem til bestemora mi og la meg til å sove. Dette har jeg (Viggo) også fortalt til politiet, men det virker ikke som de tror på min egen bestemor en gang. Og du Jan Helge løp i Baneheia.

(...)

Under rettssaken ble det naturlig nok satt fokus på hvor Viggo Kristiansen hadde vært og hvilke forklaring(er) han selv hadde gitt, og muligens er det som er beskrevet ovenfor av interesse.

Politiet foretok undersøkelser omkring opplysningene i brevet, og tok kontakt med Viggo Kristiansens far, Svein Kristiansen. I rapport 11. september 2001 heter det blant annet:

Tirsdag den 11.09.01 kl. 1000 var jeg i kontakt [med] Svein Kristiansen som er far til siktede. Jeg spurte om det var mulig å gjøre en avtale for et avhør av hans svigermor. Svein Kristiansen kunne fortelle at hans svigermor nå var på Grimstunet aldershjem, og at det ville være problematisk å avhøre henne. Jeg spurte Svein Kristiansen om han hadde kjennskap til om siktede Viggo Kristiansen overnattet hos hans svigermor. Svein Kristiansen mente at siktede aldri har overnattet hos hans svigermor, og han er helt sikker på at siktede aldri hadde overnattet der i år 2000.

Rødsvik forklarte seg som vitne også i lagmannsretten, og episoden ble omtalt i media. NTB skrev blant annet:

Mens Andersens troverdighet ble styrket av vitner torsdag, fikk retten høre om nok en episode som det kan bli vanskelig for Kristiansen å forklare. I sommer, kort tid etter at dommen falt i Kristiansand byrett, fikk statsadvokat Edward Dahl et brev fra en 45 år gammel ungdomsleder, Per Egil Rødsvik, som tidligere har forklart at han snakket med «gutta» på Eg-siden av Baneheia 19. mai 2000. Samme dag som Andersen og Kristiansen hadde vært inne til DNA-test hos politiet, møtte 45-åringen de to. Kristiansen fortalte da at han hadde dratt rett til bestemoren sin i 18-tiden drapskvelden. Der hadde han lagt seg til å sove.
- Det har jeg også fortalt til politiet, men de vil ikke engang tro på min egen bestemor, skal Kristiansen ha fortalt ungdomslederen.

Det skal også bemerkes at heller ikke opplysningen om at han hadde syklet forbi bommen og inn i Baneheia kom frem før han ble konfrontert med at hans forklaring om at han traff Jan Helge Andersen ved lekeplassen ikke stemte med andre opplysninger som politiet hadde mottatt.

I denne sammenheng er det verdt å merke seg at heller ikke Jan Helge Andersen forklarte under rundspørringen mandag 22. mai 2000 at han var i Baneheia fredag ettermiddag:

Var hos kamerat, Viggo Kristiansen, 21 år – bor Egstien (6?). Eivind Loland 17 år; og Espen Bakke 17 år var også der. De satt på trappa til Egstien hele kvelden.
Jan Helge var iført grønn feltbukse og blå/hvit genser. Gikk dit ca 2000 – hjem like før 2400.
Var hjemme og dusjet ca. kl. 2030-2045.

I vitneavhør 5. juni 2000 forklarte Andersen at han hadde møtt opp på løpetrening på parkeringsplassen kl. 18.00, men at det ikke var noen andre fra HV-ungdommen som hadde møtt. Han tok seg derfor en løpetur i Baneheia alene, før han kom ned til Viggo Kristiansen kl. 1930. Han forklarte at han ikke snakket med noen «folk» i Baneheia og at han heller ikke traff noen han kjente.

I nytt avhør 4. juli 2000 forklarte Andersen:

Han sier at han var der i god tid før klokken 1800, men ingen kom for å trene. På spørsmål om han la merke til andre mennesker der, svarer han at det var noen som tøyde ut etter løpeturen ved bilene sine. «Det pleier det alltid å være, sier han. Han så imidlertid ingen kjente.

I samme avhør gjentar han at han etter løpeturen kom ned til Viggo Kristiansen ca. kl. 1930, og at Kristiansen da var hjemme. Det er først i vitneavhør 14. juli 2000, etter at Viggo Kristiansen hadde fortalt ham om sitt møte med Rødsvik, at Andersen forklarer at han og Kristiansen møttes ved parkeringsplassen ca. kl. 18.15:

Han ble værende på park.plassen frem til kl. 1815. Han satt på bommen, men så kom plutselig Wiggo. Wiggo kom syklende. Han forklarte til vitnet at han hadde låst seg ute av bua. ...

(...)

... På dette tidspunkt kom det en annen person som de snakket 3-4 minutter med. Vedk. kom fra Baneheia. Han husker ikke hva vedk.

heter. Vedk. kan være i slutten av 30-årene eller i begynnelsen av 40-årene. Vedk. hadde løpt i heia.

(...)

Vitnet vet ikke hva han heter, men han var leder på en onsdagsklubb som vitnet og Wiggo var medlem av.

(...)

Vitnet vet at vedk. har vært avhørt i denne saken – dette fordi at Wiggo har pratet med ham etterpå – og da hadde vedk. opplyst til politiet at han hadde obs. både Wiggo og vitnet på dette sted.

(...)

Vitnet mener at de satt ca. 5 minutter på lekeplassen. Klokka var ant. 1805 da Wiggo gikk. Han syklet så hjem.

Vitnet forklarte at han selv aldri var innforbi bommen ved Svarttjønn.

Vitnet ventet så i drøyt 5 minutter. Han hadde allerede bestemt seg for å løpe selv om ingen kom, og derfor gjennomførte han dette.

Andersen ble spurt om hvorfor han ikke har gitt disse opplysningene tidligere og forklarer:

Han uttalte «jeg tenkte ikke over det». Jeg husket ikke dette når jeg tidligere ble avhørt». «Det var først når Wiggo forklarte for et par dager siden at lederen på onsdagsklubben hadde obs. dem at vitnet kom på dette.

Som det fremgår ovenfor forklarte Jan Helge Andersen i avhøret at han møtte Viggo Kristiansen på parkeringsplassen og at han ikke var innenfor bommen ved Svarttjønn.

Det er først når Andersen i samme avhør blir gjort kjent med at hans forklaring ikke stemmer med vitnet Leonard Hovdens observasjon av en person på sykkel som kom til parkeringsplassen ved Svarttjønn ca. kl. 18.00, og at vedkommende syklet inn på veien mot 3. Stampe, at Andersen forklarer:

Vitnet forklarte at dette sikkert må ha vært Wiggo.

Vitnet ble gjort kjent med at Hovdens observasjon ikke stemmer overens med det vitnet har forklart. Vitnet uttalte «jo, det stemmer – jeg var nemlig lenger inn enn jeg først forklarte. Jeg var ca. 10 meter innenfor bommen – jeg hadde labbet rundt Svarttjønn». «Det er der jeg har gjort feil – jeg har forklart meg galt der.» ...

Etter kommisjonens vurdering kan det fremstå som påfallende at Viggo Kristiansen og Jan Helge Andersen forklarer seg noenlunde likt om sine gjøremål og aktiviteter fredag 19. mai 2000, både under rundspørringen og i avhør, og at forklaringene endrer seg

etter hvert som de presenteres for nye opplysninger. Det kan tenkes at de på forhånd har vært enige om hva de skal forklare for å sikre seg et alibi.

Den samlede kommisjon har en felles oppfatning av at de forhold som det er redegjort nærmere for ovenfor, har betydning for vurderingen av om vilkårene for å gjenoppta saken etter § 391 nr. 3 er til stede.

Kommisjonen har imidlertid ulike oppfatninger av om bevissituasjonen samlet sett er endret i en slik grad at saken skal gjenåpnes. Nedenfor redegjøres det derfor nærmere for flertallets og mindretallets syn på dette spørsmålet.

13.3.10.3 Flertallets vurdering

Kommisjonens *flertall*, bestående av Dag Jodaa, Elin Ramleth Østli og Arne Gunnar Aas, tar utgangspunkt i det som er sagt ovenfor om bevisvurdering i straffesaker, og legger til grunn at lagretten ble presentert for et stort bevismateriale, som foruten de to tiltaltes forklaringer, bestod av en rekke vitneforklaringer, sakkyndige erklæringer og forklaringer, rapporter, illustrasjoner m.v.

Selv om de bevisene som *flertallet* mener er svekket utgjør særlig sentrale beviser i straffesaken mot Viggo Kristiansen, vil det avgjørende etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 være hvordan dette påvirker det samlede bevisbildet. Dersom det samlede bevisbildet mot Viggo Kristiansen fortsatt er så sterkt at det ikke foreligger en rimelig mulighet for frifinnelse, skal saken ikke gjenåpnes.

Kommisjonens *flertall* legger i den videre drøftelse til grunn at det for gjenåpning etter bestemmelsen i straffeprosessloven § 391 nr. 3 ikke er et krav at de nye bevisene eller omstendighetene isolert sett har en særlig sterk bevisverdi. Dersom bevissituasjonen var komplisert da lagmannsretten behandlet saken - men likevel tilstrekkelig til domfellelse - vil nye bevis eller omstendigheter

lettere kunne lede til gjenåpning enn i tilfeller hvor bevisene for skyld var særlig omfattende og sterke.

I foreliggende sak mener *flertallet* at bevisbildet var komplisert da saken var til behandling i lagmannsretten. Således var det ingen vitner som hadde sett Viggo Kristiansen i Baneheia mellom klokken 18.15-20.00 og det forelå heller ikke fellende DNA-bevis mot ham selv om det ble tatt i overkant av 160 prøver til nærmere undersøkelse. I tillegg forelå det et teknisk bevis – mobilbeviset – som isolert sett støttet opp rundt Viggo Kristiansens forklaring. Det fremstod også klart for lagretten at Jan Helge Andersen hadde løyet en rekke ganger under avhør.

Hvorledes lagretten vektla hvert enkelt bevis er det som tidligere nevnt vanskelig å ha noen sikker formening om. Kommisjonens *flertall* anser det imidlertid klart at de tiltaltes forklaringer, mobilbeviset og DNA-beviset sto særlig sentralt. Det må videre forutsettes at bevisene har vært gjenstand for en rasjonell vurdering, hvor de ulike bevis ble vektet og hvor bevisets betydning ikke bare ble vurdert isolert, men holdt opp mot hva som kunne utledes av andre bevis. Dersom det ut fra bevisførselen legges til grunn at mobilbeviset talte mot - men ikke utelukket - at Viggo Kristiansen kunne ha vært på åstedet, så vil dette etter en rasjonell tankeprosess ikke være avgjørende dersom f.eks. DNA-funnene beviste at de straffbare handlingene ble begått av to gjerningsmenn. Dette fordi det ikke kan være tvil om at den andre gjerningsmannen i så fall måtte være Viggo Kristiansen.

Dersom DNA-beviset svekkes som bevis vil en naturlig konsekvens av det som er sagt ovenfor være at mobilbevisets betydning øker. Dersom DNA-beviset har vært tillagt vekt av betydning i lagrettens vurdering av Jan Helge Andersens troverdighet, så vil en svekkelse av DNA-beviset også påvirke troverdighetsvurderingen.

Slik *flertallet* vurderer det tilsier en rasjonell vurdering at den videre drøftelse kan knytte seg til tre hovedpunkter:

1. En vurdering av hvilken vekt de indisier, som den samlede kommisjon har redegjort nærmere for ovenfor under punkt 13.3.10.2, vil ha i en samlet vurdering. Dette er etter *flertallets* vurdering indisier som ikke er endret etter 2002 og som derfor fortsatt vil ha vekt i saken.
2. En vurdering av hvilken betydning DNA-beviset og Jan Helge Andersens forklaring må antas å ha hatt for domfellelsen av Viggo Kristiansen i 2002, og en tilhørende vurdering av hvilken bevismessig vekt disse bevisene har i dag.
3. En vurdering av hvilken betydning de bevisene som isolert sett støttet opp rundt Viggo Kristiansens forklaring i 2002, vil ha i en ny bevismessig situasjon hvor andre sentrale beviser er svekket. Kommisjonens *flertall* viser her især til mobilbeviset som allerede i 2002 var egnet til å støtte opp rundt Viggo Kristiansens forklaring, men legger til at det også i 2002 var påpekt en rekke usikre forhold knyttet til Jan Helge Andersens forklaring.

I den samlede vurdering må *flertallet* videre legge til grunn enkelte faktiske omstendigheter som ikke er omstridt i saken, herunder at det ikke foreligger noen observasjoner av Viggo Kristiansen i Baneheia innenfor det kritiske tidsrom på to timer, og at det heller ikke foreligger noen tekniske bevis i saken som knytter ham direkte opp til de straffbare forhold eller til åstedet.

Vedrørende punkt 1 ovenfor: Betydningen av de indisier som den samlede kommisjon har redegjort nærmere for under punkt 13.3.10.2.

Slik den samlede kommisjon har redegjort grundig for ovenfor, ble lagretten gjennom bevisførselen foreholdt en rekke momenter som kunne tale for at handlingene ble begått av to gjerningsmenn og slik Jan Helge Andersen hadde forklart.

Kommisjonens *flertall* nevner punktvis at en rasjonell bearbeiding av bevisene tilsier at særlig følgende forhold er av interesse:

- At personlighetstrekk ved de to domfelte og relasjonen mellom dem er godt forenlig med domsresultatet.
- At flere vitner har reagert på at de domfelte ikke deltok under letingen etter jentene.
- At Viggo Kristiansen var domfelt for seksuelle overgrep mot et barn, og således fremstod som en moduskandidat.
- At det forelå flere påfallende likhetstrekk i de tiltaltes innledende forklaringer, og at de begge senere korrigererte sine forklaringer da de fikk opplysninger om at de hadde møtt på et vitne fra Onsdagsklubben ca. kl.1800 den dagen jentene ble drept.

Flertallet mener at dette er relevante momenter som inngår i en helhetsvurdering, men vil samtidig påpeke flere modererende forhold knyttet til det siste punkt nevnt ovenfor.

Flertallet vil her først påpeke at de to domfelte under rundspørringen som fant sted etter at jentene hadde forsvunnet, forklarte seg ulikt om når de møttes utenfor bua til Viggo Kristiansen. Dette taler isolert sett mot at de hadde samordnet sine forklaringer. Det er også på det rene at de domfelte ved å forklare at de ikke var sammen fra klokken 18 og helt frem til de møttes ved bua til Viggo Kristiansen, ikke har forsøkt å gi hverandre alibi gjennom å forklare at de begge oppholdt seg i bua. Dette selv om det ikke forelå noen opplysninger i saken som tydet på at noen av dem var observert i Baneheia – eller for så vidt utenfor bua – i den kritiske perioden.

Sett hen til de meget alvorlige hendelsene som hadde funnet sted 19. mai 2000 er det etter *flertallets* syn en svakhet ved Viggo Kristiansens første politiforklaring at han ikke der forklarer at han var innenfor et område som hører under Baneheia over en tidsperiode på 1-2 minutter, at han da møtte Jan Helge Andersen og at de begge snakket med vitnet Rødsvik i området ved bommen ca. kl. 18. Det er imidlertid vanskelig å se klare holdepunkter for at disse opplysningene, som for øvrig ikke relaterer seg til den kritiske tidsperioden, ble holdt bevisst tilbake.

Flertallet vil i den forbindelse først påpeke at Viggo Kristiansen uoppfordret korrigerer opplysningen i avhør av 14.07.00. Han forklarer i dette avhøret at korrigeringen har sin bakgrunn i at han hadde møtt vitnet fra Onsdagsklubben i perioden etter første avhør og at han etter hvert forstod at det måtte ha vært på fredag og ikke torsdag at de hadde møtt på dette vitnet.

Flertallet legger videre til grunn at også Jan Helge Andersen, på et tidspunkt hvor han allerede hadde erkjent å ha knivdrept den ene jenta, og nærmere beskrevet hvordan Viggo Kristiansen voldtok jentene og tvang han til å drepe den ene, fastholdt at det var riktig at de hadde glemt møtet med lederen fra Onsdagsklubben.

Flertallet viser her til Jan Helge Andersens politiforklaring av 18.09.00, s. 5 fjerde avsnitt: «*Siktede ble spurt om det var bevisst at verken han eller Viggo opprinnelig hadde fortalt at de møtte Rødsvik aktuelle dag. Siktede svarte at det ikke var bevisst. Verken Viggo eller siktede hadde husket på at de møtte ham den aktuelle dag. Det var først da Viggo tilfeldig møtte Rødsvik – at Rødsvik fortalte at han hadde møtt siktede og Viggo i Baneheia*».

Flertallet vil påpeke at Jan Helge Andersen, da han ga politiforklaringen 18.09.00, ikke hadde noe motiv for å forklare seg usant om dette. Derimot hadde han mye å tjene på å forklare at de i felleskap og bevisst hadde holdt tilbake opplysninger dersom dette var riktig. Situasjonen var tross alt den at Viggo Kristiansen nektet enhver befatning med de straffbare handlingene og at Jan Helge Andersen risikerte å sitte alene igjen med skylda. Dersom han i en slik situasjon var kjent med forhold som kunne svekke Viggo Kristiansens forklaring, er det vanskelig å forstå at dette ikke fortelles. Når Jan Helge Andersens forklaring på dette punkt støtter opp rundt Viggo Kristiansens forklaring, kan ikke *flertallet* se at det foreligger sterke holdepunkter for at Viggo Kristiansen bevisst har holdt tilbake opplysningene om at han i en tidsperiode før jentene drar inn i Baneheia, er inne i Baneheiaområdet i 1-2 minutt og at han da møter både Jan Helge Andersen og vitnet fra Onsdagsklubben.

Flertallet mener at de bevismomentene som kommisjonen har gjennomgått i punkt 13.3.10.2, og som er noe utdypet i punktet

ovenfor, må anses som indisier med varierende vekt. Samlet sett har disse indisiene klar bevismessig vekt i straffesaken mot Viggo Kristiansen. Påtalemyndigheten måtte samtidig føre sikre bevis for at Viggo Kristiansen hadde utført de straffbare handlinger som han rent faktisk var tiltalt for. I vurderingen av dette helt avgjørende spørsmålet er det liten tvil om at Jan Helge Andersens forklaring og DNA-beviset var de sentrale og avgjørende bevisene. Spesielt gjelder dette i en situasjon hvor det ble ført bevis av vekt som isolert sett støttet Viggo Kristiansens forklaring.

Vedrørende punkt 2 ovenfor: Betydningen av Jan Helge Andersens forklaring og DNA-beviset

Slik *flertallet* ovenfor har gitt uttrykk for, må Jan Helge Andersens forklaring og DNA-beviset ha vært de fellende bevisene i straffesaken mot Viggo Kristiansen.

Flertallet vil her påpeke at det i straffesaker foreligger et svært strengt beviskrav og at de bevis som isolert sett taler mot straffeskyld også skal vektes. Slik bevissituasjon må ha fremstått for lagretten anser *flertallet* det klart at Jan Helge Andersens forklaring, sammenholdt med sikre DNA-funn for at overgrepene ble begått av flere gjerningsmenn, sto helt sentralt og utgjorde de avgjørende bevis i domfellelsen av Viggo Kristiansen. Dersom disse bevisene svekkes, vil dette kunne ha stor betydning.

Slik *flertallet* vurderer det foreligger det også forhold som kan tilsi at DNA-beviset har stått sentralt i vurderingen av Jan Helge Andersens troverdighet. *Flertallet* vil her kort vise til at tingretten i sin vurdering av Jan Helge Andersens troverdighet uttrykkelig har lagt særskilt vekt på at hans forklaring har støtte i det som kunne utledes av DNA-bevisene. Flertallet legger videre til grunn at bevisbildet for lagmannsretten fremstod likt på dette punkt. I lagmannsrettens dom påpekes i tråd med dette under mindretallets premisser for straffutmålingen for Jan Helge Andersen følgende:

«Utan forklaringa frå Jan Helge Andersen hadde det snauvt vore fellande bevis for å dømme hovudmannen Viggo Kristiansen».

Slik *flertallet* ser det kan også avisreportasjer fra ankeforhandlingene til en viss grad belyse hvilken betydning Jan Helge Andersens forklaring og DNA-funn må antas å ha hatt under saken.

Agderposten skrev i en artikkel 5. februar 2002, etter at lagmannen hadde gitt sin rettsbelæring, blant annet:

- Det er dere som jury som avgjør skyldspørsmålet, sa han. Fredag sådde forsvarer Pettersen tvil om det kunne ha vært to gjerningsmenn på åstedet, da han blant annet beskrev DNA-analysene fra Spania som «forskningsbasert». – Basert på de rettsoppnevnte sakkyndige må en regne med å ha sikre biologiske bevis for at det var to gjerningsmenn i Baneheia, sa Nes Hansen.

Fra Bergens Tidende gjengis videre følgende:

Førstelagmann Asbjørn Nes Hansen etterlot ingen tvil om at han mente at Viggo Kristiansen var skyldig i barnedrapene da han gikk gjennom bevisene i Baneheiasaken tirsdag morgen.

(...)

Førstelagmannens rettsbelæring var så klar at advokat Svein Hagen, en av de to forsvarerne til Kristiansen, etterpå ga klart uttrykk for at juryen kommer til å svare ja på skyldspørsmålet.

Førstelagmannen sa i sin veiledende vurdering av bevisene at Jan Helge Andersens forklaring må ligge i bunn for den oppfatning juryen må ha om hva som skjedde i Baneheia. Han overlot til juryen om den ville oppfatte Andersen som troverdig, men henviste selv til Andersens forklaring i retten og den oppfatning politiavdelingssjef Geir Hansen har gitt av Andersen. Hansen hadde gitt klart uttrykk for at Andersen er troverdig.

Førstelagmannen etterlot heller ingen tvil om at det må ha vært to menn på åstedet. Nesten i samme åndedrett nevnte han at Kristiansen manglet alibi for tre avgjørende timer drapskvelden.

At det i rettsbelæringen ble gitt uttrykk for at det var sikkert bevist at det var to gjerningsmenn er også nevnt i domfeltes anke av 25.02.02 til Høyesterett:

I rettsbelæringen ga Førstelagmann Asbjørn Nes Hansen uttrykk for at det var sikkert bevist at det var to gjerningsmenn. Dette ble bygget på forklaringen fra den sakkyndige forklaring fra Rettsmedisinsk institutt Bente Mevåg. Hun uttalte seg om analysene foretatt i Spania og den behandlingen av prøvematerialet som ble foretatt der.

Slik *flertallet* vurderer det, er det etter dommen i 2002 tilkommet nye omstendigheter og bevis som medfører at både DNA-beviset og Jan Helge Andersens forklaring er svekket som bevis.

Når det gjelder DNA-beviset begrenser *flertallet* seg til å vise til begrunnelsen ovenfor under punkt 13.3.2.12. hvor *flertallet* konkluderer slik: «*Flertallet* legger således kort oppsummert til grunn at DNA-beviset i 2002 ble forstått som en sikker bekreftelse på at de straffbare forhold ble begått av flere gjerningsmenn. Slik situasjonen er i dag vurderer *flertallet* det slik at DNA-beviset samlet sett må anses tilnærmet nøytralt for så vidt gjelder spørsmålet om ugjerningene ble begått av flere gjerningsmenn. DNA-bevisets stilling som bevis er således vesentlig endret».

Kommisjonens *flertall* legger videre til grunn at Jan Helge Andersens forklaring er blitt tillagt vesentlig vekt for dommen mot Viggo Kristiansen og at det etter lagmannsrettens dom er tilkommet forhold i saken som tilsier at bevisverdien av hans forklaring er svekket.

Slik det fremkommer ovenfor har Jan Helge Andersen beskrevet at Viggo Kristiansen var initiativtaker og hovedmann bak de straffbare handlingene og at hans egen involvering, både i drap og seksuelle overgrep, skjedde motvillig og under alvorlige fysiske trusler fra Viggo Kristiansen.

I etterkant av dommen er det utarbeidet en sakkyndig vurdering av de avhør som ble gjennomført av Jan Helge Andersen, og hvor avhørsmetoden og utviklingen i Jan Helge Andersens forklaringer står sentralt. Den sakkyndige vurdering er foretatt av professor Gisli Gudjonsson og hans rapport av 9. juli 2012 er å anse som et nytt bevis i saken.

Rapporten tar utgangspunkt i avhørsmetoden som ble anvendt under avhør av Jan Helge Andersen, hvor han forut for sin tilståelse ble foreholdt politiets tese om at han selv kunne være et slags offer – i den forstand at hans beste venn Viggo Kristiansen kunne ha vært den mest aktive på åstedet.

Gudjonsson påpeker i sin analyse at Andersen distanserer seg fra å ta ansvar, og at han først endrer standpunkt når solide tekniske bevis knytter ham til saken. Gudjonsson påpeker deretter at Andersen forsøker å rettferdiggjøre sine handlinger ved å hevde at han ble truet. Den sakkyndige påpeker videre at Jan Helge Andersen hadde betydelig egeninteresse av å involvere Kristiansen og redusere sin egen skyld, og at Jan Helge Andersens personlighetsprofil stemmer med en person som er uvillig til å påta seg ansvar og som minimaliserer sin egen rolle og legger skylden på andre. Den sakkyndige konkluderer avslutningsvis med at Andersens politiforklaringer, hvor han begrenser sin egen rolle i drap og overgrep, og hvor han beskriver Viggo Kristiansens delaktighet, må behandles med skepsis og stor forsiktighet.

Flertallet deler den sakkyndiges generelle synspunkt om at bruk av en slik avhørsteknikk øker risikoen for uriktige forklaringer. Implikasjonene av nyere kunnskap om avhørsteknikker som er dårlig egnet til å få frem pålitelige utsagn fra vitner, er blitt tatt høyde for i den norske politietaten etter 2002. Teknikker som ble brukt i avhør av Jan Helge Andersen er ikke lenger akseptert praksis og skal ikke forekomme.

Slik *flertallet* ser det vil det være avgjørende at Jan Helge Andersens forklaring vurderes i lys av de farekilder som foreligger. Det forhold at Jan Helge Andersens forklaring må vurderes med stor forsiktighet, innebærer samtidig, etter *flertallets* syn, ikke at man skal se bort fra forklaringen eller at forklaringen i det hele tatt ikke kan bli lagt til grunn for dommen. Imidlertid vil kommisjonens *flertall* – ut fra rasjonelle betraktninger – dra den sluttsats at vekten av hans forklaring i stor grad må bero på hvilke øvrige bevis som støtter opp rundt hans forklaring.

Bevisverdien av Jan Helge Andersens forklaring er, slik *flertallet* ser det, isolert sett svekket. At lagmannsretten var kjent med avhørsmetodikken har for kommisjonens *flertall* begrenset betydning. Det nye i saken er de psykologifaglige vurderingene som innebærer at avhørsmetoden som ble benyttet i saken, skaper betydelig risiko for uriktige forklaringer hvor egen rolle marginaliseres. De psykologifaglige vurderingene bygger på

forskning som er blitt tydeligere og mer akseptert blant forskere og andre fagfolk etter lagmannsrettens dom. De ble, for eksempel, integrert i den norske politiutdanningen etter dommen. Da saken gikk for lagmannsretten var bevisstheten rundt disse problemstillingene annerledes enn i dag.

Sett i lys av at det allerede gjennom bevisførselen i lagmannsretten fremkom at Jan Helge Andersen i betydelig utstrekning hadde forklart seg uriktig om helt sentrale forhold under politiavhørene, (jf. redegjørelse nedenfor) ville bevisførsel om farekildene ved den avhørsteknikk som var benyttet, etter *flertallets* vurdering ha stor betydning både for forståelsen av – og for vektleggingen av – Jan Helge Andersens forklaring.

Slik *flertallet* har redegjort nærmere for under punkt 13.3.2.12. er også DNA-analyser fra 2010 rettslig sett å anse som nye bevis som svekker bevisvekten ved Jan Helge Andersens forklaring.

I den forbindelse er det påpekt at DNA-prøver tatt i 2010 i sterkere grad enn tidligere – og i klar motstrid til Andersens forklaring i retten – knytter ham opp mot seksuelle overgrep mot den yngste jenta. Slik *flertallet* gjengir ovenfor ville det for lagretten måtte ha fremstått som et paradoks dersom de hadde vært kjent med at Jan Helge Andersen hadde etterlatt sikre DNA-spor i prøver tatt fra den yngste jentas ytre endetarm, mens slike spor ikke var etterlatt fra Viggo Kristiansen. Dette da Jan Helge Andersen beskrev at Viggo Kristiansen gjennomførte seksuelle overgrep mot den yngste jenta ved to ulike anledninger, mens han selv verken hadde reisning, utløsning eller gjorde forsøk på å trenge inn i endetarmen.

I sum innebærer dette at de to sentrale bevisene som ble ført for å underbygge Viggo Kristiansens delaktighet i de straffbare forhold - DNA-beviset og Jan Helge Andersens forklaring – begge har fått en klart svekket bevisverdi.

Vedrørende punkt 3 ovenfor: Beviser som allerede i 2002 kunne støtte opp rundt Viggo Kristiansens forklaring

Når *flertallet* samlet sett skal vurdere hvilken betydning de nye bevis vil ha for sakens hovedspørsmål, så må det også ses hen til de momenter som forelå i 2002, og som i ulik grad talte mot at Viggo Kristiansen hadde vært på åstedet, men som ut fra bevissituasjonen i 2002 likevel ikke fikk avgjørende vekt.

Kommisjonens *flertall* vil påpeke at lagretten ble foreholdt enkelte bevis som kunne skape tvil ved om Viggo Kristiansen hadde vært på åstedet da handlingene fant sted. Mest sentralt er i den forbindelse mobilbeviset som vil bli omtalt nærmere nedenfor og som etter *flertallets* syn – isolert sett - allerede i 2001 pekte relativt klart i retning av at Viggo Kristiansen ikke var på åstedet da voldtektene og drapene ble begått. Videre er det på det rene at ingen av de mange vitnene som hadde passert bommen hvor Viggo Kristiansens noe iøynefallende sykkel ifølge Andersen hadde vært plassert over lengre tid, kunne huske å ha sett denne. Betydningen av dette sistnevnte beviset er begrenset og vil derfor ikke bli inngående drøftet av *flertallet*. *Flertallet* vil også se nærmere på uriktige forhold i Jan Helge Andersens politiforklaringer som allerede i 2002 var kjent for lagretten. Disse usikkerhetsfaktorene vil slik *flertallet* ser det lett få større betydning i den samlede bevisvurdering som må foretas etter § 391 nr. 3. Dette på bakgrunn av de nye bevisene i saken.

Det forelå allerede i 2002 en rekke usikkerhetsmomenter ved Jan Helge Andersens forklaring. *Flertallet* påpeker i den forbindelse at det er på det rene at Andersen under en rekke innledende avhør løy, og at han også etter at det ble funnet et kjønnsår som tilhørte ham på åstedet, forsøkte å begrense sin egen rolle. Om utviklingen i hans forklaringer bemerkes følgende sentrale forhold:

- Først benektet han ethvert kjennskap til saken og forklarte at bakgrunnen for at han dro til Baneheia var at han skulle delta i en trening med Heimevernet.
- Etter at hans kjønnsår ble funnet, og man derved visste at han var involvert i saken, ble han foreholdt politiets tanke om at Viggo Kristiansen var hovedmann og at han selv kunne ha vært et slags offer i saken.

- Han løy deretter om at han ikke hadde hatt noe med de seksuelle overgrepene å gjøre, men at han drepte den yngste jenta under alvorlige trusler fra Viggo Kristiansens side.
- Etter at det ble funnet DNA som kunne sette ham i forbindelse med seksuelle overgrep endret han forklaring og hevdet nå at han under alvorlige trusler fra Viggo Kristiansen også ble tvunget til å forsøke å gjennomføre et overgrep på det han trodde var den eldste jenta. Ifølge ham selv var hans penis imidlertid ikke erigert, og han penetrerte verken vagina eller anus.
- Senere etter å ha blitt foreholdt resultatene av DNA-prøver, sier han at det må ha vært den yngste jenta – det vil si den jenta han senere knivstakk og drepte – som han hadde berørt.

Ut over dette vil *flertallet* også påpeke andre usikre forhold ved Jan Helge Andersens forklaring:

- Jan Helge Andersen har aldri nevnt at Viggo Kristiansen hadde sin telefon fremme, selv om det anses sikkert at han skrev tekstmeldinger i den aktuelle periode da ugjerningene skal ha blitt begått.
- Jan Helge Andersen forklarte til politiet at han hadde skrevet en dagbok på PC hvor de straffbare handlingene er nærmere beskrevet. På tross av dette ble det aldri funnet spor av dette på hans PC. Av politiavhør i saken fremkommer det at Jan Helge Andersen ble foreholdt at tekniske eksperter hadde undret seg over at man ikke hadde funnet spor av dagboken selv om de mest avanserte program hadde blitt benyttet i søkearbeidet.

Allerede da lagmannsretten hadde saken til behandling forelå det følgelig på sentrale punkter bevis for at Jan Helge Andersen en rekke ganger hadde løyet, og for at forklaringen hans utviklet seg etter hvert som han ble konfrontert med tekniske bevis. Videre ble de påpekt flere forhold ved forklaringen som var lite sannsynlige.

Når de forhold som var kjent for lagmannsretten og som angår Jan Helge Andersens forklaring, sammenholdes med de nye bevis som

knytter seg til hans forklaring – foreligger det etter *flertallets* vurdering samlet sett atskillig tvil ved holdbarheten av beviset.

Kommisjonens *flertall* legger dernest til grunn at mobilbevisene var gjenstand for grundig bevisførsel og særskilt oppmerksomhet i både byretten og lagmannsretten. Under byrettens behandling hadde man kun rapporten fra Telenor å forholde seg til og den viste for alle praktiske formål at det hadde vist seg umulig å oppnå dekning til basestasjonen på Eg fra åstedet. Slik det fremkommer av byrettens dom anså retten likevel de øvrige beviser så sterke at han ble domfelt selv om mobilbeviset ble stående uforklart.

Da saken var til behandling i lagmannsretten forelå rapporten fra Teleplan, og ifølge avisreferat fra lagmannsrettens behandling var også ekspertvitnet fra Telenor orientert om forskjellene i rapportene og uttalte seg også om dette. Ekspertvitnet fra Telenor var enig med Teleplans sakkyndige om at det under visse forutsetninger kunne oppnås dekning selv om mye da måtte klaffe. Rapporten åpnet således i større grad enn tidligere for at det teoretisk sett kunne være mulig å oppnå dekning fra åstedet til basestasjonen på Eg.

Slik *flertallet* forstår bevisførselen for lagmannsretten kunne Teleplan således ikke utelukke at det kunne være mulig å oppnå dekning i august 2001 da de foretok sine målinger. Dette selv om de etter gjentatte forsøk ikke hadde klart dette, og selv om Telenor heller ikke hadde klart å oppnå dekning da de gjorde gjentatte forsøk i mai 2001. Samtidig kunne Teleplan, grunnet tekniske endringer som var foretatt fra mai 2000 og frem til de foretok sine målinger i august 2001, ikke si noe om hvordan mulighetene kunne ha vært i mai 2000. Som følge av dette ble mobilbevisets betydning som støtte for Viggo Kristiansens forklaring noe svekket.

Samlet sett ser kommisjonens *flertall* det slik at mobilbeviset, da lagmannsretten behandlet saken i 2002, var et moment egnet til støtte rundt Viggo Kristiansens forklaring om sitt bevegelsesmønster i det kritiske tidsrom. Lagretten var klar over de omfattende forsøkene som var gjennomført for å se om det var mulighet for å oppnå dekning både fra Telenor og Teleplan.

Mulighetene for at dekningsforholdene kunne ha vært annerledes i mai 2000 forelå, men hadde på den annen side ikke støtte i konkrete tester eller undersøkelser gjort fra Teleplans side.

Når mobilbeviset fikk begrenset betydning i bevisvurderingen tilsier en rasjonell vurdering at dette hadde sammenheng med at det angivelig forelå sikre holdepunkter for to gjerningsmenn i DNA-funnene. Dersom det gjennom DNA-funn var bevist at Viggo Kristiansen hadde vært på åstedet, vil det ha begrenset betydning for saken at det ikke hadde lyktes Telenor og Teleplan å oppnå slik dekning. En slik teoretisk mulighet for at dekning kunne oppnås var tilstrekkelig når DNA-beviset ble tolket med sikkerhet til å vise at han hadde vært på åstedet. Situasjonen er etter *flertallets* vurdering nå endret fordi DNA-beviset er svekket. En rasjonell vurdering tilsier da at mobilbeviset vil få større betydning i den samlede bevisvurderingen.

Slik kommisjonens *flertall* vurderer det vil en svekket betydning av DNA-beviset ikke bare innebære at mobilbevisets betydning øker. I en situasjon hvor man ikke har sikre tekniske bevis for at gjerningene ble begått av to personer, vil det også kunne ha en viss betydning at ingen vitner har observert Viggo Kristiansens iøynefallende sykkel ved bommen over en tidsperiode på nær to timer. I en slik situasjon vil også andre forhold som i ulik grad kan tale for at handlingene ble begått av en person få større vekt, herunder f.eks. likhetstrekk ved drapshandlingene, noe både obdusenten og Profileringsgruppen var inne på.

Det vil i en samlet vurdering også måtte påpekes at Jan Helge Andersen kunne ha et åpenbart motiv for å dra Viggo Kristiansen inn i saken. Dette slik at han kunne distansere seg noe fra saken, minimalisere egen rolle og derved få mildere straff. Slik *flertallet* vurderer det svekkes ikke motivets betydning av at Jan Helge Andersen etter hvert erkjente at han hadde drept den ene jenta. Jan Helge Andersen hadde på dette tidspunkt fått vite at politiet på grunn av DNA-funn på åstedet visste at han var en av gjerningsmennene til de grusomme handlingene som hadde funnet sted. Hans forklaring må vurderes på bakgrunn av de opplysninger han hadde fått. *Flertallet* viser videre til at Jan Helge Andersen i

sin forklaring gikk langt i å involvere Viggo Kristiansen i drapet. Dette ved at Viggo Kristiansen skulle ha knivtruet Jan Helge Andersen til å drepe jenta. Når han senere etter å ha blitt konfrontert med nye DNA-funn erkjenner å ha berørt den ene jenta med sin penis, forklarer han igjen at dette skjedde etter at han ble knivtruet til å gjøre dette av Viggo Kristiansen.

Flertallet har ovenfor beskrevet at Viggo Kristiansen hadde trekk som gjorde han til moduskandidat til de straffbare handlinger. Selv om dette er tilfelle, er det også et faktum at Jan Helge Andersen var kapabel til å knivstikke den yngste jenta til døde. Det er også tilkommet nye bevis i saken som i sterkere grad gir holdepunkter for at han begikk grove seksuelle overgrep mot den yngste jenta, jf. DNA-analysen fra 2010. Når de faktiske forhold viser at Jan Helge Andersen var kapabel til å begå uforståelige og svært alvorlige straffbare handlinger, er det vanskelig å se at Viggo Kristiansens modus, utelukker – eller taler sterkt imot – muligheten for at Jan Helge Andersen begikk de straffbare handlinger alene.

Selv om det samlet sett foreligger en rekke forhold som taler for at Viggo Kristiansen er skyldig foreligger det etter *flertallets* vurdering samlet sett en rimelig mulighet for at han ville ha blitt frifunnet. Kommisjonens *flertall* er derfor kommet til at begjæringen om gjenåpning tas til følge.

13.3.10.4 Mindretallets vurdering

Et mindretall bestående av Siv Hallgren og Tor Ketil Larsen mener at Jan Helge Andersens forklaring i lagmannsretten må ha vært et sentralt bevis mot Viggo Kristiansen. Det vises til artikkelen i NRK 5. februar 2002 hvor det fremgår at lagmannen, i sin rettsbelæring, har uttalt at man nok aldri får vite den hele og fulle historien om det som skjedde i Baneheia. Lagmannen presiserer overfor juryen at forklaringen til Jan Helge Andersen er det viktigste momentet ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. I artikkelen står det videre at; «Saken står og faller på om denne forklaringen, sammenfalt med

de andre bevisene i saken, kan regnes som troverdig, sa Nes Hansen.»

Slik *mindretallet* ser det er det åpenbart at det kan være grunn til å stille spørsmål ved deler av Andersens politiforklaringer, han har endret sin forklaring etter hvert som bevisene mot ham ble lagt frem. Man kan også være kritisk til avhørsmetodikken som ble brukt hvor man til en viss grad formulerte ledende spørsmål til Andersen og introduserte ideen om at han selv kunne være et offer og at det var Viggo Kristiansen som var den dominante part i handlingene. Etter *mindretallets* vurdering er det ikke fremkommet noe avgjørende nytt knyttet til Andersens forklaring som svekker bevisbildet mot Kristiansen. Det synes å være på det rene at retten har vært klar over svakhetene i Andersens forklaringer.

Mindretallet finner i denne sammenheng grunn til å gjenta og understreke at juryen har avgjort skyldspørsmålet mot Kristiansen på grunnlag av den samlede bevisførselen i lagmannsretten, herunder forklaringene fra de to tiltalte og en rekke vitner. Kommisjonens oppgave er å vurdere om det i ettertid er fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter, som ikke var kjent for den dømmende rett, som kan være egnet til å føre til frifinnelse eller mildere straff.

Mindretallet viser til de momentene som den samlede kommisjon har redegjort for ovenfor under kapittel 13.3.10.2, - momenter som underbygger at Viggo Kristiansen med rette ble dømt for de handlingene han var tiltalt for. *Mindretallet* har tillagt disse momentene stor bevismessig vekt ved vurderingen av om vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 er oppfylt. *Mindretallet* legger til grunn at dette er momenter som også har veiet tungt ved juryens samlede bedømmelse av bevisene som ble ført i retten, og som ledet til at Kristiansen ble funnet skyldig.

Når det gjelder Viggo Kristiansens forklaringer viser *mindretallet* til at han løy til politiet fra første stund. Allerede under den første rundspørringen mandag 22. mai 2000 unnlot han å fortelle at han og Andersen hadde vært i Baneheia ved 18.00-tiden, og at de hadde truffet vitnet Rødsvik. Også Andersen lyver om dette i

rundspørringen. At Andersen unnlater å fortelle dette er logisk, gitt hans deltagelse i ugjerningene, men hvorfor Kristiansen ikke skulle fortelle om dette dersom han ikke hadde noe med saken å gjøre, er det vanskelig å forstå logikken i. Hvorfor skulle han lyve om dette dersom han ikke var involvert i saken?

Både Kristiansen og Andersen har i avhør senere på sommeren, den 14. juli 2000, forklart seg om møtet med Rødsvik ved Svarttjønn den 19. mai 2000. Kristiansens forklaring om at dette var noe han «*glemte forrige gang*» og at han «*ikke kunne huske at han var i Baneheia den dagen*», er etter *mindretallets* mening helt usannsynlig. Det samme er Andersens forklaring om at han «*tenkte ikke over det*» og at han «*husket ikke dette når jeg tidligere ble avhørt.*» Dette har nok også juryen merket seg.

Sett i lys av at Kristiansen under rundspørringen 22. mai 2000 – tre dager etter at jentene forsvant - «*glemte*» å fortelle at han hadde vært i Baneheia den 19. mai 2000, fremstår det merkverdig at han videre i vitneavhøret 14. juli 2000, kan huske at han ved 19-tiden den 19. mai 2000 hørte nyhetene på P4 eller Radio1, og «*han tror det var nevnt en eller annen ulykke*», men han kan ikke huske hvor den hadde skjedd. I avhør som siktet 21. september 2000 kan han huske at han så på TV da Andersen kom tilbake ved 19.15 - 19.30-tiden den 19. mai 2000, og han «*lurer på om Dagsrevyen nesten var slutt eller at værmeldingen hadde begynt.*» Han mener at «*det var Gislefoss som hadde været og han hørte noe om Troms og Finnmark*».

Viggo Kristiansen påbegynte sin forklaring i lagmannsretten på ankeforhandlingens første dag, mandag 7. januar 2002. Han fortsatte tirsdag 8. januar 2002, og ut fra rettsboken kan det se ut som at hele dagen gikk med til hans forklaring. Viggo Kristiansen forklarte seg på ny 10. januar 2002, etter at Andersen hadde avgitt sin forklaring.

Mindretallet er videre av den oppfatning at det er svært vanskelig å forstå hvorfor Viggo Kristiansen ikke deltok i letingen etter de savnede jentene etter at det ble kjent at de hadde forsvunnet. Viggo Kristiansen var lommekjent i området, og hadde over noe tid vært

aktiv i ungdommens Heimevern. Det er nærliggende å tro at han ville ha interesse av å delta i en slik leteaksjon.

Dette underbygges av politiforklaringen til Christian Helliksen, som er sitert tidligere. Han hadde vært innom hos Viggo Kristiansen søndag 21. mai 2000, og han hadde selv kledd seg for å delta i letingen. Han hadde spurt Kristiansen og Andersen om de ikke ville opp i Baneheia for å lete etter jentene. Viggo hadde svart: «*Vi kuler han litt, drikker opp kaffen og bare venter litt*». En annen kamerat, Espen Bakke, forklarte i politiavhør at Helliksen hadde fortalt ham om denne episoden. Helliksen hadde sagt til ham at dette var så spesielt at han trodde at Kristiansen og Andersen kunne ha noe med dette å gjøre. Både Helliksen og Bakke forklarte seg som vitner i lagmannsretten.

Slik *mindretallet* ser det, må man anta at dette også var en del av juryens vurdering. Juryen må ha stilt seg undrende til det faktum at Viggo Kristiansen ikke var med i leteaksjonene, som engasjerte store deler av lokalbefolkningen. Dersom Viggo Kristiansen var uskyldig i saken så kunne han jo ikke vite at jentene var drept, - en leteaksjon kunne godt ha ført at man fant jentene i live for alt Viggo Kristiansen i så fall visste.

Etter *mindretallets* oppfatning har Viggo Kristiansen en psykologisk profil og forhistorie med seksuelle overgrep mot barn, som har betydning for vurderingen av saken i sin helhet. Det vises her til de gjentatte overgrepene mot Y, som er omtalt i tiltalebeslutningen post V og VI, som han har erkjent. Selv om disse forholdene ble rettskraftig avgjort i byretten, og ikke var gjenstand for bevisførsel i lagmannsretten, er det på det rene at disse overgrepene ble et tema også i lagmannsretten. *Mindretallet* anser det som relevant å komme nærmere inn på disse forholdene for å kunne belyse Viggo Kristiansens forhistorie, som også er en del av det samlede bevisbildet. Det vil i denne sammenheng være grunn til å referere noe fra den sakkyndige erklæringen og fra politiavhør.

Det fremgår av rettsboken at Ys mor var vitne i lagmannsretten, under henvisning til tiltalens post IV, som gjaldt Y's bror X, og det

må antas at hun i denne forbindelse også har kommet inn på forholdene vedrørende Y. Det fremgår dessuten på side 23 i rettsboken fra lagmannsretten at aktor, under prosedyren, dokumenterte de delene i Kristiansand byretts dom som gjaldt tiltalepostene som var rettskraftig avgjort av byretten. Den rettspsykiatriske erklæring 31. desember 2000 og tilleggserklæring 12. desember 2001 fra de sakkyndige, professor dr. med Kjell Noreik og professor dr. med Jofrid Alice Nygaard, ble fremlagt i lagmannsretten, se rettsboken side 21.

I byretten ble Kristiansen også dømt for flere seksuelle overgrep mot Y's yngre bror, X, som var kun 5-6 år gammel da overgrepene skal ha funnet sted. Kristiansen ble frifunnet for denne tiltaleposten i lagmannsretten, men idømt erstatningsansvar. Lagmannsretten skriver på side 74 i dommen blant annet:

Retten har kome til at det er «klar sannsynlighetsovervekt» for at Kristiansen 2-3 ganger har ført kjønnslemlen sin inn i munnen til X. Ved denne bevisvurderingen har retten lagt stor velt på at guten i to domaravhøyr har forklara seg konkret og detaljert om overgrep.

Som nevnt ble den rettspsykiatriske erklæringen og tilleggserklæringen fremlagt i lagmannsretten. Både Noreik og Nygaard var til stede som sakkyndige i byretten og i lagmannsretten og avga forklaring for begge rettsinstanser. Deler av de sakkyndiges tilleggserklæring er gjengitt ovenfor under kapittel 13.3.10.2. Fra erklæringen 31. desember 2000 gjengis et avsnitt hvor overgrepene mot den lille piken Y er omtalt:

På spørsmål om han har vært sammen med jenter, sier han i første omgang at han ikke har vært det fast over lengre tid, og begrunner det med at jenter er dyre i drift. Han sier imidlertid at han er interessert i jenter, helst de noe eldre enn han, helst i 30 – 35 årsalderen, «mye fint på det markedet der». I småjenter er han ikke interessert. Han innrømmer imidlertid at det skjedde en glipp en gang. «Jeg gjorde overgrep mot en liten pike». Han sier at han sliter veldig med det, at han er flau over hva han gjorde, at han angrer og gjerne skulle ha skrudd tiden tilbake for å ha dette ugjort. Han var selv i 14 - 15 års alderen, hun var 7 – 8 år. Det var 5 ganger han forgrep seg på henne, - uten å ha samleie med henne, og den siste gangen fikk han et skikkelig støkk, og etter det begynte han heller å kjøpe pornofilmer, «alt mellom himmel

og jord», men ikke barneporno. En gang fikk han tilsendt en dyrepornofilm, men han vet ikke om han har den ennå.

På side 11-13 i den rettspsykiatriske erklæringen 31. desember 2000 gjengir de sakkyndige fra politiavhørene av Viggo Kristiansen:

Onsdag 11.10.00 kl. 1100 ble observanden avhørt på Kristiansand politikammer:

Siktede forklarer videre at jenta som han hadde begått seksuelle overgrep mot het Y og at hun bodde i nærheten av onkelen hans på Eg. Han husker ikke etternavnet hennes, men hun hadde en eldre søster som het N.N. og en bror som het X.

Siktede sier at han ikke kjente N.N. noe særlig. X kjente han bedre. Y og familien hennes har nå flyttet fra Eg.

Han fortsetter med å si at han ofte var i tottene på moren til Y ved at han stoppet og skjelte henne ut. Dette var mens MBD'en var på sitt verste. På spørsmål om hvilket omfang disse overgrepene mot Y hadde, sier siktede at «jeg kan fortelle alle gangene, men jeg har ikke noe lyst». Siktede sier imidlertid at det dreier seg om fem forskjellige anledninger. «Hvorfor jeg gjorde det, vet jeg ikke.»

«Jeg er veldig glad for at det kom frem. Det har gnagd på min samvittighet i seks år.» Siktede svarer på spørsmål at han er sikker på at det dreier seg om fem forskjellige overgrep «fordi jeg ikke kan glemme det.»

«Jeg begynte å tukle med henne på søppeldunkene, men jeg vil helst ikke snakke om det fordi det er ekkelt og flaut.»

Siktede forklarer at han er glad for at dette kom ut, for da kan «jeg sitte i fengsel med god samvittighet og sone for noe jeg har gjort, og komme ut med god samvittighet».

Siktede forklarer at han tror at Y var 7 år. «Hun gikk i første eller andre klasse», sier han.

Han forklarer videre at Y lette etter broren sin X, fordi han måtte tidligere inn.

Siktede sier at «jeg fikk det inn i hodet at jeg skulle prøve det og jeg håpte at hun var såpass liten at hun ikke ville huske det da hun ble større».

«Jeg visste det var ulovlig».

Når det gjelder jentas bukse forklarer siktede at denne var nede på jentas knær. «Det var de hver gang. Jeg tok aldri av henne buksene slik at hun var splitter naken», sier han.

Han fortsetter «det skjedde to ganger på søppelkassene og tre ganger ved sykepleierskolen.

Siktede forklarer videre at han brukte tunga i skrittet hennes, og «jeg kjente at det hovnet i buksa mi».

Han brukte fingeren og tok ut sin erigerte penis og onanerte denne.

Deretter la han den mellom beina hennes og «jukka» frem og tilbake til han fikk noen rykninger og følte at han var tilfredsstilt.

Han tok på seg sin egen bukse før han hjalp Y på med hennes..

Siktede forklarer også at han har tenkt mye på dette i de siste tre årene og håpet at det ikke skulle komme ut, men han sier også at han har grublet mye på om han skulle fortelle dette til noen, men han turte ikke.

Han svarer videre på spørsmål om hvorfor han gjorde dette med ei lita jente at «det var det eneste jeg trodde jeg kunne få, men jeg drømte om ei ordentlig dame»

«Hormonene tok overhånd over hauet».

Siktede forklarer på spørsmål at det siste overgrepet trolig skjedde i 1995. Alle overgrepene skjedde over en relativ kort periode.

Tirsdag 17.10.00 kl. 1410 ble observanden avhørt på Kristiansand politikammer

Siktede ble gjort kjent med at det er ønskelig at han svarer på et par spørsmål når det gjelder Y, en sak han har sagt seg skyldig i. Siktede sier seg villig til å svare på disse spørsmålene.

Siktede ble fortalt at Y i sin forklaring (dommeravhør) har fortalt at overgrepene var mange og over ti.

Siktede forklarer at det er feil. «Jeg husker alle fem gangene og det holdt på å bli en sjettede gang. Har du gjort sånne ting, så glemmer du det ikke.»

Han ble videre foreholdt at Y også forteller at siktede tok henne i armen og førte henne av sted når de møttes. Hun sier også at forsøkte å reise seg opp når hun lå nede på bakken, men at hun ble presset ned av siktede.

Siktede forklarer at han aldri har brukt makt på Y.

På spørsmål om han kan ha leiet henne av sted eller «ført» henne av sted uten egentlig å bruke makt svarer han: «Jeg har alltid lurt ho».

Siktede forklarer videre at Y aldri lå på bakken «når jeg utførte seksuelle overgrep mot ho».

Siktede ble også gjort oppmerksom på at Y forklarer at han forsøkte å trenge inn i henne med «tissen».

Han svarer at heller ikke dette stemmer, for da visste jeg at hun ville ha skreket, og hvis jeg hadde gjort det så ville det han vært fullbyrdet voldtekt – hun var jo såpass liten».

Siktede forklarer videre at barn spør og graver og er veldig nysgjerrige i den alderen. «Det er jo dumt, for man skal ikke tro på alt det folk sier», fortsetter han.

Kristiansand byrett skriver i sin dom på side 18 blant annet:

Tiltalen bygger på at tiltalte gned penis mot kjønnsorganet til fornærmede og at han stakk en finger inn i hennes skjede og for øvrig slikket henne i skrittet. Retten finner det hevet over enhver rimelig tvil at dette har funnet sted. Disse overgrepene fant sted i Egsområdet og fordelte seg over flere enkelepisoder. Tiltalte har konkretisert dette til 5-6 ganger. Fornærmede har i dommeravhør tallfestet dette til minst 10 ganger. Retten finner det unødvendig å gå nærmere inn på dette, idet retten legger til grunn at overgrepene fordeler seg over mer enn 5 ulike tilfeller fordelt over den perioden tiltalen omfatter.

Mindretallet vil også bemerke at bakgrunnen for at overgrepene mot Y ble kjent, var at Andersen i avhør 22. september 2000 forklarte seg om dette til politiet. Dette var ukjent for alle på det tidspunktet. Opplysningene ble deretter etterforsket ved

dommeravhør av Y den 6. oktober 2000. Da Kristiansen skulle avhøres om disse overgrepene den 11. oktober 2000, fremgår det av dette avhøret, og av avhøret 12. oktober 2000, at han er kjent med hva han skal forklare seg om, og at var han blitt informert av sin forsvarer om at dette ville bli tema. Hans erkjennelse av forholdet har således begrenset betydning, gitt de sterke bevis som da forelå. Uansett er dette et eksempel på at Andersen, i hvert fall noen ganger, utvilsomt forklarer seg sannferdig. *Mindretallet* legger vekt på at Andersen her forklarer seg sannferdig om grove seksuelle overgrep som Viggo Kristiansen begikk mot en 6-7 år gammel pike, og at Kristiansen skal ha skrytt av dette på det man må kunne karakterisere som en bisarr og avvikende måte. Det fremstår som svært spesielt at Viggo Kristiansen, til tross for at Jan Helge Andersen kjente til disse overgrepene, allikevel ikke klarte å la være å begå nye handlinger av samme, og etter hvert, mer alvorlig type.

Når det gjelder Andersens forklaringer om Viggo Kristiansen i drapssaken viser *mindretallet* til dommen fra Kristiansand byrett, hvor skyldspørsmålet mot Andersen ble rettskraftig avgjort. På side 11 i dommen uttaler byretten at den «... *finner at den sammenhengende forklaring tiltalte Andersen har gitt med hensyn til det som skjedde i all hovedsak er korrekt, dog slik at han ikke er like troverdig når det gjelder eget overgrep overfor Stine Sofie Sørstrønen.*». Under avgjørelsen av straffespørsmålet mot Viggo Kristiansen i Agder lagmannsrett, vises det på side 38 i dommen til byrettens redegjørelse for det faktiske hendelsesforløpet, som også er «... *dekkjande etter den bevisførsla som har vore ved ankeforhandlinga.*» Lagmannsrettens *mindretall* uttaler på side 46 i dommen at «... *den tilståinga Jan Helge Andersen kom med etter pågripinga, og som han på eit punkt nær har halde fast på seinare, har hatt så mykje å seie for oppklaringa av saka at det må kome klart til uttrykk i straffutmålinga.*»

Mindretallet viser også til rettsboken fra lagmannsrettsbehandlingen hvor det fremgår at Andersen avga forklaring i lagmannsretten 8. januar 2002 og at han fremsto på nytt for å avgi forklaring 11. januar 2002, 18. januar 2002, 25 januar 2002 (to ganger) og 30. januar 2002. Det må legges til grunn at

retten, gjennom Andersens forklaringer og ved eksaminasjon fra dommerne, aktor og forsvarere, har fått utdypet hans forklaring og at eventuelle uklarheter, misforståelser og motsetninger er blitt avklart. Det må også antas at Andersen gjennom eksaminasjonen i retten er blitt konfrontert med opplysninger som han kom med i sine politiavhør.

Mindretallet nevner spesielt anførselen fra domfelte om at Andersen i politiavhør fikk spørsmål om han selv kunne være «*et slags offer i saken*», og at han ved dette fikk en oppfordring fra politiet om å knytte Kristiansen til saken. Under byrettens behandling skriver NRK i en artikkel 25. mai 2001 blant annet:

Advokat Pettersen mener også at Jan Helge Andersen fikk motiv for å trekke inn Viggo Kristiansen da politiavdelingssjef Geir Hansen i et av de første avhørene spurte om ikke Andersen egentlig var et «offer», med Kristiansen som hovedmann.

Advokat Pettersen mener dette fungerte som en «redningsplanke» for Jan Helge Andersen, og et motiv for at han forklarte seg slik han har gjort senere.

Politiavdelingssjef Geir O Hansen har i en rapport 14. september 2000 redegjort for at han kom med denne uttalelsen i avhør 13. september 2000. Politiavdelingssjef Hansen foretok flere avhør av Andersen etter pågripelsen, blant annet det første avhøret av Andersen som siktet 13. september 2000, hvor han tilsto å ha drept en av jentene. Politiavdelingssjef Geir O Hansen forklarte seg som vitne i lagmannsretten 22. januar 2002.

Politibetjent Jon Repstad, som var til stede under de fleste avhørene av Andersen, forklarte seg også som vitne i lagmannsretten. Det må legges til grunn at uttalelsen om at Andersen selv kunne være et slags offer, og opplysninger for øvrig som Andersen kom med i sine politiforklaringer, ble belyst under bevisførselen i lagmannsretten, og at også dette inngår i lagmannsrettens totale vurdering av Andersens troverdighet.

Mindretallet vil også bemerke at selv om detaljer ved Andersens forklaring åpenbart er uriktige, og at det er grunn til å stille

spørsmål ved hans forklaring når det gjelder egen delaktighet i overgrepene og drapene, er ikke det i seg selv en grunn til å se bort fra forklaringen i sin helhet. Det må antas at han i hovedtrekk forklarer seg riktig om hva som skjedde i Baneheia denne fredagskvelden, noe lagmannsretten også synes å ha lagt til grunn, men at han likevel prøver å gi et inntrykk av at han hadde en mer tilbaketrukket rolle i handlingene.

Slik *mindretallet* ser det er det vanskelig å forstå hvorfor Jan Helge Andersen skulle hevde at han ble tvunget til å begå et drap dersom han først hadde bestemt seg for å lyve Viggo Kristiansen inn i saken. Det fremstår som mer nærliggende at han ville ha hevdet at Viggo Kristiansen begikk begge drapene, dersom han først skulle trekke ham feilaktig inn i saken.

Mindretallet er også av den oppfatning at Andersen ville løpe en stor risiko ved å bringe Viggo Kristiansen uriktig inn i saken. Selv om tilståelsen og forklaringen først kom i september, og Andersen kunne ha hatt muligheten til å forhøre seg med Viggo Kristiansen om hva han foretok seg drapskvelden, kunne han ikke utelukke at etterforskningen ville ha avdekket at Viggo Kristiansen kunne hatt et sikkert alibi. Slik *mindretallet* ser det, er det mer nærliggende at Andersen visste at Kristiansen ikke hadde alibi – simpelthen fordi han var sammen med Andersen i Baneheia.

Mindretallet ser for seg at det i prinsippet er to muligheter dersom Jan Helge Andersen lyver om Viggo Kristiansens deltagelse i drapene;

- a) enten har han planlagt det å lyve ham inn i saken over tid, eller så
- b) har han i avhørene kommet på at det å lyve ham inn var en mulighet.

Dersom man diskuterer disse scenarioene hver for seg kan det anføres at dersom a) medfører riktighet, så fremstår det som svært uforståelig at han ikke påsto at Viggo Kristiansen hadde begått begge drapene og truet ham til å delta kun i de seksuelle handlingene, og dersom b) medfører riktighet, så blir problemstillingen med alibi enda mer viktig; hvordan kunne han

vite at Viggo Kristiansen ikke hadde alibi for handlingen dersom han ikke hadde planlagt å lyve ham inn i saken?

Mindretallet er av den oppfatning at hverken scenario a) eller b) fremstår som særlig sannsynlige satt opp mot saken som helhet; det fremstår som mer sannsynlig at Viggo Kristiansen faktisk deltok i drapene og at Jan Helge Andersen var klar over det fordi han selv også deltok.

Mindretallet viser til gjennomgangen ovenfor av de forklaringene Kristiansen og Andersen ga under rundspørringen og i de første vitneavhørene, som synes å trekke i retning av at de hadde samordnet sine forklaringer for at de to skulle sikre seg et alibi for drapskvelden. Ifølge en artikkel i Stavanger Aftenblad 22. mai 2001, skal førstestatsadvokat Dahl ha uttalt i sin prosedyre i byretten:

Alibiavtalen ble inngått straks etter drapene, - og drøftet dagen etterpå. Innholdet i alibiavtalen var at Viggo skulle ha vært i bua, og at Andersen skulle ha vært på løpetur. Begge forklaringene stemmer overens når de blir gitt til politiet. Telefonsamtalene til vennene mener jeg er et forsøk på å skaffe seg alibi. Når de inviterte kameratene først kommer, spør Viggo hva vennene egentlig vil.

Det er grunn til å tro at Kristiansen og Andersen hadde til hensikt å holde fast på sin avtalte alibihistorie, men at de forsto, og avtalte, at de måtte endre på denne etter møtet med Rødsvik, se omtalen om dette møtet ovenfor. Den 25. april 2001 skrev Stavanger Aftenblad om Jan Helge Andersens forklaring i byretten blant annet:

Viggo prøvde å ta opp det som hadde skjedd. Jeg sa at vi måtte gå til politiet og melde oss. Men da svarte han at i så tilfelle måtte jeg ta på meg skylda for alt, sa Jan Helge Andersen. Han mente Viggo Kristiansens oppførsel endret seg betydelig i tiden etter drapene:

Han fikk noia etter å ha blitt innkalt til avhør hos politiet.

Etter hvert fikk Jan Helge Andersen beskjed om å ringe ham før han kom på besøk. Han svarte heller ikke på mobiltelefonen når andre enn venner ringte.

Mindretallet finner grunn til å vise til politiavhøret som ble tatt av Viggo Kristiansen den dagen han ble pågrepet 13. september 2000.

Siktede ble foreholdt at han i den såkalte «kikkersaken» ikke tilsto denne uten videre og at han her forsøkte å skyve skylden over på Jan Helge.

Siktede forklarer på spørsmål at han gjorde det «i håp om ikke å bli tatt».

I politiavhør av ham 11. oktober 2000, som i hovedsak gjelder overgrepene mot den lille jenta, forklarer Kristiansen blant annet:

Siktede forklarer at Jan Helge kom tilbake mens han holdt på med jenta. Han forklarer at han sa til Jan Helge at han måtte være så snill og ikke si dette til noen. Siktede sier videre at han og Jan Helge hadde inngått en pakt hvor bare den ene som ble tatt skulle ta skylda, «men hvis de spurte om den andre, så skulle vi si sannheten».

Politiførstebetjent Jon-André Nilsen, som foretok avhørene av Kristiansen, forklarte seg som vitne både i byretten og i lagmannsretten.

Juryen har hørt forklaringene til de to tiltalte og til polititjenestemennene som foretok flere politiavhør av dem etter pågripelsen høsten 2000. I tillegg ble det avhørt en rekke vitner som kunne forklare seg om sine observasjoner av de to tiltalte i tiden før og etter at drapene fant sted. Derunder om deres vennsforhold, om deres personlighet og om rollefordelingen mellom dem. Etter *mindretallets* oppfatning må det legges til grunn at juryen, gjennom bevisførselen, har hatt et bredt grunnlag for å gjøre seg opp en mening om de to tiltaltes troverdighet. Det er på grunnlag av en samlet vurdering av alle bevisene i saken, hvor også de tiltaltes forklaringer inngår, at juryen har avgjort skyldspørsmålet.

Mindretallet viser også til at det i lagmannsretten ble ført en rekke vitner, uten at vi trenger å gå inn på dette. Hva som egentlig skjedde i Baneheia, er det ingen utenforstående som kan gi et sikkert svar på. Etter *mindretallets* vurdering må det legges til

grunn at Andersen i det store og hele har forklart seg riktig om hendelsesforløpet, men at han også har forklart seg uriktig om deler av hendelsesforløpet for å minimalisere sin egen aktivitet. Selv om det i ettertid er grunn til å være kritisk til gjennomføringen av politiavhøret og avhørsmetoden som ble anvendt, foreligger det etter *mindretallets* oppfatning ingen nye bevis eller omstendigheter omkring dette som tilsier at hovedlinjene i hans rettslige forklaring for lagmannsretten ikke skal legges til grunn.

For så vidt gjelder DNA-beviset, viser *mindretallets* til sin begrunnelse under kapitlet om DNA-beviset ovenfor. Her legger *mindretallet* til grunn at juryen fikk med seg forbeholdene i den spanske rapporten, at det var prøvemateriale med lite cellemateriale, at det var «vanskelige» prøver hvor analysene ga svake resultater, at det ble reist spørsmål om prøvene kunne være forurenset og at partene var uenige om det kunne være to menn som var bidragsyttere til prøvene. Etter *mindretallets* vurdering er ikke den usikkerheten omkring prøvene, som i ettertid er reist i rapporter fra enkelte sakkyndige, av en slik art at de – sammenholdt med det øvrige bevismaterialet mot Kristiansen i saken – ville være egnet til å endre juryens avgjørelse av skyldspørsmålet, dersom de hadde vært kjent under ankeforhandlingen i lagmannsretten.

Mindretallet har ovenfor lagt til grunn at verken DNA-beviset eller mobiltelefonbeviset er vesentlig endret etter at saken ble behandlet i lagmannsretten i 2002. Selv om det foreligger nye rapporter etter 2002, som er å anse som nye bevis eller omstendigheter etter straffeprosessloven § 391 nr. 3, er det ikke fremkommet noe nytt som, sammenholdt med det samlede bevismateriale som forelå for retten, er egnet til å føre til frifinnelse av Viggo Kristiansen.

Mindretallet viser til en artikkel i Aftenposten 2. februar 2002, under tittelen «Nok tvil til at Kristiansen må frikjennes.» Her refereres det til noen av de punktene som Viggo Kristiansens forsvarer trakk frem i sin prosedyre i lagmannsretten, og som viser at juryen ble gjort kjent med tvilen som knyttet seg til enkelte bevis.

Viggo Kristiansens forsvarer mener det er nok tvil til at hans klient bør frifinnes. Han advarte mot justismord dersom han dømmes.

Advokat Tore H. Pettersen advarte juryen mot å tro alt den medtaltalte Jan Helge Andersen sier. Det er Andersen som har trukket Viggo Kristiansen inn i saken gjennom sin tilståelse, og det er lite annet som knytter 22-åringen til voldtektene og drapene på Lena Sløgedal Paulsen (10) og Stine Sofie Sørstrønen.

Ingen tekniske beviser Det er nettopp det at det ikke finnes et eneste teknisk bevis som med sikkerhet peker ut Kristiansen som gjerningsmann, Tore H. Pettersen mener reiser tilstrekkelig tvil til at juryen tirsdag må svare «nei» på spørsmålet om han er skyldig.

Dere skal være hundre prosent sikre på Viggo Kristiansens skyld for å dømme. Selv om saken er tragisk, har den de samme beviskrav som ellers gjelder i norske rettssaler, sa Pettersen henvendt til juryen.

Han sa videre at Jan Helge Andersen har kunnskaper nok til å fortelle en versjon av hendelsesforløpet som passer ham, og som reduserer hans betydning.

At Andersen har gitt en del opplysninger fra åstedet, betyr ikke det samme som at Viggo Kristiansen er gjerningsmann. Pettersen presenterte også en teori som går ut på at det ikke var to menn om ugjerningene i Baneheia 19. mai 2000.

DNA-analysene som viste at to menn forgrep seg, er usikre. Det er for mange usikkerhetsfaktorer i denne saken til at dere kan dømme min klient. Advokaten brukte mye tid på å gjennomgå klientens viktigste kort i kampen for frifinnelse: Det faktum at det kun er en teoretisk mulighet for å oppnå mobildekning over basestasjonen Eg A på og rundt åstedet. I tidsrommet rundt drapene har som kjent Kristiansen mottatt og sendt tekstmeldinger over denne basestasjonen.

Da skal det godt gjøres at han var der. Jeg mener dette er hans alibi, sa Pettersen i retten.

Gang på gang understreket han overfor juryen, som altså skal avgjøre skyldspørsmålet til Viggo Kristiansen, hvor viktig tvilen er.

Retten må ta hensyn til enhver rimelig og forstandig tvil. Denne tvilen skal komme tiltalte til gode.

Pettersen fremhevet også at det faktum at ingen har sett Viggo Kristiansen i Baneheia, også taler til hans fordel.

I stedet er det flere som har sett Jan Helge Andersen i heia, og registrert hans underlige oppførsel. Det han forklarer står ikke til troende, sa han.

Han advarte også juryen mot å dømme Kristiansen bare fordi de har fått tegnet et bilde i pressen av ham som et «monster».

Mindretallet finner også grunn til å vise til kjennelsen fra Høyesteretts kjæremålsutvalg 28. november 2001, som er sitert tidligere. Her påpekes det at prinsippet om bevisumiddelbarhet er et bærende prinsipp i straffeprosessen, nemlig at den dømmende rett selv skal høre tiltalte og vitnene. Gjennom de forklaringene som gis, og med de tilføyelser, endringer og avklaringer som skjer ved eksaminasjon i retten samt ved det inntrykk som formidles gjennom den personlige opptreden i rettsalen, «*får den dømmende rett normalt et langt bedre grunnlag for å vurdere troverdigheten og holdbarheten av forklaringer enn man kan få ved lesing av dokumenter der forklaringene er nedtegnet.*»

Kommisjonen har tidligere drøftet vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 knyttet til enkelte bevis i saken, og etter *mindretallets* vurdering er det ikke anført noe avgjørende nytt som kan gi grunnlag for gjenåpning.

Selv om det i ettertid er fremskaffet noen nye opplysninger, herunder nye sakkyndige erklæringer og vitneforklaringer, som er å anse som nytt etter straffeprosessloven § 391 nr. 3, har disse, etter *mindretallets* vurdering, ikke en slik vekt at de kan gi grunnlag for gjenåpning. Dersom juryen hadde vært kjent med de bevisene og omstendighetene som er tilkommet etter 2002, er det etter *mindretallets* syn likevel ingen rimelig mulighet for at dette – vurdert sammen med de øvrige bevisene som ble presentert for juryen, ville ha endret det bevisbildet som forelå for retten på en slik måte at det ville ha ført til frifinnelse av Viggo Kristiansen

Kommisjonens *mindretall* kan ikke se at det i domfeltes begjæring, eller i saken for øvrig, er fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter som hver for seg eller samlet – og sammenholdt med det totale bevismaterialet som ble presentert for lagmannsretten - er egnet til å føre til frifinnelse av Viggo

Kristiansen. Vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 er ikke oppfylt.

13.4 Straffeprosessloven § 392 annet ledd

Straffeprosessloven § 392 annet ledd åpner adgang for gjenåpning «når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny». Bestemmelsen skal «brukes med stor varsomhet», jf. Rt. 1999 side 554 og Rt. 2003 side 1389 avsnitt 101.

Etter bestemmelsens ordlyd gjelder det ingen begrensninger med hensyn til hvilke «særlige forhold» som kan være av betydning ved bedømmelsen av om det er tvilsomt om dommen er riktig. Det er ikke her et krav om at det må foreligge noen nye omstendigheter eller bevis. Også nye vurderinger av holdbarheten av de bevis som ble ført for den dømmende rett, kan dermed komme i betraktning.

Bestemmelsen i § 392 annet ledd har vært ment som en ytterste sikkerhetsventil i de tilfeller der dommens riktighet fremstår som tvilsom, og «saken alt i alt stiller seg slik at det etter rettens oppfatning bør skje en ny prøvelse av saken for at man skal føle seg overbevist om at ingen urett er skjedd», jf. straffeprosesslovkomiteens innstilling (1969) side 344, Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) side 63 og Rt. 2001 side 612.

Viggo Kristiansen, ved advokat Sjødin, har gitt en meget omfattende og detaljert begrunnelse for gjenåpningsbegjæringen. Han hevder at Viggo Kristiansen er uskyldig dømt, og at han ikke deltok i voldtekt og drap i Baneheia slik byretten og lagmannsretten har lagt til grunn. Det er særlig forhold knyttet til DNA-beviset og mobiltelefonbeviset som anføres å utelukke ham som gjerningsperson. I tillegg er det fremmet en rekke anførsler som skal underbygge påstanden om at han ikke har noe med ugjerningene å gjøre.

Under kapitlet ovenfor har kommisjonen tatt stilling til om vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 er oppfylt. Vurderingstemaet var om det i domfeltes begjæring, herunder i rapporter og analyser som er sendt inn til kommisjonen, foreligger noen nye bevis eller omstendigheter som er egnet til å føre til frifinnelse av Kristiansen.

Kommisjonens flertall, bestående av *Dag Jodaa, Elin Ramleth Østli og Arne Gunnar Aas*, har ovenfor kommet til at vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 er oppfylt.

Kommisjonens mindretall, *Siv Hallgren og Tor Ketil Larsen*, er kommet til at vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 ikke er oppfylt.

I den grad anførselene ikke fører frem etter disse bestemmelsene, må *mindretallet* vurdere om det i begjæringen, eller i saken for øvrig, er fremkommet noe som trekker i retning av at det foreligger særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig etter straffeprosessloven § 392 annet ledd. Det samme gjelder innspill som kommisjonen har mottatt fra andre. Blant annet nevnes at kommisjonen fra advokat Sjødin har mottatt rapporter som er utarbeidet av Halvard Sivertsen om mobilbeviset, DNA-beviset og knivbeviset. I tillegg har kommisjonen blant annet mottatt en rapport fra Ingunn Wike om mobilbeviset og en redegjørelse fra Mikkel Tronsrud som gir en personlig betraktning om gjenopptakelsesprosessen.

Som nevnt tidligere er ikke nye teorier, nye analyser og nye argumenter knyttet til bevis som allerede er blitt ført for den dømmende rett, i utgangspunktet «noe nytt» som skal vurderes etter reglene i straffeprosessloven § 391 nr. 3. Heller ikke private meningsytringer som fremsettes for kommisjonen faller i denne kategorien. Slike innspill kan imidlertid være momenter som gjør at det kan stilles spørsmål ved holdbarheten av de bevisene som ble ført for retten. Dette må i så fall inngå i vurderingen av om det foreligger særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig etter straffeprosessloven § 392 annet ledd.

I lovforarbeidene er det nevnt som et grunnlag for gjenåpning at en ny analyse av beviskjeden kan få dommen til å fremstå i et tvilsomt lys. Etter en samlet gjennomgang av saken, jf. drøftelsene ovenfor, kan ikke *mindretallet* se at det er tilfellet her. Det er ikke i domfeltes begjæring, etterfølgende skriv eller i saken for øvrig fremkommet noe som trekker i retning av at det foreligger særlige forhold som svekker bevisbildet på en slik måte at det gir grunnlag for tvil om at dommen er riktig.

Mindretallet viser til kjennelsen fra Høyesteretts kjæremålsutvalg som er sitert tidligere. Kjæremålsutvalget uttaler i denne saken at det må antas at lagrettens kjennelse bygger på en samlet vurdering av det som fremkom under hovedforhandlingen, og at det er åpenbart at troverdigheten og påliteligheten av tiltaltes forklaring og de forskjellige vitneforklaringene har stått sentralt. Det må også antas at de sakkyndiges forklaringer har vært av vesentlig betydning, men at det for øvrig er vanskelig å si noe sikkert om hvordan de enkelte bevisene er blitt vektlagt. Etter *mindretallets* oppfatning har dette gyldighet også i nærværende sak.

Selv om det kan reises en viss tvil ved ett eller flere av bevisene, vil ikke det i seg selv bety at saken skal gjenåpnes, så lenge en samlet bedømmelse av bevisene ikke gjør det tvilsomt om dommen er riktig, jf. vilkårene i straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Etter *mindretallet* vurdering foreligger det ikke noen «særlige forhold» ved etterforskingen, saksbehandlingen, rettsbehandlingen eller øvrige sider av saken som gjør det «tvilsomt» om dommen er riktig.

Mindretallet er kommet til at vilkårene for gjenåpning etter straffeprosessloven § 392 annet ledd er ikke oppfylt.

Kommisjonen er etter dette kommet til at vilkårene for gjenåpning er oppfylt, og begjæringen tas til følge.

Avgjørelsen er truffet under dissens som beskrevet ovenfor (3-2).

Konklusjon:

Begjæring om gjenåpning i sak nr. 2020/82 tas til følge.

Siv Hallgren

Tor Ketil Larsen

Dag Jodaa

Elin Ramleth Østli

Arne Gunnar Aas

Dokumentet er godkjent elektronisk